Klemen Terézia

AZ ÉVSZÁZAD MANONJA
HÁZY ERZSÉBET

Klemen Terézia
AZ ÉVSZÁZAD MANONJA
HÁZY ERZSÉBET

Címlapfotó:
Mezey Béla

ISBN 978-615-00-1877-5

Szinetár Miklós

Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas magyar színházi, opera-, tévé- és filmrendező, forgatókönyvíró, érdemes és kiváló művész. A Magyar Állami Operaház korábbi főigazgatója, a Magyar Televízió egykori elnökhelyettese. Munkásságát külföldön is elismerték – jelzi ezt a monte-carlói Arany Nimfa-díj, az Unda-díj, a prágai TV fesztivál legjobb rendezésért járó díja, a moszkvai filmfesztivál Béke-díja és a trieszti Ezüst Asteroid-díj. 2001-ben Pro Urbe Budapest díjat kapott, 2002-ben az Operaház örökös tagja lett, 2003 márciusában a Magyar Állami Operaház Mesterművésze címet és Új Múzsa Díjat kapott, 2011-ben Hazám-díjban részesült.

ELŐSZÓ

A budapesti Operaházban a magyar operajátszás fénykorait mindig nagy énekesek fémjelezték. Azt mondják, hogy a nagy karmesterek, koreográfusok, táncosok és énekesek „beépültek" az Operaház épületébe, ma már ők tartják az Ybl-palota falait.

Több nagy korszak volt az opera történetében. Az egyik ilyen a hatvanas és hetvenes évek világa. Melis György, Ilosfalvy Róbert, Réty József, Sándor Judit, Bende Zsolt, Kelen Péter és még sokan, közöttük is emlékezetes Házy Erzsébet.

Gyönyörű hang, nagy színpadi tehetség, és csodálatos női jelenlét. Ezek mind együtt voltak ebben a nagyon szép, törékeny és mégis rettenetesen erős művészben, aki ha bejött a színpadra bizony nem nagyon lehetett másra figyelni. Egyszerre volt varázslatos díva, primadonna, és hibátlan zeneművész. Egyéniség volt, aki nem hasonlított senkire, és nem volt senki, aki hozzá hasonlított. A Fra Diavolo című operában rendeztem őt először a Gördülő Operában, majd már az Erkel Színházban énekelte Pamellát, a női főszerepet. Azután ugyancsak nálam játszott főszerepet Rossini Ory grófja című operájában.

Ő is egyike azoknak, akik meghatároztak egy nagy korszakot, amit Ferencsik János, Nádasdi Kálmán, Fülöp Zoltán, Márk Tivadar nevével jegyzünk.

Ez a könyv segíti az emlékezést, felidézi azt, ami felejthetetlen.

Szinetár Miklós

Monteverdi: Poppea megkoronázása – Poppea

Szokolay: Sámson – Delila

Puccini: Bohémélet – Carreras és Házy Erzsébet

Fotók: Mezey Béla

BEVEZETÉS

Többen is kérdezhetnék, hogyan, milyen apropóból készül egy ilyen könyv.

A Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny ötletgazdája és főszervezője vagyok. Azt tapasztaltam, hogy a méltatlanul elfeledett pozsonyi születésű operaénekesnő pályáját még a versenyzők közül is kevesen ismerik. Becsületbeli ügynek tartottam egy olyan könyv megírását, összeállítását, ami közelebb hozza őt a 21. századi komolyzene rajongóihoz. Kortársai, pályatársai közül egyre kevesebben vannak már az élők sorában, szerettem volna megszólaltatni őket.

Az ember először széleskörű nyomozást indít: heteken, hónapokon keresztül gyűjtöttem az anyagot, a neveket. Szemezgettem, válogattam, újságcikkeket gyűjtöttem. Aztán a véletlen folytán rátaláltam egy emberre, akitől kezdetben nagyon sokan óvtak, de nem vagyok könnyen ijedős fajta. S láss csodát, az ember igenis segít. Mindenkit ismer és mindenki ismeri, mindenki telefonszáma megtalálható nála. Készségesen átadja az információkat, sőt, előtte felhívja az illetőt, hogy tudjon róla, keresni fogják. Ő rendelkezik a legtöbb fényképpel az operaénekesekről, hiszen évtizedeken keresztül volt a Magyar Állami Operaház fotósa. Olyan fényképek negatívjait kapom meg tőle, amelyek talán még soha, sehol nem jelentek meg. Ez az ember Mezey Béla. Mindenki segít, mindenki hajlandó megszólalni, emlékezni, pár gondolatot papírra vetni, vagy mesélni személyes találkozó keretében. Úgy gondolom, a könyv második felében illik őket bemutatnom emlékeikkel együtt, hisz tanúi voltak az Operaház aranykorának. Egy híres korszak szereplői, társai a művésznőnek.

Így készült a könyv Házy Erzsébetről, az évszázad Manonjáról.

Nem kellett sosem életre szólóan búcsút vennie otthonától, hiszen tíz éves kora után Pest volt az otthona. Pesten maradt, mégis kitűnik édesanyja egykori rádióbeli nyilatkozatából, hogy kisgyerek korától önállóságra törekedett, igényelte, hogy a maga ura lehessen. Ez az önfenntartási törekvése már nagyon korán, tizenévesen elkezdődött, majd egyre erősödött. Minden szerepet elvállalt, hogy aztán családja tagjaival jótékonykodhasson, amikor már volt miből adnia. Két kézzel osztogatta a sok jót testvéreinek, rokonságának.

Nádasdy Kálmán és Oláh Gusztáv az Opreház két polihisztora

Benne élt a megismerés vágya. Mindig távolabbra merészkedni, mindent megtanulni, megmutatni magát, tehetségét, szépségét. Egy különös légkört teremtett maga köré.

Mondhatnánk, hogy szerencséje volt. Könnyedén játszunk a szerencse szóval. A véletlenek sorozata, ha úgy tetszik, a sors inkább a lehetőséget adja meg, azt kell megragadni. A művészpályán hamar elkallódhat az ember, különösen,ha alkalom nyílik a „könnyű" pénzkeresésre, a vidéki fellépésekre, egyéb meghívásos koncertekre. Tartania kell az embert magának, nívós előadásokra kell törekedni.

Szerencse, hogy olyan emberek voltak az Operaház élén, mint Tóth Aladár, Nádasdy Kálmán, Mikó András, s folytathatnánk a sort. A szerencse félig már adva volt, hisz a külsejével félig nyert üggyel lépett a Rádió énekkarából az Operaház ösztöndíjasaként színpadi pályára és a fél győzelem minden veszélyei közé. Mert veszélyes ajándék az ilyen szerencse, mely a könnyű, a könnyelmű siker felé vonz. Kényeztetett üdvöskének lenni kényelmesebb, mint művésszé válni. Egy táncdallal, egy operettszámmal könnyebb beférkőzni a divatba, a közönség szívébe, mint Mozarttal, Csajkovszkijjal vagy Verdivel. Könnyebb és mulandóbb. Talán őt is megkísértette ez a könnyebbik sors, hisz kirándulást tett az operett és musical műfajába is. De mindig visszatért az eredetileg választott színpadra. Volt olyan időszaka, amikor az akkori híradások, újságcikkek és hírek szerint szinte sistergett körülötte a levegő, olyan óriási sikert ért el. De neki volt akarata, tartása, elhivatottsága. A szerencsét ebben kell látni. Tudta, érezte az elhivatottság hangját. Ehhez kell igény, ízlés és ellenállóerő, itt már nem elég a szerencse. Itt tudni kell dönteni. Úgy döntött, hogy operaénekesnő marad, nem primadonna. Így lett művész és nem – mai kifejezéssel élve – sztár vagy celeb, s ezzel a nehezebbik ragyogást választotta.

GYERMEK ÉS IFJÚKOR

Pozsonyban látta meg a napvilágot 1929. szeptember 30-án a Zoch utcai szülészeti klinikán. Édesanyja Telessy Ilona négy leánygyermeknek adott életet. Sorrendben Erzsébet = Böbe (1929), utána Piroska (1931), majd Ilona (1933) és Gyöngyvér = Györgyi, aki 1940-ben már Újpesten született és Telessy Györgyi néven vált ismert színésznővé. Két húgával együtt Pozsonyban járt elemi iskolába. Már korán, még kisgyermekkorában jól zongorázott és énekelt. A pozsonyi gyermekévek legfontosabb eredménye az volt, hogy anyanyelvi szinten megtanult a magyar mellett szlovákul és németül. Később, operaénekesi korában, probléma nélkül énekelt németül és bármilyen szláv nyelven könnyen megtanulta az adott szerep szövegét.

Családja, rokonsága révén csallóközi gyökerekkel rendelkezik, pontosabban Somorja és környéke, Tejfalu, Nyárasd azok a települések, melyek kora gyermekkorának színhelyei voltak. Apjának Tejfaluban hentesüzlete volt, s a Házy rokonságnál nyaraltak falun a gyerekek majdnem minden nyáron. A későbbiekben Hechtné Házy Anna és Házy Katalin révén tovább tartotta a kapcsolatot szülőföldjével, ahová néhány alkalommal vissza is tért szerepelni.

Az 1929.szeptember 30-án Pozsonyban született Házy Erzsébet egyévesen

A gyermek Erzsike

A pozsonyi hentesüzlet előtt a fiatal Házy család Erzsikével 1932 körül

A göndörkés angyali arcú gyereklány

A serdülőkor lányos öntudata

Íme, már nő vagyok...

A csábító szőke démon

A természetes szépség

Erzsi Ilona húgával

Édesanyja, Házy Jenőné egykori Kossuth rádióban elhangzott visszaemlékezéséből tudjuk meg a következőket: „Férjem papnak készült, a szalézi intézetben, Nyergesújfalu mellett nevelkedett, én meg a diakonisszáknál Pozsonyban. Szólista voltam a templomban, a férjem meg a zenekarban játszott a szalézi intézetben. A diakonisszai intézetben festettünk, kosarakat fontunk, égettünk. A háború miatt az intézményt bezárták, az ott tanuló gyerekeket

Ára: 1 Ft.

A müvészet a népé, gyökereinek mélyén a nép tömegei közé kell ereszkedniök. /Lenin./

Az Állami Zenei Gimnázium
VI.,Nagymező-u.1.

Nyilvános hangverseny.

Szovjet és orosz szerzők
müveiből.

1951 február hó 25-én vasárnap d.e. 11 órakor a Zeneművészeti Főiskola nagytermében.

MŰSOR.

1./ KABALEVSZKIJ: Variációk .... zonngorán előadja: Józsa János II.elők. Tanára: Nemes Katalin.

2./ JORDÁN: Változatok .... gordonkán előadja: Szentkereszti Ede III.gyak. Tanára: Friss Antal

3./ KABALEVSZKIJ: Szonatina .... zongorán előadja: Ángyán Erzsébet IV.elők.

SZÜNET

9. GLINKA: a./Nocturne b./Tarantella .... zongorán előadja:Fényes Adrienne IV.elők.Tanára:Zempléni Kornél

10./DOLUHANJAN: A fecske .... énekli: Házi Erzsébet IV ak. Tanára: Dr. László Géza

11./HACSATURJAN: Toccata .... zongorán előadja: Hepke Péter I.ak. Tanára: Inselt Katalin

12./CSAJKOVSZKIJ:Ária a Pique Dame c. operából .... énekli:Moldován Stefánia IV.ak. Tanára: Dr.László Géza

13./RACHMANINOFF:Cigánytánc .... hegedün előadja: Papp Sándor II.ak. Tanára: B.Kádár Klára

14./MUSZORGSZKIJ: Ária a Hovancsina c.operából .... énekli:Petri Miklós III.ak. Tanára: Dr.László Géza

15./MUSSZORGSZKIJ: Márfa dala a Hovancsina c.operából .... énekli:Tamássy Éva III.ak. Tanára:Dr.László Géza

16./ Orosz népdalok /Szabó Ferenc feldolgozása/ .... előadja: a Zenei Gimnázium Disz kamara korusa vezényel:Ungár Tamás.

Zongora kiséret: H.Bálint Ágnes tanárnő.

Állami Zenei Gimnázium hangversenye 1951. február 25-én

hazavitték. A férjem a szaléziaknál ugyanígy járt, így a szülei abban állapodtak meg, hogy elküldik őt szakmára, így tanulta ki a hentes, mészáros mesterséget. Majd egy üzletbe került Pozsonyba. Én meg éppen egy péküzletet vezettem szembe vele. Úgy ismerkedtünk meg, hogy sokszor átjött meleg vizet kérni.

Az ismeretségből házasság lett, négy gyereklány született. Erzsébet lányom, Böbe rendkívül jó gyermek volt, ekkor Pozsonyban éltünk. Akkor még csak 2 testvére volt. A legkisebb, a negyedik Budapesten született. Böbe családszerető volt, mindenét megosztotta testvéreivel. Ha három szem cukra volt, azt is. Egyszer iskolából kabát nélkül jött haza, s megkérdeztem, hogy hol hagyta a kabátját. Azt felelte: láttam egy kislányt, hogy nem volt kabátja és nagyon fázott, hát odaadtam neki. Mindegyik lányom tanult zenét, zongorázni is. Az iskolában gyakran szerepeltek, énekeltek. A későbbi években

történt, Ilonka lányom, aki festőművésznek készült, súlyos beteg lett. Gerincvelő gyulladást kapott, szinte állandóan feküdt. 1958-ban a betegségfolyamat megállt. Egy svájci gyógykezelést ajánlottak. Böbe Svájcba vitette négy esztendeig kezeltette és minden költségét fedezte. Sajnos, hogy magánélete nem volt sikeres. Sokat szenvedett. De soha senkinek nem panaszkodott. Mindene az opera volt." Böbe élete jelentős részét töltötte szüleivel és testvéreivel. Mindig nagyon segítette családtagjait.

Az új politikai helyzet következtében a kitelepítések elől 1939-ben a családja Budapestre települt át. Újpestre, a volt Rákóczi utca 46. számú házba, amely Messó János hentes háza volt. Ez a ház a mai Baross utca-Perényi Zsigmond utca sarkán álló épület. Erzsi gimnáziumi tanulmányait Pesten az Andrássy úti Mária Terézia Gimnáziumban kezdte, ahol már kitűnt csodálatos énekével és muzikalitásával, az egyik iskolai évzárón a János vitézben francia királylányként kápráztatta el a szülőket.

Készülőben a bukaresti Világifjúsági Találkozóra 1953

Ebben az időben Kerényi Miklós György énektanár és szakfelügyelő sok fiatal tehetséget hallgatott meg, a rádióbeszélgetésben így emlékezett:

„Házy Erzsébet az utolsó 40 év legnagyobb tehetsége, dinamikus egyéniség volt, lobogó temperamentumú. Az elsők között voltam, aki felfigyelt rá. Az 1945. évi tehetségkutató versenyen az Uránia moziban egy szőke egyéniség libbent a színpadra.

Mindenkit elbűvölt hangjával, óvták is a sok énekléstől.

Később egy Világifjúsági Találkozó (VIT) versenyre való felkészülés során már kész énekesként a legjobbnak ítéltük, az első helyezést érte el."

Pedig mindig zongoraművész szeretett volna lenni, ezért először a Nemzeti Zenedében zongorázni tanult. Később zenei gimnáziumban végzett, ahol az énekszakon László Géza volt a tanára, aki kiválóan értett a fiatal tehetségek kibontakoztatásához. Mivel bámulatos gyorsasággal fejlődött, mestere nem tétovázott, s még az érettségi előtt bemutatta Tóth Aladárnak, az

A Rádió énekkarában (Földényi Kórus) balról az első Házy Erzsébet

Verdi – Az álarcosbál – Oszkár

Operaház hírneves igazgatójának. Ekkortól már számon tartották a dalszínházban, többször meghívták próbaéneklésre, de a nagy pillanat csak évekkel később érkezett el. Történt ugyanis, mint azt egy interjúban felidézte: „1951-ben, a próbaéneklésen egy roppant nehéz darabot, A varázsfuvola Éj királynője áriáját énekeltem, és egy generálpauzában hirtelen megfordultam a saját tengelyem körül. Erre Tóth Aladár felkiáltott: ez bolond, ezt fel kell venni!"

Péter Györgyi operaénekesnő szintén ezen a napon énekelt próbát, a felvétel után 30 évet töltött az Operaház énekkarában. Így emlékezett vissza:

„1948-ban kaptam operaénekesi diplomát a Zeneművészeti Főiskolán. Ekkor külföldre nem lehetett szerződni. Élelmiszerjegy volt, de aki nem volt állandó alkalmazásban, az nem kapott élelmiszerjegyet.

Néhány évi koncert és rádiószereplés után a szűkös megélhetés kényszerített az Operaház énekkarába. Az Operaház saját kezelésébe vette a mai Erkel Színházat, reméltünk több énekesre lesz szükség.

1951. júniusában száz énekes izgult és várt próbaéneklésre, hogy színpadra kerüljön. Köztük volt Házy Erzsébet és én is.

Észrevettem egy nálam néhány évvel fiatalabb, fehér ruhás feltűnően szép lányt, olyan volt, mint egy angyal. A várakozás alatt szóba elegyedtünk. Ez a lány a válláról lehúzta a ruha ujját, én meg felhúztam neki, megigazítottam, hogy ezt itt így nem illik. Ő meg mindig visszahúzta.

Beszólították és mindenki felfigyelt rá, mert olyan Éj királynője áriát vágott le, hogy karrierje nem volt vitás. Mindenkit lenyűgözött énektudásával, megjelenésével."

Házy Erzsébet a Magyar Rádió Énekkarának alapító tagja volt 1950-től. Az énekkart akkor még úgy hívták, hogy Földényi Kórus. Erről a korszakáról egy interjúban így nyilatkozott: „...sokat tanultam itt, sőt az Operaházhoz is a rádió ajánlására kerültem, amiért különösen hálás vagyok."

Dalos László a Film Színház Muzsika egyik 1963-as cikkében a következőket írja le pályakezdésével kapcsolatban: „Sok kis történet kering róla, jellemzők és hamisak, én egy igazit írnék. Házy Erzsébet annak idején a Földényi Kórusban is énekelt. Amikor Tóth Aladár az Operához szerződtette, rögtön jelentős szerepeket bízott rá. Dalszínházunk új tagja megkérdezte tőle: – Ugye, azért énekelhetek a Földényi Kórusban is? Hűséges tehát azokhoz, akik először adtak kottát a kezébe. Azokhoz a kis közösségekhez, amelyek nélkül ma talán nem volna az Operaház nagy közösségének ünnepelt és szeretett művésze."

Pontosan hogyan történt az operaházi szerződtetés? Erről több hivatalos forrás is tanúskodik. Például az Operaház 100 éves történetét feldolgozó tanulmánykötet. Az akkori igazgató, Tóth Aladár bölcs előrelátását és hozzáértését mutatja, milyen tehetségeket fedezett fel:

Gencsy Sári, Házy Erzsébet, László Margit, Sándor Judit illetve Bódy József, Faragó András, Ilosfalvy Róbert, Kishegyi Árpád, Melis György, Radnay György, Réti József mind 1948 és 1953 között lettek az Operaház énekesei. Nagyrészük rövidesen főszerepeket énekelt, hiszen majdnem minden darabnak két, sőt három szereposztása volt. Gencsy, Gyurkovics mellett a második koloratúr primadonna szerepkörére pályázott. Házy Erzsébet ekkoriban szintén az ékítményes szólamokkal kacérkodott, bár Tóth Aladár idejében figyelmeztette, hogy más területen találja majd meg igazi otthonát.

Mozart: Figaró házassága

1951-től lett az Operaház tagja, vagyis ösztöndíjas Szinetár Miklóssal, Melis Györggyel, Gáncs Edittel egy időben, akiket első alkalommal Tóth Aladár igazgató fogadott a gyönyörű patinás épületben. Először a Gördülő Opera (a leghíresebb operákat vidéken bemutató programsorozat volt) egyik ózdi előadásán lépett fel Verdi Rigoletto című művében Gilda szerepében, majd fél év múlva már az Operaház színpadán a Figaro házassága Első lány szerepében tűnt fel. Két hónapra rá Verdi Álarcos báljának Oszkár apródjaként hódította meg a közönséget. Pajkos mimikája, játékos grimaszai és pompás énektechnikája, ösztönös, színpadra termett mozgása és sugárzó szépsége olyan összhatást eredményezett, amely pillanatok alatt a publikum kedvencévé avatta. Külsejével és szereplésével egyaránt élénk feltűnést keltett az 1951-52 évadban.

Akkor még dús fürtű, kissé gömbölyded arcú hamvas szépség volt a képek és csodálói leírása alapján, rövid idő alatt azonban tudatosan alakította ki későbbi vonzó alakját, hisz néhány kilót lefogyott, haját divatosan fésültette, s csodálatos alakjával – melyet versenyszerű úszással is karbantartott – klasszikus szépségű profiljával nagyon fotogénné, jól fényképezhetővé vált. S mindezt tudta is magáról, nem véletlenül híresztelte már évekkel korábban egy könyvelői tanfolyam elvégzése közben csoporttársainak: „Korda Sándor meghívott magához Londonba". (Korda Sándor híres filmrendező, producer).

Szeghalmi Elemér Operisták – írók és alkotások című művében a következőket írja:

„...Operai tagságom alatt sokszor láttam Házy Erzsébetet a színpadon, a próbákon, az operai folyosókon, a büfékben és többször beszélgettem vele közvetlenül is... Házy fiatal korától kezdve rendkívüli módon tudta viselni külsejének, megjelenésének tetszetős vonásait. Az Operaháznak több mint száz éves fennállása alatt sok-sok vonzó külsejű művésznője volt – a pálmát, a „minden idők legszebb magyar operaénekesnője" nem hivatalos címét azonban aligha lehet elvitatni Házy Erzsébettől... Alapvető hiba volna Házy szépségét, mint külön kategóriát kezelni, hiszen ő emellett kimagasló tehetséggel is rendelkezett: szép színezetű, szárnyaló hangja, mozgáskultúrája, muzikalitása s átlagon felüli színészi képessége túlmutatott egy kezdő énekes ígéretes első lépésein. Látni és érezni lehetett, hogy hamarosan túllép a kisebb szerepeken, s hogy sztárrá emelkedik az Operaház rangos együttesében."

AZ ÖTVENES ÉVEK – A FELÍVELŐ PÁLYA

S így is történt, a kis szerepeket 1953.február 17-én a Varázsfuvola első fiúszólama nyitja, majd Ránki Pomádé királyában a kis udvari bolond, Dzsufi követte, a Rigolettoban Ceprano grófné és így tovább. Egy sor kis szerep után, 1954. április 20-án újra nadrágszerepben, a Figaro házassága Cherubinojával ünnepelte a közönség, aztán még 64 alkalommal öltötte magára az apród jelmezét. A korabeli újságokból tudhatjuk, hogy Halász Gitta óta nem hallott a magyar közönség ilyen Cherubinot. Híres operaénekesünk Melis György, aki Almaviva gróf megszemélyesítője volt egy beszélgetés során így emlékezett Cherubino megszemélyesítőjére, Házy Erzsébetre.

Shubert-Berté: Három a kislány – Médi

„Egyedülálló jelenséget figyeltem meg. Mindenki a saját munkáját tartja a legnehezebbnek. A zenei pálya, az opera pálya nagyon sok összetevőt igényel. Akinél minél több van, arra figyel a közönség. Én Erzsivel nagyon jó barátságban voltam, közel laktunk egymáshoz, megismertem minden oldalát. Nagyon szép énekesnő volt, zenéből volt alkotva. Mindenre odafigyelt. Még olyan szerepben is tündökölt, mint például A Figaró házasságában Cherubino szerepében, holott az nem az ő hangfekvése volt. Jelenség volt. A Figaró házasságában több mint 30 évig együtt álltunk a színpadon. Legjobban az ragadott meg, hogy ráérzett mindenre, felkészült mindenre, megérezte azt, amit előadott, annak nem volt soha olyan magyarázó íze, hogy a közönségnek a szájába rágja. Egyszerűn mondva az ő részéről semmi nem volt nagyon megcsinálva."

Remek előadóvá vált. Mindössze öt nap telt el a Figaró házassága premierje után, amikor már egy újabb szerepkörben a Három a kislány Médijeként lépett a színpadra. Pompás énekével, lányosan nőies bájával, remek prózamondásával, játékosságával a közönség kedvence lett. Sok éven át, 25-ször énekelte, játszotta nagy sikerrel e szerepet. Kitűnő rádiófelvétel is készült belőle, talán általa vált közkedvelt művé.

Fiatalkori pajtása, a világhírű karmester, a wuppertali opera főzeneigazgatója, Kulka János egy, a Magyar Rádióban elhangzott beszélgetésben így nyilatkozott róla:

„Házy Erzsébettel való ismerettségem még a gimnazista éveimre nyúlik vissza, hiszen osztálytársak voltunk a gimnáziumban és együtt is érettségiztünk. Azon kívül én úgy laktam, hogy a mellettem lévő házban lakott László Géza, aki Erzsit tanította, én meg közben privátban korrepetáltam. A gimnáziumi évek alatt alakítottunk egy kis kamarazenekart, melyben Tamási Éván kívül Házy Erzsébet is énekelt.

Zongorán is kísértem 1954-ben, amikor a Prágai Tavaszon az énekversenyen szerepelt. Karmesteri pályafutásom kezdete egybeesik Házy Erzsébet énekesi pályájának kezdetével.

Privát életben is nagyon jóban voltunk és gyakran összejártunk, sok kedves estét töltöttünk el együtt más művészekkel. Sok fénykép őrzi ezeknek az emlékét.

Nagyon korán felismertem a zseniális, nagy egyéniséget benne. Olyan összbenyomást keltett kifejező erejével, hogy senki nem tudta kivonna magát a hatása alól. Sokoldalú egyéniség volt. Csodálatos volt az a teljesítés, amelyet ő sajnos nagyon rövid pályája alatt nyújtott."

1952-1962 között a Magyar Állami Operaház nyári játszóhelye a Margitszigeti Szabadtéri Színpad volt, a műsor gerincét az Operaház repertoárdarabjai alkották: elsősorban az operák, másodsorban a daljátékok és a balettek. Mivel a nyári előadások nem igényeltek új díszleteket és jelmezeket, a magyar operajátszás történetében egyedülálló módon teljes költségvetésüket megtermelték, azonban ez csak a közönség töretlen érdeklődése mellett volt lehetséges. A népszerű operák és balettek előadásai egy-egy évadban százezernyi nézőt vonzottak: az Aida, a János vitéz és a Parasztbecsület, Bajazzók minden nyáron műsoron szerepeltek. Gounod Faustját tíz évadon keresztül játszották, míg Bizet népszerű operája, a Carmen és Johann Strauss A cigánybáró című operettje kilenc nyáron került műsorra. Népszerű repertoárdarabja volt ennek a korszaknak a Pillangókisasszony és a Három a kislány is. A kultúrpolitika által alig megtűrt Wagner-operák is színre kerülhettek: 1955. augusztus 9-én Nádasdy Kálmán rendezésében mutatták be a Walkürt. 1960. július 2-án a Tannhäusert Mikó András vitte színre. A magyar operajátszás nagyságai formálták meg a népszerű repertoárt: Székely Mihály, Losonczy György, Radnay György, Neményi Lili, Simándy József, Melis György, Házy Erzsébet, Orosz Júlia, Palánkay Klára.

Három a kislány 1957: László Margit; Házy Erzsébet; Pavlánszky Edina. Fotó: Kotnyek

A meseszép víg özvegy

Lehár: A víg özvegy – Házy Erzsébet és Udvardy Tibor, Margitszigeti Szabadtéri Színpad, 1958

Köztudott volt róla, hogy folyamatosan és gyorsan tanult. Nagy akaraterővel és szereplési vággyal rendelkező egyéniség volt, ezért egymást követék pályáján a kisebb-nagyobb szerepek. Ő mindent elvállalt, mert érvényesülni akart, mindenféle szerepben ki akarta próbálni magát. 1954 augusztusában a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon Mascagni Parasztbecsületében Lola szerepében csodálhatták meg őt, majd ez év októberében Donizetti Don Pasquale darabjában már ő volt Norina.

A Kossuth-díjas Mikó András rendező, így emlékezik a kezdetekre:

„Házy Erzsébet pályakezdése egy üstökös jelenség volt a színház egén. Valamennyien mondták, tudták a színházi berkekben, hogy milyen tehetséges. Az első közös munka talán az Orfeusz volt, melyben Ámor szerepét énekelte. Jó volt vele dolgozni, igazi színpadi jelenség volt."

Schubert és Berté örökzöld daljátékát, a Három a kislányt, a szigeten 1957. augusztus 1-én mutatták be, Nádasdy Kálmán rendezésében, szabadtérre alkalmazta Kenessey Ferenc.

Lehár Ferenc: A víg özvegy – Glavari Hanna – Házy Erzsébet

A következő évben már Lehár operettjében kap főszerepet, s elbűvöli a közönséget meseszép víg özvegyként. Egy szem- és fültanú így ír az előadásról:

Népszava, 1958. július 8. (159. szám)

Nagyon „Víg özvegy" a Margitszigeten címmel.

„Mit vár a néző-hallgató, ha 1958. július 5-én este beül az Operaház Margitszigeti Szabadtéri Színpadának hatalmas nézőterére, A víg özvegy „sokadszori" „premierjére"?

Gondolom, így vélekedik magában – ha perecropogtatás közben hangosan nem is mondja ki –: jó nyári szórakozásnak örülnék. Az Opera hozza színre a lassanként halhatatlannak tűnő Lehár-operettet, legyen hát zeneileg színvonalas. S lévén nem éppen legszegényebb színházunkról szó: legyen gazdag kiállítású, fantáziadús.

És mi az, amivel – ugyancsak ki nem mondva – magában valószínűleg megalkuszik? Nyilván, amivel zenés színpadi műveknél gyakran meg kell alkudnia, hogy fesztelen jókedvben, könnyedségben, természetes játékban kevésbé lesz kifogástalan amit kap, végtére hang- és játékkészség nem mindig bújik egy bőrbe. Valamit valamiért – mondja a néző-hallgató, amikor a perec elfogyott, a fényfüggöny kihunyt, s az előadás megkezdődik.

Most jön a meglepetés. Mondhatom, kellemes meglepetés. Az előadás zeneileg, s természetesen énekben magas színvonalú, kiállításban gazdag, itt-ott egyenesen káprázatos, játékban pedig az egyik legkedvesebb operettelőadás, amelyet hosszú évek óta akár kőszínházban is alkalmunk volt végignézni, illetve hallgatni. Gőgös, tehát helytelen véleménynek tartom, amelyik rosszallja a margitszigeti Operában a kellemes és csakugyan víg özvegyet. Jómagam inkább úgy vélekedem, hogy ez az igényes operettmuzsika igazán kulturált módon csakis ilyen feltételek mellett hangozhatik el, s ha hozzá ilyen mértéktartó, ízléses játékot kapunk, s mindez nyáron, a Margitszigeten megy végbe – nyugodt lelkiismerettel áldásunkat adhatjuk az egész ügyhöz. Nem a fércművek kultuszának, nem az esztrád- „igénynek", nem az operettdömpingnek teszünk vele szolgálatot.

A felújítás kitervelői, művészi elképzelői közül Mikó Andrást kell elsőnek megdicsérni. Csakugyan megmutatta, hogy nem megy a szomszédba (az Operaházhoz közeli rokon színházakba sem) néhány eredeti ötletért. Pedig a roppant szélességű, minden színpadnál sokkal hatalmasabb játékteret élettel megtölteni – nem is volt csekély feladat. Fülöp Zoltán díszlete és díszítési elképzelései jók – szerencsére, s a „viharos" főpróbával ellentétben, a nagy, égi díszlettervező egy csillagot is rajzolt a premier estjére a pontevedrói nagykövetség kis palotája fölé.

Donizetti: Don Pasquale, Norina

Gluck: Orfeusz és Euridiké – Ámor szerepében

Ránki György: Pomádé király új ruhája – Dzsufi

Márk Tivadar kitombolta magát szép női ruhák tervezésében. Eck Imre nagyszabású, operettméreteket magasan túlszárnyaló, a táncművészetet és az orfeumi táncot szellemesen ve-

Csajkovszkij: Anyegin – Tatjana

gyítő koreográfiája jó, a két táncbetét beállítása és technikája, Ugray Klotild, Rácz Boriska, Havas Ferenc, Róna Viktor és a kar tánca elragadó.

Zenéről és énekről ezúttal keveset. Az Opera kiváló művészeitől elvárható, hogy tökéletesen adják elő ezt a Lehár művet, amely vitathatatlanul számottevő helyet foglal el az operettmuzsika történetében. Az együttes, a zenekar és a szólisták Kerekes János karnagy vezetésével érezhetően szívesen feleltek meg ennek a várakozásnak, nem fél kézzel, fél hanggal és nem fél szívvel. Ez nagyon fontos. A kitűnő és könnyed játékkal kapcsolatban említettem meglepetést. Nyilván nem Maleczky Oszkárra értette bárki is, aki köztudottan kiváló színész is, s nem is Fekete Pálra vagy éppen Palócz Lászlóra, akinek még szinte inkább az operát kell szoknia, mint az operettet. Ellenben a nagyon szép és kellemes Házy Erzsi kiforrott játéka, Koltay Vali természetessége, a nehezebb fajsúlyú Udvardy Tibor könnyedsége meglepő – bár már egyik sem előzmény nélkül való. Ilosfalvy Róbert énekben jó, játékban kevésbé. László Margit, Szőnyi Olga, Bende Zsolt, Göndöcs József, Kenéz Ernő, Kerekes Gábor ének- és prózai hangjaikkal kitűnően szórakoztatnak, így hát az egész előadásról is aligha mondhatunk mást. Érdemes kimenni érte a szigetre. Csak az idő is engedje."

(Rajk András)

Tatjanaként a moszkvai Bolsoj Színház előadásán

Csajkovszkij Anyegin című operáját 1879. március 29-én mutatták be először Moszkvában. 23 évvel később jutott el Budapestre, 1902. január 30-án került sor az első előadásra mérsékelt sikerrel. 50 év múlva, 1952. május 6-i felújítása adta meg operaházi rangját ennek a darabnak Ferencsik János vezényletével.

Idézet a Budapesti Operaház 100 éve című könyvből:

„1949 után Az Anyegin produkció volt az egyetlen maradandó repertoárbővítés. Végre átütő sikert aratott a remek aranykor énekesei miatt is: Simándy József, Melis György stb. Az aranykorszakhoz csatlakozott a még szinte pályakezdő Házy Erzsébet is 1955. január 27-én, aki Tatjana szerepét játszotta és énekelte. Ez volt pályájának legtöbbször játszott szerepe." Házy Erzsébet 25 éven keresztül énekelte Tatjana szerepét. Állandóan csiszolta, maximalista hitvallása mindig is jellemző volt szerepeinek megformálására. 1980-ban az Operaházat átépítés miatt bezárták, Tatjana szerepével búcsúzott az épülettől. 1980. április 25-én lépett utoljára színpadra, a felújított Operaházat már nem láthatta. Anyegin szerepében akkori férje Ötvös Csaba volt.

Az Ország-Világ című lap 1959.május 27. száma a címlapon közli fotóját a moszkvai Nagy Színház – Bolsoj – előtt, ahol nagy sikerrel énekelte Tatjána szerepét Csajkovszkij Anyegin című operájában. Balla Ernő tudósításából megtudjuk, hogy Anyegin szerepében J. Bjelov volt a partnere. A cikk tanúsága szerint a művésznő 3 hétig szerepelt a Szovjetúnióban, s az Anyeginen kívül még az Álarcosbálban és a Bohéméletben is nagy sikert ért el. Ellátogatott még Leningrádba, Kujbisevbe és Lvovba is. Ő valóban elmondhatta magáról, hogy Tatjána voltam a Bolsojban.

Eljutott az ország különböző tájaira, közkedveltté, ismertté vált a Gördülő Opera műsoraival. Amikor 1955 tavaszán a Gördülő Opera befejezte működését, az Operaház elhatározta, hogy a kulturális igények kielégítése érdekében teljes értékű előadásokkal folytatja vidéki vendégjátékait. Így 1955 nyarán a színház teljes műszaki és művészi együttese országjáró útra indult, az opera- és balettelőadásokat rendkívüli érdeklődés kísérte. A korabeli statisztikai adatok szerint a nyári évad alatt körülbelül 40 000 néző volt a teljes létszám. Ezeken az előadásokon is mindig elbűvölte a nagyközönséget. S lassan megtalálták őt a Puccini szerepek, melyekről ismét Szeghalmi Elemér vall nekünk:

„Pályája gyors iramban ívelt fölfelé. Ennek a sikeres operai életútnak a középpontjában ott álltak Giacomo Puccini operái és azok remekbe szabott szopránszerepei. Azok a hősnők, akiket csak különleges hőfokú lírával és átizzító szenvedéllyel lehetett igazán élővé formálni. Házy Puccini-alakításai minden túlzás nélkül élményt jelentettek a közönség számára. Nem véletlenül írta ezekről az

Gluck: Orfeusz 1957 (Tiszay Magdával)

Fotó: Mezey Béla

Puccini: Bohémélet Mimije, 1957

alakításokról az operai centenáriumra megjelentetett, díszkiadású kötetében Tallián Tibor zenetörténész, a Muzsika c. lap szerkesztője: „A magyar operajátszás történetében talán ő a par excellence Puccini-hősnő; ugyanaz a legyőzhetetlenül hódító erotika sugárzott belőle, mint annak idején Szamosi Elzából, de eszközei vokálisan is, színészileg is sokkal dúsabbak voltak."

A kritika által „egyedül álló és utánozhatatlan" Puccini-hősnőként ünnepelt Házy Erzsébet első Puccini alakítása a Bohémélet Mimije volt 1957.szeptember 19-én. Ilosfalvy Róbert önéletrajzi könyvében így emlékezik vissza:

„Én fiatal tenoristaként 1954-ben kerültem be a színházba, akkor ismerkedtem meg Böbével és közel 4 évig együtt éltünk. Amikor bekerültem az Operába, éppen Orfeuszt próbálta.

Próbák után a büfében beszélgetve megismertük egymást, a kapcsolat egyre közelebbi lett közöttünk, mondjuk úgy, hogy együtt éltünk.

Sok szakmai segítséget nyújtottunk, kontroláltuk egymást, megmondtuk a hibákat is, így a kapcsolat még mélyebb lett.

Az elmúlt 25 évre visszagondolva, illetve hát arra az időszakra, amikor együtt éltünk, sokszor eszembe jut, hogy mi lett volna, ha a sors nem szól bele. Sokkal magasabb ívű és szebb pályát futott volna be, mint az valójában történt. Amikor együtt éltünk, az én kontrollom erős volt, hallgatott rám. Egy ösztönös, kiváló művész, több volt benne az ösztönösség, mint a tudatosság.

Ilosfalvy Róbert, Házy Erzsébet, Ferencsik János

Fotó: Mezey Béla

Az egyik szép emlék a Bohémélet felújítása 1957-ben Ferencsik János vezénylésével történt. Csak szép emlékképeket tudok magamban felidézni, hiszen ebben a darabban is együtt játszottunk, például Mimi és Rodolphe duettje a 4. felvonásban. Ez mindig megható volt. Ő is küszködött a könnyeivel, szépen énekelte, megható volt, nehéz volt utána folytatni az éneklést."

Colline filozófus szerepét Nádas Tibor énekelte, s az ő rádióbeli visszaemlékezése következik:

„Házy Erzsébet személye és művészete nagyon tragikus képet rajzol az ember szeme elé. Tehetsége, megjelenése egy nagy karriert sejtetett, kétfelől égette a gyertyát és sajnos túl hamar ért véget.

Ilosfalvy Róbert és Házy Erzsébet

De a karrier helyben, Magyarországon roppant jelentős valami volt az ő személyével kapcsolatban. Varázslatos, szép nő jött ki a színpadra. Az ember részleteiben nem is tudott kapcsolni, hogy milyen a színészi produkció, együttesen olyan valamit tett a színpadra, hogy egyik pillanatról a másikra a közönség kedvence lett. Pályafutásunk párhuzamosan szaladt, az övé csillogó, magas primadonna pályafutás volt. Két-három darabban együtt dolgoztunk, ezek a szerepek, közös munkák emlékezetesek a számomra. Az első ilyen szerep 1957-ben volt a Bohémméletben Házy Erzsébettel, Ilosfalvy Róberttel, Palócz Lászlóval, Bende Zsolttal és Koltai Valival együtt szerepeltünk. Itt a színpad nem a megszokott operalégkört árasztotta, hanem komoly, színházi légkört mutatott. Ez Ferencsiknek is a kedvenc darabja volt, s azt mondta előadás előtt, hogy kérlek benneteket, hogy ne buktassatok meg ebben a darabban. Nádasdy Kálmán rendező a megszokott lobogásával, lángolásával tette színpadra ezt a darabot. Megkövetelte a társulattól, hogy színházat játsszon, ne csak operaszerepeket énekeljen. Ebben Házy Erzsébet a nőiességnek, a szépségnek, a szép interpretációnak az olyan ötvözetét adta, amely ennek a szerepnek a jellegét olyan házyerzsissé tette. Nádasdi ezt úgy nevezte el, hogy házyerzsis Mimi."

Talán szentségtörés, de idéznem kell egy, az interneten olvasott (Café Momus, http://www.momus.hu/article.php?artid=6937) nagyon műértő , műelemző kritikát a közelmúltból. A szerzők IVA & -ppp-, 2016. 02. 23-án a következőképp nyilatkoznak a látottakról:

„79 év múltán – Az új Bohémélet az Erkel Színházban

Szeretett, öreg Bohéméletünk új alternatívája: az érzelmektől megszabadított Puccini... Ehhez a rendezéshez kétségtelenül fiatal énekesekre van szükség. Nem hiszek benne, sőt tagadom, hogy az énekeseket kor és testalkat szerint lehet és kell kategorizálni, de az nyilvánvaló, hogy ezekben a jelmezekben és színpadi beállításokban egy idősebb vagy korpulens művész menthetetlenül komikus hatást keltene. Sajnos azonban az Operaház rendelkezésére álló mai fiatal énekesek között egyetlen egy olyan sincs, aki hangilag nem hogy versenyre kelhetne, hanem akárcsak messziről megközelítené elődjét. Az ember keserű nosztalgiával gondol vissza arra az időre, amikor mondjuk a 70-es években egyszerre vagy egymás után tapsolhatott Házy Erzsébet, László Margit és Andor Éva klasszikus Mimijének, hogy utána tanúja legyen Sass Sylvia, Kincses Veronika és Tokody Ilona minden szempontból nemzetközi klasszist képviselő alakításának. Hat énekesnőt neveztem meg egyazon évtizedből, miközben ma a színház tulajdonképpen egyetlen hasonló kaliberű lírai szopránnal se rendelkezik. Hogy a bariton és tenor fachról már szó se essék..."

A feljebb említett Ilosfalvy pályafutását bemutató könyv Z. Tóth Antal tollából született. A „Forró szívvel, hideg fejjel" című mű nagy érdeme, hogy tisztázza Ilosfalvy Házy Erzsébethez fűződő legendákkal övezett, viharos szerelmét, kapcsolatát. Ebből tudhatjuk meg, hogy soha nem voltak hivatalosan házasok, mint ahogy az nagyon sok helyen tévesen szerepel. A két fiatal művész kapcsolata, mint már olvashattuk 1954-ben kezdődött és 1959-ig tartott. Kapcsolatukra végzetes volt az a gázolás, amely a mindent tudó pesti pletyka szerint az Operaház klubjában, a mai Belcanto étteremben folyó késhegyre menő kártyaparti hirtelen végeztével már-már színpadra kívánkozó jelenet volt. Ilos kirohant, utána Erzsi,

Darvas Iván és Házy Erzsébet a filmben

majd autóba pattanva elszáguldottak. Igaz, hogy 1959. októberében ketten ültek Ilos kocsijában, amikor a rosszul kivilágított Budakeszi úton elgázoltak egy embert, s az idős áldozat a későbbiekben meg is halt. Pesten hamar elterjedt a rosszindulatú pletyka, hogy valójában Házy vezetett, lovagja csak átvállalta a balesetet. Pedig nem ez az igazság. Ilosfalvy végig vállalta

Felfelé a lejtőn
1958.

Kálmán György

tettét, két év börtönre ítélték, másfél évet le is ült belőle. Ekkor szakadt meg a kapcsolatuk. (Azt is tudnunk kell, hogy 1959 nyarán Szegedről, a Szegedi Szabadtéri Játékokról többször látogatást tett Házy Erzsébet a börtönbe, ahol Ilos fogoly volt. Ezt Domahidyék erősítették meg). Ilosfalvy a börtönben annak az 56-os elítélt Darvas Ivánnak a könyvtárosi posztját váltotta, aki mire ő kiszabadult, feleségül vette Erzsit. Házynak Darvas Iván volt a második férje, az első Gál Gábor, a Honvéd együttes énekese, aki rövid házasságuk és válásuk után külföldre ment szerencsét próbálni. Darvas Ivánnak pedig Házy Erzsébet volt a második felesége, s ennek még később jelentősége lesz.

Az 1961-es bombasikerű Manon Lescaut próbák és bemutató idején már nem alkottak Ilosfalvyval szerelmespárt. Kapcsolatuk mindvégig baráti maradt, Ilosfalvy nem haragudott rá, mindig szeretettel beszélt Erzsiről.

Az 1957-es év több szempontból is fontos mérföldkő volt a művésznő pályafutásában, hisz nemcsak az első Puccini szerepet énekelte el, hanem az első jelentős filmfőszerepet is megkapta akkor, amikor még alig tért magához a nemzet az 1956-os események után. Farkas Zoltán leforgatta Offenbach bohókás, könnyed operettjét a Gerolsteini kalandot, amelyben a szépséges Antónia hercegnőt alakította. Partnere Darvas Iván volt.

A filmszereplés olyan jól sikerül, hogy a következő évben ismét egy főszereppel bízták meg, a Felfelé a lejtőn című filmben hihetetlenül parádés társaságban játszhatott: Kálmán György, Kazal László, Benkő Gyula, Ráday Imre, Psota Irén, Kibédy Ervin, Lorán Lenke... A hatvanas években még jó pár filmszerep várt rá, de igazi otthona a színpad maradt. Itt kell megjegyezni, hogy Ungvári Tamás, Széchenyi-díjas és József Attila-díjas magyar író, műfordító, kritikus, irodalomtörténész, az irodalomtudományok kandidátusa Szokatlan beszélgetések című könyvében bevallja, hogy Kálmán Györggyel és másokkal egyetemben nagyon szerelmes volt Házy Erzsébetbe. Ezt az információt még a továbbiakban egy jó barát – Mezey Béla – interjúbeszélgetése is megerősíti majd.

Offenbach: Hoffman meséi – Antonia

Puccini: Turandot – Liu

Tudnunk kell azt is, hogy Darvas Ivánt 1957. májusában „a Magyar Népköztársaság államrendjének megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel” vádjával három év börtönre ítélték. 22 hónapot le is ült, 1959. április 4-én szabadult. A börtönben szerencséjére könyvtárosi posztot töltött be. Erre a vádemelésre azért került sor, mert 1956-ban Darvas a koholt vádak alapján bebörtönzött bátyját, Attilát akarta kiszabadítani. Mire 1959-ben kiszabadult, tönkrement házassága Tolnay Klári színésznővel, lakását elvették és a színi pályára sem engedték vissza: évekig csak a metro építésén, segédmunkásként, majd gyári fröccsöntőként dolgoz-

Mozart: Szöktetés a szerájból – Blonde

hatott, amit úgy bírt elviselni, ha alkoholba fojtotta bánatát. Házy megkereste, meséljen neki a börtönről. Mint ahogy már említettem akkor csukták be halálos gázolásért szerelmét, Ilosfalvy Róbertet. A találkozásokból perzselő szerelem alakult ki, s Házy ünnepelt operaénekesként nem szégyellt férjhez menni a kegyvesztett színészhez. Darvas Iván elmondása szerint abban az időben akadt, aki átment a másik oldalra, ha meglátta őt, de olyan is akadt, mint Makk Károly filmrendező, aki felajánlotta, lakjon nála. Olyan mozikat csináltak együtt, mint a Liliomfi, a Szerelem és az Egy hét Pesten és Budán.

Poldini Ede: Farsangi lakodalom – Zsuzsika

És most álljon itt egy levélbeadvány részlete. Darvas Iván vallomása második feleségéről, Házy Erzsébetről (nevét nem írja le) melyet az akkor a kultúra területén mindenható Aczél Györgyhöz intézett:

„Tisztelt Miniszterhelyettes elvtárs! Alulírott Darvas Iván azon tiszteletteljes kérelemmel fordulok a Miniszterhelyettes elvtárshoz, hogy szilenciumomat hatályon kívül helyezni szíveskedjék. Mielőtt kérésemet megindokolni próbálnám, engedje meg, Miniszterhelyettes elvtárs, hogy egy-két adattal tájékoztassam helyzetemről. [...] Ismétlem, kiszabadulásom pillanatától kezdve dolgozom, két hónap kivételével (1960. jan. és febr.), ezalatt sehol sem sikerült elhelyezkednem, még segédmunkásként sem. Mindvégig fizikai munkát végeztem. Hogy rendszerellenes megjegyzéseket tennék, reakciós politikai vicceket terjesztenék, oly badar vád, hogy egyedül abszurditása is cáfolja már. Kiszabadulásom óta még a lehetőségét is kínos igyekezettel kerülöm egy olyan szituációnak, amely azt a látszatot kelthetné, mintha magatartásom a legcsekélyebb mértékben is illojális lenne rendszerükkel szemben. Hogy botrányos magánéletet folytatnék, egyszerűen rágalom, nem igaz. Nemrég nősültem, feleségül vettem azt az embert, aki két évvel ezelőtt, a számomra legnehezebb időben mellém állt, s minden hibám, s minden őt ért hátrány ellenére is kitartott mellettem, s azóta is csendben, boldogan élünk. „ [...] megj. HÁZY ERZSÉBET operaénekesről van szó.

[...] Abban a reményben, hogy legalább ez utóbbi kérésem meghallgatásra talál, teljes tisztelettel üdvözli:

Bpest, 1961. május 29.

Darvas Iván

Lakás: Bpest, VI. Lendvai u. 20.

Megj. A lakás mindvégig Házy Erzsébet tulajdona volt.

Forrás: http://real.mtak.hu/31261/1/BTG_Darvas_Ivan_levele_Aczelhoz_u.pdf

1961-ban összeházasodtak. Darvas Iván nagy nehezen évekre a miskolci színházhoz került, majd később megengedték, hogy Pesten játszhasson. Házasságuk viharos volt, sok keserűséggel és tüskékkel, fájó sebekkel zárult le. Darvas segített neki kiejtése csiszolásában, hogy tökéletes oroszsággal énekelhesse Csajkovszkij Anyeginjének Tatjánáját a moszkvai Bolsoj Színházban. 1972-ben még együtt jártak az USA-ban szerepelni, majd életútjuk szétvált.

Ory grófjában Réti Józseffel

A Bohémélet Mimi szerepe után egymást követték az operairodalom nagy szerepei, hihetetlen gyors tanulásának, felfogóképességének köszönhetően évadonként több alakban is megmutathatta magát. Gluck Orfeuszában Ámorként szerepelt 1957. december 14-én, Offenbach Hoffmann meséiben Antóniát alakította az Erkel Színházban, majd tavasszal, 1958. március 30-án Mozart Szöktetés a szerájból című operájában énekelte Blonde szerepét az Operaházban. Május 4-én Poldini Farsangi lakodalmában ő volt a bájos Zsuzsika. Később egy újabb Puccini darabban mutatta meg kivételes tehetségét, ez volt Turandot Liu szerepe. A Turandotot 1958. december 21-én újította fel az Operaház Ferencsik János vezényletével Nádasdi Kálmán és Mikó András közös rendezésében. 1959. január 8-án énekelte először Liut jelentős sikerrel. A sajtó a premierrel foglalkozott leginkább, de néhányat mégis érdemes idézni játékával kapcsolatban.

Magyar Nemzet 1959. január 11: „Házy Erzsébet Liujának megható pillanatai vannak a gyengébb nőalak ének megformálása meggyőző és értékes."

Népszabadság 1959. január 27: „Házy Erzsébet igazi színpadi alkat. Nemcsak szépen énekel, meggyőzően játszik, megvan azaz adottsága, hogy a szerep kívánta légkört is meg tudja teremteni, megkapó alakítás."

Esti Hírlap: „Házy Erzsébet közönségünk kedvence, zenei és színészi vonatkozásban is kitűnő Liu."

Hogy milyen volt az operai élet az 1950-es 60-as években?

Az 50-es években gyönyörű előadások voltak, kiváló vendégénekesek, karmesterek jöttek az Operaházba. Vidéken is több színháznak volt operatársulata, érdekes, hogy akkor igény volt erre az egyesek szerint „nagypolgári vagy arisztokratikus" műfajra. Egy ideig vidéki

énekesek is szerepelhettek vendégként az Operaházban. A Gördülő Opera megszűnése után autóbuszokkal hozták fel az embereket, de főleg a fiatalokat vidékről egy-egy előadásra, s hogy mindenki értse miről lesz szó, az előadások előtt ismertetőket tartottak. Igazi kultúraközvetítés volt. A művészek nagy tiszteletnek örvendtek, s az aranykor művészei, ha túl nagy anyagi elismerést nem is kaptak, társadalmi elismertségük óriási volt. Mi lehetett az opera titka? Talán az, hogy akkoriban az egyedüli politikamentes műfaj és színház volt. A hatvanas években még folytatódik az aranykor, majd a hanyatlás a 70-es évektől következik be.

A Szegedi Szabadtéri Játékok ötletét Juhász Gyula vetette fel először 1926-ban. Az ötletet korának számos kulturális és politikai személyisége támogatta. Ennek kipróbálására azonban négy évvel később, 1930 őszén nyílt lehetőség, a Fogadalmi Templom felszentelése alkalmából. A Fogadalmi Templomot és terét körülvevő árkádsor kiváló akusztikája miatt remek helyszínnek bizonyult a Játékok számára. A Szegedi Szabadtéri Játékok első előadása a Magyar Passió volt 1931. június 13-án. Ezt követően számos előadást mutattak be itt, töretlen sikerrel. A Játékok Szeged leglátogatottabb rendezvényévé váltak.

Auber: Fra Diavolo - Zerlina szerepében

A sikersorozatnak a II. világháború vetett véget. Az 1939-es nyár után 20 évig elmaradt a játékok megrendezése. 1959. július 25-én újra felújították ezt az eseményt, azóta is minden nyáron megrendezik.

A Film Színház Muzsika munkatársa Potoczki Júlia Opera vagy film címmel 1959- ben interjút készített a fiatal Házyval. A megjelent írásból idézek, amely a korszak kiemelkedő bűbájának mutatta be őt. A cikk címe, Opera vagy film? jelezte, hogy egyfajta sztárolásról van szó. Az újságíró arról faggatta, hogy vajon melyik műfaj a kedvesebb számára. A fiatal művésznő megfontolt válasza:

„Azt hittem, nem barátkozom meg a filmezéssel. Az operaéneklésnél ugyanis megszoktam a szélesebb, erőteljesebb gesztusokat, a filmszerep viszont finom arcjátékokra, könnyed mozdulatokra épül. „Nem műfaj számomra a film" – ezt gondoltam akkor, de azután rájöttem; éppen ebben van a filmezés nagy varázsa, hogy a színésznek itt percek alatt kell jellemekké átalakulnia. Jelenetről jelenetre átélni, abbahagyni és újra kezdeni a szerepet."

A beszélgetés idején már nyolc éves operaházi tagsággal rendelkezett Házy és folyamatosan szólaltatta meg Mozart, Verdi, Puccini, Csajkovszkij, Bizet klasszikus operahősnőit, közötte pedig filmezett. Arra a feltett kérdésre, hogy „opera vagy film", melyik áll szívéhez közelebb, így válaszolt:

„Mind a kettő. Az operában szeretnék modern szerepeket – Menottit, Brittent, Orffot – a filmben pedig egyszer egy drámát is eljátszani. De most éppen a harmadik műfajjal, az operettel kacérkodom. A nyáron a Margitszigeten felújítjuk a Víg özvegyet, ebben Glavari Hannát énekelem. Erre a szerepre hívott meg az őszi idényre a bécsi Volksoper."

Az aktuális szerepeiről ugyanebben a cikkben így beszél: „Glavari Hannán kívül énekelem még a Szegedi Szabadtéri Játékokon bemutatásra kerülő János vitéz Iluskáját négy előadásban."

Ezek után még nagyon sok nyáron ingázott Pest és Szeged között.

1959 es év kezdetén még egy új bemutatón láthattuk Auber Fra Diavolojában, Zerlina szerepében, Szinetár Miklós rendezésében.

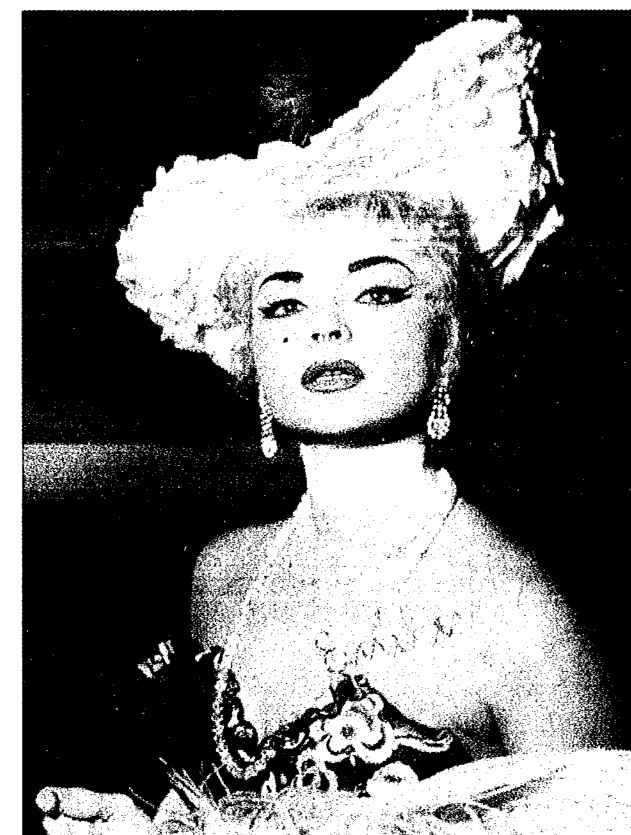
HATVANAS ÉVEK – A PÁLYA CSÚCSA

Az 1960-as évben három jelentős szerepet bíztak rá: 1960. február 24-én Mozart Varázsfuvolájában Pamina szerepét, majd 1960. március 20-án Rossini Ory grófja Isolierjét. 1960. november 23-án Britten Albert Herring művében Emmie alakját közvetítette hitelesen.

Rossini: Ory grófja - Isolier

Britten: Albert Herring - Emmie

Mozart: A varázsfuvola - Pamina

Mindenféléket írtak magánéletéről. Talán azért is, mert legyőzhetetlenül hódító erotika sugárzott minden fellépéséből, alakításai érzékiségtől átfűtött, szubjektíven teljesen átlényegített énekszólamok vagy szenvedélyes színpadi játékok voltak.

A Film, Színház, Muzsika 1960. június eleji címlapján, az Alázatosan jelentem című új magyar film főszereplőjeként, merész dekoltázsú jelmezben virított. A lap a legújabb kori magyar sajtótörténetben páratlan sikert ért el: néhány óra alatt több mint százezer példánya azonnal elkelt. A folyóiratot újra kellett nyomtatni, de az elvtársak nagy valószínűséggel elhatározták, ilyen mély dekoltázsban nem lehet ilyen szép nőt leközölni, így az újranyomtatott szám címlapja az eddigi hátsó borító lett, melyen Gábor Miklós és Vass Éva szerepel, kérem tekintsék meg.

Te vagy a magyar Marilyn Monroe, sőt még túl is teszel rajta, mert az énekművészeteddel több vagy – vallották róla többen is.

„Hódító volt és hódított, színpadi csoda, aki sugárzott és ragyogott, nem ment és nem jött, hanem érkezett vagy megjelent: Tündérország földi követe volt ő" – írta róla a jó barát, Szeghalmi Elemér. Házy Erzsébet így vall ebben a cikkben:

„Az emberek megszokták, hogy bizonyos külsőben meghatározott típust lássanak. Én meg ...nem vagyok egészen azonos a saját megjelenési formámmal... és állandóan elégedetlen vagyok önmagammal... Mert borzasztóan magasra rakom a mércét... Nem énekelnék, ha nem szeretném egyszer megközelíteni Callast és nem játszanék, ha úgy érezném, hogy reménytelen elérnem a legnagyobbak színvonalát. Művészetet kis ambícióval nem érdemes csinálni... Ezért aztán állandó jelleggel boldogtalan vagyok. Mert nem hiszek igazán a sikerben sem: nagyon sokszor úgy gondolom, nem érdemlem meg a tapsot. Például: nagy sikerem volt a Figaro Cherubinjának szerepében. Amikor gratuláltak, amikor mindenki dicsért, úgy éreztem, mintha hamisan kártyáztam volna, s a retikülömben lapuló ászokkal nyertem volna meg a játszmát. Mert Cherubinként a premieren – hogy is fogalmazhatnám meg –, egyszerűen csak „jópofa" voltam, s ezért tetszett, amit csináltam. Két év múlva aztán hirtelen előadás közben megváltozott bennem a szerep és úgy alakítottam ezt a szerelmes természetű, bűbájos kamaszt, ahogyan valóban kell..." (Vágyak, illúziók, műhelytitkok – beszélgetés Házy Erzsébettel; Film Színház Muzsika, 1960. június 3. szerzője: G.P.)

Fotó: Mezey Béla

Ugyanezen cikk második felében így vall saját játékáról:

„...eléggé tudatosan játszom, de vannak pillanatok, amikor szándékosan kikapcsolom a tudatos, az alakító énemet, mert abban a helyzetben ezt érzem szükségesnek, a hitelesség és a hatás érdekében. Az Anyeginben, az utolsó felvonásban van egy jelenet, amelyben Tatjanaként azt éneklem, hogy „Imádom még..." – s ebben a néhány rövid másodpercben, amikor e jelentéktelen és szinte banális félmondat alatt szívbemarkoló szuggesztivitással zeng a nagy muzsika, ebben a pillanatban mindig „beleesem" a szerepbe, mert a zenei frázis annyira tökéletesen fedi a még szerelmes nő lelkiállapotát.... Ilyenkor mindig azt érzem, hogy most képtelen vagyok hűvös fejjel és kívülről „alakítani". A varázslat néhány taktus múltán megtörik, azután megint arra koncentrálok, hogy Tatjana hogyan mozdul, hogyan néz Anyeginre, egyszóval megint „játszom". De vannak ilyen „varázspillanataim" a Bohéméletben, a Don Pasqualéban, a Varázsfuvolában is. Azt hiszem, ahhoz, hogy nagy erővel tudjunk érzelmeket kiváltani, ezeknek a varázspillanatoknak az alázata kell – nem szabad visszaélni velük és olyankor is hívni kell őket, amikor maguktól nem jelentkeznek..."

Az 1960-as évek időszaka valóságos diadalmenet volt pályáján. Egymás után aratta a babérokat. Volt operaházi tagok szerint egy új darab szereposztása hagyományosan úgy kezdődött, hogy elsőként Házy Erzsi kapott lehetőséget, s ő bizony nem igen tudott nemet mondani egy-egy szerepre. Szinte mindent elvállalt, ezzel túlvállalta magát, megterhelte hangját. Tudta, hogy ő az emberek, a közönség kedvence.

A rádióinterjúban az Állami Operaház főrendezője, Mikó András így emlékezik:

„Olyan pillanatot ragadok ki, amely nem egy próbához, előadáshoz kapcsolódik. Egy szürke hétköznapon az Operaház üres színpadán egy műszaki megbeszélés folyt. Én is részt vettem ezen, hirtelen csend lett, mindenki egy irányba nézett, amikor Házy Böbe átment az üres színpadon. Mindenkire rámosolygott, köszönt, integetett Böbe. Ettől kezdve mindenkinek derűs lett a kedve. Egy angyal, egy jelenség, aki az emberek hangulatára a puszta megjelenésével hatást gyakorolt. Művészetében, megnyilvánulásaiban magában hordta az összes ellentmondást. Ahogy a pályáját elkezdte, azonnal fenn ragyogott, valóban egy sztár volt, egy magyar csillag. Hiteles, impulzív, fantasztikus, rendkívül jó ítélőképességű, gyakorlati érzékkel megáldott, ösztönös nagy tehetség."

S most egy másik ítészt, Abody Bélát idézek: „ A 60-as évek elejétől mutatkozott meg hangja súlya, magasabbá vált. Legyőzhetetlen hódító erotika sugárzott belőle, mint Szamosi Elzából. A Puccini operának az is átütő sikert adhatott, hogy az akkor tenor szerepben Ilosfalvy Róbertet láthattuk. Kettejük találkozása igazán a legsűrűbb pillanatokat hozta a magyar opera színpadára Lamberto Gardelli vezénylésével."

Mozart – A varázsfuvola 1960 – Pamina

Az 1961-1962-es szezon nagyon gazdagnak ígérkezett. Elérkezett pályája csúcsára, amit mindenki láthatott a fényesen sikerült premierrel. Nagyon rövid idő alatt, üstö-

kösként emelkedett fel az Operaház égboltjára, s az Operaház talán ki is használta, túlterhelte, túldolgoztatta őt. Elénekelte az operairodalom legkitűnőbb szerepeit.

A hatalmas nagy kiugrás előtt még jött 1961. március 10-én Janáček Katja Kabanová címszerepe, majd elérkezett ahhoz a szerephez, amit talán Puccini neki írt volna, ha találkozhatnak. Ha operaénekes valaha is alakjára szabott szereppel találkozott, akkor Manon és Házy Erzsébet minden vonásukban, szívdobbanásukban azonosultak egymással. Az Operaház talán karácsonyi ajándéknak szánta hűséges közönségének ezt a darabot, hisz 1961.december 22-én került sor a premierre.

Fotók: Mezey Béla

Janáček: Káťa Kabanová 1961 – Katerina

A Manon Lescaut operát 1939. március 17-én adták elő Budapesten először. Rövid idő alatt siker lett, de nem volt állandóan a repertoárban, mint a többi Puccini darab. Többször felújították 10-15 évenként, majd 20 év után mutatta be az Operaház újra ezt a darabot. A felújítás páratlan sikert hozott, a címszerep eléneklésével pályája csúcsára érkezett. A szereppel teljesen azonosult, olyan tökéletesen játszotta, élte Manon szerepét, hogy ritka, kivételes esetekben akadt erre példa. Az évszázad Manonja volt. A decemberi bemutató utáni évben, 1962-ben 40 előadást tartottak, azóta sem volt ekkora sikerdarab. Ő összesen 100 alkalommal játszotta Manont teljes hitelességgel. Az előadások a bérletszünetben voltak. S most olvassunk jó pár írást a vájtfülű, kényes ízlésű kritikusoktól.

Esti Hírlap 1961. december 30-i számában Péterfi István újságíró, zenekritikus így írt:

„A címszerep kétségtelenül olyan, mintha Házy Erzsébetre szabták volna. Szoprán, csengő hangja, fiatalos bája ideális Manon szerepének megformálására. A sikerhez hozzájárult a primadonnát körülvevő zenekari együttes Lamberto Gardelli vezetésével. A rendező Mikó András volt."

Mikó András ekképp emlékezett vissza erre a rendezésére és Házy Erzsébet játékára:

Manon Lescaut 1961 – Simándy és Házy Később már Ilosfalvyval játszottak együtt a Manon Lesquatban, az lett az igazi nagy siker

„Házy Erzsébet volt maga Manon. Manonnak szerteágazó vágyai vannak. Arra vágyik, ami nincs. Manonnak a vonásait egyesítette önmagával és csodálatos kisugárzásával, be tudta ezt a rendkívül összetett, nehéz szerepet érzelmekkel, indulatokkal, gondolatokkal népesíteni. Felejthetetlenek voltak azok az esték, amikor még fénykorában birtokában volt a fizikai és hangi adottságoknak."

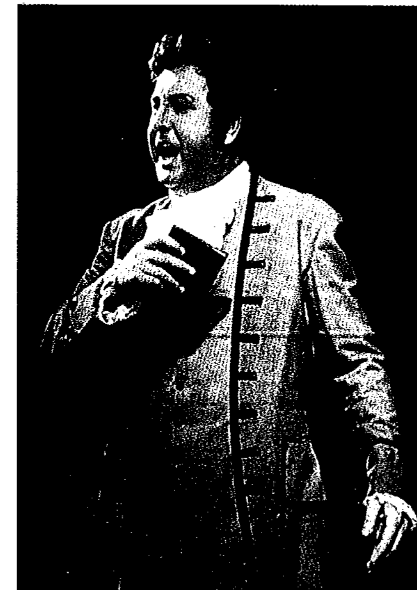
A közismert olasz karmester Gardelli Házy Erzsébettel való találkozását így mesélte el rádió interjújában:

„Nagy örömömre szolgált, hogy ezt az operát ennyiszer vezényelhettem. A főszerepet Házy Erzsébet játszotta remek trióval, Ilosfalvy Róberttel, Melis Györggyel, Maleczky Oszkárral és Komlóssy Erzsébettel. Mikó András elsőrangú rendezése kevés eszközzel. Kiváló együttes volt, ez a felújítás kemény munkát igényelt. Rengeteget dolgoztam az énekesekkel és Mikó András is.

Házy Erzsébet különös típus volt. Első találkozásunk furcsa történet. Az első próbára negyed órás késéssel, a 2. próbára háromnegyed órás késéssel érkezett. Elmondtam neki, hogy kisasszony, pontosnak

Fotók: Mezey Béla

Puccini: Manon Lescaút Ilosfalvyval I. felvonás

Ilosfalvy Róbert

kell lennie, mert nemcsak engem és az énekeseket kell tisztelnie, hanem saját magát is. Ekkor szemtelen volt egy kicsit. Különben sem volt könnyen kezelhető. A 3. próbára szintén 20 perccel később érkezett, de ekkor azt mondtam neki, hogy ha még egyszer késve érkezik, nem énekelheti el ezt a szerepet. Ezek kis töredékek, amik feltárják, hogy milyen típus volt. Amikor észrevette, hogy én sem vagyok „hülye", aki csak a karrierjét építi, vagy csak rutinszerűen vezényelek, akkor nagyon megszeretett. Később fegyelmezetté és remek előadóművéssé vált. Kölcsönösen elismertük és tiszteltük egymás munkáját. A kezdet azonban „katasztrofális" volt, persze ezt csak zárójelben mondom. A Manon pályája csúcsa volt. Nehéz lenne ezekre a szerepekre alkalmasabb énekes színészt találni. Csodálatos volt, igazán szép volt. Temperamentuma is illett ezekhez a szerepekhez. A színpadon olyan volt, mint egy baba."

Házy Erzsébet, az aranyruhás Manon

Péter Györgyi énekkari művész, aki valamennyi Manon-előadásban szerepelt így emlékezett:

„A lázas készülődés hatása mindenkire ráragadt. Amikor nem voltunk a színen, akkor is mindenhol álltunk és hallgattuk ezt a valóban szuper produkciót. Számomra a legmeghatóbb a II. felvonás szerelmi duettje volt, ahol már Manon, mint érett asszony ölelkezik régen látott szerelmével. Ekkor érkezik be a báró, amikor Manon magyarázatként a felszarvazott korosodó férj elé tartotta a tükröt és kacagott és kacagott. Olyan kegyetlen és gonosz, szinte félelmetes volt. Emlékezetes, örök jelenet. Ahogy itt Manon átváltozott, ilyen színészi teljesítménnyel ritkán lehet találkozni. Valóban dráma volt."

Melis György Kossuth- díjas, Kiváló művész így beszélt róla:

„Minden másban, amiben együtt voltunk, a világon olyan jelenség, mint az ő Manonja kevés volt, legalább is Magyarországon biztosan. Ezzel a csoda küllemmel olyan igazi nő tudott lenni."

Abody Béla a kiváló zene- és operakritikus a következőket írja Puccini Mannon Lescaut előadásról:

Manonként táncpróba a II.felvonásban

Puccini: Manon Lescaut

„Opereházunk felújítása időszerű volt már, figyelmeztetőnek, ébresztőnek pedig eléggé hatásos és meggyőző... A Manon Lescaut Puccini népszerű életművéhez is tagadhatatlanul hozzátartozik – úgy gondoljuk, igen választékos helyet foglal el benne – az olasz opera hívei olyan kort és olyan művészetet rekonstruálhatnak a zene anyagából, amelyben az efféle remekművek természetesen, szükségszerűen fogantattak. Megfelelő együttes sem hiányzott, a kényes szólamokban olyan művészek léptek fel, akik nemcsak érzik, hanem közvetíteni is képesek a nagy ügyet, a kottafejeket, s a mondanivalót a kottafejek mögött, a vallomást. A címszerepben Házy Erzsébetet hallhattuk. Milyen is ez a Manon Lescaut? A magyarázkodás csak rontana helyzetünkön, mit lehet itt hozzátenni a zenei jellemzéshez? Mindenesetre olyannak kell lennie, hogy Des Grieux ismeretségük ötödik percében, ellentmondást nem tűrő határozottsággal, leszámolva élete minden előzményével, konvencióval és eddigi őszintén vállalt világképével, így áradozzék róla: „Donna non vidi mai simile a questa!" vagyis Nádasdy Kálmán fordításában így énekelhető magyarul „Ily földöntúli szép lányt szem még nem látott!" és valóban, Házy Böbe földöntúlian szép volt. Egy valóságos és színpadi metamorfózis tanúi lehetünk. Házy Erzsébet igazolja Des Grieux-t, olyannyira, hogy úgy érzi az ember, szinte irigyelni kell a fiút, hogy tönkrement a lány bűvkörében. Legalább volt kiért és miért elégnie. Szerep és egyéniség találkozása ritka pillanatának lehettünk tanúi. A racionális művészi megközelítés, a fejlett énektechnika, s a szép hang „segédeszközének" varratai hiánytalanul felolvadtak az egész szervezetben. Nem éreztet a nézővel valamilyen hamis „fejlődésvonalat". Ez a lány kész, kialakult egyéniség az első pillanattól, a maga végzetesen ártatlan romlottságában. ILYEN. Minden helyzetben azonos önmagával, nem játszik szerepet, a maga színvonalán vétkezik és bűnhődik, segít és árt. Ezt kellett összefogni, s ez – éppen a képességek és lehetőségek találkozása miatt – sikerült tökéletesen megoldania Házy Erzsébetnek, s így lett Ő a tökéletes Manon. Mellette, későbbiekben volt szerelme Ilosfalvy Róbert, aki a fiatal Puccini lázát, zaklatottságát, a szerelem perzselését sugározta. (...)

Gardelli 1962-ben

Gardelli 40 évvel később

Fotók: Mezey Béla

Az est irányítója, élményünk szervezője, a lehetőségek valóra váltója Lamberto Gardelli volt, kitűnő vendégkarmesterünk. Ő sem panaszkodott, hiszen itt Budapesten jutott tehetségéhez méltó, elképzeléseit hiánytalanul valóra váltó társulathoz. A Gardelli által vezényelt darabot az évszázad előadásának, Házy Erzsébetet pedig az évszázad Mannonjának nevezték."

Kroó György, aki 20 esztendőn keresztül szerkesztette és írta a Magyar Rádió Új Zenei Újság ismertetőit, kritikáit az egyes aktuális hét hangversenyéről vagy operaelőadásáról a következőket írja könyvében 1961. december 22-vel kapcsolatban:

„Felejthetetlenül szép Manon Lescaut-előadással búcsúzik az óévtől a budapesti Operaház. Puccini első remekműve ez a darab. A 35 éves szerző bámulatos érzékkel teremt atmoszférát, fest színeket és ugyanilyen biztonsággal formál jellemeket, sorsokat is. ... Puccini muzsikáját Lamberto Gardelli, a nagy karmester, a nagy művész vezényli. Nincs a zenének olyan mozzanata, amelynek ne éreztetné zamatát. ...Csak felsőfokban lehet beszélni erről az előadásról, amelyet minden vonatkozásban különleges gonddal és szeretettel készítettek elő. Mikó András rendezése, Fülöp Zoltán díszletei, Márk Tivadar jelmezei, Nádasdy Kálmán fordítása, mindmind külön méltatást érdemelne. ...A kettős szereposztás igen sikeres. A közönség mindkét esetben kiemelkedő alakításokat lát és ízlése szerint választhat. Házy Erzsébet a fiatal Manon. Szerelme perzselő, alakítása, különösen a második és harmadik felvonásban, ragyogó.... Ne-

Fotók: Mezey Béla

hezen lehet elképzelni szebb hangot, a szereppel eggyé forrottabb játékot és ilyen lírai-drámai teljességet egyszerre. ....Amikor a negyedik felvonás után az ünneplésnek vége szakad, azzal a meggyőződéssel távozunk a budapesti Operaházból, hogy a szellemnek, amely ezt a Manon-előadást létrehozta, élnie és hatnia kell a hétköznapok nehéz körülményei között is."

Fotók: Mezey Béla

Fodor Lajos az Esti Hírlap zenekritikusa két évtizeddel később a következő sorokat, véleményt írja erről az előadásról:

„Bár eltérő szereposztásban készültek a produkcióra – Házy Erzsébet az első szereposztásban, Ilosfalvy Róbert (Des Grieux szerepében) a másodikban –, néhány héttel a premier után már együtt szerepeltek a darabban, attól kezdve ők voltak az opera hőseinek első számú megszemélyesítői." Talán a színpadon azért kerültek ismét egymás mellé – bár eredetileg a rendező ezt az együttjátszást akarta elkerülni, hisz a két ember már a magánéletben nem alkotott egy párt –, mert mindketten megjárták a maguk kálváriáját. Talán az összeszokottság, a még mindig izzó parázs teremthetett olyan atmoszférát, mely igazzá, életszerűvé és könnyen hihetővé tette a következő sorokat Ilosvay szájából: „ Nell`occhio tuo profondo" – „ A sorsom Te vagy a Földön".

1962 őszén rögzítette a Magyar Rádió az előző évad nagy sikerét, a Manon Lescaut-t a Házy-Ilosfalvy-Melis trióval, Lamberto Gardelli vezényletével.

És, hogy ne csak részleteket olvassunk az egyes kritikákból, ismét a közeli szemtanú Szeghalmi Elemért idézzük fel egy teljes körű műelemzés erejéig.

„A próbákon előre vetítődő siker dübörgő valósággá vált a premieren és a többi előadáson. HÁZY megjelenésében gyönyörű hangjának kifejezőerejében és a szereppel való azonosulásban káprázatos volt. Már színrelépése – amint a fogatról leszállt Amiens főterén – elbűvölte a közönséget. A finom női báj és a romlottságra való hajlam úgy ötvöződtek benne, ahogyan Prévost abbé elképzelhette nagysikerű regényének lapjain.

Az ártatlan, szép arcot egy-egy gesztus és mozdulat tette tudatosan kétségessé – másutt az odaadó magatartás és az igazi szerelmet kérdőjelezte meg a vonzó arcon átsuhanó elvágyódás és spleen: egy merőben másfajta érzésvilág. Az emberben élő kettősség, a jóból és a rosszból összetevődő hajlamok s vonások hajszálpontosan működtek Házy magasfokú művészi megjelenítésében.

A második felvonás budoár-jelenetében és a híres ékszeráriában érthetően óriási sikert aratott. Hangjának váltásai, különleges fényei és árnyai a jómódú gavallér kitartottjaként döbbenetesen hitelesek voltak. A Des Grieux-vel való egymásra találásban (Ilosfalvy mindenben méltó partnernek bizonyult) egy hangulatoktól vezérelt, könnyelmű, de jó vonásait is őrizgető nő szélsőséges érzelemvilágáról vallott hiteles lélektani eszközökkel.

Amit a két művész a kitoloncolási képben produkált, az az operajátszás világkrónikáiban is méltó lenne a megörökítésre. Puccini alkotói géniuszának meghatározó vonása: a szenvedély ábrázolása. Házy a vissza nem fordítható, gyászos tényt: az élet és vele együtt a szerelem végső elvesztését olyan megrázóan elevenítette meg, hogy a nézőtéren rohamszerűen előkerültek a zsebkendők, amint végigbotorkált végső reménytelenségében. (Mindössze harminckét éves volt ekkor, s már az ember ábrázolásának teljes kelléktárával rendelkezett.)

Ilosfalvy, az eszményi partner a férfiszenvedély izzásában kirobbanó erővel és a hangbeli magasságok szinte korlátot nem ismerő biztonságával nyűgözte le a hallgatókat. A taps szűnni nem akaróan zúgott a nézőtéren. Gardelli karmesteri pálcája nyomán éteri hangon muzsikált a zenekar (az intermezzo lírai szépsége átjárta az egész Ybl-palotát); árnyaltan szólaltak meg az énekesek, az énekkar tagjai is. S hogy milyen kiváló gárdája volt az akkori Operaháznak, azt Moldován és Simándy kiemelkedő első szereposztásbeli helytállása is fényesen igazolta."

Az 1962-es évben ismét három új szerepet osztottak rá. A következő megmérettetés Erkel Ferenc Brankovics György című történelmi operája volt. Ebben a darabban Brankovics két fiát Házy Erzsébet (Istvánt alakította) és Palcsó Sándor játszotta. Mutatós szerepek voltak szomorú beütéssel, ugyanis őket vitte el túszként Murat nagyvezír, és szavát megszegve a két fiút megvakítva küldte vissza. A játék szempontjából nagyon hálás szerepek voltak ezek. És itt kell szót ejteni a színpadi maszkokról. Losonczy György operaénekes, aki mellesleg rajztanár és festőművész is volt, Palcsó Sándornak megtanította a maszkkészítés speciális módjait. Ezt azért is kell megemlíteni, mert tudjuk a történelemből, hogy a törökök különleges technikát találtak ki a megvakításhoz. Teljes hosszában fehérre izzították a kardpengét, és közvetlenül elhúzták a szem előtt. Ezzel kiégett a szemlencse és a szőrzet is. Ezt tökéletesen utánozni lehetett festékek segítségével. Házy Erzsébetnek annyira megtetszett ez a technika, hogy megtanulta Palcsó kollégájától, aki szívesen segített mindenben a művésznőnek, hisz nemcsak életrajzi könyvéből tudjuk, hogy nagyon jó barátok és kollégák voltak. Ahol tudták segítették egymást.

1962 júliusában az Operaház nem első ízben vitt ki művet a Margitszigetre, mégpedig a Cigánybárót, aminek két főszereplője a fentebb említett két művész volt. Ezzel a Strauss-operettel búcsúzott az óévtől szilveszteri programként az Operaház, s bájos Szaffit nem utoljára énekelte Házy.

Puccini: Manon Lescaut – Házy Erzsébet, Giuseppe Patané, B. Nagy János, Bende Zsolt

Fotó: Mezey Béla

Nagyon érdekes bejegyzésre figyeltem fel az internet Café Momus komolyzenei magazin blogjában. Mivel szerzője nagy valószínűséggel álnevet használ, én is csak ezt tudom kiírni, de a művésznőről írt jellemzése, hozzászólása tökéletes, ezért ezt most és itt muszáj leírnom:

„3869 • IVA

A cigánybáró múlt hétvégén lezajlott felújításáról az Erkel Színház topicjába írtam véleményt (7653. számon). Az alkalom arra kényszerített, hogy megemlékezzem Házy Erzsébet egyik legjobb szerepéről. Rá vonatkozó gondolataimat idézem:

»Szomorú pontja a két szereposztásnak Szaffi. Mint mindenkor, 2017-ben is kegyetlenül igazságtalan lenne az összehasonlítás Házy Erzsébettel, akinek ebben a legendás szerepében is csodájára jártak Pesten, Szegeden és Európa német nyelvterületein; hivatkozni több mint fél évszázados lemez- és stúdiófelvételeire. Mégsem kerülhető meg az a kérdés, mitől lett ennek az operaénekesnőnek, akinek privát imázsához tartozott a szőkeség, ugyanúgy emblematikus szerepe ez a cigánylány, mint a „rokokó virágszál" Manon, a vidéki, majd nagyvilági Tatjána, vagy Glavary Hanna, a varrólányból lett, igaz szerelemre vágyó párizsi milliomosnő. A szép hangon és a hódító megjelenésen kívül az a titok nyitja, hogy ebből az operettfigurából (is) árad a szerelem utáni vágy és a szerelem, mint centrális életprobléma, az erotika, a tömény nőiség, amit Házy Erzsébet hiánytalanul meg tudott jeleníteni, és kifejezni énekével.

Erkel Ferenc: Brankovics György – Istvánka

Nyilván voltak kiváló Szaffik Házy előtt is, utána is, másmilyenek, mint ő volt, és nem is szabad, nem tanácsos őt keresni a szerep örököseiben. Mondom ezt ilyen „bölcsen", miután csaknem 40 évvel ezelőtt, A cigánybáró 1976. április 18-i új betanulásán egy igazán jó, bájos és kedves, fiatal énekesnő, Zempléni Mária alakításában sem tudtam „feldolgozni", hogy másmilyen, mint ideálom volt a szerepben.«"

Breuer János Népszabadságban megjelent kritikája a következőképpen szólt a Szegedi Szabadtéri Játékok 1963. augusztus 14. Cigánybáró előadásáról:

„Kimagaslott a szereplők közül Házy Erzsébet. Szaffit játszotta-énekelte, s operettprimadonnának éppoly elragadó volt, mint operadívának."

Új szó, 1962. szeptember 4-én a következő hírt tette közzé:

„A BRATISLAVAI SZLOVÁK NEMZETI SZÍNHÁZBAN szeptember 1-én Házy Erzsébet budapesti énekművésznő és Ilosfalvy Róbert tenorista fellépésével megkezdődött a fiatal operaénekesek, a nemzetközi verseny győzteseinek szemléje, amely szeptember 9-ig tart.

A magyar énekművészek szeptember 3-án felléptek még Puccini Bohémélet című operájában. A szemlén részt vesznek még a Prágai Nemzeti Színház, a Brnói Állami Színház és más operaházak művészei."

Brankovics György: Palcsó Sándorral

Arról nem olvastam, mert nem írtak az újságírók, vajon faggatták-e a művésznőt arról, hogy milyen érzés volt visszatérni szülővárosába?

Az 1962-63-as évad kezdő darabja Kodály Zoltán Háry János című műve

volt, melyet a mester 80. születésnapja alkalmából készültek bemutatni. A darab bemutatója nagyon jól sikerült, annak ellenére, hogy a rendező úgy gondolta, hogy a bécsi harangjáték mozgó szobrait Kovács Margit keramikusművész tervezze és készítse el, s valamint a jelmezek is giccsesen túldíszítettek lettek. A zenekari főpróbán, melyen Kodály tanár úr is részt vett, a végén csak ennyit jegyzett meg: Én nem revüt írtam. Ez minden kritikát felülmúlt. Házy Erzsébet Örzséje ezek ellenére tökéletesre sikerült, még őszinte is. Az egyetlen valós alakítást a mester szerint Böbe nyújtotta.

J. Strauss: Cigánybáró – a szépséges Szaffi Házy Erzsébet

Az 1963-as év hozta meg az első hivatalos elismerést a művésznő részére, hisz április 4-én a Kulturális Minisztérium másik három társával – Róna Viktor, Palcsó Sándor, Békés András –együtt Liszt Ferenc-díjjal tüntették ki.

1963 nyarán Szinetár Miklós rendezésében forgatták a Zenés TV-Színház sorozat első operafilmjét a Luigi Dallapiccola Éjszakai repülés (Volo di notte) című operáját. A mű alapja Antoine de Saint-Exupéry nálunk is ismert azonos című regénye. Főbb szerepekben az akkor közkedvelt igazi nagyságokat láthattuk: Házy Erzsébet, Ilosfalvy, Koncz Gábor, Nádas Tibor, Radnay György, Pálffy Endre, Pálos Imre, Simándy József, Szigeti László és Várhelyi Endre. Sajnos ezek a kiváló művek is ott porosodnak valahol a raktárakban, s nincs, aki leporolja őket, felidézve a nagy alakításokat.

Az évad hátralévő részében volt még egy új szerep, Debussy: Pelleas és Melisande. A Magyar Királyi Operaházban csak 1925-ben került színre a Pelléas Márkus László rendezésébe. A művet kis érdeklődés mellett sikerült csak bemutatni Budapesten, mindössze pár alkalommal került színre. Az opera felújítására 1963-ban került sor, ekkor Mikó András rendezésében, Forray Gábor díszleteivel és Márk Tivadar jelmezeivel vitték színre. Pelléast Palcsó Sándor és Kozma Lajos, Mélisande-ot Sándor Judit és Házy Erzsébet, Golaud-t Melis György és Faragó András énekelte, Ferencsik János vezényelt. A nagy szakmai sikert arató produkció 7 éven keresztül, egészen 1970-ig volt műsoron, összesen harminc előadást ért meg.

A nyári szünetet ebben az évben két opera többszöri bemutatására összesen 43 napra a Szegedi ünnepi játékok főszervezői kötötték le, ahol a Cigánybárót és a Brankovics-előadást kellett bemutatniuk. Mindenki elragadtatással nyilatkozott Házy Erzsébet és Palcsó Sándor teljesítményéről. Az előadások érdekessége az volt, hogy a karmester, aki nem volt más, mint a nagy Strauss dédunokája, Eduard Strauss, nagyon örült annak, hogy ilyen kiváló, jól felkészült társaságot kapott a keze alá.

Kodály Zoltán Házy Erzsébettel és Radnai Györggyel karöltve

Kodály Zoltán: Háry János – Házy Erzsébet- Radnay György

1963-ban jelent meg Abody Béla „Az opera fellegvárai" című könyve. Ebben az író, kritikus, történeti adatok felsorolásával, ugyanakkor a szépirodalom legszebb jegyeivel adott átfogó képet a világ operajátszásának legfontosabb centrumairól: Milánó, Bécs, Párizs, New York, Pétervár – Leningrád. Emellett az ekkor született zenekritikái is megtalálhatók, melyek nagy hatást gyakoroltak az operakedvelőkre és a művészekre egyaránt. Házy Erzsébetről írt, szintén 1963-ban megjelent cikke nagyon érdekes olvasmány, amelyben riportalanyát arra kéri, hogy engedjen betekintést művészlelke rejtélyeibe:

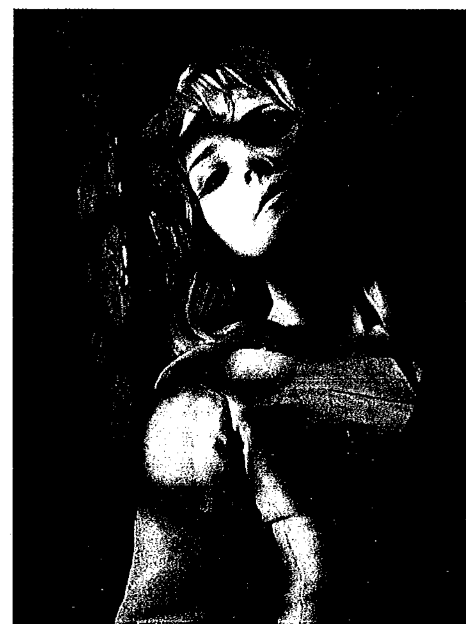

Liszt Ferenc-díj átvétele

„– ...Senki sem akadályozott benne, hogy ezt a hivatást válasszam. Nem kellett szigorú szülői tilalmakkal harcolni. Az Operaház is segített, mindig megkaptam azt a szerepet, amelyet megálmodtam magamnak. Másféle feladatokat is, olyanokat, amelyek távol esnek az egyéniségemtől" (Itt korrigál: »Jobban mondva, azoktól a képzetektől, amelyeket az egyéniségemről formáltam. Nem tudom, megbízhatók-e? Mit tud az ember önmagáról?«)

...Magammal van bajom. Tulajdonképpen jól esne valamilyen önmegnyugtató gépezet, ami elhitetné, hogy az adott körülmények között azt csinálom, amit kellene. Viszont nemigen tudom becsapni magam. Mindig az elszalasztott lehetőségeket éreztem, a magam gyöngeségeit, például a filmjeimben, a Falstaff Annuskájában, a Turandot Liu-szerepében. Másfelől pedig az úgynevezett sikerekben sem lehet biztos az ember. Hiszen én még nem láttam, nem hallottam magam természetben.

Abody Béla: – Sajnálhatja.

H.E.: – Nem sajnálom, mert lehet, hogy még többet csalódnék. Talán annyit nem illetlenség elmondani, hogy a Manon-szerepben úgy éreztem, valamit megvalósíthattam abból, amit szerettem volna. Még a pillanatot is pontosan tudnám jelezni: a második felvonás kettősében éreztem a zeneszerző győzelmét. Azt, hogy a szólam birtokába vett!..." /Film Színház Muzsika, 1963./

Debussy: Pelleas és Melisande 1963 – Melisande

1964. október 6-án különösen értékes előadás volt a fiatal spanyol tenor Giacomo Aragall budapesti fellépése az Erkel Színházban, a Bohémélet előadásán. Partnere Házy Erzsébet, mint Mimi lépett fel, Aragall pedig Rodolphe szerepében nagy örömet szerezve ezzel a magyar operarajongóknak.

1964-es őszi évad azért is emlékezetes maradt, mert magyar ősbemutatót tartottak. Szokolay Vérnász című operáját, amelyet Lorca művéből komponált. A bemutató pillanatában még nem lehetett tudni, mennyire lesz sikeres a mű, későbbiekben rádió- és hanglemezfelvétel is készült belőle, sőt, sok helyen vendégszerepeltek, például Bécs, Berlin, Dortmund, Bologna, Edinburgh, Wiesbaden. Úgy mondhatjuk, hogy utazó mű lett belőle, s ezzel Házy Erzsébet elkötelezte magát a modern magyar operák bemutatására.

A Vérnász sok kitűnő alakítása közül ketten, az Anya szerepében Komlóssy Erzsébet, a Menyasszony szerepében Házy Erzyébet emelkedett ki. Házy nagyon jól tudta érzékeltetni a két férfi és a kétfajta szerelem közötti különbséget, s a boldogságot kereső nő tragikus sorsát.

Lózsy János 1964. november 15. előadás után a Népszabadság oldalain így értékeli a Vérnászban látottakat:

„Új magyar opera bemutatója az Állami Operaházban

Házy Erzsébet szinte minden idegszálával átélve, s egyúttal tudatos jellemábrázolással állítja elénk a Menyasszonyt. Atmoszférateremtő színpadi lénye valóban perzselő légkört áraszt,

amelynek fellobogó tüzében azután elég ő is, szerelmese, Leonardo is. Hangjával leginkább ő győz a zenekari hangtömbökön; s ezúttal is élveztük sugárzó muzikalitását."

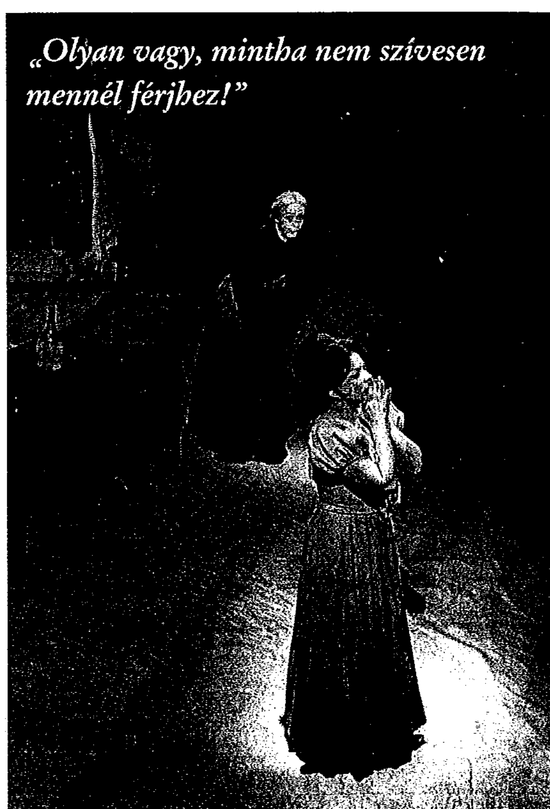
A Népszabadság a következőképpen számolt be egy érdekes magyar vonatkozású angol cikkről 1964. november 22-én:

„A Times egy új magyar operáról

A rendkívül színvonalas angol zenei élet igényes, konkrét és általában megbízható ítéletű zenekritikát fejlesztett ki. Különösen és megérdemelten nagy tekintélyt élvez a Times zenei rovata. Természetesen megtörténik, hogy nagy hatású és maradandó mesterművek elkerülik a Times zenekritikusainak figyelmét. Ez a figyelem különösen hézagos a szocialista országokkal kapcsolatban. Így kétszeresen örvendetes, hogy a Times pénteki számában alapos kritikát közöl Szokolay Sándor új operájának, a Vérnásznak budapesti előadásáról. Magyar zeneszerző sokat ígérő első operája címmel.

A tudósító megdicséri az Állami Operaház előadását, név szerint megemlíti Komlóssy Erzsébet, Házy Erzsébet és Faragó András kiváló alakítását, Mikó András ötletgazdag rendezését és Fülöp Zoltán rendkívül hatásos díszleteit. Ám, a kritika túlnyomó nagy részét a fiatal magyar zeneszerző és operája méltatásának szenteli. A Times hangoztatja, hogy a mű a világ legkifinomultabb ízlésű zenekritikusait is figyelemre késztette."

A Magyar Újság 1965.júliusi számában (fodor) aláírással egy bécsi tudósítást adott közre, melynek címe Sztárok között. A cikk azt mutatta be, hogy Házy Erzsébet, aki egész nyáron és nem első alkalommal, Bécsben vendégszerepelt Strauss Cigánybáró című operettjének Szaffijaként, milyen osztrák és német sztárszínészekkel játszott együtt, hogyan kóstolt bele ebbe a csillogást, de intrikákat sem mellőző életbe, s mégis a bemutatók igazi

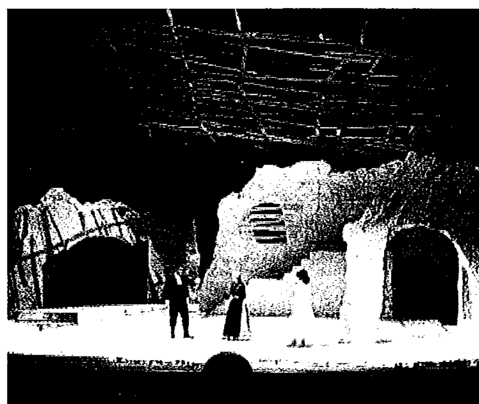
A Cselédasszonnyal (Birkás Lilian)

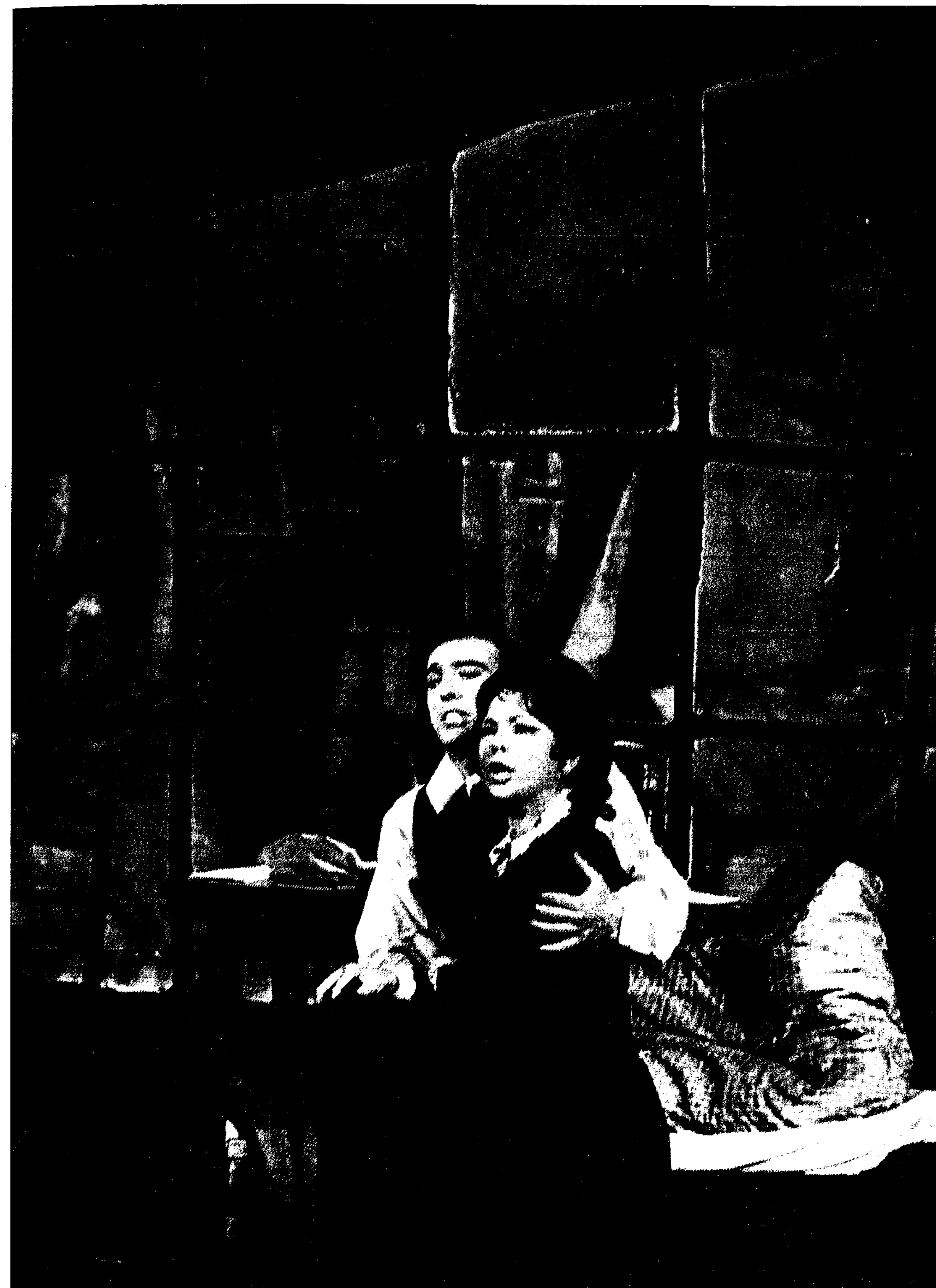
A Vérnász bemutatója előtt
Komlóssy Erzsébet, Szokolay Sándor,
Házy Erzsébet

Házy Erzsébet, mint Menyasszony - Faragó András Leonardo szerepében

http://caruso.blog.hu/2013/04/15/opera_abc_vernasz

Bohémélet: Carerras és Házy Erzsébet

Fotó: Mezey Béla

rangját ő adta meg, tehetségével, színészi képességeivel és szépségével.

A Cigánybáró sikerét megirigyelték a németek is, ezért 1964. szeptemberében a nyugat-berlini stúdióban Robert Stolz karmester vezényletével felvett zenei anyag felhasználásával, német és magyar közreműködőkkel egy müncheni tv-társaság Magyarországon vette fel német nyelven A cigánybáró televíziós operettfilm egyes jeleneteit. A film rendezője Arthur-Maria Rabenalt volt. A nyugatnémet produkcióban készült filmoperett külső és műtermi felvételeit részben a Vár már újjáépített Buzogány-termében, részben a Vajdahunyad várában forgatták. Az elkészült filmet először az Erstes Deutsches Fernsehen adta le 1965 karácsonyán. Ebben a filmben szerepelt Házy Erzsébet, Rudolf Schock, Benno Kusche, Eberhard Wächter, Lotte Schädl és még mások.

1966. augusztus 8-án a Hétfői Hírek a következő rövid hírt jelentette meg:

„Házy Erzsébet mentette meg a mörbischi Cigánybáró előadását. A Szaffi szerepét játszó bécsi primadonnával vita támadt, szerződését felbontották. Mikó András, a darab rendezője táviratilag hívta meg Házy Erzsébetet, aki nagy sikert aratott a premieren.

1967-ben új oldaláról ismerhettük meg a szépséges operadívát. Prózai szerepet vállalt, méghozzá Esztergomban, ott ahol 1594-ben a vár ostrománál halálos sebet kapott a híres reneszánsz kori költőnk, Balassi Bálint. A Szép magyar komédia című verses színjátékot a Balassi-versek alapján június 1-jén mutatták be az esztergomi szabadtéri színpadon. A bemutatott darabot Görgey Gábor író állította össze. A főszerepet Házy Erzsébet alakította, partnerei Bessenyei Ferenc és Cs. Németh Lajos voltak. Ezt azért tartottam fontosnak megemlíteni a könyvben, hogy az olvasók megértsék, miért nevezték el az „ezerarcú dívának", s azt is meg akartam ezzel mutatni, hogyha jó barátok kérték, akkor ő szívesen belefogott mindenbe, s azt tehetségével, adottságaival sikerre is vitte.

A 60-as évek közepén egyértelmű, hogy Házy Erzsébet a Magyar Állami Operaház vezető művésze.

Szokolay: Vérnász

A Manon Lescaut évek óta tartó páratlan sikerszériája új Puccini-bemutatóra ösztönözte az Operaház vezetőségét. Ismét egy nagyon ritkán játszott operára esett a választás. A Nyugat lánya különleges a Puccini-operák között, hisz vígopera, amely nem torkollik véres tragédiába, s ezt a művet már egyszer a New York-i bemutató után műsorra tűzték Budapesten, de nem tudott sokáig érdeklődést fenntartani. 1966. április 16-án került ismét műsorra Pesten kettős szereposztásban: Minnie szerepén Házy Erzsébet és Moldován Stefánia osztozott, a férfi főszereplő Ramerrezt Ilosfalvy és Mátray Ferenc alakította. Kovács János kritikus a Magyar Nemzetben így értékelte az előadást:

„Házy Erzsébet és Ilosfalvy Róbert nemzetközi színvonalon mérhető teljesítményt nyújtanak..." A Nyugat lánya mégsem vetekedhetett a Manon Lescaut sikerével és csak néhány évig tartották repertoáron. A Manon sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy Házyval a címszerepben 1971-ben Moszkvában tartanak előadásokat igen nagy sikerrel. Fábián Imre kritikus így nyilatkozott: Házy Erzsébet egyéni bájával, kedvességével, szépségével formálja meg Minniet. Johnson iránt fellobbanó szerelme meggyőző, színészi és énekes adottságokkal él. Szerepi és zenei megvalósításáról is elismerően szólhatunk."

Strauss: Cigánybáró

Vadas Kiss Lászlóval és Melis Györggyel

Makai Péterrel

Fotók: Mezey Béla

A MUZSIKA, 1966. június számában olvashattuk Szenthegyi István recenzióját Puccini: A nyugat lánya című operájáról, melyet az Erkel Színházban újítottak fel.

„Minnie: Házy Erzsébet. Ez is nehéz szerep, sőt nagyon-nagyon nehéz, jóllehet a »Girl« képviseli a műben az etikai alapot, tehát már eleve szimpátiánkra érdemes. Házy, a maga roppant vonzó színpadi egyéniségével s a zenekari fortisszimókon is áthallatszó lírai-drámai szopránjával (és ezzel összefüggően, telített, feszült éneklésmódjával) kitűnően állítja színpadra az angyali, de egyben nagyon energikus és szenvedélyes Minnie-t. Részletező színészi ábrázolómunkáját külön kiemeljük; erre itt nagy szükség van. Házy orgánuma önmagában nem teljesen fedi a Puccini követelte Minnie-hangot – ideális Minnie ma tán nem is akad operaházunkban –, elhihető művészete azonban oly erős, hogy nem hagy hiányérzetet."

A bemutató előadásról a tenorista partner Ilosfalvy Róbert így emlékezett meg könyvében:

„A 66-os külföldi orientációm előtt volt egy szép Puccini felújítás, A nyugat lánya, amit Erzsi még bravúrosan megoldott. Igazán nehéz Puccini szerepet, Minniet alakította. Itt is remek partnerek voltunk, nagyon jó volt vele együtt játszani. Ő is segített nekem, én is segítettem őt. A III. felvonásban, amikor a rabló a búcsúáriáját énekli, búcsúzik a lánytól. Ez mindig jó hatással volt, hogy a színpadon ott még együtt vagyunk."

Ilosfalvy Róbert távozása után szerepeinek nagy részét Szegedről Vadas Kiss László érdemes művész vette át.

Erdélyi Miklós karmester:

„Házy Erzsébettel sok közös együttműködésünk volt, mindig nagyon emlékezetesek maradtak számomra. Például A nyugat lánya 1966-ban bemutatója, amikor ő még fénykorában volt. A nyugat lánya előadását az indokolta, hogy két olyan énekesünk volt, mint Házy Erzsébet és Ilosfalvy Róbert. A Manon sikere késztetett arra bennünket, hogy talán ugyanolyan nívójú műsort tudunk létrehozni. Házy Erzsinek drámai egyénisége, temperamentuma és kifejező ereje nem állt mindig arányban a hangi adottságaival. A nyugat lánya címszerepét Puccini nagy hangterjedelemre írta, ennek ellenére a Nyugat lányában olyan átütő, szuggesztív alakítást nyújtott, senki sem tudta utolérni. Továbbra is műsoron maradhatott volna, ha nem az Erkel Színházban megy, hanem az Operában és nem lenne 18 szereplője ennek a darabnak, akiknek szintén kitűnő színészi alakítást kellett nyújtaniuk."

Puccini: A nyugat lánya – Minnie

Fábián Imre tollából a következőket olvashatjuk az 1966. április 22. – Film Színház Muzsika 16. számában:

„A Nyugat lánya – Az Erkel Színház Puccini-felújítása

Házy Erzsébet egyéni bájjal, kedvességgel, szépséggel formálja meg Minnie-t, a vadnyugati hétköznapok tündérét. Johnson iránt fellobbanó szerelme, a hirtelen fellobbanó érzés fokozásában meggyőző színészi és énekes adottsággal él. Szerepének zenei megvalósításáról is csak elismeréssel szólhatunk."

„– Örök vágyam,hogy úgy játszhassak, mint egy színésznő, közben úgy énekelhessek, mint egy énekesnő – mondotta Házy Erzsébet, amikor a „Nyugat lánya" sikeres bemutatója után felkerestem" – írja Somlyó a Játszani és énekelni cikk szerzője.

„A már megjelent kritikák is elismerik, hogy ebben a Puccini felújításban, a fellobbanó szerelem kifejezésében együtt él a meggyőző színészi és énekes adottságokkal – vetem közbe.

– Az operaszínpadon nem lehet igazán játszani. Egy pillanatra sem engedheti át magát az énekes, együtt kell élni a zenével, felkészülni a következő hang kifejtéséhez szükséges tartásra. S hogyan görbülhetne a szám valóban sírásra, amikor a másik pillanatban énekelni kell. Színész és énekes! Ezt együtt, csak a filmben lehet igazán megvalósítani, ahol külön veszik fel a hangot és rájátszhat az ember."

Weill: Mahagonny **Fotó: Mezey Béla**

– Leoncavallo Pagliacci vagyis szalmabábok című kétfelvonásos operája nálunk Bajazzók címen vált ismertté. A cselekmény valóban megtörtént eseményen alapszik, sőt Leoncavallo maga is jelen volt azon az előadáson, amelyen a véres jelenet lejátszódott. Házy Erzsébet 1967. július 16-án találkozott először a szereppel, hisz a margitszigeti fák alatt akkor csendült fel először a bemutató. Szokás szerint a Parasztbecsülettel együtt lett nyári operadarab, az előzőben a művésznő Neddát, a szép komédiásnőt játszotta. Ezt természetesen ősszel a kőszínházba, az Operaházba is bevitték – olvashattuk a tudósításban, mely a Film Színház Muzsika 1967.júliusi számában jelent meg Dalos tollából.

„S előrefutunk egy kissé az új szezonba, hadd említsük meg, hogy az Ariadne Naxos szigetén című Strauss-operában és a Poppea megkoronázásában várja őt a főszerep. Neddán kívül közben sor kerül a Pillangókisasszony címszerepére, és a jövő tavasszal a Mesterdalnokok Évájára... De fordítsuk vissza a szót Neddára!... Ezt az operát mindenki ismeri. Itt nem lehet halandzsázni. Igen ám, de hiába készül az ember, hiába beszél meg a rendezővel szituációkat, játékokat, ha a két legfontosabb szereplő, a Caniót alakító Pedro Lavirgen és a Toniót éneklő Aldo Protti csak az utolsó két-három próbán vesz részt. Nyilván majd akkor sok mindent át kell alakítanunk, hozzá-

Leoncavallo: Bajazzók Mario Del Monacoval **Fotók: Mezey Béla**

Leoncavallo: Bajazzók

Strauss, R.: Ariadné Naxos szigetén – Komponista

Porgy házi szinpadí próba Seregi László, Dobránszky Zsuzsa és Házy Erzsébet

Fotó: Mezey Béla

juk alkalmazkodnunk, s az ilyesmi nem könnyű..."

Információként le kell írnom azt is, hogy Házy Erzsébetet 1967-ben meghívták a kölni televízióba egy decemberben adásba kerülő műsorba, aminek a címe „ A világ primadonnái" címet viselte.

Négy új szerepet énekelt ebben az 1967/68-as évadban, s ez sok egy kissé, ha hozzávesszük az állandóan énekelt „régi" szerepeit is. Persze az operalátogató örült, hogy az Ariadne Naxosz szigetén komponista-figurájában Házy Erzsébet vérbeli karakteralakítást formált, s nagy öröm volt a Bajazzók-felújítás, ahogy Simándy József döbbenetes Caniója mellett csakugyan azt a komédiáslányt teremtette újjá, akit érdemes volt fölszedni az út széléről, aki szerelemre gyújt egyaránt épeszűt és bambát, akiért ölni kell és akit megölni lehet.

Az 1968-as év fantasztikusnak ígérkezett, négy premier egymás után. Az első, Monteverdi: Poppea megkoronázása 1968. január 21-én. Forradalmi jelentőségű volt a hazai operajátszásban, hiszen ilyen stílusú opera eddig nem szerepelt itthon. Ezt a művet Erdélyi Miklós tanította be és Mikó András rendezte. Csak a legjobbak szerepeltek a színlapon az érett gárda közül és az ifjabb művészekből is: Házy Erzsébet, Komlóssy Erzsébet, Kasza Katalin, Bene József, Korondy György, Szőnyi Ferenc... A díszlet csodás volt, a parókák még sosem próbált technikával habszivacsból készültek, az ötlet Beyreuthból származott – tudjuk meg a korabeli újságokból. A siker óriási volt, a közönség sok évadon keresztül élvezhette ezt a Monteverdi-operát. Vendégjátékra került sor Moszkvában, Kölnben, Prágában. Az előadás színvonalát mi sem mutatja jobban, minthogy már áprilisban nívódíjat kapott.

Fotó: Mezey Béla

Monteverdi: Poppea megkoronázása – Poppea

Házy Erzsébet a Poppea megkoronázása Poppeájaként újfent kiváló stílusérzékről tett tanúbizonyságot. Ez a premier az újságcikkek, kritikák szerint ismét forró sikert hozott főszereplőjének. Így írtak róla: Házy Erzsébet, mint Poppea elragadó asszony, színészi és zenei szempontból egyaránt meggyőző és remek.

Házy Erzsébet művészi sokoldalúságát bizonyítja, hogy az operai évad után nyáron Bécsben vendégszerepelt a Víg özvegy című Lehár operett Glavari Hannájaként. Művészi egyéniségének skálája tehát az opera első zsenijétől, Monteverditől, a XX. századi dallamokig terjedt, hisz Szokolay Sándor Hamlet című operájának is ő a női főszereplője, Ophélia. A művésznő a kezdetektől szívügyének tekintette az új magyar operák szolgálatát, a Vérnásztól az Együtt és egyedülön át a Hamletig.

A Gách Marianne által írt 1969. március 8-án a Film Színház Muzsikában megjelent interjúból megtudhattuk, hogy Házy Erzsébet egy nagysikerű spanyol hangversenykörúton vett részt, s közben egy teljesen új világgal ismerkedett meg.

„...–S ezalatt tizennyolcszor szálltam más-más repülőgépre – mondja. Ha pedig hozzátoldom a két héttel előbbi kölni utamat is, akkor huszonkét légijáratról számolhatok be. Ugyanis a spanyolországi koncertsorozaton a kölni rádiózenekar meghívására szerepeltem. A műsort felvették először Kölnben a rádió számára, ez volt a turné főpróbája.

– Miket énekelt? – kérdezi a riporternő.

– Számomra csupa újdonságot, melyek nem szerepeltek eddig a repertoáromon, például Donna Anna nagy áriája a Don Juanból, a Carmenből és a Denevér úgynevezett Csárdás áriáját, amit nálunk mindig kihagynak az előadásból..."

Egy érdekes felvétel Mezey Bélától, a két világ, a Poppea előadás és a műszaki ügyelet

Szokolay: Hamlet

Fotó: Mezey Béla

Monteverdi: Poppea megkoronázása

Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok

A Poppea megkoronázása premierje után szinte azonnal, rá három hónapra következett Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok Éva szerepe.

1969 őszén, pontosabban október 19-én az Operaház ismét egy új magyar opera bemutatását tűzte műsorra, melynek zeneszerzője Szokolay Sándor volt, az opera pedig a Hamlet, ahol Házy művésznő Ophélia szerepét énekelte.

Szerintem most 2017-ben kívülállóként nyugodtan megállapíthatom, hogy ez már teljes mértékű kihasználása volt egy művésznek, egy operai hangnak, mert a következő újkori operabemutató 1969. október 26-án volt: Petrovics Emil zeneszerzőt Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés című műve ihlette a mű megírására, melyben Házy Erzsébet Szonja szerepét kapta meg és énekelte el remekül.

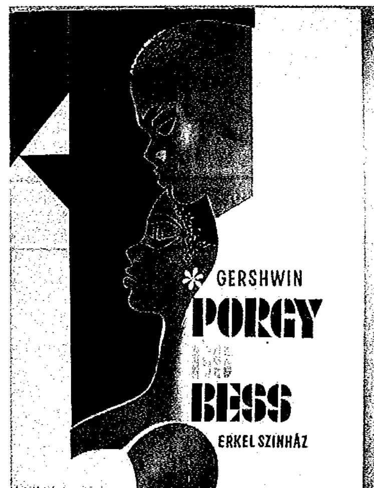

Szokolay: Hamlet – Ophélia

HETVENES ÉVEK SZEREPEI, NEHÉZSÉGEI, HALÁLA

Mikó András rendező működésének legtermékenyebb időszakára esett Gershwin: Porgy és Bess-premiere, ami 1970. február 6-án volt óriási siker kíséretében. Makai Péter gyönyörű díszletei, a nagyon újfajta zene és Radnay – Házy csodálatos játéka mindig telt házat biztosított.

Az amerikai opera történetében mérföldkőnek számító Porgy és Bess bemutatója 1935. szeptember 30-án volt Bostonban, a premier közönsége a feljegyzések szerint 15 percig tapsolt. A darab újszerű volt tartalmában, zenéjében, nyelvében, fellépőinek származása tekintetében is. Gershwin muzsikájában egyszerre van jelen az amerikai kontinens múltja és jelene: gyökerei az indián, az afrikai és az afroamerikai örökséghez nyúlnak vissza, ugyanakkor erős a jazz hatása, miközben megkerülhetetlen az európai zenéből, főképp Ravelből és Debussyből merített inspiráció.

Műsorfüzet – bemutató Erkel Színház 1970. február 6-án

Gershwin darabját Magyarországon 1970-ben tűzte műsorra a Magyar Állami Operaház az Erkel Színházban, két szereposztásban, Mikó András rendezésében. A száz fölötti szériát produkáló előadásban Radnai György és Begányi Ferenc, illetve Házy Erzsébet és Andor Éva énekelték a címszerepeket. Ezt a produkciót 1973-ban láthatta négy teltházas estén a Szegedi Szabadtéri Játékok huszonnyolcezer fős közönsége.

A MUNKA VÖRÖS ZÁSZLÓ ... RENDJÉVEL KITÜNTETETT

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ

ERKEL SZÍNHÁZ

Bemutató

GERSHWIN:

PORGY ÉS BESS

Opera két részben, 9 képben. Szövegkönyvét Du Bose és Dorothy Heyward „Porgy" c. színműve alapján Du Bose Heyward és Ira Gershwin írta, Blum Tamás fordította. A díszleteket és jelmezeket Makai Péter tervezte.

Karmester: Pál Tamás, Bolberitz Tamás

Rendező: Mikó András érdemes művész

Porgy	Radnay György érdemes művész	Begányi Ferenc
Bess	Házy Erzsébet érdemes művész	Andor Éva
Crown	Csányi János	Varga András
Serena	Szirmay Márta	Sudlik Mária
Clara	Dobránszky Zsuzsa	Laczó Ildikó
Mária	Svéd Nóra	Eszenyi Irma
Jake	Nagy Sándor	Miller Lajos
Sporting Life	Palcsó Sándor	Rozsos István
Mingo	Erdei Gyula	Lázi Tibor
Robbins	Göndöcs József	Kúnsági Kálmán
Peter	Kishegyi Árpád	Külkey László
Frazier	Reményi Sándor	Bordás György
Annie	Szabó Márta	Princz Emmi
Lily	Kompolty Györgyi	Borhegyi Irma
Gyümölcsárus	Divéky Zsuzsa	Várnai Edit
Jim	Máhr Ottó	C. Tóth Pál
Temetkezési vállalkozó	Domahidy László	Veress Gyula
Nelson	Szalma István	Cseh László
Halárus	Bánhegyi Péter	Erdei Gyula
Detektív	Nagypál László	Pálfy Endre
Rendőr	Lux Tibor	Dobos László
Halottkém	Szitay László	Márkus Lajos
Jasbo Brown, zongorista	Medveczky Ádám	Módos Tamás

Catfish Row lakói, halászok, gyermekek, rakodómunkások.

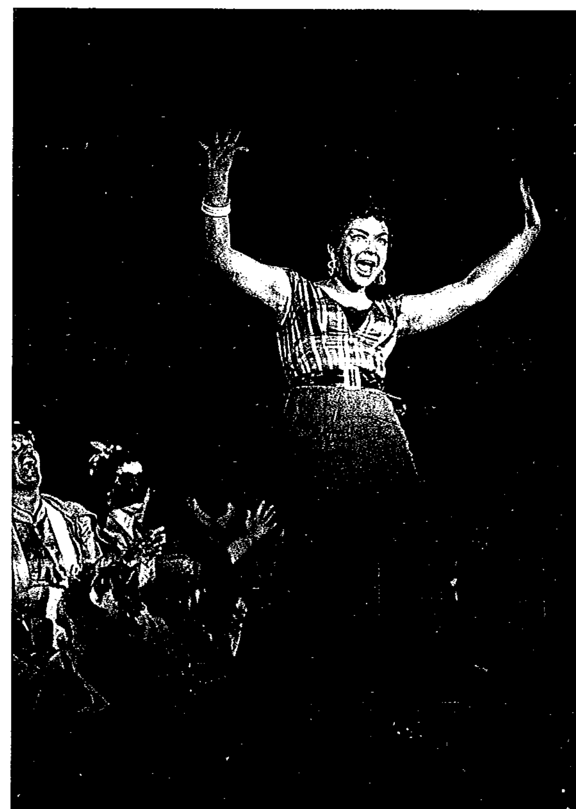
A koreográfiát Seregi László tervezte és tanította be.

Történik Dél-Karolinában, Charlestonban, a század elején.

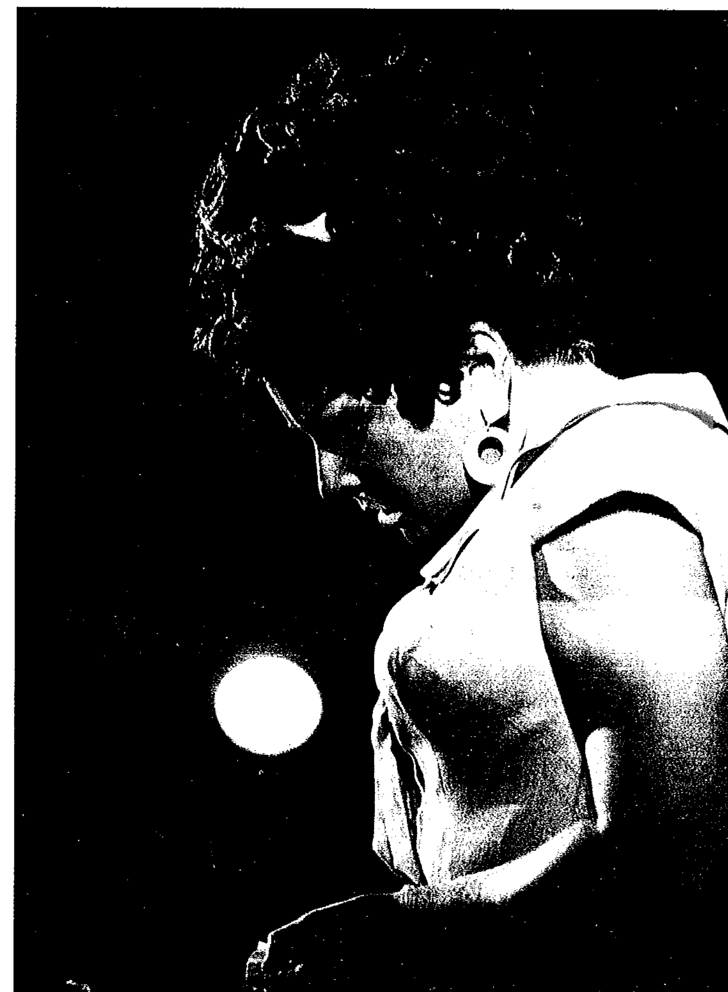
Ismételten Szeghalmi Elemért idézem:

„...Mozgáskultúrájával, az európaitól elütő dallamvilág és stílus hiteles adaptációjával és a magasabb rendű erotizmust a csúcspontig hevítő szenvedélyességével életpályája egyik legemlékezetesebb régiójába emelte. Ahogyan alkalmi lovagjával, a lelketlen, bűnöző Crown-nal a színpadra lépett az első felvonásban, az maga volt a női vonzerő több ezer éves múltjának sűrített kifejezése. Táncolt, énekelt, csábított, elutasított – szinte a végletek között lebegve egy merőben új világ életérzéseit közvetítette az elbűvölt magyar közönségnek. Porgy alakítójával, az élete ugyancsak csúcs-szerepét játszó-éneklő Begányi Ferenccel és a szinte Fred Astaire-i mozgású, bámulatos karakterfigurát alakító Palcsó Sándorral együtt. Említésre méltó, hogy más kiváló alakítás is született e darabban Radnai György, Andor Éva, Miller Lajos, Sólyom-Nagy Sándor is nagymértékben hozzájárultak egy ilyen ritkán tapasztalható sikerhez. ..."

Fotó: Mezey Béla

Gershwin: Porgy és Bess

Fotó: Mezey Béla

Gershwin: Porgy és Bess – próba

Fotók: Mezey Béla

Miben állt e bemutató legfőbb jelentősége? A budapesti Operaház 100 éve című kötet lapjain Tallián Tibor elsősorban a kvázikortárs repertoár bővítésének fontosságát méltatja:

„Egyetlen átütő sikert könyvelhetett el a huszadik századi opera a hetvenes években – meglepetésre Gershwin Porgy és Bessével. Meglepő volt, hogy ily sikeresen lehetett egyeztetni a budapesti együttes képzettségét és a Gershwin-darab követelményeit. A színház a legjobb megoldást választotta: inkább az együttes adottságait, mint a darab »néger« sajátosságait vette figyelembe."

Való igaz: a hatvanas-hetvenes évek repertoárfrissítési kísérletei, legalábbis ami a huszadik századi műveket illeti, inkább csak a szakma, mintsem a szélesebb közönség körében arattak sikert: általában huszonöt előadást értek meg – a Porgy sikerét ennek fényében is kell értékelni.

Gershwin: Porgy és Bess

A korabeli kritikákat böngészve a kiemelkedő siker három tényezőn alapult: Blum Tamás kitűnő magyar fordításán, Mikó András rendezésének gondosságán, valamint a szereposztáson. Ami az elsőt illeti, ez egyáltalán nem állította könnyű próba elé a már sok megoldhatatlannak látszó fordítói feladatot sikerrel abszolváló Blum Tamást, aki olyan zenedrámák magyar szövegét készítette el eddigre, mint A nibelung gyűrűje vagy A nürnbergi mesterdalnokok. A Porgy és Bess szövegének sajátossága a speciális charlestoni fekete akcentus használata, melynek stílusos átültetése lényegében lehetetlen... Az 1970-es premier mindkét szereposztását kiemelkedően jónak ítélte a kritika – és ez egybecseng Pál Tamás mostani értékelésével is: „Bizonyos értelemben Házy Erzsébetet nem lehetett felülmúlni Bessként, de Andor Éva is remek alakítást nyújtott. Radnai György a maga idősebb bölcsességével talán közelebb állhatott a szerző elképzeléséhez, hiszen Porgy nem egy fiatal ember az opera szerint, Begányi Ferenc viszont színpadi megjelenésével, nagyszerű színészi munkájával tette emlékezetessé a szerepet. És mondhatnám a többieket is, Dobránszky Zsuzsát, aki a Summertime-ot énekelte Claraként, vagy Palcsó Sándort, aki élete egyik legjobb alakítását nyújtotta, mint Sportin' Life, ők mind vetekedtek a lemezfelvételekről ismert előadókkal. Azt hiszem, jó időben érkezett a darab: amikor a hatását már ki tudta fejteni, és alkalmat adott kiváló formában levő operaénekeseknek, hogy valami számukra addig ismeretlenben és szokatlanban kipróbálják magukat."

Gershwin: Porgy és Bess Palcsó Sándorral és Radnay Györggyel

Vendégszereplés Bolognában (Barna Andrásné, Házy Erzsébet, Moldován Stefánia, Abody Béla, Szabó Anita)

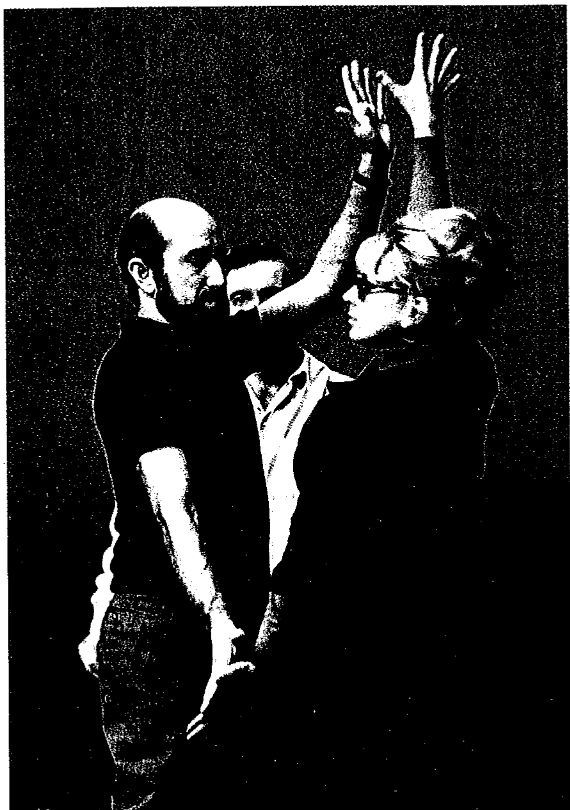

Róna Viktorral Bolognában

Fotók: Mezey Béla

Külföldi szereplések, meghívások is már egyre gyakrabban előfordultak, s majdnem az egész társulat utazhatott, például, mint ezeken a képeken Bolognába, az egyik leghíresebb és legrégebbi operaházba vendégszereplésre:

S közben mindig történt egy kis kiruccanás a szomszédos KGST országainak színpadjaira is, például Csehszlovákiába. Az MTV és a Szlovák Televízió közös műsorának első adására 1970. február 14-én került sor.

Ránki György: Az ember tragédiája - képek a róbákról és a premierről **Fotók: Mezey Béla**

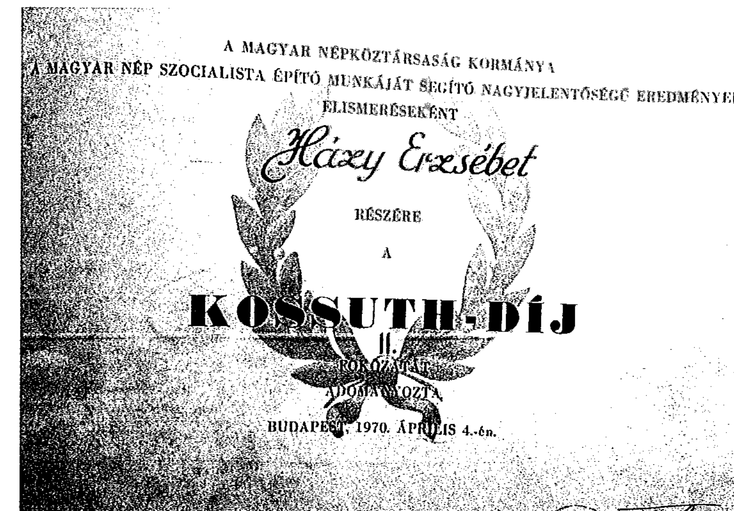
A műsor címe: Fogadás Orlovszky hercegnél.

Közreműködött a Bratislavai (pozsonyi) Színház balettkara, az MRT Szimfonikus Zenekarát Breitner Tamás és Zdenek Macháček vezényelte. Koreográfus Boris Slovak, rendező Bedřich Kramosil volt, szerkesztette Vecsernyés János. A műsorban Lehár, Kálmán Imre, J. Strauss és Gejza Dusik (Szlovákiában közkedvelt zeneszerző) műveit adták elő a szereplők, magyar oldalról Házy Erzsébeten kívül, aki ismét visszatért egy vendégszereplés erejéig szülővárosába, Ágay Karola, Petress Zsuzsa,Lehoczky Zsuzsa, ifj. Latabár Kálmán szerepeltek. Szlovák szereplők részéről a legismertebb Gizela Veclová és dr.Gustav Papp voltak.

Az 1970-71-es évad első bemutatója Ránki György: Az ember tragédiája – természetesen a madáchi mű alapján, ahol az örök Éva szerepét csakis Házy művésznő játszhatta, a híres rendező pedig Vámos László tanár úr volt. Vámos igazán nagyszerű rendező volt, hisz nem külső szemlélője volt a próbáknak, hanem tevékenyen részt vett az alakításban, szinte előjátszotta a

A Kossuth-díj átvétele

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA
A MAGYAR NÉP SZOCIALISTA ÉPÍTŐ MUNKÁJÁT SEGÍTŐ NAGYJELENTŐSÉGŰ EREDMÉNYEI
ELISMERÉSEKÉNT
Házy Erzsébet
RÉSZÉRE
A
KOSSUTH-DÍJ
II.
FOKOZATÁT
ADOMÁNYOZZA
BUDAPEST, 1970. ÁPRILIS 4.-én.

Manon 1971

Vendégjáték Moszkvában (Melis György, Ütő Endre, Barlay Zsuzsa, Házy Erzsébet, Patkó József, Kalmár Magda, Kováts Kolos, fotó: Mezey Béla)

Malév reklám Moszkvában (Beret Árpád, Vizi Otto, Bornyi József, Borsa Miklós, Rigó Ferenc, Mezey Béla, fotó: Házy Erzsébet)

R. Strauss: A rózsalovag

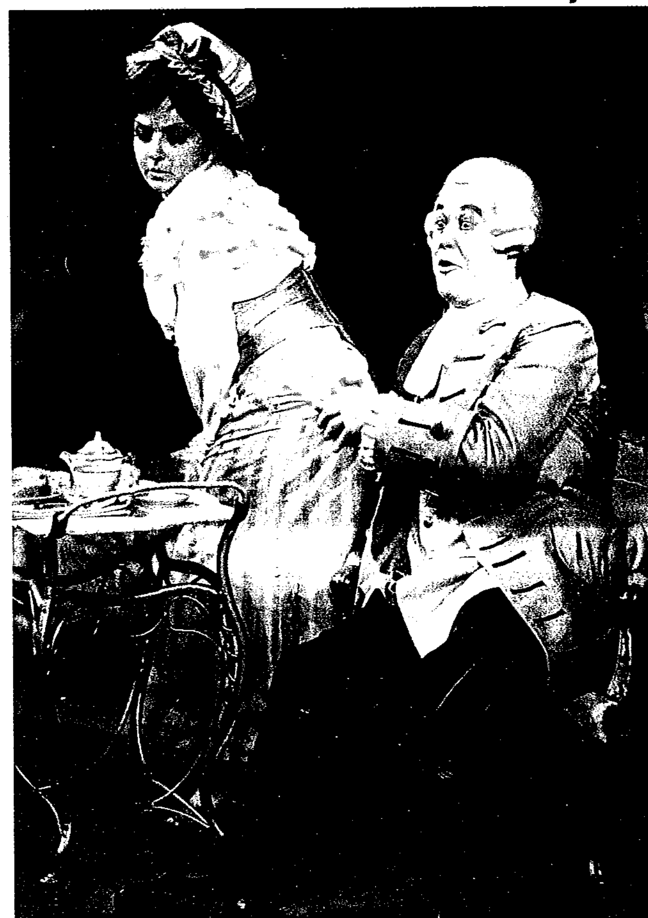
Fotók: Mezey Béla

jelenetet, hogy a művészek minél könnyebben megértsék mit is szeretne közvetíteni a játékkal. Évát Házy Erzsébet, Ádámot Miller Lajos alakította.

A rózsalovagot 1971-ben újították fel, a bemutató február 26-án volt, Mikó András rendezése és Makai Péter levegős-szecessziós látványvilága több évtizeden át maradt színen. A Ferencsik János által betanított előadásban a Tábornagynét Déry Gabriella és Sudlik Mária, Octaviant Házy Erzsébet és Szőnyi Olga énekelte.

Hajduska János: Randevú Házy Erzsébettel (Képes Újság) című cikkéből idézek mely a Rózsalovag sikeres bemutatója után (1971) és a Pillangókisasszony májusi premierje előtt készült:

„...15 percnyi szünete van, ilyenkor engedheti meg magának, hogy fáradt legyen, hiszen nyáron sem szokott pihenni, rendszeresen külföldön vendégszerepel, az idén is Bécsbe készül, ahol már a hatodik alkalommal, a Cigánybáróban és a Vígözvegyben

Csajkovszkij: Anyegin – Tatjana

Fotók: Mezey Béla

Csajkovszkij: Anyegin **Fotók: Mezey Béla**

játszik. ...és mi az amit nem szeret? Gondolkodás nélkül válaszol: – Három dolgot utálok a legjobban: fodrásznál ülni, ruhát próbálni és a fényképésznek barátságos arcot vágni.

... Még azt is megkérdezem mi a kedvenc színe? Nem részesíti egyiket sem előnyben, de a pasztellszínekhez vonzódik a legjobban. Szeret esőben sétálni, olyankor világos ruhát vesz magára, és ez felvidítja. Költői ötlet, illik a Pillangókisasszonyhoz. Nem mélabús egy kicsit? – Nem – hangzik a határozott cáfolat. – Csupán kimerült vagyok most. A kimerültség nemcsak attól támad, hogy valóban sokat dolgozik. Most is hat órát énekelt egyfolytában, ahogyan mondja: „szinte kinyúltak a hangszálai". Feszültségét inkább a türelmetlenség és az elégedetlenség okozza. Házy Erzsébet a nagyon igényes művészek közé tartozik, tu-

Puccini: Pillangókisannyony – Cso-cso-szán

Skót turné – séta Edinburghban Kasza Katalinnal, Ferecsik Jánossal és Melis Györgyel **Fotók: Mezey Béla**

lajdonképpen sohasem elégedett magával. A mindig jobbra és jobbra való törekvés hajtja estéről estére, szerepről szerepre. Nézete szerint nincsen rossz közönség, csak az előadás lehet rossz. A néző azért váltja meg a jegyét, hogy gyönyörködjék, szórakozzon. Tehát a legjobb indulattal ül le a helyére. Ezt a szeretetet meghálálni a művész legnagyobb kötelessége. S a néző tízszeresen hálás, ha megkapja, amire áhítozott. Házy Erzsébet még ennél is többet szeretne adni..."

1971. május 23-án az Erkel Színházban új szereposztásban adták elő a Budapesten legtöbbször játszott Pillangókisasszonyt. A felújításra ismételten Erdélyi Miklóst kérték fel. Ennek a címszerepnek – Cso-cso-szánt alakította – az eléneklésével feltette a koronát a Puccini repertoárjára.

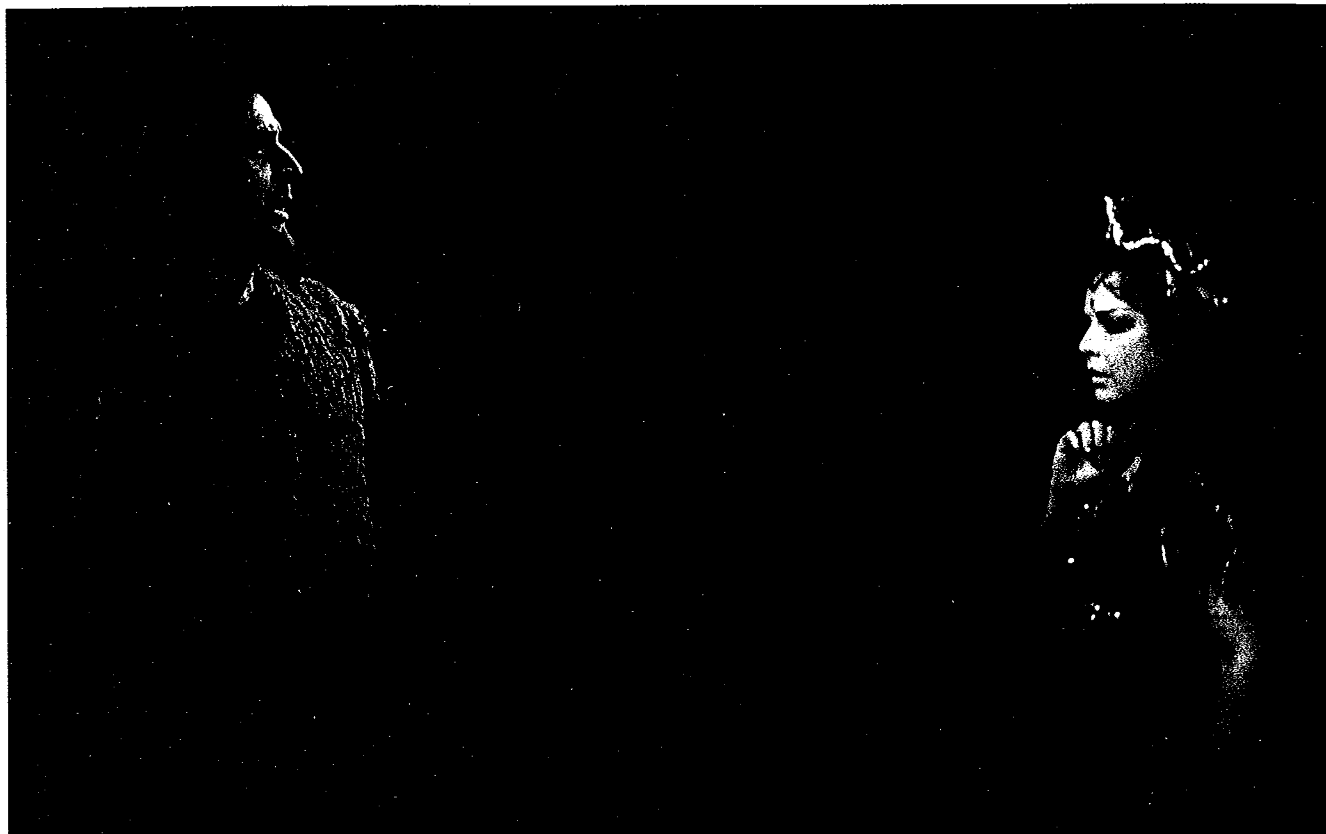
Idézet Rajk Sándor cikkéből:

„Amiről külön kell szólni, mert a felújításnak legszervesebb része, az Házy Erzsébet alakítása. Ez a nagy művésznő másfél évtizede tartja a vállán opera repertoárunk ráeső nem kicsiny részét. Emlékezetes alakok sokaságát formálta meg színészi és zenei vonatkozásban. Cso-cso-szánja pályája csúcsán találja. Felmerül bennünk az a gondolat, hogy szerepnek és művésznek ez a nagy találkozása miért nem történt meg már korábban. Ez a megrázó, egyszerűségében felemelő emberi formálás méltó a muzsikáláshoz, amelyet színpadi eszközeivel életre kelt."

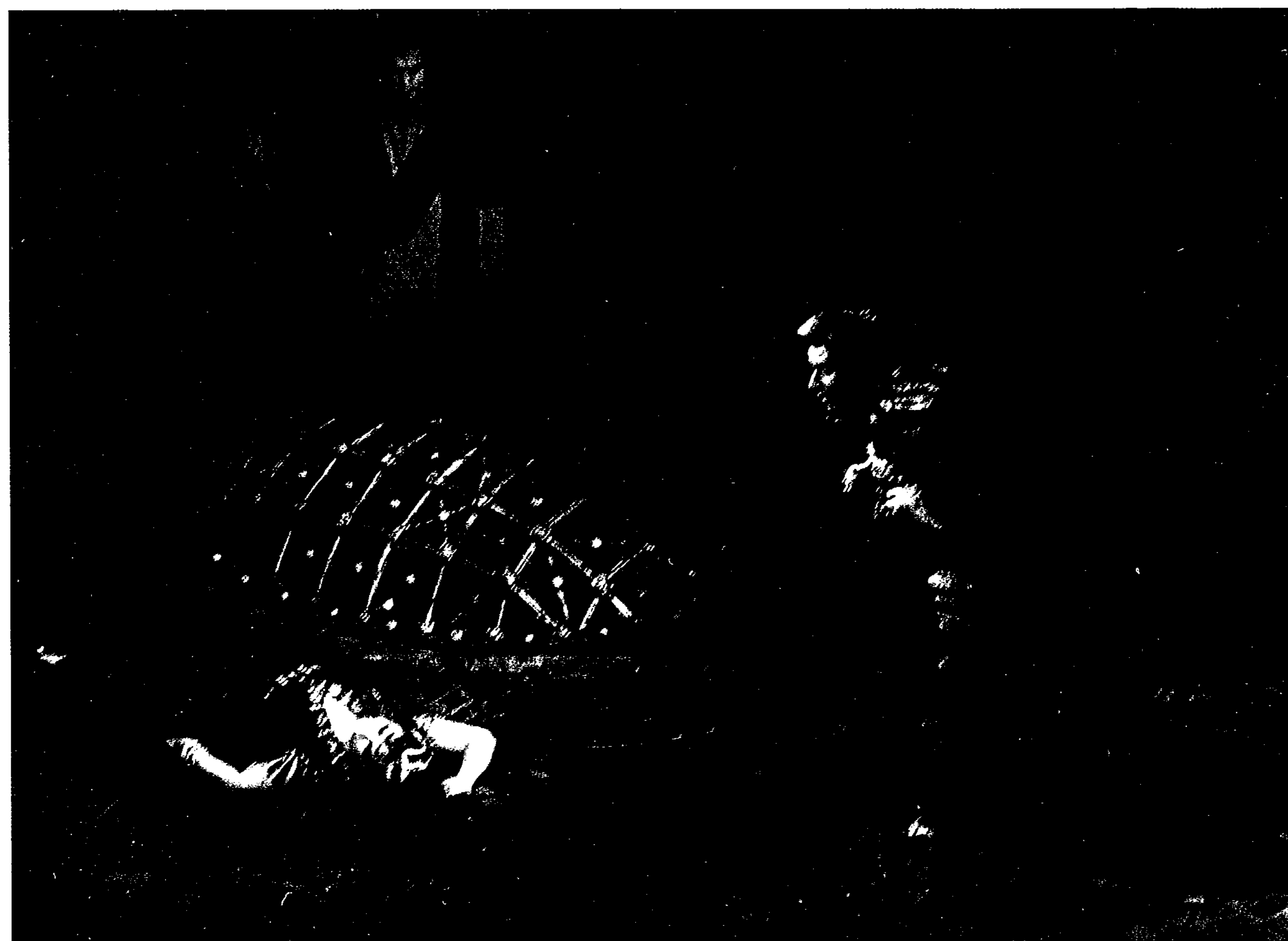
1972-es évad vége, a felújított Salome, természetesen a címszereplő Házy Erzsébet.

A Délmagyarország 1973. 07. 28-i számában Tandi Lajos a következő címmel ír a művésznőről: Bess és Iluska – Házy Erzsébet két szerepben

„Tizennégy esztendővel ezelőtt,1959 júliusában, a felújított Szegedi Szabadtéri Játékokat köszöntötte a Film Színház Muzsika. A címlapon Házy Erzsébetet láthattuk a Dóm téren, az első sikerek kovácsainak egyikét, az első János vitéz első Iluskáját. A folyóirat múlt heti száma az eltelt másfél évtizedre emlékezik. A címlapról ismét

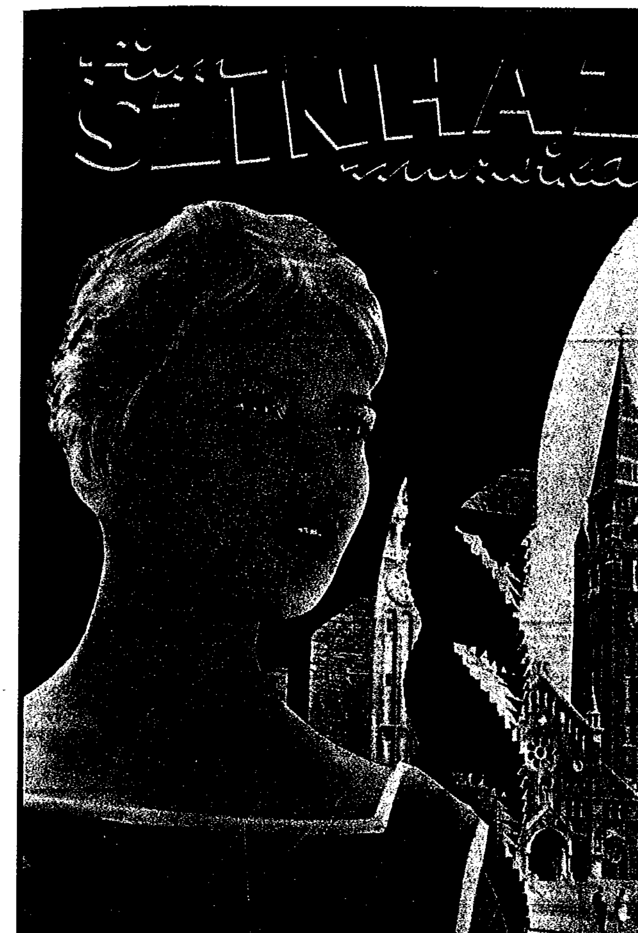

R. Strauss: Salome, Sólyom Nagy Sándorral

R. Strauss: Salome, Sólyom Nagy Sándorral és Palcsó Sándorral

Fotók: Mezey Béla

1959

1973

1959. július 24.
III. évfolyam, 30. szám.
Ára: 2.50 Ft.

Címlapunk: Szegedi Szabadtéri Játékok, 1959. (Házy Erzsébet, a János vitéz Iluskája)
(Kotnyek felv.)

Hátsó címlap: A „Felhívás táncra" című színes amerikai táncfilmet e héten mutatták be. Gene Kelly, a rendező, koreográfus és főszereplő, valamint egyik partnere, Diana Adams.

Házy Erzsébet mosolyog ránk, aki a szabadtéri játékok 15 éves történetének egyik leggyakoribb szereplője volt."

S hogy milyen igaza volt az újságírónak, nézzük csak meg, mit mutatnak a számadatok a szerepléseiről: A Szegedi Szabadtéri Játékokon a következő darabokban játszott:

Kacsóh Pongrác: János vitéz – Iluska – 1959, 1973, 1974
Farkas Ferenc: Csínom Palkó – Éduska – 1960
Erkel Ferenc: Brankovics György – István, a kisebbik fiú – 1963
Johann Strauss: A cigánybáró – Szaffi – 1963, 1972, 1976, 1977
George Gershwin: Porgy és Bess – Bess – 1973
Kodály Zoltán: Háry János – Örzse – 1975

1973. október 30. Tükör – képes hetilap 44. számában Balassa Imre egy Zenei levélben ír az Operaház – Szokolay: Sámson című újonnan bemutatott darabjáról.

„Mi csak az első szereposztást láttuk, de máris meg kell említenünk a kiválóan sikerült előadás közepében Melis Györgyöt, Sámson alakítóját és Házy Erzsébetet, Delila életre hívóját.

...Házy Erzsébetnek nemcsak tüneményes szépsége, de érzéki varázsú éneke és hiteles alakítása révén – ez a legnagyobb, amit mondhatunk róla! – elhisszük Delilát."

Szokolay: Sámson

Fotók: Mezey Béla

Szokolay: Sámson

Fotó: Mezey Béla

Szokolay: Sámson

Fotó: Mezey Béla

A Film Színház Muzsika 1974. január 12-én (2. sz.) közli a hírt A denevér című művel kapcsolatban. „Szilveszter este, a hagyományokhoz híven, A denevér című Strauss-operett szerepelt az Erkel Színház műsorán. A Szinetár Miklós rendezte, jókedvű előadásban új szereplők mutatkoztak be: Házy Erzsébet először énekelte Rosanlindát, Szőnyi Ferenc Eisensteint, Ötvös Csaba Falkét, Berkes János a herceget, Kunsági Kálmán dr. Blindet, a régi szereplők: Palócz László (Frank), László Margit (Adél), Bartha Alfonz (Alfréd), Gaál Éva (Ida), Katona Lajos (Frosch) társaságában. Bolberitz Tamás vezényelt."

A MUZSIKA 1974. januári számában visszatér Szokolay Sándor: Sámson – Bemutató a Magyar Állami Operaházban című cikkéhez. A darab bemutatója 1973. október 26-án volt, Delila szerepét Házy Erzsébet, Sámson szerepét Melis György alakította.

A szerző az Operaház kísérőfüzeteiben így vallott a műről: „Németh László Sámsonja első olvasatra úgy felkavart, hogy egy pillanatra sem tudtam a hatása alól kibújni. Zenéjét 1971-73 között komponáltam, a szövegkönyv elkészítésére Németh László szabad kezet adott. ...Én pedig a már bevált, kipróbált művészeket választottam a szerepekre..."

Kertész Iván: „Házy Erzsébetnek az énekszólammal nincs különösebb problémája, így szabadon érvényesülhetnek kiváló művészi erényei."

MUZSIKA, 1974. június TV Zenés színháza: Szokolay Sándor: Vérnász

Kertész Iván: „Igen sikeres új operaprodukcióval jelentkezett a Magyar Televízió: Szokolay Sándor Vérnászának tévéváltozatát mutatta be.

Csajkovszkij: Pikk dáma **Fotó: Mezey Béla**

... A legkiemelkedőbb színészi alakítást – igaz, hogy a leghálásabb szerepében, az Anyában –, Komlóssy Erzsébet nyújtotta. Rajta kívül a legjobban Házy Erzsébet tetszett, akiről a képernyőn ismét bebizonyosodott, hogy egyike a legjobban játszó magyar operaénekeseknek."

1974. májusában, az operafilm bemutatója előtt, az alábbi cikk jelent meg az RTV Újságban:

VÉRNÁSZ

„Tíz évvel ezelőtt mutatták be az Operaházban, hét ízben külföldi színpadokon is játszotta a budapesti társulat, tíz különböző nyelven szólalt meg több földrészen. Az opera hangfelvétele, a Hanglemezgyártó Vállalat produkciója négy nemzetközi nagydíjat nyert. Ennek alapján készült a tévéváltozat, melynek bemutatója előtt Szokolay Sándorral, a Vérnász zeneszerzőjével beszélgettünk.

... A három felvonásos, száztíz perces műből hatvanöt perces, egyfolytában eljátszható változatot komponáltunk Mikó Andrással. A tévédramaturgia szempontjait és a közönség befogadóképességét figyelembe véve rövidítettünk. Ennek persze „fájdalmas" pontjai is voltak. Kihagytuk például a Hold és a favágók jelenetét, a felvonások kezdetét és a finálékat. Arra törekedtünk, hogy aki először találkozik a drámával vagy az operával, követni tudja a cselekményt...

...Házy Erzsébet a színpadi előadáshoz képest is meglepő többletet nyújt mozgásban, arcjátékban; hasonlót mondhatok a többi szereplőről is. Pedig az előre felvett zenéhez való igazodás a figyelem nagyfokú sűrítését kívánja..."/S.K. /

S még játsza, énekli régi híres szerepeit, többek közt a Manon Lescaut, az alakításról a következő kritika jelenik meg Kertész Iván tollából 1974. májusában a MUZSIKA oldalain.

Repertoár-előadást láthattunk a Manon Lescaut Kertész Iván tollából 1974. március 13-án.

„A címszereplő, Házy Erzsébet most lényegesen jobb formában énekelt, mint mondjuk egy évvel ezelőtt. Hangilag jól megfelelt a szólam követelményeinek... Szépsége, illúziótkeltő játéka bőségesen kárpótolt a kisebb vokális hiányokért."

MUZSIKA, 1974. augusztus: Operaházunk Kölnben és Wiesbadenben. Gách Mariann írása. „Kölnben Operaházunk második produkciója a Poppea megkoronázása volt... Operai együttesünket Erdélyi Miklós igen szuggesztíven dirigálta, a színpad és a zenekar csodálatos egységét teremtette meg. A szereplők: Házy Erzsébet, Sólyom Nagy Sándor, Szirmay Márta, Andor Éva, Ütő Endre, Berkes János, Hankiss Ilona, Kelen Péter, Miller Lajos, Ötvös Csaba, Karizs Béla és Kováts Kolos. Fortuna, Vintus és Ámor pedig: Ercse Margit, Sass Szilvia és Csengery Adrienne. A rendezés (Mikó András), a színpad (Forray Gábor), a jelmez (Makai Péter), itthonról jól ismert. Ezen az estén mintha minden szereplőt valamiféle különös művészi becsvágy hajtott volna, mindenki önmaga legjavát tárta a közönség elé. S a nézőtér a produkciót elragadtatott tapsokkal jutalmazta."

Csajkovszkij: Pikk dáma **Fotó: Mezey Béla**

A Kölnische Nachrichten „Szép hangok tündökléséről ír. A Kölner Stadt-Anzeiger: „Merésznek látszott az a vállalkozás, hogy a budapesti Opera épp Monteverdit játszik Kölnben. Tévedtünk. Az előadás pompás operai produkciója a közönséget bűvkörébe vonta."

Mégis, a nagy lelkesedések közepette akadtak disszonáns hangok is. Némely bírálat, főképp a Neue Ruhr Zeitungé és a Kölner Stadt-Anzeiger kritikusáé kifogásolja Házy Erzsébet Poppeájának szerepformálását, és cikkének a címében is utal arra, hogy hangszíne eltér Monteverdi stílusvilágától.

A bírálat hangja, ha számunkra szokatlan is, semmiképp sem tekinthető tragikusnak. A vélemények sosem azonosak, s aki nyilvánosság előtt szerepel, az idővel megszokja, hogy hol dicsérik, hol elmarasztalják. Házy Erzsébet egyébként kölni Poppeáját ugyanúgy formálta és ugyanúgy énekelte, ahogy idehaza, s a közönség a felvonások végén tapssal fogadta.

De mire Wiesbadenbe érkeztünk, megbetegedett, s a Sámson Deliláját lemondta. Sass Szilviát a frankfurti repülőtérről hozták vissza, hogy próba nélkül beugorjon.

MUZSIKA, 1975. július: Az Operaház vendégjátéka Berlinben.

Szokolay Sándor: Sámson

Gábor István: „Mikó András rendezésének koncentráltságát és hatásosságát, Lukács Ervin zenei kifejezésekben gazdag, erőteljes vezénylését, Berczelly István, illetve Melis György Sámsonját és Házy Erzsébet Deliláját kivétel nélkül fényes jelzők kíséretében értékelte a berlini sajtó."

1975-ben mutatta be az Operaház Britten Koldusopera című művét, melyben a női főszereplő Pollyt kitűnően megoldotta. Hiába mutatkoztak már jóval fiatalabb vetélytársak is – a szoprán szólam kitűnő énekesek sorát vonultatta föl azóta is –, Házy vonzerejét, művészi sokszínűségét és megújulásra való hajlamát nem tudták feledtetni.

1975. 01.28. Tükör – képes újság (4. sz.)

Britten: Koldusopera – bemutató – Erkel Színház

„Zenei levél",„Az ismert-ismeretlen Koldusopera"

„...A hagyományokhoz híven kettős szereposztásban vitték színre a Koldusoperát – ezúttal az első sokkal jobb. Házy Erzsébet Pollyja raffináltságában elragadó, s remekül komédiázó partnerre talált a Macheath kapitányt alakító Palcsó Sándor személyében. Palcsó szövegmondása is kifogástalan..." írja a kritikus Juhász Előd.

MUZSIKA, 1976. február TV Zenés színház bemutatója Poulenc: Az emberi hang

Kertész Iván: „Az ilyen mono-operáknál a siker azon áll vagy bukik, vajon sikerül-e találni olyan énekes színésznőt, aki vállára tudja venni az egész darab terhét. Házy Erzsébet ilyen művésznek bizonyult. Rendkívüli szuggesztivitással éli végig a halálra kijelölt boldogtalan asszony utolsó óráját. Az énekszólam nem ariózus, hanem deklamáló jellegű, nagy zenei biztonságot igényel ugyan, de az egész szerep inkább színészi, mint énekesi feladat.

Házy Erzsébet kitűnő alakítása kettős módon is hat a nézőre: egyrészt természetesen együtt érez az asszonnyal, másrészt viszont kicsit viszolyog is – mint mindig, amikor ilyen mértékű emberi kiszolgáltatottsággal találja szemben magát. Ennek a nagy szakítási jelenetnek az elején a főszereplő még igyekszik valamiféle tartást ráerőltetni magára, de azután hamar kiderül: ha ennek a szerelemnek vége, vége az életének is.

Vámos László rendező aprólékos gonddal dolgozta ki a játék egyes mozzanatait, Házy Erzsébettel való együttműködése emlékezetes produkciót eredményezett."

1977. március 20-án a Kossuth Rádió Kulturális Magazinjában Návai Anikó a Pikk dáma bemutatója előtt a negyedszázados operai tagságát ünneplő Házy Erzsébettel beszélgetett, aki nagyon önkritikusan emlékezett meg egyes szerepeiről. Egy operaházi bemutató és egy bensőséges jubileum a témája a következő riportnak:

„– Milyen kár, hogy Krúdy Gyula a szép színésznők és ünnepelt világ hódolója nem írhat regényt a magyar primadonnáról... A jubileumi regénylehetőség pedig izgalmas történet len-

Csajkovszkij: Pikk dáma **Fotók: Mezey Béla**

Csajkovszkij: Pikk dáma **Fotók: Mezey Béla**

ne. Házy Erzsébet huszonöt elmúlt esztendejéről szólna az Operaházban. Milyen érzés ez? ... – Rettenetesen furcsa érzés, mert tulajdonképpen olyan, mintha ma kezdtem volna az egészet és ez a 25 év olyan pillanatok alatt röpült el, hogy az ember észre sem vette. ...A sikert is és a sikertelenséget is el kell tudni viselni. Voltak olyan szerepeim, amelyek nem ütötték meg a mértéket, ilyen volt a Nürnbergi mesterdalnokok – egyik kedvenc szerepem volt – , és nem tudtam elénekelni, olyan hangulatba kerültem a kvintett előtt, olyan lelkiállapotba, hogy le kellett mondanom a szerepről. Hát ez volt mondjuk a kellemetlen emlék a pályára visszatekintve. Talán még a Varázsfuvola Paminájának az áriáját sem tudtam soha igazán szépen elénekelni... Abban három szerepet is énekeltem, egyik kedvesebb volt, mint a másik, az első fiút, aztán Papagénót és Paminát. Ugyanakkor voltak szép, nagy komoly sikerek, például a Manon, a Bohémélet vagy a Tatjána szerep..."

MUZSIKA 1977. június Csajkovszkij: Pikk dáma – Liza

Kertész Iván: „Az utóbbi években Házy Erzsébet produkcióit hallgatva egyre erősödik az emberben a meggyőződés, hogy a kitűnő énekesnőnek komoly baj lehet a hangjával; a magasságai egyre bizonytalanabbak, frázisvégei rendszeresen lecsúsznak. Nagy kár, mert különben zeneileg hibátlan, teljes illúziót keltő alakítást nyújt ma is."

Ugyanerről az előadásról beszámolt az Új Tükör is áprilisban.

Juhász Előd: „A szenvedő hősnőt, Lizát Házy Erzsébet alakította – ha hangban nem is mindenhol – de szerepjátékban feltétlen illúziót keltően. Házynak – immár közhely – légköre van, mindig magára vonzza figyelmünket. Liza az ő felfogásában nemcsak romantikus virágszál, több annál: önálló akarata van, hisztérikus kirobbanásokra is képes."

Erkel Színház 1977. november 27-i előadásáról Kerényi Mária kritikája.

Csajkovszkij: Pikk dáma **Fotók: Mezey Béla**

„Házy Erzsébet Norinája változatlanul gyönyörű és változatlanul muzikális – szerepének parádés koloratúráival azonban csak küszködve boldogul."

Értesüléseim szerint ez az utolsó előtti operakritika, mely Házy Erzsébetről 1982. november 24-én bekövetkezett halála előtt megjelent.

Új Tükör, 1980. január 13.

Csajkovszkij: Anyegin – Tatjana

Abody Béla: „Tatjana Házy Erzsébet. Közönséges mértékkel nem mérhető. Nem »jeles hangprodukció« és nem »hangjavesztes veterán«, nem »kegyeleti tag«. Nem aktív énekes: élő legenda. Egy negyedszázad operaházi mítosza, egy műfaj jelképe. Nyilván ma már nem keverhet ki olyan hangszínt – kivált az első két képben –, mint mondjuk húsz esztendeje. Most azt az illúziót foglalja össze, amit hosszú évek óta de facto megénekelt. S az ének és alakítás nehéz gondjaival együtt: ember. Ember, emberi problémákkal. Alakítás, de önvallomás is. Önvallomás és nemes küzdelem."

1980-ban az Operaházat átépítés miatt bezárták, Tatjána szerepével búcsúzott az épülettől. 1980. április 25-én lépett utoljára színpadra, a felújított Operaházat már nem láthatta. Anyegin szerepében akkori férje Ötvös Csaba volt.

Ötvös Csaba visszaemlékezése: „Az utolsó két előadásban partnere voltam a halála előtt, az egyik a Háry Jánosban, ahol Örzsét alakította, a másik pedig az Anyegin volt, ahol Tatjana szerepét játszotta. Ekkor már nem volt olyan jó kondícióban, mint régen, erős intenzitással, erős beleéléssel, óriási szomorúsággal játszotta, énekelte ezt az előadást."

„Mindene volt az Opera, és ha a színház bajban volt, gondolkodás nélkül sietett segíteni. Egyszer, egy fárasztó romániai vendégszereplésről késő délután érkezett haza. A Ferihegyi repülőtéren az operaház akkori művészeti titkára, Dárday Andor kocsival várta. Ez szokatlan dolog volt,

Vendégszereplés Bolognában

Faragó András, Moldován Stefánia,
Demeter Imre (FSZM), dr. Jancsek Gyula

Fotók: Mezey Béla

és Erzsi, aki mindig azonnal kapcsolt, megkérdezte: Mi az, valami baj van? Igen – felelte Dárday – veszélyben a ma esti Cigánybáró, nincs Szaffi, hacsak... nem tudta folytatni, mert Házy közbevágott: ha sietünk még időben a színházba érhetek. És be is értek. Ez az állandó, örökké rohanó életmód azonban, sajnos idő előtt éreztette hatását, a hetvenes évek vége felé már számos nehézséggel kellett megküzdenie, és élete utolsó éveiben pedig már nem tudta megközelíteni korábbi nagyszerű produkcióit... Egyre szaporodó énektechnikai problémáihoz, az utolsó időkben memóriazavarok is járultak, s ezt nehezen tudta már elviselni. A színpadi, de főleg a magánéleti gondok elől menekülni próbált, szinte siettette a véget, de nem öngyilkos lett, legfeljebb életmódjával meggyorsította az elkerülhetetlen véget." Az idézett cikk részlete a Magyarország 1989/39. számában jelent meg Viola György tollából, Elárvult szerepek címmel.

1982-ben egészségi állapota félelmetesen romlott és úgy tűnt, ő is tisztában van mindezzel. Novemberben súlyos állapotban szállították kórházba és 24-én elhunyt. Kivételesen tehetséges volt és – nála valahogy a lényeghez tartozik – kivételesen szép, ahogy írták róla a nekrológokban.

„Árván, dermesztőn a magányban" – énekli Manon, mielőtt meghal. Nagyon sokszor halt meg színpadon, látványosan, hitelesen. 1982. november 24-én 53 éves korában pedig végérvényesen távozott.

Ismét csak Szeghalmi Elemért a belülről mindent látó szemtanút hívtam segítségül és idézem meg, hogy megérthessük azt, mi és kik, milyen körülmények és hogyan járultak hozzá ahhoz, hogy egy mindig szerepre kész ünnepelt operadíva egyszer csak a süllyesztőbe kerül:

„...az Operaházban a 70-es évektől kezdve egyre jobban megromlott a szellem, s hogy a vezetőség diplomáciai és művészvezetési gyakorlatában súlyos, visszavonhatatlan hibák történtek. Lukács Miklós – aki eleinte gondos, hiteles igazgatónak bizonyult, s akinek vezetése alatt számos művészi siker született – a 70-es évek második felétől kezdve szemmel láthatóan elfáradt, kedvetlenné vált. A vezetés egyre inkább olyan személyek kezébe csúszott át, akik a diktatórikus politikai rendszer szilárd hívei voltak – erős politikai háttérrel és összeköttetéssel –, és akik beosztásukon túlmenően azokba a kérdésekbe is döntően beleszóltak, amelyek korábban kizárólag az igazgató hatáskörébe tartoztak.

Így hamarosan megbillent az Operaház erkölcsi tekintélye, hiszen a művészek felvételét, foglalkoztatását s a teljes személyi értékrendet (a kitüntetésektől a fizetések és jutalmazások kérdéséig) egy szűkebb operai csoport határozta meg, jórészt Aczél György sugallatai alapján.

Az Operaházban az Oláh-Nádasdy korszakkal szöges ellentétben előtérbe kerültek a klikkszellemet tükröző előjogok és kivételezések – s mindazok, akik nem kerültek szoros kapcsolatba ezzel a vezetői csoporttal, első sorban Mikó Andrással – s ilyenek kiváltképp az idősebb művészek közül kerültek ki – egyszeriben háttérbe szorultak.

Kétségtelenül ez a sors várt volna Házy Erzsébetre is, ha mindezt finom ösztönösségével nem érzi meg előbb. Így nem tűrte belenyugvóan a lassan bekövetkező mellőzést és félreállítást, hanem ő lendült támadásba. Nyílt természetéből fakadt, hogy aggodalmát, jogos kifogásait közvetlenül a vezetésnek panaszolta el. Saját közvetlen szavait idézem: „többször is kellő érvekkel hivatkoztam arra, hogy sok-sok alakításommal vittem sikerre az Operaház előadásait és együttesét." E cáfolhatatlan tényt nem méltányolták az illetékesek.

Házy fokozatosan veszítette el türelmét és önuralmát. Egyre többször vált ingerültté operai bennléte alatt és sajnos, a szesz narkotikumához fordult. Mindez sem egészségének, sem ügyének nem használt. Sajnálatos módon botránnyal felérő jelenetek következtek: éles szóváltások, éjszakai telefonhívások az egyik operai vezető lakásán, s mindez csak elmélyítette a válságot. Nagy kár volt, hogy művészi intézményeinkből, így az Operaházból is hiányoztak a jó diplomáciai érzékű vezetők, akik kiküszöbölhették volna az efféle személyi-művészi konfliktusokat...

Házy Erzsébetnek – aki az üstökös szárnyalásával tűnt föl pályáján – rendkívül sok irigye és rosszakarója akadt szakmai vezetőin kívül is. Ők terjesztették a sok megalapozatlan hírt és pletykát a sikeres művésznőről, csak hogy ártsanak neki...

Felgyorsuló folyamatként: fizikai és lelki tényezők hatására Házy súlyosan megbetegedett. A fogyatkozó egészség és lelkierő állapotában is szembe tudott nézni a valósággal: csöndes rezignációval jegyezte meg betegágyán, hogy a dalszínház 80-as évek elején történő átépítése rossz időszakban történik, mert így még az sem adatik meg számára, hogy az Operaház díszes előcsarnokából kísérjék utolsó útjára, mint a színház annyi kiemelkedő művészét.

Halála őszinte és mély megrendülést keltett a hazai művészvilágban. Az Erkel Színház előcsarnokában ravatalozták föl, a megjelent óriási tömeg nagy része kívül rekedt az épü-

Donizetti: Don Pasquale – Norina

Donizetti: Don Pasquale – Melis Györgyel

Donizetti: Don Pasquale – Galsay Ervinnel

Fotók: Mezey Béla

Petrovics: Bűn és bűnhődés – Szonja

Dene József, Palcsó Sándor, Házy Erzsébet, Begányi Ferenc

Fotók: Mezey Béla

leten. Mihály András akkori igazgató búcsúbeszédének első mondatát Bornemissza Péter XVI. századi író-prédikátortól kölcsönözte: „Virág az ember…" Erre a színes és különleges értékű virágra azonban alig-alig vigyáztak azok, akiknek ez nemzeti és művészi szempontból is tisztük s kötelességük lett volna. …Ilyen igazi primadonnája, abban az értelemben, hogy a színpad virtuóza, a színpad szerelmese, a színpad összes színeinek tulajdonosa, ilyen nagyhatású, ilyen intenzív, ilyen gyönyörű és ilyen szépen éneklő primadonnája nemigen volt még a magyar Operaháznak."

Házy Erzsébet egy 1963-ban adott interjú idézetével búcsúzom:

„…Nagyon szeretem a közönséget. Ez nem afféle hízelgő, udvarló szeretet, mert sokszor kell vitáznom a publikummal, oktalanul megkapott vagy elmaradt tapsokért. Úgy kell szeretnünk a közönséget, mint ahogy egy embert. Nem az erényeit és a tévedéseit, hanem erényeivel és tévedéseivel együtt. Közben nem felejteni, hogy a közönséget szolgáljuk. Ez talán még fontosabb is, mint hogy megtaláljuk önmagunkat. Meg aztán… talán nem reménytelen együtt a kettő. Meg kell próbálni. Mindig a nehezet kell próbálni. Így ér valamit a siker, és a sikertelenség sem szégyeníti meg emberségünket…" /Film Színház Muzsika, 1963./

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

RODNÝ LIST

č.: 3102/2014

V knihe narodení matričného úrad Bratislava - Staré Mesto

zväzok 073 ročník 1929 strana 109 por.č. 1983 je zapísané

Deň, mesiac, rok narodenia a rodné číslo	30.09.1929 tridsiaty september jedentisíc deväťsto dvadsaťdeväť neuvedené
Miesto narodenia	Bratislava
Meno a priezvisko	Alžbeta Házyová
Pohlavie	ženské
Otec: Meno a priezvisko, rodné priezvisko, deň, mesiac, rok a miesto narodenia, štátne občianstvo, rodné číslo	Evžen Házy rod. Házy 24 - ročný Neuvedené, Nešpecifikované neuvedené neuvedené
Matka: Meno a priezvisko, rodné priezvisko, deň, mesiac, rok a miesto narodenia, štátne občianstvo, rodné číslo	Elena Házyová rod. Telessyová 20 - ročná Neuvedené, Nešpecifikované neuvedené neuvedené
Poznámky	///

V Bratislave - Starom Meste

dňa 25.08.2014

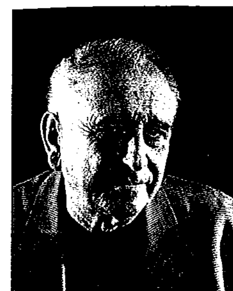
MESTSKÁ ČASŤ BRATISLAVA - STARÉ MESTO 6 MATRIČNÝ ÚRAD

Alojzia Broszová
meno a priezvisko matrikára

podpis

T MV SR 27-004 I/2011

0728198

Baranyi Ferenc

Kossuth-díjas költő, műfordító, librettista Pilisen született 1937-ben. Eredeti mestersége magyar-olasz-francia szakos tanár. Újságíróként különféle lapoknál dolgozott, majd közel két évtizeden át a Magyar Televízió Szórakoztató és Zenei Főosztályának helyettes vezetője, illetve főmunkatársa volt. Első könyvét még bölcsészhallgató korában adták ki, a nyolcvanötödiket 2017 novemberében. Európa majd minden országában jelentek meg művei. A Kossuth-díjon kívül még tucatnyi rangos magyar – és olasz, francia, román – irodalmi díj birtokosa. Budapest XIII. kerületének, Pilis városának és Nyáregyháza nagyközségének a díszpolgára.

FELHŐTLEN ÉS ZIVATAROS

A múlt század ötvenes éveinek elején két fővárosi intézményt látogattam rendszeresen: a Kölcsey Ferenc Gimnáziumot (diákja lévén), valamint a Magyar Állami Operaházat (ez utóbbit persze nem naponta). A kettő forint ötvenes kakasülőnél sohasem futotta többre akkoriban. Ezeken a harmadik emeleti oldalülésekre szóló jegyeken olvasható is volt: erről a helyről a színpad nem látható. Néha ez nem is volt baj. Az akkori énekesek között ugyanis kevés volt a jó kinézetű. Mázsás primadonnák, kopasz és pocakos hősszerelmesek – egyébként varázslatos – hangja andalított a színpadtól elrekesztett magasságban. Hangjuk felfelé szállt, mint a hő. Hallani élmény volt őket, látni viszont illúziót nem igen keltő…

Azért a Városi (ma Erkel) Színházba is gyakran elvetődtem. Ott még az erkély legutolsó sorából is látható volt a színpad teljes egészében. Így 1953 egyik kora tavaszi (vagy még téli?) napján, amikor a Denevér című Strauss-operettet adták, Adél szerepében egy tűzrőlpattant leányzó szépséges küllemével is elvarázsolhatott, nem csupán gyönyörű hangjával. A színlap szerint Házy Erzsébet volt a neve. Huszonkét éves volt akkor. Én tizenhat. Tehát kamasz még. S a kamaszok gyorsan lobbannak lángra. Valósággal beleszerettem a fiatal énekesnőbe.

Attól kezdve mindig őt akartam látni-hallani. Ha az Operaházban olyan darab ment, amelyben ő is kapott szerepet, a nyitány alatt középre lopóztam az oldalülésről s két széksor között állva néztem végig az előadást, mert látni is akartam őt, nemcsak hallani. Később – már egyetemi időmben – külvárosi mozikba is kivillamosoztam, ha olyan filmet játszottak, amelynek Házy Erzsébet volt a főszereplője (Gerolsteini kaland, Felfelé a lejtőn stb.). Mert prózai színésznőnek is kiváló volt.

Az operaszínpadon a hatvanas években kezdett drámai szerepeket is énekelni. Vele újították fel például 1962-ben Puccini Manon Lescaut-ját, ő volt a címszereplő. Még ma is emlegetik azt az előadást, mert amit ott Ilosfalvy Róberttel, Des Grieux alakítójával produkáltak a színpadon, az életre szóló élményt jelentett mindenkinek, aki láthatta, hallhatta őket. Hosszan sorolhatnám, mi mindennel nyűgözött még le. Feledhetetlen Nedda volt Pedro Lavirgen partnereként 1967-ben a Margitszigeten, máskor csodálatos Bess az Erkelben és megrendítő Menyasszony Szokolay Vérnászában, hogy csak néhányat említsek magával ragadó alakításai közül.

Személyesen 1976-ban találkoztam csak vele. Nem sokkal azután, hogy kineveztek a Magyar Televízió Szórakoztató és Zenei Főosztályának helyettes vezetőjévé. Egy este meg kellett néznem – hivatalból – egy Carmen-előadást. A címszerepet az akkor még világsztár Jelena Obrazcova énekelte. A szünetben karéjba verődött a zenei élet néhány notabilitása a büfében, Bánki László kollégámmal mi is beálltunk a körbe. Házy művésznő vitte a prímet:

– Jó ez az orosz csaj, kár, hogy torokból énekel – jelentette ki. Én valamit halkan megjegyeztem Obrazcova védelmében, mire ő megsemmisítő tekintettel végigmért és szárazon megkérdezte:

– Maga kicsoda?

Hiúságomat sértette a kérdés, hiszen a hon egyik legismertebb költője voltam akkoriban. Így hát ugyanolyan szárazon feleltem neki:

– Pár napja egyik zenei nagyfőnöke vagyok a televíziónak.

Meghökkent, kicsit zavarba is jött. Láttam, hogy vívódik: talán barátságosabb is lehetne olyan emberrel, akitől tévészereplések lehetősége függhet. Megsajnáltam. És akkor már nem szárazon, hanem görcsoldó hunyorítással tettem fel – ezúttal én – az egyébként gonosz kérdést:

– És mondja: magácskában kit tisztelhetünk?

Elképedt – aztán elnevette magát. Szent volt a béke. Munkakapcsolatunk a továbbiakban felhőtlennek volt mondható, ami nagy dolog, mert néha igen zivataros volt a természete.

Amikor nem sokkal ezután vele vettük fel Poulenc, Az emberi hang című egyszereplős operáját, már alázatos híve voltam. Ahogy megformálta a szerelmesétől telefonon búcsúzó öngyilkos nő figuráját, az már nem csupán feledhetetlen volt, hanem jobbá-igéző, máig felkavaró emlékű élmény.

Kicsit a saját „végjátékát" előlegezte meg ezzel az alakítással. Persze, ezt akkor nem érezhettem. Csak nemrég tudatosult, amikor – sok-sok évvel a halála után – megismételték Poulenc művét a hármas csatornán.

Barlay Zsuzsa

Liszt Ferenc-díjas oratóriuménekes, operaénekes, érdemes művész, a Magyar Állami Operaház örökös tagja.

KT: Arra lennék kíváncsi, milyen régi barátságról beszélhetünk, honnan eredeztethető?

BZs: Mi tulajdonképpen egy zenei gimnáziumba jártunk, tehát az egyik legrégibb barátságról beszélhetünk. Nem tudom, illik-e vagy sem, de azt hiszem, Böbe nem haragudna meg érte, így hát elmesélem a matematika érettségit: bizony nem volt erősségünk a matematika, a vizsgán is csak nézett Erzsi, s azt mondogatta, ez nem megy, nem tudom sajna. Az érettségi elnök segítő szándékú volt, hát megkérdezte: Kedves, mi az amit tud? Szerintem ő a matematika bizonyos területére gondolt. Erre Erzsi kivágta, énekelni, azt tudok. Persze a matematika érettségi vizsga azért sikerült.

KT: Hogyan tudná őt jellemezni, mint nőt, mint embert?

BZs: Mi még olyan hagyományos iskolai képzésben részesültünk, ahol a lányoknak mindenféle női munkához is érteniük kellett. Meg kell ezt említenem, mert biztosan senki sem gondolná róla, hogy még mi mindenhez értett: remekül főzött, rendben tartotta a házat, gyönyörűen kézimunkázott, ha kellett havat lapátolt, sőt, mi még törött ablakokat is üvegeztünk, mikor új házba költöztünk. Nagyon jó háziasszony tudott lenni, neki nem számított, hogy sikeres, ünnepelt operaénekesnő volt. Egy igazi, szerető, támaszt nyújtó férfi kellett volna mellé.

KT: S vajon barátnőnek milyen volt Házy Erzsébet?

BZs: Akit megkedvelt, ahhoz nagyon jó volt. Még csak véletlenül sem volt szabad megdicsérni valamelyik ruhadarabját, vagy fülbevalóját, mert azonnal azt kérdezte: Tetszik? Akkor a tiéd. S ha valaki nem akarta elfogadni, akkor megsértődött. Később úgy kellett visszacsempészni az asztalára vagy a táskájába, mert olyan nagylelkű, mindenét szétosztó típus volt. Öltözni nagyon szeretett és mivel jó ízlése volt, tudott is.

A Váci utcában lévő Különlegességi Női Ruhaszalon, ami 1961-ben hivatalosan felvette Clara Rotschild nevét, volt a kedvenc vásárlóhelye. Klára asszony, az akkori magyar divatkreátor, nagyon szeretett Erzsi tökéletes alakjára ruhát tervezni. Ez egy olyan ruhaszalon volt, ahol a kor hírességei készíttették ruháikat, mint például Dobi István felesége és Franz Vranitzky osztrák kancellár hitvese. A színésznők közül pedig Honthy Hanna, Halász Judit, valamint a pár éve elhunyt szovjet színésznő, Tatjana Szamojlova járt oda.

KT: Szeretném, ha a közös szereplések megelevenednének pár emlékfoszlány erejéig.

BZs: Sok darabban, többek között a Manon előadásban én voltam a zenész. Később a Cigánybáróban is játszottam vele. Testközelben duettet a Pillangó kisasszonyban énekelhettem vele 1971-ben. A II. felvonás, ahol csak a két nő jelenléte a meghatározó, kettőnk színpadi kapcsolatának is

meghatározó élménye volt. Házy Erzsébetben elevenen, romlatlanul éltek a színpadi ösztönök, együtt tudott dobbanni a szívünk, olyan egyszerre vettünk levegőt, egy szempillantásból tudtuk, mit akar a másik. Az ő színpadi jelenléte lenyűgöző volt, noha túl volt a csúcsformáján hangilag, de ő volt A Pillangó. Neki lehetett elhinni a drámát. Hihetetlenül tudott együtt élni az emberrel. Azok az adóvevő antennák, amelyek rendkívül fontosak, hogy jelen legyenek a művészben, nála a legelevenebben és romlatlanul éltek. Tudatos is volt, de sok kollégát megtévesztett, hogy nem foglalkozik annyit a szerepeivel. De ez az ő titka volt, elmélyült munkával készült minden egyes szerepére. Házy Erzsébettel nagy öröm volt énekelni. Remélem, hogy ebben a kettősben megvalósult az, amit valaha Puccini is elképzelt.

KT: Köszönöm a visszaemlékezést és a tárgyi emlékeket.

Házy Erzsébet
OPERAHÁZ

Házy Erzsébet névjegye

Kedves Zsuzsanna ismeg kisegítettél közös Istenünk csak elvezérel valahová Köszönöm HE

Berkes János

Érdemes művész, a Magyar Állami Operaház örökös tagja. A Nemzetközi Toti dal Monte énekversenyen 1976-ban első díjat kapott, a Belga Televízió Opera- és Énekversenyén pedig a nemzetközi zsűri különdíját nyerte el 1979-ben. A Halhatatlanok Társulatának tagja.

Még főiskolásként közreműködtem az 1969-70-es szezonban Richard Strauss Rózsalovag című operájában az udvarmester szerepében. Ott találkoztam először az Operaház színpadán Házy Erzsébettel, aki ekkor már igazi sztár volt.

A pazar kiállítású darabban Octavian szerepében tündökölt. Nem lehetett őt nem csodálni.

Csajkovszkij Anyeginjében Lenszkijként debütáltam 1971-ben, mint már szerződtetett operaházi tag. A hagyományos, korhű rendezések világában nőttem fel. Ez az előadás is egy csoda volt. Sok éven át Házy Erzsébet énekelte rendkívül hitelesen a bájos Tatjanát.

Johann Strauss Denevérje nélkül nem múlhatott el szilveszter este az Opera műsorán. A művésznő Rosalindát énekelte, míg én Orlovski lovagként játszhattam vele. Emlékezetes még számomra a Mikó András rendezte Monteverdi, Poppea megkoronázása című előadásban való közös fellépésünk.

A Diák szerepében tanúja lehettem legendás Manon-alakításának is Puccini Manon Lescaut című operájában.

Abban az időben a szórakoztatóipar egyik fontos intézményének számított az Országos Rendezőiroda, népszerű nevén ORI. Könnyű és komoly műfajú koncerteket, gálaesteket, fellépéseket szervezett. Akkor még nem léphetett fel boldog-boldogtalan, keddről szerdára virradóra született celebecske.

Purcell Dido és Aeneasától Fényes Szabolcs estekig sok rendkívül színvonalas produkcióban találkoztunk ott csakúgy, mint a televízió Zenés Színházában vagy a Rádió zenés műsoraiban. Nem is beszélve az akkori Operaklubról, ami hosszú éveken át emblematikus találkozóhelye volt az Opera művészeinek.

Máig nagy szeretettel és egy kis szomorúsággal gondolok a nagyszerű művészre, a mindig szókimondó kollégára, aki egyik kimagasló, meghatározó alakja a magyar operajátszásnak. Jó tudni, hogy alakításait hanglemezek, filmszalagok őrzik. Örülök, hogy ismerhettem, kollégája és „játszótársa" lehettem.

Bodicsi Ildikó

VISSZAHÍVOTT EMLÉKEIM

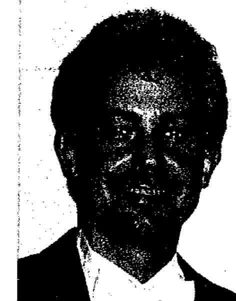
Házy Erzsébet rajongója, jelenleg is Budapesten él.

Fejemben keringenek a gondolatok, mert nehéz szavakba önteni, hogyan váltam Házy Erzsébet fanatikus rajongójává. Művészeteket szerető családban nőttem fel. Tanultam zongorázni, énekeltem énekkarban, szavalóversenyekre jártam, imádtam a zenés és prózai műfajt, a színházak illatát. Ennek ellenére soha nem merült fel bennem, hogy művészi pályára szeretnék lépni. Maga a művészet és a színház szeretete vonzott. Apám az ötvenes években, mikor vállalati színjátszó csoportok működtek, bonviván volt az egyiknél. Már óvodás koromban végszavaztam, duettet énekeltem vele, amikor tanulta a szerepeit. Így már igen zsenge koromban megismertem, és megszerettem az abban az időben játszott operetteket, zenés darabokat. Nyilván ez is egy lépéssel közelebb vitt a rajongáshoz. Már 11-12 éves koromban volt bérletem az Operába, legjobban a zene vonzott. Ebben az időben nagy divat volt a művészek képeinek, autogramjainak gyűjtése. Én is elindultam barátnőmmel a színházak művészbejáróihoz. Csak ma tudom értékelni, milyen nagyságokkal volt szerencsém találkozni, akár egy szó erejéig. Ebben az időben mutatták be a Gerolsteini kaland című operett filmet, melynek Házy Erzsébet volt a címszereplője. Előtte is ismertem és szerettem, de ez a film olyan hatással volt rám, hogy talán itt váltam fanatikus rajongójává. Kiskamasz voltam, mikor egy kislány a hercegről álmodik, aki eljön érte a fehér lovon. Ebben Házy Erzsébet, mint hercegnő szépségével, kiváló játékával, énekével olyan ideális példaképet adott, amit követni kellett. Először ritkábban, majd minden előadása előtt elmentem a művészbejáróhoz, hogy legalább lássam és köszönjek neki. Közben jegyzeteltem a rádióújságot, hogy el ne mulasszak semmit a rádiós és tévés szerepléseiből. Később már magnóra, videóra vettem, amit csak lehetett, és természetesen mindent betéve tudtam, amiket énekelt, az egész Gerolsteini kalandot is. Közben fényképeket, újságokból kivágott képeket, cikkeket kezdtem gyűjteni róla, amiket albumba próbáltam rendszerezni. Teltek az évek, igazi kamasszá váltam. A gimnáziumi évek alatt az iskola operai közönségszervezője lettem és már egyre több előadást meg tudtam nézni vele. Ilyenkor kezd a lány nővé válni és a rendszeres találkozások nyomán kezdtem utánozni az öltözködését, hajviseletét. Egyre gyakrabban beszélgettünk, még magánéleti problémáit is sokszor megosztotta. Elég változó hangulatú ember volt. Időnként beszélgetett, de volt, mikor elzavart, nem mindig túl finom hangnemben. Nem szerette az érte való rajongást, sőt a hosszú vastapsot sem, de egyiket sem vettük komolyan. Nagyon sokat dolgozott, bármilyen külső feladatot, például prózai rádiójátékok szerepeit is eljátszott, hogy a maga által vállalt kötelezettségeit teljesítse. Színpadi alakításai mindig kiválóak voltak, akkor is, amikor magánéleti problémái voltak.

Bodicsi Ildikó, az Operaház művészbejárójánál Házy Erzsébet éppen aktuális kocsijával 1963-ban

Aztán jött a felnőtté válásom, már nem tudtam annyit járni a művészbejárókhoz, de fellépései zömén továbbra is ott voltam. Képeket, újságcikkeket továbbra is gyűjtöttem róla. A személyes találkozások azért hiányoztak. Valójában négyen voltunk ilyen rendszeresen az Operaházhoz járó rajongói a hatvanas években. Három lány, egy fiú. Érdekességként még megemlítem, hogy sok év után az a fiú az Operaház művészbejárójánál kérte meg a kezem. Továbbiakban együtt rajongtunk és gyűjtöttünk képeket, magnó- és videofelvételeket Házy Erzsébetről. Zajlott az élet, jöttek a gyerekek, de a rajongás nem csökkent a mai napig. Halálakor külföldön éltünk, így a személyes végtisztességet nem tudtuk megadni, de azt mondja a mondás, hogy akinek az emlékét megőrzik, örökké él. Ezért próbáltam segíteni a II. Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny idején szervezett kiállítást és e könyvet is, a kölcsönadott anyagaim remélem, színesítették az összegyűjtött anyagot.

Clementis Tamás

A Magyar Állami Operaház Bartók- Pásztory- és Melis-díjas magánénekese.

„Múlt nélkül nincsen jövő..." Ez a mottója a Belcanto Opera-Barátok Magyarországi Társaságának, és ez az én személyes hitvallásom is.

A magyar operajátszás második világháború utáni „aranykorának" egyik legnagyobb, immár állócsillaga Házy Erzsébet. Én személyesen már nem ismertem őt, egyszer hallottam színpadon a 70-es évek közepén gyerekfejjel Csajkovszkij Anyegínjének Tatjanájaként.

A sors az egyik végén kegyes volt hozzá, hiszen Istenáldotta tehetség volt, színpadra született, csodálatos szépséggel megáldva. Őszinte, természetes, ösztönös alakításai tették színpadra vitt figuráit páratlanná. Mindezek mellett hihetetlen és tévedhetetlen zenei stílusérzéke is volt.

Alakításai közül mai napig példaként áll előttünk, Cherubin, Oszkár, Tatjana, Mimi, Pillangókisasszony és a MANON, amit a mai napi úgy tartanak számon, hogy az évszázad Manonja volt. A bemutató évében több mint negyvenszer játszották és utána is több mint tíz éven át mindig telt ház előtt. Zenei stílusérzékének köszönhetően a kortárs operaszerzők darabjainak sikere is részben neki volt köszönhető.

Sajnos mindezek mellett, a pályára született művész mögött egy törékeny, labilis, szenzitív alkat állt, aki idejekorán roppant össze az élet által rámért terhek alatt, és úgy távozott el, mint legnagyobb szerepében, a Manonban. „Sola perduta abbandonata..." Egyedül, magányosan, elhagyottan...

Hogy mi marad egy művész után, ha már nincsen köztünk? A felvételei, fényképek és a legendák.... Azt mondják, hogy nincsenek pótolhatatlan művészek. De igen, vannak. Házy Erzsébet is közéjük tartozik.

Az általam alapított társaság egyik célkitűzése a magyar operajátszás óriásai emlékének ápolása, ezért örömmel tölt el, hogy megmenthettem színpadi jelmezei közül Adél, Tatjana, Delila, Pillangókisasszony, Manon kosztümjeit számos fotóval együtt a jövő generációi számára. Egy emléktáblát állíthattunk egykori otthona előtt a Mátyáshegyi úton.

Nem tudom mással zárni gondolataimat, mint Melis György szavaival: „Aki egyszer is csak láthatta, soha nem felejti, aki nem, az örökké sajnálhatja..."

Ifj. Domahidy László

Kétszer is elnyerte a neves Európa hangja díjat, melyet a német-osztrák televíziók javaslata alapján ítélnek oda. Édesapja, Domahidy László a Magyar Állami Operaház magánénekese volt, a Magyar Köztársaság Érdemes -és Kiváló Művésze, így muzikális családban nőtt fel.

Kaptam egy telefonszámot a Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny egyik versenyzőjétől azzal a megjegyzéssel, ha sok személyes dolgot szeretnék megtudni Házy Erzsébetről, hívjam fel ifj. Domahidy Lászlót.

Megtettem. A vonal másik végén megszólalt a világon egyedülálló hang tulajdonosa, a két alkalommal is „Európa hangjává" választott ifj. Domahidy László operaénekes profondo mélybasszusa.

Telefonbeszélgetésünkből megtudtam, 16 évig voltak szomszédok Házy Erzsivel, ahogy ő nevezi. Óbudán a III. kerületben a Folyondár utca 16-os számú ház volt az övék, míg Házy Erzsébet és Darvas Iván 1967-ben a szomszédos Mátyáshegyi út 9. szám alatti házat vették meg. Böbének megtetszett a környék, a budai dombok hangulata. Gyakran jártak édesapjához, Domahidy Lászlóhoz, aki 1947 és 1980 között a Magyar Állami Operaház magánénekese volt. Egy operakolónia alakult itt ki, hisz Erzsiék után velük szemben vett házat Melis György, majd Korondy György, Sas Szilvia, később kicsit feljebb pedig Pitti Katalin telepedett le.

A találkozó napján a megbeszélt órában hajszálpontosan várt a metró Battyány téri megállójában. Hihetetlen szerénység mutatkozik ezen a nagy művészen, megilletődve szállok be autójába, hogy találkozhassam édesanyjával – mindez 2017 szeptember elején történik – az akkor két hét múlva 100. születésnapját ünneplő Domahidyné Győrffy Magdolnával. Sok híresség teázott, vacsorázott és ontotta ki lelki bajait Magdikának az évek folyamán, többek között Simándy, Takács Paula, Sólyom Nagy Sándor, Ágay Karola, Jámbor László, s az igen jó barátnő, Mátyás Mária. Élesen tiszta gondolkodású és jó emlékező még mindig. Leültem a patinás, emlékektől hemzsegő stílbútoros nappaliban és megelevenedtek az Operaház „arany korszakának" aranytorkú nagyjai, szinte tapintható a jelenlétük egy-egy emléktárgyon keresztül is.

1955 Debrecen, Domahidyék háza egy koncert utáni „bulin" Házy Erzsébet, Palló Imre és felesége, Domahidyné Magdika és Domahidy László

Magdi néni elbeszélése szerint férje protezsálta be Erzsit az Országos Filharmóniához, hogy minél többet szerepelhessen, megismerjék őt, mert igen tehetségesnek tartotta. Gyönyörű, mutatós nő volt minden körülmények között, még fáradtan, előadások után is. A családdal a kezdetektől is olyan jó kapcsolatban volt, hogy többször együtt vacsoráztak a debreceni családi házukban, amint azt az alábbi privát fotók is bizonyítják. Napokat, heteket töltöttek együtt, 1959-ben a Szegedi Szabadtéri Játékok alkalmával az egész nyarat, éjjel-nappal. „Farkas Ferenc Csínom Palkóját mutatták be, ahol a férjem Tyukodi pajtás szerepét énekelte, hisz a zeneszerző Farkas ezt 1940-ben kimondottan férjem számára írta, Erzsi pedig Örzse szerepét énekelte. Sárdy János volt Csínom Palkó. Erzsi időközönként eltűnt 1-2 napra, amikor szünet volt. Sokáig nem tudtuk hová jár, aztán kiderült, hogy börtönbe, Ilosfalvy Róbertet látogatja ott. Egy csupaszív, csupalélek, nagyon jó ember volt, aki hihetetlenül igényelte a szeretetet és nagyon tudott szeretet is, ajándékot is adni. Hozzánk is gyakran hozott ajándékokat csak úgy."

A művésznő általi ajándékokból meg is tekinthettem jó párat, többek közt a híres fehér porcelán elefántot, aminek külön története van. Idősebb Domahidy már az 50-es 60-as években járta a nagyvilágot, s épp egy egyéves hatalmas távol-keleti koncertkörútról tért haza, ahol Kodály- és Bartók zeneműveket népszerűsített (Kína – Észak-Korea – Vietnam – Indonézia – Malajzia – Szovjetunió). Ho Si Minh-nek, a Vietnami Demokratikus Köztársaság elnökének annyira megtetszett Domahidy hangja, hogy elnevezte őt a Nagy Fehér Elefántnak. Azokban a régiókban a fehér elefánt a legszentebb állat, legfontosabb jelkép. Erzsitől ezért kapta a még mindig meglévő fehér elefánt porcelán szobrot.

Az Operaházban és az operaklubban nagy élet folyt, a művészek ott jöttek össze, cserélték az információkat, szórakoztak, természetesen iszogattak is. Az Operaházat abban az időben is látogatták politikusok, hisz sikk volt, de akik mindig és szívből, hozzáértőn ott voltak az előadásokon, az Fock Jenő (magyar szocialista politikus, 1967 és 1975 között a minisztertanács elnöke) és Csanády György, (Kossuth-díjas közlekedéspolitikus, vasútépítő mérnök,1963-tól 1974-ig Magyarország közlekedésügyi minisztere) volt.

Azt is megtudtam, hogy Erzsi a Kádár-korszakban elment az Újlaky templomba a pünkösdi körmenetre, még csak nem is nagyon takarta, fedte el az arcát. Természetesen ezt rövidesen megtudták az Operaházban, s nem kapott érte dicséretet.

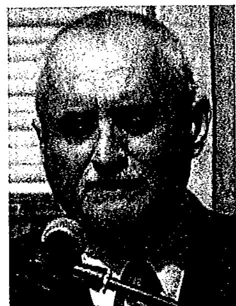
Megcsodálhattam Domahidyék kertjében még a mai napig is ott lévő virágtöveket, bambuszliliomokat, amiket Házy Erzsitől kaptak, mert nagyon szerette a virágokat, a kertet. – Magdikám, neked még nincs ilyen? – felkiáltással már adta is a virágtövet.

Ahogy megtudtam, Magdi néni nappalijában többször is menedékre és megértő lélekre talált, amikor rosszabb napjai voltak. Magdi néni szerint Mihály András, az Operaház főigazgatója, karmestere nem szerette Erzsit, nem adott neki szerepeket, vagy ha adott, akkor olyat, melyek méltatlanok voltak hozzá. Ezt nem tudta lelkileg feldolgozni. Ő azt szerette, ha jól teljesíthetett, ha bálványozták, ha szerették, hisz ő egy jelenség volt. Az akkori operaházi leépítést és dologtalanságot nem bírta elviselni.

„Erzsit, mikor már nagyon beteg volt, a Margit kórházba szállították, ahol dr. Pintér Endre sebész főorvos kezelte. A férjem volt bent meglátogatni őt, haláláról mégis a TV híradó II. kiadásából értesültem, ahol Tatjána levele ment. Ahogy meghallottam, azonnal tudtam, hogy meghalt. Szinte hihetetlen volt, hogy utána évtizedekig hallgatás következett, nem értem a mai napig sem, hogy miért."

Az ifjabb Domahidy és baráti köre a halála után is többször szervezett emlékkoncertet Erzsi emlékének életben tartására, például a Fészek klubban, a hiánypótló és figyelemfelkeltő Emlékezzünk! című műsort, a Rátkai Művészklubban. Az Óbudai- Hegyvidék Szentháromság templomában a környékben élő operaénekesek koncertet adtak az orgona felújítására, majd azt is megengedte a plébános, hogy ott tartsanak koncertet Házy Erzsébet emlékére. Magdi néni és fia egybehangzó véleménye, hogy őt csak Sinkovics Imréhez lehet hasonlítani: mindegyik szerepében más volt, a hanghordozás, a viselkedés, mindig az adott aktuális karakternek felelt meg. Másképp énekelte Örzsét, mint Manont, másképp Besst, mint Poppeát. Ösztönösen ráérzett a szerepnek megfelelő fontos stílusjegyekre. Tudta, hogy egy Monteverdit másképp kell énekelni, mint egy Strausst. Mindenre volt külön hangja, játéka, ezért volt különleges és egyedi, ezért érezték úgy a nézők, hogy az adott zeneszerző, mintha neki írta volna a darabot.

Debrecen 1955 – Házy Erzsi és a Domahidy házaspár

Dunajszky Géza

Matematika-zeneszakos pedagógus, karnagy, népművelő és író, a SZCB kuratóriumának tagja. Debrődi D. Géza néven 1959-től jelentek meg írásai a felvidéki magyar sajtókban. 2007-től jegyzetei, nemzetiségi és társadalmi gondjainkkal foglalkozó írásai, helytörténeti kutatásai eredményeiről szóló izgalmas elbeszélései, novellái javarészt a magyar elektronikus portálokon olvashatók. Megjelent könyvei: Kínterhes évek (AB-Art – 2011), Arcok és sorsok (Pro Futuro Hungarica p.t. – 2013), Titkok nyomában (Pro Futuro Hungarica p.t. – 2015), Ballada a szülőföldről (PEL p.t. – 2016).

A POZSONYI CSALOGÁNY

„Véletlenek nincsenek" – életem során ennek a mondásnak az igazát gyakran megtapasztaltam. Minden embernek küldetése van a Földön, ezért született erre a világra. Engem a „véletlen" emberi kapcsolataim, de már a pályaválasztásom is a gyermekkori eszményképem, Házy Erzsébet felé sodort. Mert nem véletlen, hogy a nyitrai pedagógiai fakultásra felvételt nyerve, egy hirtelen ötlettől vezérelve, matematika-zeneszakon kezdtem el tanulni. Ebben is Házy Erzsébetnek van szerepe, aki ekkor karrierje csúcsán volt, és szinte naponta hallottam a hangját a Kossuth vagy a Petőfi Rádió műsoraiból. (Ez az időszak 1957-62-ben volt.) Az ő lemezei szóltak a frissen vett lemezes-rádióból, az ő fekete-fehér mozgóképei peregtek előttem, és bűvöltek el a hetente egyszer községünkbe látogató vándorfilm-előadásokon. 1962 szeptemberét követően pedig szakmai tudásom gyarapodását szolgálta az, hogy az operairodalom klasszikusait megszólaltató kiváló énekesek előadásában, a nyitrai pedagógiai fakultáson az ő segítségével elemezhettük a világ operett- és operairodalmát. Köszönet Zsakay Erzsébet tanárnőnek, mert ő hívta fel a figyelmemet és mások figyelmét arra, hogy Giacomo Puccini operájának legkiválóbb Manon Lescaut címszerepe meghallgatásáért nem kell New York híres Metropolitájába utaznunk, elég, ha a budapesti Operaházban Házy Erzsébet előadásában meghallgathatjuk azt. Egy ilyen előadáson, a Magyar Operaházban élőben is láthattam őt 1964-ben. Az Ékszer áriát még ezt megelőzően hallgattuk meg, lemezről Maria Callas és Házy Erzsébet előadásában. Egyértelmű volt számunka, hogy érzékiségében, fiatalos csengésében fényesebb és érzelemdúsabb, mint Callas megszólaltatásában. Ezen kívül Házy Erzsébetnek más énekesek előadásához mérten volt két egyedi emberi adottsága, ez pedig a női bája és az elragadó szépsége, amivel sajátossá tudta tenni saját művészetét, és – a kiváló ének és színészi tehetségével ötvözve – mások fölé, egy klasszissal magasabb dimenzióba tudta azt emelni. Ha a sikere titkát kutatjuk, ez a hármas-hatás volt az, amivel elbűvölte és művészetének rajongójává tette hallgatóit. Magam is ennek a „csábításnak" voltam és vagyok ma is a kegyes rabja.

Számítógépem adatbázisában kutatva leltem arra az elektronikus levélre, amely a jeles pozsonyi származású operett- és operaénekes felvidéki hozzátartozóinak felkutatására kért fel. Az e-mail 2015. augusztus 2-i keltezédű, és Hladony Sándor újpesti barátomtól érkezett. Akkor még ők is keresték azt az újpesti lakást, ahol Böbe édesapja, Házy Jenő vagy, ahogy latinul a keresztlevelén szerepel, Házy Emerich 1939-ben letelepedett, és mészárszéket nyitott. Kutatásokban jártas emberként nagy eredménynek tartom, hogy néhány hónap után, 2016. április 12-én már egy emléktábla is a ház falára került. Igaz, téves születési dátummal, de remélem, ez rövidesen kijavításra kerül.

„A hatvanas években a lírai szoprán operaénekesei között a világ legnagyobb tehetsége volt. Ha a földnek valamelyik békésebb szegletében születik, kora primadonnája lehetett volna akár a New York-i Metropolitan Opera színpadán is!" – mondtam 2016. április 12-én a Házy Erzsébet személyét, művészi tevékenységét, valamint énekesi és színészi munkáját felelevenítő újpesti avatóbeszédemben. De nem csak erről beszéltem akkor, hanem az áttelepülésük hátteréről, és arról a megbocsáthatatlan némaságról, amely ez ideig a Felvidéken született őstehetség zenei és művészi örökségének, illetve emlékének megőrzését övezi. Ezért Újpesten, a Baross utca 58. számú ház falán elhelyezett emléktábla felavatása és megkoszorúzása ünnepségén elmondott beszédemben megkövettem mindnyájunk Böbéjét a felvidéki komolyzenei szakma képviselői, a Csemadok, a Felvidék kulturális hagyományait ápoló szövetség, valamint az egész felvidéki magyarság nevében is. „Valamennyien hibásak vagyunk azért, hogy Házy Erzsébet énekesi karrierjét, sikereit nálunk szinte a homály fedi. Az északi Kárpátok alatt sem utca, sem iskola, sem zenei rendezvény, semmi nem őrzi Böbe nevét és művészi nagyságát. Pedig egy volt a több százezer kényszerből áttelepült felvidéki magyar közül, aki tanulmányai folytatása érdekében, és az ordas eszmék fenyegetettsége miatt is már 1939-ben családjával együtt szülőföldje elhagyására kényszerült." Akkor még csak az újpesti önkormányzatnak és Fideszes képviselőinek, illetve kedves barátomnak, Hladony Sándornak tudtam megköszönni, hogy a második emléktábla Újpesten, a budapesti IV. kerületben elhelyezésre került. (Az első emléktáblát, halála 30. évfordulóján, Házy Erzsébet – Böbe tisztelői 2012. novemberének végén, Budapesten, a III. kerület Mátyáshegyi út 7a. szám alatt helyezték el, ahol a művésznő utolsó éveit töltötte.)

Házy Erzsébet emléktáblájának megkoszorúzása 2016-ban. Budapest IV. ker., Újpest, Baross u. 58.

„Köszönet mindenkinek, aki 1939-ben a számukra első menedéket nyújtó újpesti ház falán elhelyezett emléktábla megalkotásában közreműködött. Számunkra, felvidéki emberek számára ez a tény egyben kötelességet jelent, hogy emléke megőrzése érdekében valamit cselekedjünk" – mondtam Újpesten és azzal a gondolattal utaztam vissza Pozsonyba, hogy a Csallóközben és a szlovák fővárosban élő rokonai, illetve mások segítségével megpróbálunk ezért tenni. Hechtné Házy Annával – nyugodjon békében –, Házy Erzsébet unokahúgával, aki akkor a Szlovákiai Magyar Tanítók Vass Lajos Kórusának elnöke és a Somorjai Híd Kórus karnagya volt, a Budapestről hazafelé, Mosonmagyaróvárra tartó gyorsvonaton töltött utat végigbeszéltük. Anni elképzelése akkor egy emlékszoba és egy újévi hangverseny volt, amit unokanővére tiszteletére szeretet volna meghonosítani, rendszeressé tenni Somorján, közel Pozsonyhoz. Mindezt annak a szándékával, hogy később egy ilyen emlékszoba berendezésére akad hely a szülővárosában, Pozsonyban is. Olyannak képzelte el, amely az érdeklődők számára folyamatosan nyitva tart. Helyszínként a magyar kultúra pozsonyi múzeumát vagy az 1834-től kisebb megszakításokkal működő Pozsonyi Casinót képzelte el. Hechtné Házy Annát ennek előkészítésében és kivitelezésében megakadályozta hirtelen jött halála.

Én egy énekverseny ötletén gondolkodtam, amit Csemadokosként a Csengő Énekszó Gyermek- és Ifjúsági illetve a Kodály Napok felnőtt versenye ötvözeteként képzeltem el. Az emléktábla-avatón elhangzott gondolataimról a felvidek.ma honlapon számoltam be 2016. április 13-án. Rá három napra már konkrét elképzelésekkel lepett meg a Szlovákiai Civil Becsületrend kuratóriumának alapító elnöke, Klemen Terézia. Az elképzelés koncepciója a nemzetközi tehetségkutató versenyre való felhívással együtt, egy bő hét alatt kész lett. Így rendezték meg 2016. szeptember 23-25-én Érsekújvárott az I. Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekversenyt (HENTÉ), amelyen 65 produkcióval 58 énekes vett részt. (Volt, aki operett- és opera kategóriában is énekelt.) Most a HENTÉ ötletgazdájára, és a kivitelezésében közreműködő Szlovákiai Civil Becsületrend kuratóriumának tagjaira vár az a feladat, hogy a nemzetközi hírű operaénekes és színész emléke ápolásának Anni által megálmodott két ragyogó elképzelését megvalósítsa az elkövetkező években. Ehhez az újpesti önkormányzatra is számíthatunk partnerként, ahol akár egy harmadik emlékszoba is létrejöhet. Szerintem Házy Erzsébet gazdag munkássága, bőséges szellemi és tárgyi hagyatéka ezeket az elképzeléseket lehetővé fogja

tudni tenni. Ehhez viszont partnerekre kell találnunk a volt „munkahelyén", a budapesti Operaház mai vezetőiben. Nagy örömömre szolgál, hogy a kezdeti lépések megtörténtek és az énekverseny főrendezőjének, Klemen Terézia tanárnőnek már a második évad idejére sikerült Érsekújvárott létrehozni egy kiállítást Házy Erzsébet fennmaradt tárgyi és szellemi emlékeiből, ezen kívül egy virtuális, filmszerűen vetíthető kép-, illetve mozgókép-összeállítást Házy Erzsébet eredeti hang- és filmfelvételeiből.

Házy Erzsébet születésének 88. évfordulójára Pozsonyi csalogány címen egy vetítésre és meghallgatásra alkalmas, kép-, film- és hanganyagból álló dokumentumösszeállítást szerkesztettem kedvtelésből, aminek premierje 2017. szeptember 20-án volt Pozsonyban, a Csemadok Pozsonyligetfalui Alapszervezetének őszi rendezvényén. Ez az anyag megfelelő technikai eszközök segítségével bárhol levetíthető, amelyből Házy Erzsébet felejthetetlen tehetsége, operett- és opera énekének, illetve színészi művészetének igazi értéke és teljesítménye mindenki számára újra élvezhetővé válik.

„Akinek múltja van, annak jövője is van", tartja a népi bölcselet. A jövő felvidéki magyar operaénekeseinek, színészeinek tartozunk azzal a feladattal, hogy a római Panteonhoz hasonlóan a mi nagyjainknak is emlékhelyeket teremtsünk a Felvidéken. Erre pedig legalkalmasabb hely a csallóközi Somorján van, amely legközelebb van Házy Erzsébet szülővárosához és a Házy család származásának helyéhez, Nyárasdhoz. Nem beszélve arról a tényről, hogy közeli rokonai – beleértve a városhoz tartozó Tejfalut –, szüleinek testvérei és azok leszármazottai itt dolgoztak és éltek, illetve élnek ma is.

Házy Erzsébet emléktáblája. Budapest, Újpest, Baross u. 58.

Házy Erzsébet életében vannak dolgok, amit az utókornak helyre kell tennie. Az első és legfontosabb a pontos születési dátuma, ami miatt az eddig emlékezetére emelt két táblát is át kell vésetni. Örülök, hogy a pontosításban szerepem van, mert a születési dátumát már hiteles dokumentummal tudjuk kétségeket kizáróan bizonyítani. Pozsonyi rokonainak segítségével birtokomba került az eredeti születési bizonyítványának hivatalos kivonata. Ezek szerint 1929. szeptember 30-án született Pozsonyban a Zoch utcai szülészeti klinikán. Édesanyja, Telessy Ilona négy leánygyermeknek adott életet. Sorrendben Erzsébet (Böbe, 1929) után Piroska (Piri, 1931), majd Ilona (Ica, 1933) és Gyöngyvér (Györgyi, aki 1940-ben már Újpesten született) következett. Ica húga Budapest ostroma alatt (1945. január-február hónap) lebénult (D-vitamin hiány, angolkór miatt) és egész életére tolókocsiba kényszerült. Sérült húgát Böbe élete végéig támogatta és igyekezett rajta segíteni. Művészi tehetségét a legkisebb húga is örökölte szüleitől, aki színészként édesanyja vezetéknevén szerepelt. Húgával, Telessy Györgyivel, több alkalommal lépett fel a Magyar Televízióban, főleg a szilveszteri kabarék műsorában. Egy ilyen közös fellépésükről 1966-ban filmfelvétel is készült, amely a Duna TV Hogy volt címen vetített emlékműsorában is látható (https://www.youtube.com/watch?v=PXGwkptSsR0&t=3s – Hogy volt, Duna TV).

Egy biztos, a hangja, a művészete és egyéniségének bája – ha csak bakeliton vagy filmvásznon is – velünk maradt, s velünk él tovább. Bármikor hallgathatjuk, megnézhetjük őt, és ez által Házy Erzsébetért tovább rajonghatunk, továbbra is szerethetjük őt olyannak, amilyennek az emlékeinkben vagy mások elbeszélése alapján bennünk él.

Fekete László

A Dohány utcai zsinagóga főkántora, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemen a kántorképzés szakfelelőse.

Néhány operaelőadás közönségéből és tv-adások emlékéből idézhetem vissza Házy Erzsébet különleges művészi lényét. Poulenc Emberi hang monodráma operája, persze Manonja, Szaffija, operettdíva-alakításai mellett még Poppeaként is láthattam. A képernyőről Dido megrendítő búcsújáért és sok más hasonlóan nagyszerű produkciója miatt is tisztelhettem ezt az énekes- és színésznőóriást. Ez az egyfajta női mindentudás sok szerepében teszi őt megkerülhetetlenné.

Az a fajta tehetség volt, akinél minden adottság magától értetődően volt meg és tartozott össze. Mindezek mellett ragyogott fénykorában megkerülhetetlenül szépséges, sokszor tündöklő külseje. Ha Amerikának Monroe, a franciáknak Bardot, az olaszoknak Loren és Lollobrigida, akkor a magyaroknak Házy lehetett volna a nemzeti Vénusz. Jó, hogy ezt a lehetőséget a kultúránk nem szakította le művészetéről. Tudjuk, a sztárélet terhei sem kerülték el, és számos szerencsétlen dívasorshoz hasonlóan ő is korán költözött el világunkból.

Jelentősége nem kétséges se a maga korában, sem az azt követőkben.

Frigyesi Tibor

Rendező, művésztanár, az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett magyar-népművelés szakos diplomát. Egyetemi tanulmányai alatt játszott-rendezett az Egyetemi Színpadon, énekelt az Ifjú Zenebarátok Kórusában és a Schola Hungaricában is. Pályafutását a Magyar Állami Operaházban kezdte 1979-ben rendezőasszisztensként, majd dramaturg, később játékmester lett. Művészeti vezető-rendezőként zenés színpadot vezet és zenés színészmesterséget tanít az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, drámajátékot és színházelméletet a Heller Farkas Főiskolán. Főbb rendezései: Bánk bán, A csengő, A varázsfuvola, Háry János, János vitéz, La Mancha lovagja, Koldusopera, My Fair Lady, Hegedűs a háztetőn, A nyomorultak, West Side Story, Jézus Krisztus Szupersztár, István a király, A muzsika hangja, Abigél.

ALLEGRO, MA NON TROPPO!

NAPTÁRJEGYZET 2017. DECEMBER 7. Telefonon keres Klemen Terézia tanárnő, a Házy Erzsébetről szóló könyv író-szerkesztő asszonya: írjak személyes hangú megemlékezést egy könyvkiadás kapcsán Házy Erzsébetről. Könnyelműen (s tán felelőtlenül is) igent mondok a felkérésre (és a rövid határidőre is), hiszen mélyen kötődtem s kötődöm hozzá, a 88 esztendeje született, s már 35 éve közülünk eltávozott művészhez. Hogyan s miért is?

EMLÉKMORZSÁK BÖBÉRŐL – Hiszen mindenki így hívta-becézte, közönség és szakma egyaránt. Kivételes tehetségű művészetéhez különc (ma tán celebnek mondanánk) személyiség párosult. Magam mindig igyekeztem az igaz értékeket keresni benne (s másokban is), a maradandó nyomot, amelyet létünk után hagyunk (ha hagyunk). Azt a specifikus, csak rá jellemző, más által meg nem ismételhető csodát, amelynek érvényessége mellett eltörpül az emberi, tehát esendő voltunkból eredő, megbocsátható és megbocsátandó sallang.

Ahogy Kosztolányi mondja:

„Okuljatok mindannyian e példán.
Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él,
s mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló..."

Emlékét felidézve kettős érzések kavarognak bennem. Kiemelkedően nagy ívű művészi pályájáról, egyfolytában izzó, vibráló személyiségét szerepeiben mindig felvállaló, s azt megmutatni is tudó színpadi jelenlétéről, művészi nagyságáról, zenei, hangi és színészi kvalitásáról, kivételes tehetségéről írni, azt értékelni, méltatni nem az én tisztem. Személyes hangom pedig szólni róla – éppen különcsége okán – több mint nehéz és fájdalmas. Üstökösként berobbanó (s hasonló hirtelenséggel eltűnő) fénykorának jelentős állomásait még diákfejjel, nézőként éltem, néztem, élveztem s rajongtam végig. Fantasztikus előadások voltak ezek! Az egymástól mind korban, mind zenében jócskán eltérő operák hiteles megszólaltatása (Monteverditől Szokolayig!) stiláris, zenei és énektechnikai szempontból más-más éneklési feladatot jelent. Böbe későbbi hangi problémáinak egyik fő oka is éppen ez volt, tudniillik a sokféle szerepkör párhuzamos éneklése. De az egyes, igencsak sokszínű, egymástól nagyon is különböző karakterű és jellemű figurák színpadi ábrázolása a színészi eszközök teljes arzenáljának bevetését is megkövetelte tőle. Vagyis a maximális energiavesztést estéről estére. És Böbe nem tudott „kívül maradni": nem csak forró szívvel, de forró fejjel is játszott. Szerepei jellemét, helyzetét sosem „ábrázolta", hanem mindig „élte" – idegőrlő módon. Egy alkalommal így nyilatkozott erről: „Csak égve tudok létezni. Azt persze nem tudom, meddig lehet így élni...". A zeneszerzők által gyakorta használt ALLEGRO, MA NON TROPPO instrukciót (gyorsan, de nem túl gyorsan, azaz mértékkel!) a kottában mindig betartotta, de életében soha. Talán éppen ezért volt olyan felejthetetlen és utánozhatatlanul egyedi, joggal elhíresült Manonja. A szerep ábrázolásának legfőbb nehézsége a figura sokrétűsége. Egy lélek négy arca! Az első felvonás szinte kislányos, kedves, naivaszerű lénye minden átmenet nélkül a második felvonásban már nagyvilági dáma-díva, a harmadikban lírai és szánni valóan kiszolgáltatott, a negyedikben drámai és tragikus. Máig se láttam senkit, aki egy előadáson belül ilyen gyorsan tudott volna váltani s mind a négyféle karakterrel ilyen hihetetlen tökéletesen azonosult volna.

Nagyon vágyott a sikerre, s mindig keményen megdolgozott érte. Aztán, ha eljött, már nem igen tudott mit kezdeni vele. Miként azzal sem, hogy a 70-es évek közepétől a színházi és a zenei életben – s így persze a sajtóban is – - fokozatosan háttérbe szorult.

Amikor az Operaházba kerültem, az ő karrierje már leszálló ágban volt.

Az úgynevezett szerepkörváltás számára nem volt megoldás, nem tudott és nem is akart ezzel megküzdeni (például A köpeny – Szarka néni). Régebbi nagy szerepeire pedig már csak ritkán tűzték ki.

„Mindegy, hogy mit, csak beszéljenek, írjanak rólad!" – mondta nekem gyakorta (s nem tréfának szánta!) szakmai tanácsul délutánonként a régi Opera Klubban, legtöbbször egyedül, magányosan (!) ülve, réveteg, messze néző (tán a dicső múltat kereső), keserű tekintettel néhány kiürült pohár mellett...

Ügyeletes rendezőként először a Pillangókisasszony előadásokon dolgoztam vele. A korábbi fény egy-egy pillanatra még megcsillant szemeiben, de fakóbban, törtebben, mint azelőtt. Ő is érezte ezt, de nem akart szembesülni vele, miként azzal sem, hogy ezt a közönség is érzékelheti. Fizikummal sem bírta úgy – ki-kipillantott a „takarásba" a kollégák erőt adó tekintetét keresve. Fájdalmas, rossz érzéssel tértem haza ilyenkor estenként.

Egy másik alkalommal a Ruszt József által rendezett Háry János produkcióba állítottam be Örzse szerepébe, néhány háziszínpadi próbával. Pályám során mindvégig tudatosan preferáltam, hogy az általam vezetett próbákon az intenzív munka lehetőleg jó légkörrel párosuljon a próbateremben. Az alkotási folyamat úgyis éppen eléggé igénybe veszi az abban részt vevők idegrendszerét. Szükségtelen tehát azt álproblémák generálásával tovább terhelni. A feszült hangulat csak görcsöt okoz, amely művészi eredménytelenséget szül. Fenti alapelvem betartására a Háry próbákon fokozottan ügyeltem. Böbe rendkívül felkészülten érkezett, koncentráltan és gördülékenyen haladtunk – vérbeli profi módjára dolgozott.

Nyoma sem volt kiszámíthatatlan, netán indulatos reakcióknak és megjegyzéseknek, amelyektől a nálam rutinosabb kollégák már előre óva intettek. Böbe a saját, régebbi Örzse alakításaiból szerzett tapasztalatait remekül s hihetetlen igyekezettel illesztette a számára új rendezés koncepciójához, s annak vonzataihoz. Segítő szándékú instrukcióimat tőle szokatlan higgadtsággal, nyitottan fogadta s azokat gond nélkül értelmezte és meg is valósította.

Mi több: a próba végén megköszönte! Utólag visszatekintve meglepően nyugodtnak, kisimultnak látszott. Akkor és ott úgy tűnt, nagyon vissza akar térni... Két előadásra volt kitűzve. Az első alkalommal a nézők újra a régi, ragyogó fényében csillogó Házy Erzsébetet látták s ünnepelték – joggal! De a színfalak mögött, két színrelépés között tekintetében már nem a játék öröme, a „szeretném magam megmutatni, hogy látva lássanak" vágya, hanem minden művész rémálma, a színpadtól való félelem honolt. A második előadást lemondta...

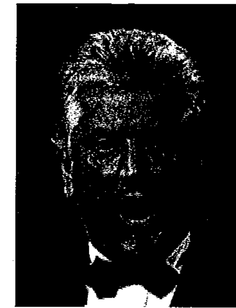
Nem csak a „szakmai" öregedést nem vállalta (minden bizonnyal ezt kompenzálandó menekült olykor az alkoholhoz, az önpusztító élethez vagy nyúlt az intrikák eszközéhez). Egész lénye tiltakozott a „vég" fogalma, a természet rejtélyesen kegyetlen rendje ellen, nem tudott „része" lenni az örök körforgásnak: nem tudott „megöregedni".

„Az én csillagom lehullt" – énekelte megrendítő természetességgel Manonként, a sorsát előre vetítve, s magát annak őszintén vállaló alázattal alávetve. Magánemberként ezt a „csillaghullást" képtelen volt elfogadni. A közönség lelke is csak az ifjú és elbűvölően gyönyörű, mindig ragyogó és lobogva égő Házy Erzsébetet őrzi, arra emlékszik, az a kép él tovább benne. S így van ez jól...

Isten áldjon Böbe! – szívből kívánom magunknak is, minden „még lent levőnek" örök tanulságul:

ALLEGRO MA NON TROPPO....

Gárday G. Gábor

Színész, énekes (bariton). 1967–1970 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hallgatója volt. 1974–1977 között a Színház- és Filmművészeti Főiskolába járt, 1983-ban végzett a Santa Cecília Akadémián Rómában. 1970–1977 között a Magyar Állami Operaház kórusában énekelt. 1977–1990 között a Budapesti Operettszínház, 1990 óta pedig a Magyar Állami Operaház magánénekese. Művészetét Bartók Béla-, Pásztory Ditta-díjjal és 1991-ben Artisjus-díjjal jutalmazták.

A rózsalovagot 1971-ben újította fel az Operaház Mikó András rendezésében, Ferencsik János betanításában. A tábornagynét Déry Gabriella, Octaviant Házy Erzsébet és Szőnyi Olga, Ochs bárót Várhelyi Endre, Leopoldot én játszottam.

Egyik előadáson, amikor a jelenetben a Hableány vendéglő különtermében Ochs báró heves udvarlásba kezd és együgyű zabi fia, Leopold feltálalja az ételt, Várhelyi Endre az éneklést abbahagyva odafordult Házy Erzsébethez és prózában megkérdezte, hogy ismeri-e azt a nótát, hogy... és rákezdett egy oda éppen nem illő magyar nótára..

Ferencsik János felkapta a fejét, de nem intette le a zenekart. Mindannyian megdermedtünk, szólt Richard Strauss zenéje és a színpadon a magyar nóta. Várhelyi, ez a kitűnő basszista, a remek Ochs, akkor már súlyos betegségben szenvedett. Házy Erzsi menteni próbálta a helyzetet és elkezdte énekelni Ochs szólamát, tehát Várhegyiét, majd mint Mirandel, önmagával énekelt duettet. Botrány is lehetett volna. Házy színpadi rutinja, a szerep és a darab teljes ismerete, az aggódás a kolléga miatt... mindez visszazökkentette az előadást. Drámai helyzet volt, soha nem felejtem el, a művésznő mentette meg az előadást. Ebből is látszódik, nemcsak a színpad szeretetét, de a kolléga becsületének mentését is szinte kötelezőnek tartotta.

Házy Erzsébetet hangja, színészi vénája, zsenialitása és szépsége miatt az operadívák között a legnagyobbnak tartom.

Hantos Balázs

Magánénekes (basszus). 1970-ben diplomázott a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán Réti József növendékeként. 1970-1973 között a moszkvai Csajkovszkij Konzervatórium diákja volt. 1973/74-ben a kasseli opera, 1974-től a Magyar Állami Operaház magánénekese. Az elmúlt évtizedekben végigénekelte az operairodalom legtöbb karakterbasszus szerepét.

Többszöri telefonos egyeztetés után sikerült megállapodnunk egy időpontban, mikor mindketten Budapestre utaztunk. Ez a nap 2017. november 16. volt, egy szomorú apropó, hisz Kukely Júlia operaénekesnőt aznap délután búcsúztatták az Erkel Színházban. A helyszín az Erkel Színház művészbüféje volt, ahol a hangzavaros körülmények ellenére kiválóan elbeszélgettünk. Nem volt nehéz felismerni a művész urat, hisz magasságával, 202 cm-rel valóban kimagaslik környezetéből. Nagyon kedvesen fogadott, mintha már évek óta ismernénk egymást. Világoskék szeme kicsit a múltba révedt, s bemutatta a hetvenes évek operaházi hangulatát.

„Volt szerencsém pályám kezdetétől vele dolgozni. Persze mit vesz észre egy férfiember azonnal? Hát azt, hogy csodálatos nő volt, nagyon mutatós, fess, aki bizony nem mindig nyomdafestéket tűrő kifejezéseket használt, kicsit szabad szájúnak mondhatnám. Ami a szívén, az a száján, olyan volt, aki kimondta, nem köntörfalazott. Ezért aztán sokan megsértődtek, ha kellett, ha nem, nem tudták viccesen felfogni a megjegyzéseket.

Ő az én keresztanyám, mert azelőtt az operában az volt a szokás, hogy mindenki kapott valamilyen becenevet, mindenkinek volt valamilyen ragadványneve. Például Melis volt a Nyúl, később már Nyuszi bácsinak is szólítottuk és sorolhatnám még... Erzsi volt a Böbe...

Mikor az Operaházhoz kerültem, az első dolgom volt, mert úgy illett, hogy bementem a klubba, a büfébe, be kellett mutatkozni. Ma már sajnos ez sem divat, mint annyi más dolog sem. Bokszok voltak az operaklubban, az első volt Házy Erzsi és csapatának, holdudvarának a törzshelye. A következő a fiatal titánok csapatáé volt, mint amilyen például Begányi Feri volt.

Bementem, összevágtam a sarkam és bemutatkoztam az első asztalnál, ahol Erzsi ült: Hantos Balázs vagyok, akit most vettek fel az Operaház csapatába. Jelentőségteljesen többször végignézett, szinte végigmért és azt kérdezte: „Mondd te brontoszaurusz, minden részed akkora, mint te magad?" Már abban az időben is 200 cm feletti volt a magasságom. Többször már másként nem is szólított, sőt ez a név aztán rám ragadt, azért mondhatom, hogy keresztanyám volt, hisz ettől kezdve mindenkinek én voltam a Brontoszaurusz. Engem azonnal megkedvelt, mindig tisztelettudóan, bár viccelődve viselkedtünk egymással. Olyan nő volt, aki kegyetlen kritikus is tudott lenni, például azt mondta egyik kolléganőnkre, nevet nem szeretnék mondani, hogy a hét fátylat már levehetné a hangjáról. Nem sokszor kegyelmezett meg az embereknek. Egy biztos, mindig igaza volt. Ha megkedvelt valakit, azért mindent megtett, nagyon jó barát volt. Ezért is van az, hogy akik őt közelről ismerték, vagy nagyon szerették vagy gyűlölték.

Még egy kis sztori, hogy milyen volt: 1974-ben a Koldusoperában a lányom volt. Mit összehülyéskedtünk, az hihetetlen. A Porgy és Bessben én a temetkezési vállalkozó voltam, Bess pedig Erzsi. Két szereposztásban ment a darab, s az egyik este éppen otthon voltam már vacsora után, amikor jött egy telefon, hívott az ügyeletes. Azonnal menjek be, mert Domahidy, aki az első szereposztásba volt beosztva, megbetegedett és be kellett ugranom. Az előadás már ment, csak a második felvonásban léptem a színre. Aznap este pirítóst ettem fokhagymával, s én nem bedörzsölni szoktam a fokhagymát, hanem úgy vastagon rászeletelni. A fogam ugyan gyorsan megmostam, de a szerep szerint Erzsinek rá kellett borulnia a mellemre... erre megkérdezte: te rohadék, fokhagymás kolbászt ettél, s nekem nem hoztál? S mindez a szereplés, éneklés közben történt. Tudtuk, hogy édesapja hentes volt, s bizony nem idegenkedett az efféle nehezebb, magyaros ételektől, hisz gyerekkorában sokszor segített a mészárszékben."

S közben elkezdtük a számolást, mert Hantos Balázs nem hitte el, hogy 1974-ben Erzsi, aki a lányát játszotta, lényegesen idősebb volt tőle. Abban az időben 45 éves volt, pedig csak „huszonnak" nézett ki a művész úr szerint.

„Kiváló barát és kiváló művésztárs tudott lenni, azzal, akit szeretett. Akit nem, ahhoz viszont könyörtelen volt. Nekem szerencsém volt, nagyon jó volt vele együtt dolgozni, nagyon sajnáltam, hogy olyan fiatalon itthagyott minket. Ösztönös nagy tehetség volt."

Iván Ildikó

A Magyar Állami Operaház magánénekese, egyetemi docens, a szabad művészetek doktora, fuvolaművész, prózai színész.

Házy Erzsébet neve fogalommá vált. Nem a szépsége miatt, ami elbűvölő volt, nem a tehetsége miatt, ami kiemelkedő és sokrétű volt, nem a hangszépség miatt, ami speciális és azonnal felismerhető volt, hanem mindezen tulajdonságok egyidejű megléte miatt. Ha a zenei tehetséget és a hang szépségét alapfeltételnek tekintjük egy operai karrier indulásánál, akkor Házy Erzsébetet ezen túl kiemelkedő színészi képessége különböztette meg. Minden színpadi művész törekszik az adott szerep hiteles, érzékeny, sokrétű megjelenítésére, de az ő színészi interpretációja új szintre emelte ezt, hangjában, hangszínében is viselve az intenzíven átélt pillanatnyi érzelmet, szituációt, példát és inspirációt adva ezzel az őt követő generációknak. Szépsége és színészi tehetsége okán felfedezte őt a film is. Ez egyedülálló volt ebben a korszakban.

Ha nem is tudatosan követtem őt, de pályám alakulását tekintve utódjának mondhatom magam, hiszen én is mindig nagyon fontosnak tartottam a sokoldalúságot és a nívós színészi játékot az operaszínpadon is. Olyannyira kedvemet leltem a játékban, hogy immár több mint húsz éve prózai darabokban is játszom rendszeresen. Házy Erzsébet öröksége nem csak a lemezeken, televíziós és filmfelvételeken maradt ránk, hanem sok énekes attitűdjében is. Az operaszínpadi világtrend ma már megköveteli mindazokat a tulajdonságokat és tehetségirányokat, amelyeket ez a csodálatos művésznő magáénak mondhatott, amelyeket képviselt. Nagy szomorúság számomra, hogy nem élhettem meg az Operaház színpadán személyesen vagy együttműködő kollégaként azt a varázst, amely olyan jellemző volt rá, mint előadóművészre.

A Házy Erzsébet énekverseny azért is nagyon fontos az énekversenyek között, hogy megőrizze és továbbvigye ezeket az értékeket, felhívja az újabb és újabb generációk figyelmét a komplexitásra, a sokműfajúságra, és ennek a felejthetetlen énekművésznőnek a munkásságára. Örömmel veszek részt a zsűri munkájában, hiszen ítéletünkkel, értékelésünkkel, példaadásunkkal a fent említett értékek tiszteletére, magas színvonalú képviseletére, a színpadon elérhető komplex hatásra, törekvésre biztathatjuk az ifjú művészpalántákat. Nagy reményem, hogy a verseny olyan színvonalra és hírnévre jut, ami méltó lesz névadójára.

Jónás Dániel József

Komárom szülötte, jelenleg a Pécsi Tudományegyetemen tanul sportszervezői szakon. Tanulmányai tekintve nem foglalkozott művészetekkel, az alkotás örömére saját útján lelt rá. Művein keresztül osztja meg az emberekkel azt a fajta szabadságérzetet, amit az írás ad neki. Szeret történeteket, gondolatokat és érzéseket átadni az olvasóknak, hogy ezzel – ha csak egy kis időre is – kiszakítsa őket a mindennapok szürkeségéből és elrepíthesse őket az ő világába, ahol minden lehetséges.

Házy Erzsébet emlékére

SZELLŐK SZÁRNYÁN

„Ma éjjel táncolnék!" –
oh, kristályhangú, csodás szépség,
kinek élete volt a hangban,
s bejárta a világot egy dallam.

Bájos asszonyi hang,
néha bús, máskor kacagó lant,
minek húrjain az érzelmek szálltak
bűvös csillogást adván az éjszakának.

Szikrázott a hold, ha őt hallgatta,
s megszégyenült tőle a napnak sugara,
hogy e nő lelkének tündöklőbb a ragyogása,
mint harmatcseppeken a hajnal hasadása.

„Ma éjjel táncolnék!" –
oh, kristályhangú, csodás szépség,
kinek élete volt a hangban,
s bejárta a világot egy dallam.

Komárom, 2017. novembere

Kasza Katalin

Liszt Ferenc–díjas operaénekesnő, aki1967-ben lett az Operaház magánénekese. Egy évvel később már a legjobb drámai alakítás díját nyerte el a Szófiai Énekversenyen. A nagy drámai szopránok egyike volt, aki több szerepben is emlékezetes nyújtott. A Kékszakállú herceg vára Juditjaként bejárta Európát. A híres tévé-változatban is ő volt Melis György partnere. Nemzetközi hírnevét elsősorban Wagner szerepekkel alapozta meg. A londoni Covent Gardenben a hetvenes évek középen Brünhildájaként aratott sikereket. Költőnőként is ismert, több verseskötete is megjelent. Ebbe az emlékkönyvbe ezt a verset szánta.

Mezey Béla fotója Edingburghban készült: Kasza Katalin, Ferencsik János, Melis György, Házy Erzsébet

KASZA KATALIN: ARANYKAPU

Hajtsd meg a fejed
Arany kapun lépsz át
Nagy ősök hangja zeng
A megnyílt kapun át

Felkent papok papnők
Szentség hordozói
Ősök templomának
Arany pillérei

Kasza Katalin és Házy Erzsébet Londonban 1972 (Fotó: Mezey Béla)

Kincses Veronika

Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas operaénekesnő (lírai szoprán), érdemes művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje viselője, a Magyar Állami Operaház örökös tagja , a Magyar Állami Operaház mesterművésze, egyetemi magántanár, professzor.

A világ számtalan operaszínpadán énekelt már visszatérő vendégként nagy sikerrel. A bécsi Staatsoperben, a berlini Deutsche Operben, a velencei Teatro la Feniceben, a római operaházban, a barcelonai Teatro Liceuban, a Buenos Aires-i Teatro Colonban, a bostoni, San-Francisco-i, montreáli, chicagoi és pittsburghi operákban. Neves fesztiválok vendégeként Salzburgban, Bécsben, Athénban, Thesszalonikiben, Bard-fesztiválon (New York), Firenzében, Drezdában stb. lépett fel. Énekelt Szingapur, Hongkong, Izrael koncerttermeiben, valamint a Carnegie Hallban, az ismert New York-i koncertkomplexumban, a „klasszikus zene templomában" is.

Kincses Veronikában, aki szintén az egyik kiváló Manon volt Magyarországon, beszélgetésünk során a következő emlékképek tolultak fel Házy Erzsébettel és a szereppel kapcsolatban. Így emlékezik vissza egy Ilosfalvy Róberttel való közös szereplésre:

Amikor az új betanulásban beállhattam Manon címszerepébe, Ilosfalvy már több évtizede énekelte Des Grieux szerepét. Mégis olyan kedvesen, előzékenyen és udvariasan segített, mint férfikollégák közül a pályámon szinte senki. Mindig hagyta érvényesülni a partnert is. Az egyik előadáson a IV. felvonás előtt megkérdeztem őt, annak idején hogyan csinálták ezt a képet Házy Erzsébettel. Mondott néhány kedves szót róla, aki akkor már nem volt az élők között. Azon az estén különösen megható volt az az utolsó néhány mondat a mű végén: „Emlékszel...ketten... Dalolva jártuk az ifjúságot... Arany napunk letűnt..." Sírtam, alig tudtam énekelni, könny volt Robi szemében is, sőt az öltöztetők, az ügyelő és a fuvolista a takarásban, mindannyian zokogtak. Mintha Házy Erzsébet szelleme elröppent volna fölöttünk... A IV. felvonásra egyébként a színház dolgozói közül mindenki, akinek már nem volt dolga, beszivárgott, hogy a takarásból végignézze és végigsírja a finálét. Ilyen hatása volt még halála után is.

Kürthy András

Rendező. Zenei, zenetörténeti és színházi tanulmányait Budapesten, Rómában és Milánóban folytatta (Boris Christoff, Giannella Borelli, Francesco Degrada, Giampiero Tintori, Luca Ronconi, Teatro alla Scala).

1985-től 1992-ig a Magyar Állami Operaház tagja (rendezőasszisztens, a dramaturgia vezetője, főtitkár, műsorigazgató). 1990-2001 között, majd 2013-2015-ig a Kolozsvári Állami Magyar Opera állandó vendége volt. 1991-2003-ig a Rudas Theatrical Organization munkatársa (California, USA) (Luciano Pavarotti, 3 Tenors 3 Sopranos). 1992-től a Tudományok és Művészetek Európai Akadémiájának (Salzburg, Bécs) tagja volt.

Pályája során eddig mintegy 30 operát rendezett (Budapest, Gödöllő, Szombathely, Kolozsvár, Marosvásárhely, Iasi, Craiova, Peking), számos énekverseny zsűritagja (Francisco Viñas, Luciano Pavarotti, Placido Domingo, Toti dal Monte, Lucia Popp, Katia Ricciarelli, Bel canto, Virginia Zeani, Házy Erzsébet), mesterkurzusokat tartott Budapesten, Kolozsvárott és Pekingben.

EMLÉKEIM HÁZY ERZSÉBETRŐL TÍZ ALAKÍTÁSA TÜKRÉBEN

Azt mondják, az ember életét nagyban meghatározzák a gyermekkori élmények. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy a sors kegyelméből és drága szüleim akaratából igen korán hozzájuthattam azokhoz az alkalmakhoz, mely érdeklődésemet az opera világa felé fordították – s ez a gyermekkori kíváncsiság, táplálva sok-sok felejthetetlen előadással, szenvedélyemmé nőtt, s utóbb eldöntötte egész életpályámat.

Nem szükséges sokat kutatnom operai emlékeim tárházában ahhoz, hogy felidézzem Házy Erzsébet művészetét, mely már kora gyermekkoromban elvarázsolt. Segít ebben gyermek- és boldogult úrfikoromban vezetett operai naplóm.

Nem igazán gyerekeknek való mű Debussy Pelleas és Melisande-ja, emlékszem, mennyire nyomasztott a többnyire igen sötét színpad. (Talán innen ered, hogy ma rendezőként különös gonddal ügyelek a színpadi világításra, sosem hagyva sötétben szereplőimet.) De ebből a sötét tónusú előadásból is kiviláglott Házy Erzsébet Melisande-alakítása: gyerekként is könnyű volt ráéreznem arra a sűrű légkörre, amit már megjelenésével megteremtett maga körül.

Házy Erzsébet sok új magyar opera főszerepét alakította. Ezek egyike volt Szokolay Sándor Hamletje. Az 1968-as bemutatóról Házy Opheliájára emlékezem: alakítása nagyban hozzájárult a bemutató forró sikeréhez. Fel tudom idézni, hogy a szerencsétlen lány elméjének megzavarodását milyen expresszív eszközökkel jelenítette meg.

A Bohémélet Mimije egyike volt Házy legjobb szerepeinek: ahányszor láthattam-hallhattam, Puccini hősnőjének alakítása mindig magával ragadott. Különösen emlékezetes számomra az az előadás, melyet Ferencsik János vezényelt 1968 áprilisában. Amint operai naplómban feljegyeztem: Házy Erzsébet Mimije színészileg kiváló. Emlékszem, amint a tapsrendben Ferencsik János odahajolt Házyhoz és mondott neki valamit: Házy széles mosolyát látva arra gondoltam, a szigorú főzeneigazgató bizonyosan megdicsérte őt. Házy Mimije már első megjelenésekor beragyogta a félhomályos padlásszobát. Rodolfonak nem volt más lehetősége, mint hogy belészeressen. (Nem minden Mimi esetében ennyire természetes ez...) A személyiség sugárzása végigkísérte Mimi tragikus sorsát. Házy Erzsébet művészetének egyik legfontosabb jellemzője volt szinte minden színpadi megjelenésében az a sűrű, sugárzó légkör, amely nagyon ritka adottság, csak az igazán nagy művészek jellemzője.

A Magyar Állami Operaház történetének különleges pillanata volt Gershwin: Porgy és Bess című operájának magyarországi bemutatója, melyben Házy Erzsébet Bess szerepét alakította. A női címszereplő bonyolult, ellentmondásokkal terhes karakterének ábrázolása Házy számára nem jelentett gondot: partnereivel, Radnay Györggyel és Begányi Ferenccel, valamint a kiváló szereposztás többi tagjával együtt vitték nagy sikerre Gershwin művét. Bess rendkívül összetett személyisége kiváló lehetőséget adott Házynak ahhoz, hogy egyszerre jelenítse meg ezt a mélyből magasra ívelő, majd ismét a mélybe hulló sorsot.

Ugyancsak fontos állomása volt az Operaház történetének Monteverdi Poppea megkoronázása című operájának bemutatója. A barokk opera e meghatározó alkotásának előadása számos zenei és színpadi problémát vetett fel a társulat számára: a historikus vagy a „korszerű" megközelítés a helyes út? A sikeres előadás és benne Házy pompás Poppea-akakítása félresöpört minden elméletieskedést. Házy Poppeájának erotikus sugárzása nem csupán szereplőtársait vonta bűvkörébe, de mindenkit megperzselt, aki részese lehett ennek a különleges alakításnak.

A Rózsalovag Octavian-ja egyike volt Házy nadrágszerepeinek. Octaviant szinte mindig mezzoszopránok éneklik – ám Házyt magával ragadó egyénisége és hangi-, színpadi kultúrája tökéletesen alkalmassá tette erre a szerepre is. Az opera első, fülledt erotikájú jelenetében Házy Octaviánja tökéletesen azt a légkört sugározta, amit a szerzők, Richard Strauss és Hugo von Hoffmanstahl elképzelhettek: a Házyénál izgalmasabb, villódzóbb Octavian el sem képzelhető. Az ezüst rózsa átadásának jelenete éteri magasságokban szárnyalt, míg a harmadik felvonásban, lánynak öltözve, felszabadultan komédiázott az őt elcsábítani készülő Ochs báró oldalán. Ebben a jelenetben bőségesen kamatoztathatta elragadó humorérzékét, hihetetlen bájjal jelenítve meg a fiúként lánynak öltözött Octavian Rofrano grófot. A III. felvonás csodálatos tercettjében megint éteri magasságokban szárnyalt Házy Octavianja, majd a záró kettősben, két ifjú egymásra találásában a szerelem apoteózisát varázsolta elénk.

Nem csoda, hogy Ferencsik János, akinek különlegesen kedves volt ez a Richard Strauss-opera, ragaszkodott ahhoz, hogy Octaviant Házy Erzsébet alakítsa.

Különös helyet foglal el Házy Erzsébet szerepei között Richard Strauss Salomejának címszerepe. Valójában inkább rendkívül izgalmas személyisége, színészi képességei predesztinálták erre a szerepre, semmint hangi adottságai. A szólam énekesi szempontból nagyon nehéz, és Házy pályájának egy meglehetősen nehéz pillanatában találkozott a királylány szerepével.

Ez – legalábbis naplóm tanulsága szerint – hátráltatta őt a figura tőle megszokott szintű megjelenítésében.

Hasonló történt Puccini Pillangókisasszonyának fejújításával is. A nem túl sikeres rendezés is oka lehetett, hogy Házy Cso-cso-szánja nem került a legemlékezetesebb alakításai közé. Bizonyos vagyok benne, ha korábban kapja meg a szerepet, ma hasonlóan emlékeznénk Cso-cso-szánjára, mint Manonjára vagy több másik szerepére.

A Magyar Állami Operaházban az óévbúcsúztató hagyományosan a Denevér volt. Ezek egyikében Házy fellépett a második felvonás betétkoncertjén – emlékeim szerint akkori férjével, Darvas Ivánnal – 1973-ban pedig ő alakította Rosalindát. Ez egyike volt Házy ragyogó operettszerepeinek, melyet ez alkalommal egy különlegesen hangulatos előadásban, remek partnerekkel – Szőnyi Ferenc, László Margit, Palócz László, Berkes János – vitt sikerre. (Máig sajnálom, hogy A víg özvegy Glaváry Hanna-szerepében nem láthattam-hallhattam.)

Talán legnagyobb alakításával, melyet szerencsénkre a hanglemezfelvétel is megőrzött, Puccini Manon Lescaut-jának címszerepével meglehetősen későn, több mint egy évtizeddel a produkció bemutatása után találkozhattam. Az eredeti előadás szereplői voltak partnerei ekkor is: Ilosfalvy Róbert, Bende Zsolt, Palcsó Sándor, Várhelyi Endre, a karmesteri pulpituson ezúttal a kiváló Erdélyi Miklós állt, remekül vezetve az előadást.

Erről a produkcióról, melyet Mikó András rendezett, eredetileg Lamberto Gardelli tanított be és vezényelt, szinte mindent leírtak már, s az operatörténet joggal tartja a Magyar Állami Operaház 1945 utáni egyik legsikeresebb és legmagasabb művészi színvonalú előadásának. Házy Erzsébet és Ilosfalvy Róbert kettőse kiegészülve Melis György és Bende Zsolt Lescaut-alakításával, Lamberto Gardelli kongeniális irányításával valóban az operajátszás ritka csillagóráinak egyikévé tette a produkciót.

Az előadás, aminek részese lehettem, Házynak egyik utolsó fellépése volt ebben a szerepben. A varázs itt is megszületett, kétséget sem hagyva afelől, hogy Házy Erzsébetben az operaszínpad nagy művészét ünnepelhettük, a par excellence Puccini-hősnőt, aki nem csupán szépségével tett maradandó hatást nézőire, hallgatóira, hanem elsősorban gazdag, izgalmas személyiségével, sugárzó emberábrázoló tehetségével.

Szerencsésnek mondhatom magam, hogy számtalan előadásban ismerhettem meg művészetét: alakításai fontos állomásai az opera műfajához vezető utamnak.

Házy Erzsébetnek rövid élet jutott. Születésnapján rá emlékezve többen leírták: elfeledtük. Így van-e? Quintus Horatius Flaccus, a római költőóriás írta:

„Non omnis moriar, multaque pars mei, vitabit Libitinam"

„Nem halok meg egészen, énemnek fontosabb része túléli a temetésem."

Házy Erzsébet művészetének hatása bennünk él tovább.

László Zsuzsa

Aranytollas újságíró, szerkesztő-riporter, zenetörténész. Évtizedeken át dolgozott a Magyar Televízióban, országot járva ismertetett zenei műsorokat, számos újságcikkben írt művészek életéről.

NÉHÁNY EMLÉK HÁZY ERZSÉBETRŐL

Sok-sok közös munkánk volt, nagyon hiányzik ma is, hiszen olyan korán ment el. Munkakapcsolatunkon túl barátság is kialakult köztünk, ezért nevezem úgy, ahogyan mindannyian neveztük: Böbe. Néhány jellemző együttlétünkből felidézek párat.

AZ ELSŐ TALÁLKOZÁS

Jó pár évtizede a szegedi Dóm tér színpada mellett álltunk mind, akik a későbbi próbára készültünk. Bőven volt még idő, így barátságos beszélgetéssel szórakoztattuk egymást. Zenekari tagok, szólisták, a kórus résztvevői, statiszták, mi, újságírók.

Ekkor a bejárathoz érkezett egy személyautó, amelyből kilépett egy nagyon fiatal lány, és lelkendezve mondta:

– Képzeljétek, két óra alatt értem ide Pestről!

A szőke, egyszerűen öltözött, szép arcú, kifogástalan alakú lány Házy Erzsébet, az Operaház ifjú magánénekesnője volt. Ekkor láttam őt először.

SOK-SOK ÉVVEL KÉSŐBB

A Magyar Rádió VI-os stúdiójában, a rádiózenekarral tartott próbát Házy Erzsébet és a hazánkban akkor először vendégszereplő José Carreras.

Én a TV Híradó stábjával voltam ott, hogy a próbából felvegyünk egy rövid részletet. és hogy az esti adásban már be tudjunk számolni a világhírű tenorról. Természetesen bemutatkoztam Carrerasnak, Böbe pedig szeretettel fogadott bennünket.

Amikor elkezdődött a próba, Carreras csak markírozott, így nem tudtuk rögzíteni Puccini Bohémélet című operájának Mimi és Rodolphe gyönyörű kettősét. A szám után kértem, hogy ismételjék meg teljes hanggal. Carreras közölte, hogy ő csak előadáson énekel teljes hanggal, próbán csak markíroz. Ekkor Böbe odajött hozzám és azt mondta: „Carreras azt csinál, amit akar. Én a duett végén úgy megfújom neked a magas hangot, hogy nem fog hiányozni a tenor szólama mellettem."

És így történt. Házy Erzsi megmentette a riportunkat, a nézők közül csak a szakemberek hallották meg, hogy Mimi Rodolphe nélkül énekelte a duett végét.

EGY BALATONI ELŐADÁS A SOK KÖZÜL

Egy dél-balatoni vállalati üdülőben tartottunk népszerű operaestet a BM szimfonikus zenekarral, Králik János karnagy vezetésével, Házy Erzsébet szólóival.

Mi Böbével kaptunk egy vendégszobát öltöző gyanánt. A nagy kertben egy színpadot állítottak fel, a nézők számára székeket raktak ki. A vendégszoba mellett az ott nyaralók számára még volt 3 protokollhelyiség, ezek ajtaja éppúgy nyitva volt, mint a mi öltözőnké, hiszen mások nem tartózkodtak az épületben. Az itt nyaralók gyermekei közül két körülbelül 10-12 éves kislány viszont itt fogócskázott, ki-be rohangálva játszott.

Böbe kottákkal a kezében memorizálta a Marica grófnő belépőjét, a Vilja dalt, és az esti műsor többi fontos számát. Egy darabig tűrte a kislányok zsivajgását, majd rájuk szólt, hogy menjenek máshová, neki nyugalomra van szüksége a felkészüléshez.

Igaza volt.

Én őszinte tisztelettel néztem rá, hiszen ezeket a számokat már legalább ezerszer elénekelte, nyilván tökéletesen tudott mindent. Ám Házy Erzsi ugyanolyan lelkiismeretesen készült a produkciójára, mintha nem a nyaraló közönség, hanem mondjuk a bécsi zenerajongók elé kellett volna állnia. Ő nem engedte meg magának, hogy ne azzal a színvonallal álljon a közönség elé, amit várnak tőle és amit elsősorban saját maga elvár.

A PARLAMENTBEN

Valamikor a hatvanas évek elején, az eurázsiai postaminiszterek nemzetközi tanácskozása volt a Parlamentben, majd a magyar Postás Szimfonikus Zenekar Vasady Balogh Lajos vezényletével és több szólista közreműködésével koncertet adott. Amikor a felkéréseket rögzítették, közölték, hogy a férfiak frakkban, a hölgyek hosszú nagyestélyiben legyenek és feltétlenül harminc perccel a kezdés előtt készen várja mindenki a fellépését. Mindannyian ott voltunk a megfelelő protokollruházatban csak Házy Erzsi hiányzott. El nem tudtuk képzelni,hogy hol lehet, nem volt rá jellemző, hogy késve érkezett volna bármilyen műsorra.

Tíz perccel a kezdés előtt zuhant be az öltözőbe, kapkodva nyitotta ki a kis bőröndjét és vette ki belőle az estélyi ruhát. Öltözés közben mondta, hogy vidéken volt, akkori élettársának, Darvas Ivánnak főzött-mosott, és késve indult el Pestre. Amikor fel akarta venni a ruhát, én megkérdeztem: „Böbike, ez koktélruha rövid szoknyával, hol a nagyestélyid?" „Elfelejtettem

berakni, gondoltam ez is jó lesz." A gyönyörű csipkeruha valóban nagyon reprezentatív volt, Böbe még aranycipőt is hozott, és mint mindig, akkor is gyönyörű volt. Kifogástalan lába is érvényesült. Mit volt mit tenni, ebben az öltözékben csinálta végig a műsort.

Szerencsére a rendezők nem kérdezték, hol a hosszú ruha, annyira el voltak ámulva Házy Erzsi szépségétől és remek éneklésétől."

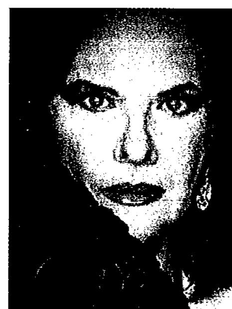
AZ UTOLSÓ ŐSZI ELŐADÁSON

Ekkor már nem volt egészséges. A májzsugor már kínozta, rosszul volt előadás közben is. Közös öltözőnkben odafordultam hozzá: „Böbike, miért nem vigyázol magadra, teljesen tönkre fogsz menni!"

– Már úgyis mindegy! Majd így folytatta: Figyelj ide Zsuzsa, mindig te csinálod a televízióban a nekrológokat. Ha meghalok, arra kérlek, hogy szerezd meg az archívumból Csajkovszkij Anyeginjéből a Tatjána levele felvételem. Ennek elején egy könnycsepp jön a szememből, ezt a produkciót tedd a halálhíremhez. Ez lesz méltó hozzám."

Három hónap múlva így láthatták a tv nézők Házy Erzsi búcsúztatását.

Teljesítettem utolsó kérését.

Marton Éva

Kossuth- és Prima Primissima-díjas szopránénekesnő, a Magyar Szent István Rend kitüntetettje, a Nemzet Művésze. A Zeneakadémián végezte tanulmányait, ahol operaénekesi és énektanári diplomát szerzett 1968-ban.

A Magyar Állami Operaházban 1972-ig számos szerepben lépett fel. A Freia szerepében hallotta Christoph von Dohnányi, aki 1972-től leszerződtette a frankfurti operához. 1977-ben követte őt Hamburgba. A világ valamennyi számottevő operaházában fellépett. A fontosabb koncerttermeken kívül – Carnegie Hall New York, Bécs, Berlin – állandó szereplője a legrangosabb fesztiváloknak.

Mozart, Beethoven, Bartók, Verdi, Puccini, R. Strauss, Wagner szerepek mellett otthon van a verismo világában is. 30 komplett operafelvétel őrzi művészetét.

2005-2013 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti egyetem énektanszak vezető tanára volt. 2007 szeptemberében kinevezték egyetemi tanárrá. 2002 és 2007 között a Miskolci Nemzetközi Operafesztivál művészeti igazgatója volt. 2013 szeptemberétől professzor emerita. 2014 és 2016 szeptemberében a budapesti Zeneakadémián rendezték meg hatalmas nemzetközi sikerrel az I. és II. Marton Éva Nemzetközi Énekversenyt. 2017-ben a Forbes magazin őt választotta az 5. legbefolyásosabb magyar nőnek a kultúrában

Néhány fontosabb további kitüntetése: Milánói Scala, az „Ezüst Rózsa" díj (1980), New York Times: az év énekese (1981, 1986); az év művésze (1982), a bécsi Staatsoper „Kammersängerin" cím (1987), Bartók-Pásztory-díj 1991, a Barcelonai Teatro Liceu: az „Arany Medalion" kitüntetés (2009), a Corvin-lánc birtokosa, a Testület alelnöke (2012), a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja (2014), Budapest díszpolgára.

MARTON ÉVA OPERAÉNEKES VISSZAEMLÉKEZÉSE:

Csak kellemes és jó emlékeim vannak Házy Erzsébetről. Érdekes természete volt, nagyon őszinte, melegszívű. Olyan ember volt, aki kimondta, amit gondolt, még akkor is, ha akkor, abban a pillanatban megbántotta a másik embert. A legnagyobb dolgot adta nekem Böbe. 1971-ben, a Manon Lescaut-ot énekeltem Moszkvában. Mi, fellépő művészek összegyűltünk a szobájában, ahol a következő két dolgot mondta nekem hihetetlen őszinteséggel: Éva, te fiatalabb vagy nálam és szebb a hangod is, ezt nem sajnálom tőled, de hogy van egy olyan férjed, mint a Zoltán, azt irigylem. Ő látta azt, hogy a hang, az akkori szituáció, dicsőség és siker elmúlik, de az igazi emberi kapcsolat megmarad az ilyen pálya lefutása után is.

A második kijelentése, amely gyökeresen megváltoztatta az életem, nagyon szíven ütött akkor, de most már megértem, mit akart mondani ezzel. Azt mondta: miért rontod itt a levegőt, neked még megvan a lehetőséged, hogy karriert csinálj. Később megértettem, és ez adott lökést, hogy egy kicsit elszakadjak Magyarországtól, Budapesttől. Látta, hogy bennem több van, amit még akkor kevesen láttak. Érezte és igazán hálás vagyok neki az akkor bizony bántó mondatáért. Évtizedek után is mellettem van a férjem, aki hűséges társam és ezt irigyelte Böbe, hogy mellette sajnos soha senki sem állt segítő szándékkal a háttérben, neki nem akadt ilyen társa az életben.

Medveczky Ádám

A Magyar Állami Operaház és a MATÁV Szimfonikusok egykori zeneigazgatója, majd a Győri Filharmonikusok első karmestere volt. Az Operaház rendszeresen visszahívott vendégkarmestere. Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas karmester, érdemes művész. A Magyar Állami Operaház örökös tagja 2004 óta, a Prima Primissima díjat 2016-ban kapta meg.

Édesanyja az Operaház korrepetitora volt, édesapját négyéves korában elveszítette. Nevelőapja Katona Lajos, az operaház magánénekese lett. Tanulmányai befejeztével 1969-től korrepetitorkodott. majd 1974-ben kezdte meg karmesteri működését a Magyar Állami Operaházban.

KT: 2017. október hatodikára beszéltünk meg találkozót Medveczky Ádámmal Budapesten. Stílusosan az Operaház egyik próbatermében ültünk le beszélgetni, hogy a kortárs személyel láttathassam Házy Erzsébet művészetét. A beszélgetést monologikusan vetettem papírra, egyes szám első személyben mesél a karmester, csak itt- ott vetek közbe kérdést:

MÁ: Első találkozásom a művésznővel édesanyám Érsek Mária révén történt, aki az Operaház aranykorának egyik legjobb korrepetitora volt. Ez a társaság nagyon összetartó és összeszokott volt, nagy emberi kötődésekkel. Így történt, hogy szilveszterkor Franz Schubert Három a kislány című darabja után az egész társaság, hozzánk a Damjanich utcai lakásunkba jött ünnepelni, szórakozni. Házy Erzsi át sem öltözött, Médi szerepruhájában maradt az előadás után is, így jött el, így vigadtunk. Ez 1957-ben történt, én 16 éves voltam ekkor. Csak néztem és csodálkoztam, hogy ez a szép, gyönyörű hangú énekesnő nálunk, a mi előszobánkban van. Nagyon kedves és közvetlen volt mindenkihez, amolyan társaság középpontja, s a gyerekeket különösen szerette, velük még inkább kedves tudott lenni. Nekem egész életemben csak jó tapasztalataim voltak vele, minden találkozás kellemes volt, nem igazak azok a híresztelések, hogy olyan, ilyen, meg amolyan volt. Ha megmondott valamit, azt nem véletlenül tette, mindig igaza volt, s ugye az emberek nem nagyon szeretik hallani az igazságot. Azóta pályám során, találkoztam nehéz emberekkel, ő nem volt az. Sajátos volt a szövegmondása, éneklése, nagyon különleges, szinte erotikus hangszíne volt, máséval össze nem téveszthető, azonnal felismerhető. Olyan énekesnő volt, aki a hangjával játszott, mozgásával énekelt. Édesanyám révén nagyon sokszor találkoztam vele, mert anyámhoz, s a próbákra is sokszor bejártam, ismertem a művészeket.

Azt tudni kell, hogy ha valaki bekerül az Operába, nem lesz belőle azonnal karmester, végig kell járni a lépcsőfokokat, az úgynevezett szamárlétrát. Először csak inas, majd így tovább, mint régen a céhekben. Amikor valaki új munkahelyre megy, illik bemutatkozni. 1969-ben, amikor az operába kerültem, odamentem Erzsihez is és nagyon illendően bemutatkoztam. – De hisz mi már ismerjük egymást, sőt tegeződtünk is... most akkor miért magázol? – kérdezte. Nagyon kedves, barátságos volt, hogy félni kellett volna tőle, ezt csak a rosszakarói, irigyei találták ki, mert azok a szépsége és a tehetsége miatt voltak bőven. Első közös munkánk 1970-ben volt. Strauss Rózsalovagja próbái mentek, Erzsi Octavian szerepét kapta meg, a próbára én voltam kiírva, mint korrepetitor. Mikor bejött a próbára, nem figyelte, hogy ki a korrepetitor, megkérdezte: Megtanulta, ismeri egyáltalán a darabot, biztosan tudni fogja játszani? Vele szemben nem lehetett ugrani, csak szelíden lehetett vele beszélni, mondtam, hogy igen, természetesen. Minden rendben ment a próbán, maximálisan elégedett volt, megkérdezte, hogy te hogy tanultad meg ennyire ezt a darabot? Közben már felismert, annyira elégedett volt, hogy lement a titkárságra és azt mondta, hogy: „ezentúl ehhez a Medve gyerekhez osszatok be mindenre."

KT: Beírhatom, hogy Medve gyerek?

MÁ: „Igen, nyugodtan le lehet írni, én voltam azon túl a Medve gyerek, aztán mindenkinek csak Medve maradtam, olyannyira, hogy egy alkalommal a titkárságon úgy írták ki a próbarendet, hogy Sas (Sas Szilvia) és Róka (Róka István) próbára megy a Medvéhez."

KT: Ezen igazán jót derültünk, szinte visszhangzott a hangszigetelt próbaterem.

MÁ: „Erzsit én mindig pozitív oldaláról láttam és ítéltem meg, semmifajta súrlódás nem volt köztünk. Magánemberként, kollégaként is gyakran találkoztunk, egy irányban laktunk, s ha kellett, még az autóján is gyakran hazafuvarozott."

KT: Ön szerint melyek voltak az említésre méltó szerepei?

MÁ: „Egy-két nagyon híres alakításáról szeretnék beszélni, például Puccini Bohéméletе Oláh Gusztáv híres varázslatos díszletével, ami védett lett, nem merik bántani. Ez a díszlet nyílt színi tapsot kapott. Mivel Erzsi a színpadon a játékban is nagyon tudta használni gyönyörű testét, használta tekintetét, szépségét, ő a mindenkivel kacérkodó Musette szerepére gondolt először, aki minden férfival játszik és sejteti azokat a gyönyörű idomokat, amit a ruhája fodrai rejtenek. De a zseniális Nádasdy Kálmán mondta, hogy nem Böbe, neked nem a Musette való, hanem Mimi. Te a költészet vagy, ahogy a szövegben is éneklik. Igaza volt Nádasdynak, tökéletes Mimi lett Erzsiből, ő azt a nagyon naiv, szűzies kislányt is meg tudta eleveníteni.

Előtte, még a kezdetekkor apródszerepeket énekelt: apród volt a Rigolettoban, majd Verdi Álarcosbáljában már Oscart játszotta. Ez már sokkal jobban állt neki, mint az előző nadrágszerep. Egyébként a nadrágszerepek is mind nagyon jól álltak neki. El tudta hitetni, hogy egy kamaszt játszik. Mindig el tudta hitetni a nézővel, hallgatóval, hogy ő az, amit éppen játszik, hisz átlényegült, átalakult, s ugyanakkor mégis ő volt. Ezt nem lehet elmondani, ezt látni kell.

Leghíresebb, legnagyobb alakítása Manon volt, amit Ilosfalvyval és Melissel játszották. Sűrű volt a levegő, valóban felejthetetlen élmény volt azoknak, akik ezt átélhették.

Mindegyikben kiváló volt, a Nyugat lányában, az új 70-es felújításnál a Pillangókisasszonyban. Szinte mindegyik Puccini szerepben kiváló volt. Nagyon jó lett volna Puccini Köpeny című egyfelvonásos operájában, ez a szerep azért nem jött össze, mert Giorgetta hangja nagyon sötét, drámai, Erzsinek meg olyan dolce színezetű hangja volt. Azt a fajta játékosságot, amit ő tudott a színpadon, nehéz volt megközelíteni. A kortárs operákban tudta még megmutatni tehetségét: Ránki, Petrovics, Mihály András darabjainál. Őrá épített a kortárs opera, a zeneszerzők neki írtak operákat, s ő sikerre is vitte azokat.

Nagyon muzikális volt, s mindenre felkészült. Ahogy egy akkordra berobbant, például Minnie, a Nyugat lányában a szép kocsmárosnő, csak őrá lehetett figyelni. Mindig mindent kiszámított, még a lépéseket is, hogy ritmusra lépjen. Zeneileg nagyon képzett volt, hisz zongoraművész szeretett volna lenni, kottaolvasó ember volt. Ez abban az időben még nem volt megszokott dolog, régebben voltak olyan énekesek, akik nem tudtak kottából énekelni. Persze ez ma már elképzelhetetlen. A korrepetitorok tartottak tőle, mert ha nem úgy játszottak, akkor megmondta nekik. Azonnal észrevette az elütést, hibát. Annyira magabiztos zenei képzettségű volt, hogy egyik alkalommal, mikor gyakoroltunk, s betanulta a Pillangókisasszonyt, rászóltam, hogy nem úgy kell énekelni, mert itt negyed szünet van, ezt nem úgy írta a zeneszerző. Erre ő: ha most itt lenne Puccini, beolvasnék neki, megmondanám, hogy miért nem így írta, mert sokkal jobban hangzana. És bizony abban egy sor változtatásában is igaza volt.

Mindig megmondta a véleményét. Nem bántón, hanem szünetben odahívta az illetőt, s figyelmeztette, hogy mit nem csinált jól. Nem alázott meg soha senkit. Nagyon igényes volt, és ez sokak szemében rossznak számított. Én sosem akadtam fenn semmiféle viselkedésén, ő így volt komplett. Élt, halt a színpadért. Annyira vágyott színpadra, hogy nem bírta elviselni a fellépés előtti órákat, főleg ha premier volt, mert már annyira színpadon akart lenni. Azt kérdezte egyszer tőlem: tudod hol voltam a Manon Lescout bemutatója előtt? Kiskunfélegyházán megnéztem az óriásbálnát, mert már nem bírtam magammal, hát inkább elautóztam oda.

Ő égett, egy különös lázban égett, s ezt a színpadért, a művészetért tette. Ha nem égette volna el magát, ha jobban ügyel és kíméli magát, főleg a hangját, Európa legnagyobb énekese lehetett volna.

Aki jó volt a szakmájában, azzal szeretett dolgozni, aki viszont fellengzős volt, vagy nem tudott megfelelően viselkedni, ott be is keményített."

KT: Nagyon jól tudtak együtt dolgozni, talán nem véletlen, hogy a Pikk dáma dirigálására Önt kérte fel.

MÁ: „Csak nagyon kevesen tudták, hogy ez volt a negyedszázados operaházi jubileuma. Mimikával, szemmel is eljátszott mindent, színésznő is volt. A Poulanoc monodráma, Az emberi hang nagyon szép rendezés volt. Vámos Laci rendezte, ő csak és kimondottan Erzsivel képzelte el ezt a művet, szerinte más alkalmatlan lett volna a szerepre. A mű egy asszony sorsát, vívódását, félelmeit mutatta be, s ez tipikusan Erzsi volt, hisz ő is pontosan ilyen problémákkal küszködött a valóságban. Ez tv felvételre készült. Itt látható, hogy nagyon nagy színésznő. Ahogyan a telefonnal játszik a közeli felvételeken, a szeme rebbenése. Én dirigáltam a művet, s nem adtam neki egy beintést, mert belefeledkeztem a játékba. Kinézett és azt mondta, „Medve segíts már!", akkor kezdtem el dirigálni.

Azt is meg kell említeni, hogy nem szerette a fölösleges dolgokat. Adott a viselkedésre, de a mesterkéltséget, a pózolást nem szerette, a hamis hízelgést, az álnokságot nem tűrte. Nagyon muzikális volt, és talán senki nem tudta, hogy mennyi rengeteg munka van a mögött, hány éven keresztül dolgozik valaki azért, hogy felmehessen a színpadra, s ott úgy teljesítsen, ahogy a színpadon kell. Erzsi nagyon kidolgozta a karaktereket, alapos volt. Persze erre születni is kell, de ő nagyon meg is dolgozott érte.

Így közel 50 év távlatából el lehet mondani, hogy a magyar operajátszás egyik legnagyobb alakja volt. Egyedi,nagy művész, s ezt mindenkinek tudatosítania kell."

Mihálkovics Tivadar

Súgó, fősúgó, művészeti titkár, művészeti főtitkár, 60 éve tagja az Operaháznak. Petrovics Emil zeneszerző, operaházi igazgató nevezte ki művészeti titkárrá, Ütő Endre főtitkárrá. Nyugdíjazásáig egyszerre látta el e két feladatkört. Tanúja, részese volt az aranykornak, a legnagyobbakat segíthette a színpadon.

Azt tudakoltam tőle, hogyan lesz az ember súgó, majd főtitkár, s vajon milyen kapcsolatot tudott kialakítani súgóként Házy művésznővel? A volt főtitkárt nagybátyja, az Opera hárfása figyelmeztette a megüresedett súgói állásra. „Beszéltem néhány nyelven, a kottát ismertem, mivel Zeneakadémiát végeztem, muzikális voltam, hát jelentkeztem. 1958. január 1-jén vett fel dr. Palló Imre igazgató úr. Eleinte csak figyeltem, mit hogyan kell csinálni, s a másik súgó mellett szorongtam a súgólyukban, aztán a próbákon súgtam. A Farsangi lakodalomban debütáltam. Házy Erzsébet, Neményi Lili, Sárdy János és Takács Paula énekelt. Titkári kinevezésemig 3195 előadást, 191 féle operát súgtam.

A vasfüggöny a legnagyszerűbb művészeket zárta be az országba. Én megjártam a szamárlétrát, nálam hosszabb ideig senki nem volt az Operaház alkalmazottja. Házy Erzsit, mindannyiunk Böbéjét a kezdetektől ismertem, nemcsak mint művészt, hanem mint magánembert is. A nyaralója ott volt, ahol a miénk, Alsóörsön, ahová ezernyi szállal kötődök, hisz ősöm, dédapám, dr. Mihálkovics Tivadar alapította meg az alsóörsi közbirtokosságot, létrehozta a fürdőtelepet és saját vagyonát sem kímélve kiépítette a mai strandfürdő elődjét, stégeket és öltözőket kialakítva. Mondhatni őshonos vagyok. Én javasoltam Böbének, hogy ott vegyen házat, s ezért nyaranta szinte mindig együtt pihentünk. Böbe nemcsak nagyon szép nő volt, hihetetlenül jó színészi vénával is rendelkezett, s a legapróbb sejtjéig muzikális volt. Éveken keresztül nagyon jó barátság fűzött össze bennünket, tudtam a legapróbb titkait, kínjait is. Együtt főztük a halászlét egymás családjának, barátainak, de a gulyáspartik is nagyon gyakoriak voltak. Szinte versenyeztünk, ki tud finomabbat, ízletesebbet készíteni. Böbe nagyon jó szakács és háziasszony volt, persze amikor ráért.

Nagyon szókimondó, de éppen ettől egyenes ember volt. Ami szívén, az a száján, s ezt sokan nem szerették. Akit szeretett, azért mindent megtett, szinte a tűzbe ment érte. Akit viszont nem szeretett, az bizony érezhette is, mert kimutatta, kimondta.

Mint minden szép nő, mint amilyen ő is volt, egyszerűen nem akart megöregedni. Még jó kondícióban volt, varázslatos és dekoratív, kilátástalan harcát vívta az idő múlásával.

Böbe mindig fess volt, jól öltözött. Szeretett öltözködni. Ruhatárát külföldi vendégszereplései alkalmával frissítette. Emlékszem, büszkélkedett egyszer magassarkú csizmájával, amely épp egy új beszerzés eredménye volt. Mi volt az emberi hibája? Hát bizony olykor ivott, de tudvalevő, mindegyik énekes iszik, van, aki többet, van, aki kevesebbet. Így oldják a feszültségüket, a görcsöket, így lesznek lazábbak.

A Puccini-hősnők tragédiáját, s a modern operák főszerepeit senki más nem tudta ilyen megrendítően megjeleníteni, s hitelesen elénekelni, mint éppenséggel ő. Kell ennél több a sikerhez?"

A kérdésemre, hogy észrevehető volt-e nála valamiféle sztárallűr, így válaszol:

„Nem, teljesen normális körülmények között lakott. Egy közönséges 1300- as VWvel járt, nem volt semmi különleges márkájú nyugati kocsija. A mostani celebekhez képest talán túl szerénynek is mondható, viszont a színpadon valaki volt. Amikor színre lépett, mindenki megérezte kisugárzását."

Beszélgetésünk végén elmerengek azon, mennyire képmutató világban éltünk, élünk, ahol a kegyes hazugság, az álszenteskedés az elfogadható, az az ember a kedves, aki hízeleg a másiknak, s a valóságot, az igazságot kimondót szinte utáljuk.

Palcsó Sándor

Pécsett született, kétszeres Liszt Ferenc-díjas operaénekes tenor, színész. Az Operaház örökös tagja.

Palcsó Sándorral 2017. szeptember 17-én készítettem beszélgetést, ekkor mondta el élményeit és emlékeit a művésztársról, pályatársról, Házy Erzsébetről. Nagyon érdekes volt az első reakciója, mert köszönetet mondott nekem, hogy munkám mellett elkezdtem ezzel a témával komolyan foglalkozni, s hogy az énekverseny szervezésével emléket állítok nagyon kedves művésztársának. A készülő „Házy Erzsi emlékkönyvre" pedig áldását adta, s azt kívánta, legyen sikeres a könyv útja. Úgy gondolom, ezt szükséges leírnom, ez is mutatja Palcsó Sándor lelki nemességét.

A legelső közös darabnál kezdte a visszaemlékezést.

„1957-ben Auber Fra Diavolóját próbáltuk az Erkel Színházban, melyet Szinetár Miklós rendezett. Erzsi már akkor ismert volt, nemigen akart velem próbálni. Még zöldfülű voltam, hisz akkor kerültem oda, s nem azt csinálta, amire kérte a rendező. Nagyon méregetett, gondoltam, ez a nő ki akar próbálni engem. A bemutató előadáson van egy olyan rész, hogy már rég találkozott a két szereplő, s Zerlina, azaz Erzsi örömében a nyakamba ugrik. Észrevettem, hogy igencsak teljes erőből nekiiramodott. Kitámasztottam a lábam, nehogy elessünk, mert valószínű az volt a szándéka, és ahogy belerepült a nyakamba, bizony jól megfogtam, még a bordája is reccsent, s a fülébe súgtam: most jobb? Ezzel csak azt akartam bemutatni, hogy milyen gondolkodásmódja volt Erzsinek. Észrevette, hogy megvan bennem is a megfelelő vagányság, merészség, és többet soha semmi konfliktus, de még piszkálódás sem volt közöttünk. Amolyan hasonszőrűek voltunk, ráéreztünk a dolgokra, mit hogyan kell."

Palcsó Sándor szerint is: „Manon élete legnagyobb szerepe volt. Alakításban és lelke mélyén is ezt szerette. Nagy találkozás volt szerep és szereplő között. Először is sugárzóan szép volt, amikor felöltözött a szerepben. Egyszerű lányként érkezik az első felvonásban a fogadóba, és ahogy a II. felvonásban átváltozik gazdag dámává a híres aranyruhában, aztán bebörtönzött kurtizán, aztán a sivatagi vándorlás és végül a halála, egyszerűen döbbenetes a szerkezetfelépítés. Az átváltozás csodája volt.

Csak néhány szerepet, darabot szeretnék kiemelni, mindet lehetetlen. A Margitszigeten a nyári szabadtéri színpadon, az első Cigánybáróban játszottunk együtt 1962-ben. Nagyon sikeres darab volt, szerették az emberek is, mi is. Szegeden és Pesten is Erkel Ferenc Brankovics György című művében a két testvért játszottunk, ő volt az öcsém. Nagyon szép és sikeres munka volt. Puccini Turandotjában is sikerült nagyon szép operaházi élményt szereznünk a nézőknek. Mihály András főiskolai tanár első operaszerzeménye volt az Együtt és egyedül című mű, ahol szerelmespárt alakítottunk 1966-ban. Nagyon nehéz darab volt, sokat dolgoztunk vele, de mindketten addig csiszoltuk, míg az olyan nem lett, amilyennek mi elgondoltuk, mert egyforma volt a mércénk, amolyan „egy húron pendülők„ találkozása volt ez mindig. Ráéreztünk a dolgokra, és azért is adták nekünk a szerepet, mert tudták, általunk siker lesz."

1972-es évad vége, a felújított Salome. A címszereplő természetesen Házy Erzsébet volt. Palcsó Sándor életműkönyvében így emlékezik:

„Nagy kedvvel készültem a bemutatóra. Éreztem, hogy fontos állomása lesz a pályámnak, életemnek, mint azután ez később be is igazolódott. Jó partnereim voltak, elsősorban Házy Erzsi, akivel pályám során sokat voltunk együtt, sőt barátilag is összejártunk. Erzsi nagyon jó kollégám volt, és mondhatom jó barátom is."

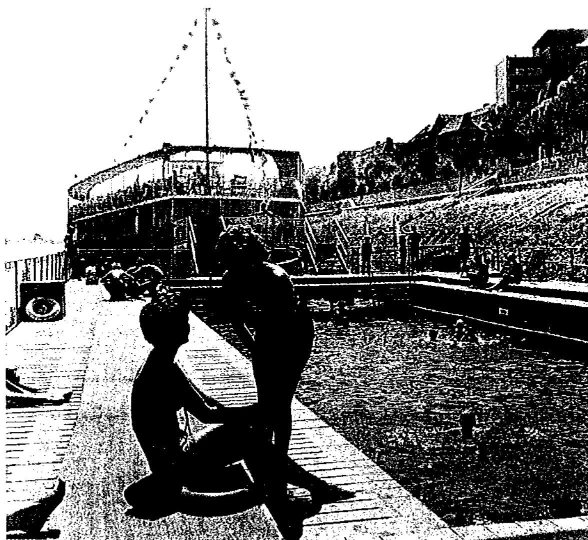
„1973-ban a Szegedi Szabadtéri Színház leszerződte az egész Porgy és Bess darabot a teljes operaházi szereposztással. Ezen kívül Szokolay Sándor elkészült új operájával, a Sámsonnal, ahol ismét nagy szereposztással tanultuk a művet: Melis György, Házy Erzsébet, Faragó András és én, Palcsó Sándor, ugyanis ez a szereplőgárda biztosíték volt a szerzőnek, hogy a darab biztosan jó fogadtatásban részesül, s a nagyközönség kíváncsi lesz rá már a színészek miatt is."

„A szívem majd megszakadt, mikor értesültem halálhíréről. Még előtte a kórházban meglátogattam, de én naivul reméltem, hogy felgyógyul. A munkánk mindig olyan volt, mikor a szív és lélek összehajol... egy jó embert veszített el a társadalom. Nagyon jó volt vele dolgozni, nekem a későbbiekben soha többé nem volt ilyen kaliberű, nagy partnerem. Nyugodjék békében!"

Pongor Ildikó

Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas táncművész. 1971-ben végzett balettművészként az Állami Balett Intézetben. Leningrádban a Voganova Akadémián tanult egy évig (1971-1972), majd 1972 óta a Magyar Állami Operaház tagja,1974-től pedig magántáncosa lett. 1981-1985 között rendszeresen táncolt a bécsi Staatsoper színpadán. 1989-1990 között az Operaház balettegyüttesének művészeti vezetője, 1989-1991 között pedig Stockholmban volt vezető szólista. 1996 óta az Operaház örökös tagja, 2003 óta mesterművésze. 2008 óta a Magyar Hivatásos Tánc- és Balettegyüttesek Egyesületének alelnöke.

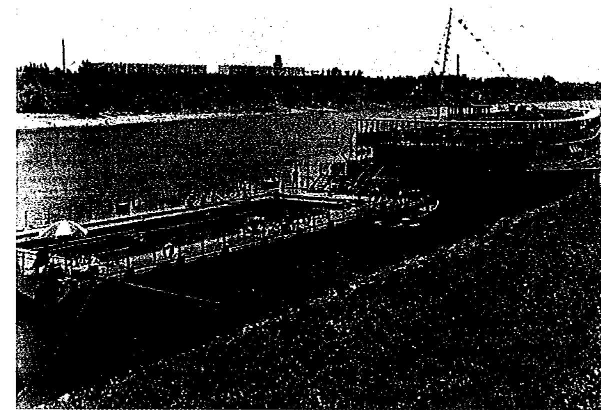

Pongor Ildikó prímabalerinával telefonon keresztül készítettem interjút. Nagyon érdekes, bensőséges információkat osztott meg velem a nyári Szegedi Szabadtéri Játékok hangulatáról.

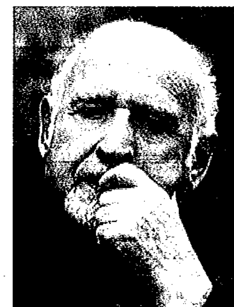
A 70-es évek elején több darabban táncolt Szegeden, köztük A mosoly országában és a Cigánybáróban is.

„Itt Szegeden kiváló volt a hangulat nyaranta, sokkal szabadabb volt a légkör, nem volt olyan feszes a napi program, mint Pesten a kőszínházban. Házy művésznő, „Böbe" a kezdetektől, tehát a felújított játékok kezdetétől, 1959-től majdnem minden évben játszott. Ő volt az első János vitéz első Iluskája, s még számtalan szerep elbűvölő tündérlánya. Böbe számtalanszor emlegette, hogy a napfény városában a város jellege és hangulata vonzotta.

A művészvilág nyaranta délelőttönként a Szőke Tisza elnevezésű fürdőhelyen jött össze, és ez kiváló alkalom volt csevegésre, kikapcsolódásra, relaxálásra. Igazán elszigetelt, finom, művelt társaság járt ide. S amellett, hogy egy kis egészséges bőrszínt kaptunk, kiváló hely volt lélekben felkészülni az esti szerepekre. Szinte mindegyikünk ezt tette. Kun Zsuzsa kolléganőm hihetetlenül sokat tudott beszélni, nevetgélni, szinte mindenkit szóval tartott. Jó nagy nevetgélések voltak, hahotáztunk olykor. Egy alkalommal Böbe már nem bírta tovább, s nagyon határozottan odaszólt: „Zsuzsa, ha nem hagyod abba, estére elmegy a hangom". Zsuzsa nem tehetett mást, abbahagyta az anekdotázást."

Sólyom Nagy Sándor

Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas kiváló művész, operaénekes, bariton. 2007 óta az Operaház örökös tagja.

Hónapokig vártam a lehetőséget, hogy elkészíthessem a beszélgetést egykori kolléganője művészetéről és kettejük kapcsolatáról, közös szerepeikről. Sólyom Nagy Sándor kiváló művész sok darabban, előadásban és rádiófelvételen szerepelt együtt Házy Erzsébettel.

„1960 óta élek Budapesten. A Zeneművészeti Főiskolán tanultam, 1966-ban végeztem. Már az elején csodáltam a nagy művésznőt. Mágnesként vonzotta a nézők, hallgatók figyelmét, automatikusan ő került a középpontba, csak rá lehetett figyelni. 8-10 mű volt a repertoáromban, amelyben együtt énekelhettem Házy Erzsébettel.

A Bajazzókban Neddaként szerepelt szenzációsan. A bemutató olyan jól sikerült, hogy Békés András rendező sírt, nevetett, ugrált. Ennyire önfeledten még soha senkit nem láttam örülni. Pályám elején Mihály András Együtt és egyedül című művében találkoztunk, ott szintén a női főszereplőt játszotta. Olyan kisugárzása volt a színpadon, hogy az elmondhatatlan. A szó nemes értelmében primadonna volt.

1968-ban a színházban fantasztikus hónapok következtek: négy premier egymás után. Az első Monteverdi Poppea megkoronázása volt 1968. január 21-én, melynek premierjét a szokásoktól eltérően igen hosszú munkaperiódus előzte meg Erdélyi Miklós betanításában és vezényletével, Mikó András rendezésében. Az Operaház legjobb erői, a már érett művészek és a fiatal gárda is rendelkezésre állt. A színlapon olyan nevek szerepeltek, mint Házy Erzsébet, Komlóssy Erzsébet, Kasza Katalin, Dene József, Korondy György, Szőnyi Ferenc és jómagam. Forray Gábor stilizált aranypompájú díszletképe, Makai Péter gyönyörűséges ruhái a kitűnő világításban felragyogtatták a színpadot. Házy Erzsébet ragyogott Poppea szerepében, talán akkor volt a legszebb. A közönség sok évadon keresztül, zsúfolt ház előtt élvezhette ezt a darabot.

1970. február 6-án volt Gershwin Porgy és Bess című darabjának premierje. Itt Jake szerepét énekeltem, majd közel ötvenszer játszottam a kedves halászfiút, Házy pedig Bess volt. A premier óriási siker volt, Radnay-Házy, Begányi-Andor „vitte" az előadást. Az izgalmas zene, Mikó András kitűnő rendezése, Makai Péter gyönyörű díszlete, jelmezei, Blum Tamás élvezetes fordítása állandó telt házat biztosított. Ez egészen más mű, más stílus volt, de remekül játszotta ezt is. Érezte a színpadot, s ez

nem mindennapos. 1970. december 4-én Ránki Az ember tragédiájában csodáltam. Ő játszotta Évát, én kisebb szerepet kaptam. Szinte szerelmes voltam belé. Amikor ő játszott, szereplőnek és nézőnek is oda kellett figyelni, vonzotta a tekintetet. Volt néhány közös rádiófelvételünk, néhány operában is felléptünk, mint például a két leghíresebb rádiófelvételében az Iphigénia Auliszban és Pergolesi, Az úrhatnám szolgáló című darabban, amelyben szintén főszerepet játszott.

Klütaimésztra szerepét mezzoszoprán hangra írták, ami nem teljesen Házy Erzsébet hangtartománya, de fénykorában nem voltak hangi korlátjai. Szerintem később ez lett a probléma, hogy mindenféle hangfekvésű szerepet vele énekeltettek el. Az Iphigénia Auliszban című műben érezte és közvetítette a zenében feszülő tragédiát, ő valóban drámát játszott. Nagyszerű művésznek ismertem meg őt."

Szakály György

Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas, Érdemes- és Kiváló Művész, magyar táncművész. Nyíregyházán született, 1967-től 1976-ig a Balettintézet növendéke volt, majd egyéves ösztöndíjat nyert a leningrádi Vaganova Balettiskolába, ahol G. N. Seljutskij, Sergejev és Eifman balettmesterektől tanult. 1977-ben a Magyar Állami Operaház alkalmazta kartáncosként, hamarosan számos darabban táncolt fontos szólószerepet. 1979-ben nevezték ki magántáncosnak. Jelenleg a Magyar Táncművészeti Egyetem rektora.

A szépsége ragadott meg először.

Kiskamasz koromban a tévében látott műsorokban vagy a mozi filmjeiben a szépsége és eleganciája, természetes játékmódja és vonzó nőiessége nagy hatással volt rám, még jóval a Balettintézetbeli tanulmányaim megkezdése előtt.

Aztán néhány évvel később már növendékként, az operaházi gyakorlatok alatt sokszor láttam a színpadon próba közben és néhány előadáson is. Tapasztalatlan, vidéki gyerekként is éreztem, hogy Házy Erzsébettel mindig történik valami, mindig sistereg körülötte a levegő. Egy szép napon még növendékként bekerülhettem a Manon Lescaut legendás előadásába, amelyet még napjainkban is úgy emlegetnek, mint a Házy-Ilosfalvy páros megismételhetetlen produkcióját. Ebben a műben az első felvonásban is táncoltunk, de az igazi feladata annak a két növendékeknek volt, akik a fodrászsegédeket játszhatták, táncolhatták a második felvonásban, Manon budoárjában.

Egy nap jelezte a koreográfus, Barkóczy Sándor, hogy a próbára jön Házy művésznő is, mert már régen nem ment az előadás és szeretné lepróbálni a közös táncjelenetet. Izgalmasnak ígérkezett a próba, hiába láttuk nap mint nap, mégiscsak ő volt az Operaház sztárja. Tudtuk, ha valami nem tetszik neki, azt szóvá is fogja tenni, lehetőleg úgy, hogy mindenki megismerje a véleményét. De olyan kedves és figyelmes, segítőkész volt, hogy teljesen elvarázsolt mindenkit, bár ezzel együtt kezem-lábam remegett már csak a látványától is. Alázatosan próbált, figyelmes volt mindenkivel, úgy ismételte számtalanszor a lépéseket velünk, intézeti kamaszokkal, mint ha nem is az ország egyik legismertebb művésze lenne. Élmény volt vele ez a próba, komoly tanulság arról, hogy ne ítéljen az ember a látszatból, ne hallgasson senki a szállongó mendemondákra, csakis az számít, amit a színpadon produkál az előadó.

Soha nem beszéltünk öt mondatnál többet a későbbiekben sem, bár sokszor találkoztunk az operaházi büfében, a családias klubban, előadások után, napközben, és persze nyaranta a Szegedi Szabadtéri Játékokon, ahol még Örzseként is láthattam.

Nem csak Manont, de a Porgy és Bess női főszerepét vagy a János vitéz Iluskáját is ugyanolyan elhitető erővel tudta közvetíteni, mintha minden szerepet átélt volna már magánemberként. Fájdalmasan korán hagyta itt a szerepeit, mintha mindent eljátszott volna, ami érdekelte a színházból.

Hiányzott, és akik látták őt színházban, filmben vagy TV produkciókban, azoknak most is hiányzik.

Tokody Ilona

Kossuth-díjas (1985), Érdemes Művész (1983), Kiváló Művész (1990). A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1994). Örökös tag a Halhatatlanok Társulatában (1996). Az Operaház örökös tagja (1996).

TOVÁBBI DÍJAI: Oláh Gusztáv-emlékplakett (1979), Liszt Ferenc-díj (1980), Erzsébet-díj (1987), Melis György-emlékplakett (1997), Székely Mihály-emlékplakett (2008), Címzetes Egyetemi Tanár Gál Ferenc Hittudományi Főiskola (2009), Bartók–Pásztory-díj (2010), Prima díj (2010), A Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja (2012), 56-os Hűség a Hazához Érdemrend Nagykeresztje (2012), Hazám-díj (2012), Az Operaház mesterművésze (2013), Címzetes Egyetemi Tanár Pécsi Tudományegyetem (2014), Gundel művészeti Díj (2014).

AZ EXPRESSZÍV HANG

Gyermekkoromban a Tápé-Kutasi Iskola szolgálati lakásában laktunk, édesapám néptanító volt ott. Vett nekem egy Orion táskarádiót, azt hallgattam éjjel-nappal. Mindenféle muzsika, de főleg az énekes zene érdekelt. Akkoriban közvetítettek operapremiereket, hol vidékről, hol a fővárosból. Házy Erzsébet gyönyörű hangját így sokszor hallhattam, főként operett-részletekben. Volt viszont egy emlékezetes opera-közvetítés, Puccini: A Nyugat lánya. Ebben nagy élményt jelentett az ő érzéki hangját hallanom. Elolvastam előre, miről szól a mű, de tökéletesen értettem az akkori operaénekesek szövegét! Ilosvay és Radnai voltak a partnerei. A hangjukkal minden karaktert eljátszottak!

Később végre láttam is a tündökletes szépségű Házyt egy filmben, a Gerolsteini kalandban.

A csodálatos külsőhöz egy igazi érett, érzéki hang, valamint tanult muzikalitás (a rádió énekkarában énekelt) társult. Finom nőiesség, szenvedély, utolérhetetlen báj, színészi véna, átélés, átlényegülés jellemezte minden figuráját. Valamennyi műfajban otthon volt.

Hálás vagyok a sorsnak, hogy ismerhettem, egy színpadon szerepelhettem vele és tanulhattam tőle, amikor főiskolás koromban Mikó András és Lukács Miklós – az akkori operaházi igazgató és főrendező – úgy döntöttek, hogy felléphetek kisebb szerepekben. Így lehettem a Varázsfuvolában Első fiú, amikor Böbe Paminát énekelt. Nagyon kedvesen és természetesen viselkedett velem, semmi felsőbbrendűségi tudat, semmi primadonnáskodás nem volt rá jellemző.

Egyszer azt nyilatkozta: az énekesi karrierhez „jó idegrendszer" kell. Ezt a mondását azóta én is idézem két másik mellett: R. Scotto: „A hang a koncentráció", G. Giacomini: „A hang maga a spiritum".

Tordai Hajnal

Jászai Mari-díjas jelmeztervező, érdemes művész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Magyar Képzőművészeti Egyetem óraadó tanára. Festészetet Hincz Gyulától, szobrászatot Somogyi Józseftől tanult. Az Operaházban Márk Tivadar és Forray Gábor mellett dolgozott jelmeztervezőként. 1978-tól majdnem két évtizedig a Győri Színház tervezőművésze volt, 1993-tól a Nemzeti Színház társulatának tagja. Több mint 500 színdarab, opera, operett és musical jelmezeit tervezte és kivitelezte. Színháztörténeti kiállításokat rendez.

BÖBE! TALÁLKOZÁSAIM HÁZY ERZSÉBETTEL

Házy Erzsébet – aki valóságos csillag volt – hatalmazott fel a Böbe megszólításra valamikor az 1960-as évek közepén.

1966 őszén kerültem az Operaházba jelmezfestőként, a vezető tervező, Márk Tivadar asszisztenseként dolgozhattam. A Ház negyedik emeletén voltak az apró asszisztensi kuckók, a festő és

szobrászműtermek és a házi színpad is, ahol reggeltől estig az éppen előkészületben lévő darab vagy repertoár zenekari gyakorlatait tartották. A próbák után vagy a szünetekben ide érkeztek az énekesek, akik örömmel és szeretettel néztek be a festőterembe egy kis beszélgetésre vagy teára. Örömmel várt vendégeink voltak Radnai György, Melis György, Bende Zsolt, Faragó András, Szőnyi Olga, Sas Szilvia, Ágai Karola, Takács Paula, Komlóssy Erzsébet és Házy Erzsébet is.

Én akkoriban lelkes, de kezdő művészpalánta voltam, akire valamiért Böbe mégis felfigyelt. Többször beült kis kuckómba, ahol szinte barátnői vagy talán lelki társ beszélgetésekbe merültünk. Majdnem húsz év volt a korkülönbség közöttünk, de nekem végtelenül hitelesnek, őszintének tűnt minden küzdelme, melyet az előadások és szerepek megformálásáért, az előadást létrehozó csapatért vívódva elmesélt. Először a közvetlensége és szépsége ejtett ámulatba, aztán ahogy értem és változtam – mint operakedvelő, szerető, imádó, majd rajongó – kezdtem érteni őt, mint kivételes előadóművészt és rajongott, de kissé távoli és megfoghatatlan gyönyörű nőt. Akkor az Operaház vezetői elvárták egy fiatal művésztől, hogy estéről estére ott legyen a nézőtéren és ismerje az operairodalmat, így vált nekem is a lételememmé a műfaj. Szinte minden előadást többször láttam több énekessel is, más-más szereposztásban és karmesterrel. Böbét is láttam Mimiként, fantasztikus Mannonként (arany jelmezben), Salome szerepében, Cherubin alakításában, Bess máig meghatározó szerepformálásában. Mesterem, Márk Tivadar, minden alkalommal személyesen beszélte meg vele az éppen aktuális jelmezének tervét és kivitelezési folyamatát. A varrodai dolgozók is szerették, hiszen nem voltak kirohanó jelenetei, sztárkérései. Amilyen alázattal készült szerepeire, úgy közelített jelmeze, maszkja, fejdíszei és a látvány elvárásaihoz, a tervezők, szabászok javaslataihoz is.

Volt egy opera-klubunk is, ahol délután és este összeültünk olvasni, beszélgetni, vagy éppen csak pihenni, feltöltődni. Többször ebédeltünk együtt rövidebb, hosszabb beszélgetésekbe bonyolódva a művészetéről, az őt ért elismerő és néha meg nem értő kritikákról. 1968-ban, amikor festményeimből, szobraimból először nyílt kiállítás, meglepetésemre a művésznő, Böbe is eljött. Máig emlékszem szavaira. Azt mondta, nagyon büszke rám, mert már látja és érzi, hogy jó és kifejező művész válhat belőlem.

Még néhány szó a női lélekről, érzéseinkről: amikor csak találkoztunk, szinte rögtön megéreztem aznapi lelkiállapotát. Ha szerepre készült, hatalmas mércét állított maga elé, maximalizmust várt el a környezetétől is. Mindig remélt... bár sokszor csalódott elvárásaiban. Néha az is előfordult, hogy egyedül ült a klubban, senki nem merte zavarni kérdéseivel, még én sem. Aztán én 1978-ban elkerültem a győri színházhoz, beszélgetéseink így megszakadtak, ott értesültem tragikus halálhíréről.

Ha rövid ideig is, de egy nagyszerű, kivételes művész barátságát élvezhettem, aki megtisztelt bizalmával, beavatott karakterformálásának titkaiba, hitt bennem és tervezői álmaimban.

Turnai Tímea

Budapesten született, az ELTE-n végzett színháztörténész, magyar-történelem-esztétika szakos tanár, szakíró és kutató. Három évtizede az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet munkatársa, a szcenikai gyűjtemények vezetője, számos hazai és nemzetközi színházi tárlat kurátora. Az elmúlt évben a díszlet- és jelmeztervezés jeles színházi alkotóiról, munkásságukról két jelentős önálló kötettel is jelentkezett, miközben a PIM-OSZMI szcenika sorozatának írója és szerkesztője.

JELENSÉG ÉS EGYÉNISÉG A NÉZŐ SZEMÉVEL

Az 1980-as évek elején, amikor váratlanul elhagyott minket, majdnem annyi idős volt az énekesnő, mint most én, e sorok és rövid emlékezés írója, a Petőfi Irodalmi Múzeum–Színházi Intézet kurátora, a szcenikai gyűjtemények vezetője. Kisiskoláskoromban, az 1970-es évek elején, zenei nevelésem és tanulmányaim kezdetén, édesanyám olyan szülinapi operabérlettel lepett meg, melynek kiemelkedő szereplője volt az operaénekes, éppen azért, mert Házy Erzsébet megjelenése, színpadra álmodott jelmezei és hangja rajongással töltötte el családomat.

„Ezt látnod, hallanod, érezned kell, gyerünk, menjünk" – sokszor hallottam, amikor nem tudtam eldönteni, hogy prózai, vagy zenei előadásra induljak-e szüleimmel belvárosi otthonunkból. Családomat elsősorban nőisége, dekorativitása, maszkjai, viseletei, jelmezei ragadták meg, de a zene iránti végtelen alázata mindegyikünkben hosszú időre nyomot hagyott.

Nehéz az ő „erzsébeti", semmihez sem fogható hangját szavakba önteni, amikor minden akkordra libabőrös lesz az ember a muzikalitástól, az egyéni zenei stílustól, könnyek csordulnak a szemén a zene és a látvány művészi találkozásakor.

Szerencsés egybeesésnek tartom ma is, hogy amikor a hajnali, iskolakezdés előtti órákban a Bakáts téri lakásunkból gyakorlásaim zongorahangjai szűrődtek ki, a házunkban lakó egyik szomszéd, aki az Operaház fősúgója, majd főtitkára volt, megértően viselte a zenés színház iránti rajongásomat.

Házy Erzsébet művésznőt 1972-ben láttam először színpadon, amikor már több mint másfél évtizede kápráztatta el tehetségével közönségét. Micsoda sorsszerűségnek éreztem, hogy egyik számára is felejthetetlen koncertjét abban a városban adta, ahol az egyetemi éveim alatt nagynénémnél vendégeskedhettem, Alicanteban.

Nem állíthatom, hogy csakis Házy Erzsébet művészete miatt lettem színháztörténész kutató, de mindenképpen meghatározó egyénisége volt mind gyermekkoromnak, mind zenei fejlődésemnek. Abban viszont, hogy a prózai színpad kiemelkedő egyéniségeinek kutatásától minduntalan visszakanyarodom a zenés színpadhoz, elévülhetetlen érdemei vannak és lesznek is a művésznőnek.

Az elmúlt évtizedben, – különösen a közeli években – pedig zene és szcenika tematikájú kutatásaim során nem volt olyan nap, hogy az országos színházi gyűjteményben elhelyezett színlapokon ne találkoztam volna nevével, miközben Márk Tivadar vagy Forray Gábor látványtervezők, az Operaház örökös tagjainak pályaképét, különleges munkamódszerét igyekeztem szcenika sorozatunk első és ötödik köteteként önálló albumban és könyvben megírni és megjelentetni. A jelmeztervező megtisztelt azzal, hogy terveit úgy adta át gyűjteményünknek, hogy minden szombaton, teázás mellett mesélte el az átadott rajz történetét, a jelmez születését, az énekes kéréseit, amiből a végső változat alakult ki. Az operaénekes törékeny alkata sosem állította megoldhatatlan feladatok elé, szívesen emlékezett vissza a neki készített felejthetetlen viseletekre, nem kellett a művészen újra- vagy átfesteni az anyagot, nem volt szükséges optikai trükkökhöz folyamodnia a karcsú derék kiemelésénél, a maszk, a fejdísz, a viselt jelmez kialakítása során. A színek vonzásában is a rendezői elképzelésekhez igazodva, szabadon alkothatta meg elképzeléseit a művésznő külföldi turnéinak, fellépéseinek öltözeteit. Kevés operaénekes esetében találkozott annyira az egyéniség, a karakter a jelmezben a tervezői elképzelésekkel, mint az ő esetében. A díszlettervező családja megőrzött minden emléket, a ferde színpadok makettjeit, a fényeffektek képeit, melyben Házy Erzsébet megjeleníthette szerepeit, s ami egyben jellemezte az operajátszás fél évszázadának kifejezésmódját és látványvilágát is.

Kutatásaim során alkalmam volt Vogel Eric munkásságát is feldolgozni, albumba rendezni, melynek során a borítóra Eric csodálatos női lábakat formázó, egyedi aláírása került. Ekkor csengtek vissza édesapám kicsiny muzikalitással, de annál nagyobb tisztelettel hangzott operaélményeinek szavai, a számára meghatározó, egyedüli művészlábakról, Házy Erzsébet megjelenéséről.

A művésznőre tisztelettel emlékező alkotótársak között Mezey Béla fotóművész és Tordai Hajnal jelmeztervező is felidézi az egyedülálló színészi játékot, empatikus készséget és a hangot. Most ismét lehetőségem van velük együtt emlékezni és dolgozni az Operaház látványvilágát feldolgozó kötet munkálatai közben.

Még egy különleges, mégis személyes egybeesést említenék: a művésznő három évtizedet töltött a hazai és nemzetközi zeneművek megszólaltatásával, ahogy én is immáron három évtizede foglalkozom a művészi hagyatékok felkutatásával, rendezésével és megírásával.

Rajongóként néztem először szembe munkásságával, most pedig a nemzeti szcenikai gyűjtemények vezetőjeként a színpadi látványban alkotó művészek között számos alkalommal

írom Házy Erzsébet nevét is a látványtervezők díszlet- és jelmezfotóinak szereplői névsorába. A színház a mai napig felemel és elemel a hétköznapi valóságból, ezért mondhatom, hogy a közönség soraiból indulva mára kutatóként és szakíróként is igyekszem megőrizni, kiállítani és bemutatni színpadi tehetségeink munkásságának rajzos, zenés lenyomatait."

Varasdy Frigyesné I. Horváth Ágnes

Házy Erzsébet egyik nagy rajongója. 2017. szeptember 8-ára beszéltünk meg randevút az óbudai Flórián tér egyik cukrászdájába.

KT: Bizonyára nagyon jó ismerőse a művésznőnek, pályájának, hisz Ön az első Házy Erzsébetről szóló kis életrajzi könyv írója, melyben úgy fogalmaz, hogy „szubjektív, csapongó írói gondolatok és az emlékezet áramlásában szertelenül bevillanó képek egy kivételes művészi pályáról." Kérem mondja el, hogyan ismerkedett meg Házy művésznővel, hogyan kerültek személyes kapcsolatba?

HÁ: A férjemnek köszönhetem, hogy találkoztunk. Ő az Operaház zenekarában játszott, s mivel minden nap dolgozott, elkövetett mindent, hogy én minél többször gyönyörködhessek Erzsi hangjában, művészetében. Nem vagyok leszbikus, bár már ezzel is többen meggyanúsítottak, csak szépségimádó, s ő gyönyörű volt. Le sem tudtam venni róla a szemem. Erzsi olyan virágszirom arcú, sugárzóan szőke, csilingelő hangú mesebeli tündérnek tűnt a színpadon is, az életben is, mint ahogy a gyermek elképzeli a tündérlányokat egy mese alapján.

KT: Pedig egy nő számára szerintem az a legnagyobb dicséret, ha egy másik nő szépnek tartja vagy megdicséri, mert nem mindenki olyan, aki be merné vallani, hogy a másik nő szebb.

HÁ: Az operaklubban gyakran mellé ültem, hogy élvezhessem a társaságát. Csak hallgattam, ahogy beszélgettek, élcelődtek, piszkálódtak. Erzsi nagyon értett a piszkálódáshoz, sokszor jó néhány embert kihozott a béketűrésből. Eleinte megszólítani sem mertem, csak ültem ott és figyeltem. Mikor végre egy alkalommal valamilyen témához hozzászóltam, meg is jegyezte: jééé, megszólalt, beszélni is tud.

KT: Milyen szerepekben látta, hallotta őt, melyikben tetszett és miben nem?

HÁ: Nyugodtan mondhatom, hogy mindegyik nagy szerepében láttam, hisz minden estémet az Operában töltöttem, és minden szerepben nagyon jó volt. Az egyik legnagyobb alakítása a Manon volt. A második felvonásban, mikor felment a függöny, mindenki csak ámultbámult, olyan gyönyörű volt a híres aranyruhában. Abban az időben még voltak olyan emberek, akik nem nagyon ismerték őt, mindenki elkezdett lapozgatni a műsorfüzetben, hogy ki is ez a gyönyörű, szép hangú énekesnő? Akkor és ott mindenki egy életre megjegyezte a nevét. Hihetetlenül bájos volt, mint szende Mimi, vagy vágyódó Salome, bűbájos Cherubino, légies Melisande és folytathatnám a sort. A közönség nagyon szerette őt, rajongott érte, az ő előadásai mindig telthházasak voltak. A rendezők sokszor tőle kértek tanácsot. Erzsi mutasd meg, hogy ezt hogyan kell, hogyan csinálnád. Az Örzse Háry Jánostól kimondottan nem tetszett, nem illett hozzá. Iluska szerepében, a János vitézben, ahol mezítláb játszott, igazi parasztlány volt. Ezek az én megítélésem szerint nem illettek hozzá, bár mindegyiket tökéletesen eljátszotta.

KT: Az ön meglátása szerint kik voltak azok a művészek, emberek, akikkel Házy Erzsébet úgy igazán jó baráti kapcsolatot ápolt?

HÁ: Barlay Zsuzsa nagyon jó barátnője volt, sokat szerepeltek együtt, Zsuzsa mindig védte Erzsit, előtte nem lehetett soha semmi rosszat mondani rá. Az öltözőjük is közös volt egy ideig, ha jól tudom. Zsuzsa még most is él, van pár Házy-relikvia a birtokában, amit emlékként őriz-get. Aztán ha jól tudom, Mezey Béla, a fotós, akinek a kis laborjába feljárt a próbák között fényképeket nézegetni. Melis Györggyel szinte szomszédok voltak és nagyon sok közös szereplésük volt, Ilosfalvyval szerelmi kapcsolatuk megszakadása után is jó barátságot ápoltak és fantasztikus színpadi kettőst alkottak mindvégig. Domahidyékkel összejártak, vagyis inkább Erzsi járt hozzájuk nagyon gyakran. Domahidyné Magdika nagy társasági életet vitt, az Operaház aranykorának művészei gyakran vacsoráztak nála, mert olyan társaságkedvelő emberek voltak, hozzájuk mindig lehetett menni előadás után is.

KT: Melyik szerepben szeretette volna őt látni, amit nem énekelt el?

HÁ: A Traviátát nem énekelte el, mert akkorra már elmélyült a hangja. Az hiányzott a repertoárból szerintem.

KT: Olvastam a könyvét, és tudom, hogy nincs megelégedve Házy Erzsébet emlékének gondozásával. Kifejtené, hogy ezt hogyan érti és mit várna el?

HÁ: Nyugodtan elmondhatjuk, hogy három évtizeden keresztül volt az Operaház tagja, abból jó 20 évig szinte a vállán cipelte az Operaházat. Belőle éltek, ő mindig beugrott, ha kellett, rá lehetett számítani. A XX. század második felének legjelentősebb művészegyénisége volt. Eddig mégsem neveztek el róla énekversenyt, kivéve, amit ön szervez most Szlovákiában. Filmjeit nem vetítik, lemezei nem kaphatók, emlékkoncert csak az volt, amit mi ifjabb Domahidyvel és a Belcanto társasággal 2012-ben szerveztünk. Halála után nagyon mély csönd következett. Voltak, akik direkt „agyonhallgatták" művészetét. Hát ennyit ér egy ember, egy ilyen művész?

„Pacsirta volt, túl közel
szárnyalt a Naphoz,
és elégett. Vagy inkább
tövismadár, amely
szándékosan sebzi meg
magát, hogy szívfájdítóbban
szóljon az éneke."

I. Horváth Ágnes

2004. november 19-én a Magyar Állami Operaház Hajós utca felőli, III. emeleti oldalbejáratánál volt Házy Erzsébet, az Operaház örökös tagja reliefjének avatása. A relief Molnár Péter Salamon keramikus alkotása, adományozója Varasdy Frigyesné Horváth Ágnes. Avatóbeszédet a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatója, Petrovics Emil mondott.

KT: Ágnes nagyon várta e könyv megjelenését, kíváncsi volt, milyen lesz. Sajnos karácsony előtt kaptam a szomorú hírt, hogy elhunyt.

Remélem már az égi páholyból nézi az operaelőadásokat.

Várnai Péter

A Vígszínház művészeti főtitkára. Már gyerekkorában is érdekelte a színház. Az Eötvös Gimnáziumban érettségizett, majd a Filmgyár lett az első munkahelye. Később az Interkoncertnél a hazai művészélet kiválóságai – operaénekesek, hangszeres szólisták, táncosok – külföldi útjait szervezte. Több kulturális intézmény művészeti ügyintézőjeként dolgozott, például az Operaházban is. 1990 óta a Vígszínház tagja. Kétszer nyerte el a Vígszínház társulatának elismerését, a Roboz Imre-díjat, a műszaki és adminisztratív dolgozók pedig Várkonyi Zoltán-díjjal jutalmazták munkáját. 2002-ben kapta meg a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt és a színházi titkárok legnagyobb elismerését, a Bálint Lajos-vándorgyűrűt.

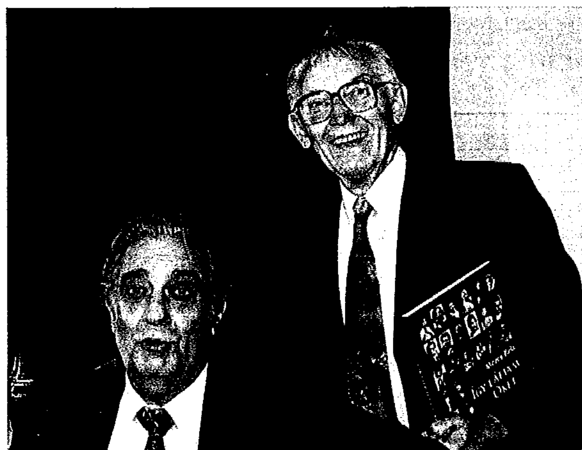
Nehéz helyzetben voltam, amikor Várnai Pétert, a Vígszínház művészeti főtitkárát kellett szóra bírnom. Nem azért, mintha nem akart volna szóba állni velem, a kérdés csak az volt, hogy hol és mikor. Mert képzeljük csak el azt a munkahelyet, ahol az asszisztensek, színészek, rendezők, koreográfusok egymásnak adják a kilincset, a telefon megállás nélkül csöng, minden problémát azonnal kellene megoldani, s mindezt egy nagyon jólelkű, szinte soha nem ideges-

kedő embernek, Várnai Péternek, akinek a következő emlékei vannak Házy Erzsébet művészetével kapcsolatban:

Gyermekkorom meghatározó Mimije, Norinája, Neddája, Tatjánája és Pillangókisasszonya volt Házy Erzsébet. Mindig is nagy vonzerővel hatott rám a színház, különösen az opera. Jelenleg is, ha túl feszült, netán ideges vagyok, meghallgatok egy operaáriát vagy elmegyek az Operába, ha akad rá időm. Fiatalkoromban egy ideig ő volt a csodálatos szőke tündérlány, aki mindent el tudott énekelni. Csak ámultam, bámultam. Azóta is, önkéntelenül, ha valaki más énekel Házytól már hallott áriát, mindig összehasonlítom őket. Hiába az első benyomás, az első gyermeki csodálat bennem maradt. Sajnos szem-és fültanúja lehettem a hanyatlásának is, amikor egy alkalommal, valamikor a 70-es évek végén Donizetti Don Pasquale operáját tűzték műsorra, s nem akármilyen nagyság jött énekelni Budapestre, mint a világhírű perui tenor Luigi Alva, aki mellé parádés szereposztás gondolt ki a rendező: Gregor Józsefet, Bende Zsoltot és Kalmár Magdát, akinek kisgyermeke az utolsó pillanatban fertőző betegséget kapott, s így Magda ki sem léphetett a lakásból. Nagy hirtelen behívták az operába az akkor már nem a legjobb hangi adottságokkal rendelkező Házy Erzsébetet. Mindenki briliánsan énekelt, kivéve a rég annyira ünnepelt énekesnőt. Amikor kijött meghajolni a függöny elé – s olyat a pesti operaközönségtől még sosem tapasztaltam abban az időben –, elkezdtek fújjolni. A művésznő felemelte kezét, mintegy annak elismeréseként, hogy igazat ad a nézőknek. Akkor úgy éreztem, hogy lelkileg és emberileg is összeomlott. De attól ő még emlékeinkben megmarad egy igazi operadívának.

Mezey Béla

Fotóművész, a Magyar Állami Operaház volt főmunkatársa.

Mezey Béla Placido Domingoval

Tizenkilenc évesen világosítóként helyezkedett el az Operaházban, később világítás-csoportvezetőként dolgozott. A fényképezés terén Tóth László balettművész, az Operaház akkori fotósa segítségével szerzett egyre több tapasztalatot. 1958-ban alapítója volt az Operaház Liszt Ferenc Fotószakkörének. Fotós pályája két évvel később indult. 1960-ban jelentek meg első munkái a Szocialista Művészetért című lapban.

1975-től mint világosító fotózza az előadásokat és a művészeket. 1979-től az operaházi munkája mellett öt évig a Markó Iván vezette Győri Balettel is dolgozik. 1989-ben Petrovics Emil kinevezi az Operaház főmunkatársának. 2005-ös visszavonulása után 2010-ig a Nemzeti Balett fotóművésze volt. 2014-től a Premier művészeti magazin főmunkatársaként dolgozott önálló rovattal. Havi tudósítója volt a Zürichben szerkesztett Opernwelt magazinnak. Így láttam őket című életműalbuma 171 világjáró művész 650 fotójával, Kertész Iván szövegével (Magyar Állami Operaház, 2000) jelent meg. Külső munkatársként működött a Film Színház Muzsika, a Pesti Műsor, a Magyar Ifjúság, a Táncművészet, a Magyar Hírek, a Zene-Zene-Tánc, a Hungarian Dance News és a Hungarian Musical Guide (német változatban: Das Musikleben Ungarns) című lapoknál.

Fotói jelentek meg az Ország-Világ, a Muzsika, a Nők Lapja, az Új Tükör, a Háttér, a Szovjetunió és a Rádió Újság számaiban, valamint a német Stern magazinban, a New York-Balett International-ban és a Wiener Staatsoper Ballet műsorfüzetében.

Munkái megtalálhatóak még az alábbi helyeken: Washington Kongresszusi Könyvtár (Leonard Bernstein Photo Gallery), Országos Színháztörténeti Intézet, MTA BTK Művészettörténeti Intézet, MTA BTK Zenetudományi Intézet, Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Széchenyi Könyvtár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Balatonfüred Ferencsik János Zeneiskola állandó kiállítás, Országház, Koronaőrség. Mezey Béla által készített képsorozattal ajándékozták meg II. Erzsébet királynőt, Ronald Reagan USA elnökét és Pablo Picasso festőt.

A Caruso.blog.hu Béla kerek születésnapja alkalmából a következőket írta cikkében: (...) „Mezey Béla alig tizenkilenc évesen került az Operaház bűvöletébe. Mára a színház egyik legrégebb óta működő tagjává vált, hiszen 1954-ben, hatvanegy éve vették fel „kékköpenyes világosítónak"... Első képeit 1958-ban készítette, melyek 1960 óta jelennek meg nyomtatásban. Mezey Bélának megadatott, hogy évtizedeken keresztül együtt lélegezhetett az Operaházzal. Ismerte a művészek minden rezdülését, kívülről fújta a teljes repertoárt. Ilyen alapokkal könnyű dolgozni, ám mindezt megszerezni hosszú évek szenvedélyes munkája. Ő még valóban a színházban élt, sőt, sokáig saját műtermet tartott fent az Andrássy út 20. belső udvarában. A fotós élete a folyamatos figyelés és a megfelelő pillanat elkapása. Mezey Bélának pedig mintha ezer szeme lett volna. Mindenhol ott volt, mindent észrevett és rögzített kamerájával, vagy elraktározta elkoptathatatlan memóriájába." http://caruso.blog.hu/2015/07/20/mezey_bela_szuletesnapjara

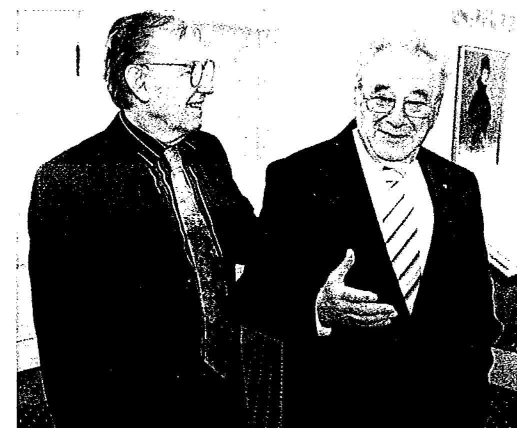
Több napot töltöttünk együtt Bélával Házy Erzsébet fotókat válogatva. Közben faggattam őt, az élő lexikont az Operaház arany korszakáról, s a híres művészekről. A könyv befejezéseként álljon itt e kötetlen beszélgetés személyes élményekkel teletűzdelt anyaga.

EMLÉKMORZSÁK

Házy Erzsivel való ismeretségünk ifjúságunk hajnalára datálódik, a Varsói VIT időszakára, amikor éppen húszéves voltam, Erzsi pedig pár évvel volt idősebb nálam. 1955-ben készültünk erre az akkor nevezetes eseményre, melyre Budán háromnapos tájékoztató felkészítőt tartottak. Megkaptuk a formaruhánkat, megismerkedtünk a csapattal, s igazán nagy demokrácia alakult ki, megegyeztünk, hogy tegezzük egymást. Gubacsi díszletező barátommal mi is tagjai lettünk ennek a csapatnak, nagyon örültünk, nem kis megtiszteltetés volt az ifjú titánok csoportjába bekerülni. Varsóba való érkezésünkkor csináltam életem első fotóját Agfa Box gépemmel, melyen Házy Erzsi, Róna Viktor, Csizmadia László, Havas Ferenc és Ősi János látható.

Az 1955-ös Varsói VIT híres résztvevői voltak a Bartók vonósnégyes Komlós Péter vezetésével, Kazimír Károly, Komlóssy Erzsébet, Havas Ferenc, Róna Viktor, Kertész István, a későbbi kölni főzeneigazgató, Réti József, Szinetár Miklós, Melles Károly, László Margit, Fülöp Viktor és Kun Zsuzsa. Fiatalok voltunk, húszon innen és húszon alig túl. Ha most visszagondolok 60 év távlatából, több mint a felükből rövidesen Magyarország Kossuth-díjas művésze lett, a magyar kulturális élet meghatározó tényezőivé váltak.

Szinetár Miklós és Mezey Béla a Gundel étteremben. Az 1955-ös VIT csapatból már csak ketten vannak alkotói kedvükben.

Itt kezdődött el Erzsivel a mi évekig tartó kálváriánk. A varsói városnézés alatt Róna Viktort Erzsi kicikizte, amit én nehezen tudtam megemészteni. Viktor később megsértődve el is hagyta a kávézót. Majd egy másik alkalommal Erzsi felénk fordulva megkérdezte tőlünk: és ti kik vagytok? Mi be is mutatkoztunk: hogy az Operaház műszaki dolgozói vagyunk, akik itt különböző műszaki feladatokat kaptunk. Ettől kezdve szinte levegőnek nézett bennünket, meg sem látott, s ez így ment évekig, mindig átnézett rajtunk, szinte semmibe vett. Természetesen ezt később már én is viszonoztam, nem hagytam magam... Ugyanekkor meg kell említeni a varsói elhíresült cimba-

lomügyet is, mikor egy őrült nagy színpadra kellett becipelnünk előadás közben egy cimbalmot, aminek kiesett a lába, s mi nem tudtuk letenni, nehogy még jobban megsérüljön. Senki más, csak Erzsi ugrott azonnal, rohant oda segíteni, pedig férfiak is szép számmal nézték a jelenetet. Mindig volt benne valami segítőkészség. Ha rászorultál, ő nagylelkűen segített.

Ezek után elindult egy olyan macska-egér játék, hogy nem köszöntünk egymásnak, átnéztünk a másikon, s ez így ment jó ideig. Majd pár év elteltével történt, hogy korrepetitorommal, a kiváló Svéd Sándorhoz, a világ élvonalába tartozó operaénekeshez mentünk énekórára a Fillér utcai villájába, s mivel a tanár úr jelentősen késett, bosszúból megszedtem a gyönyörű török rózsalugasát. Persze a rózsák közül a legszebbeket sikerült leszednem, csakhogy közben megjött a tulajdonos Svéd Sándor is, aki bizony nem jó szemmel nézte a rózsalopást. Elárultam neki, hogy egy balerina barátnőmnek viszem. Erre megbocsátott. Visszatérve az Operába, a klubban Szabó Anitával találkoztam, s mellé leülve, feltűnt Erzsi is, aki azonnal provokálóan megkérdezte, hogy kinek hoztad a szép rózsákat? Anita válaszolt helyettem, hogy neked, Béla mondd már azt, hogy Erzsinek hoztad. S hogy kibéküljünk végre, Anita meghívott magához mindkettőnket egy békeebédre, ahol végre puszival kibékültünk, s megfogadtuk, hogy soha többet nem fogunk veszekedni, haragudni. Erzsi bocsánatot kért, mert ő azt is tudott, s annyit mondott, hogy Béla, elismerem erős jellem vagy. Ebből az ellenségeskedésből semmi jó nem sülhet ki, valóban legyünk inkább barátok. Ez a barátság még inkább elmélyült azután, hogy Gerzon Anna balerina a feleségem lett. Ő nagyon szeretett kártyázni, s mivel Erzsi szintúgy, szinte napi találkozásaink lettek. Ilosfalvy Robival együtt kibiceltünk a klubban, hogy vajon ki nyer. Ha Ilosfalvy nem volt otthon – Erzsi akkor vele élt –, eljött hozzánk, mert nem bírta elviselni az egyedüllétet, a magány mindig nyomasztotta, s inkább nálunk aludt, vagy a feleségem őnála.

Egy alkalommal, mint fiatal házasok közt előfordul, köztünk is volt „kanálcsörgés". Erzsi keresett fel késő este, mert az Operaházat nekem kellett áramtalanítani. Telefonáltak a portáról, hogy Házy művésznő itt van és engem vár. Mondtam, hogy még dolgom van, mire ő feljött, majd elkísért, s nézte, hogyan áramtalanítom az egész házat. Persze azonnal ő is meg akarta próbálni, s mivel a késfogantyúkat egyenként kellett kiváltani, ő ezt nem akarta kihagyni, mert a minden iránt való érdeklődése nem hagyta nyugton. Közben nagyon magyarázta azt, hogy nem kell balhézni, béke legyen, ne balhézzatok otthon. Nagyon szimpatikus békebíró volt, nem szerette a veszekedést. A közös áramtalanításból viszont majdnem munkahelyi fegyelmi lett, mert a villanykapcsolókhoz nem nyúlhatott volna, s ő pedig eldicsekedett ezzel a portán és a tűzoltóknak, azzal a megjegyzéssel, hogy „áramtalanítottunk". Ezt követően átmentünk az Operaklubba, ahol megfogta a kezem, s odaszólt a feleségemnek, hogy meghoztam a férjedet, de most már béke legyen. Robival hazavittek bennünket, s ott ismét előjött a jóindulatú békéltető szándék: most aztán ne veszekedjetek.

A következő nagyon eleven élő emlék a Margit-szigethez kötődik, egy operasarok alakult ki a Palatinus strandon egy fejelőcsapattal, s Ilosfalvy Robi egyszer kihozta Böbét is. Először nem tudtuk miért, de egyre kisebb lett a játékterületünk. Elterjedt a hír, hogy ott van Házy Erzsébet, s mivel mindenki kíváncsi volt rá, olyan sok ember gyűlt össze, hogy mozdulni sem lehetett. A fejelőcsapat tagjai Fülöp Viktor, Füleki Gyula, Sipeki Levente, Balogh Guszti és gróf Haller Laci voltak, valamint az énekkarból, balettkarból többen. A végeredmény az lett, hogy Erzsi belátta, többé nem zavarhatja a fejelőcsapatot és nem jött ki a Palatinusra, így az emberek nem csodálhatták meseszép, tökéletesre formált alakját.

Mezey Béla és Ilosfalvy Róbert

Megalakítottam az Operaház evezős szakosztályát, aminek tagja volt Andor Éva és férje Vadász Gyuszi, a rádió rendezője. Erzsi segített amolyan titkári feladatokkal, a tagdíjakat szedte be. Andor Éva csábította ki Erzsit, s Erzsi kicsalta Darvas Ivánt, a férjét is. Ivánnal én eveztem, Erzsi kormányozta a kielboat-ot, de nem a legjobban, mert valahogy minden stéget megtorpe-

dóztunk. Darvas Iván mondta is, hogy Fánikám, – mert Erzsit így hívta, Házy Fáninak – én visszafordulok. Iván nem egy sportembertípus volt, a vadromantikát nem szerette, különösen idegesítő volt a hangulat akkor. Erzsi viszont szerette a természetet, a kempingezős, laza kirándulós dolgokat. Nem volt kényeskedő. Siettünk kikötni, mivel Iván nagyon nyugtalankodott és halálosan unta az egészet. Ezen okulva többet nem hívtam őket a Dunára.

Meg kell említeni, egy olyan dolgot, ami abban az időben történt, mikor Darvas még Miskolcon játszott és lakott. Hétfőnként nem voltak előadások, csak rendpróba volt. Egy januári nap Böbe a Varázsfuvola próbájára későn, összenyomorodva, félig megfagyva, szederjesen jött meg. Mindenki azt kérdezte, mi történt Böbe? „ Hát tudjátok, Miskolcról jövök, tiszta ruhát és ennivalót vittem Ivánnak, reggel indultam vissza, s az autóban nincs fűtés." Tehát meg kell mondanom, nemcsak az én véleményem volt, hogy Böbe többször megszenvedte Ivánt. Ilyenkor Popper Péter szavai jutnak eszembe: „Sötétben és hidegben nem lehet élni. Meg kell őriznünk önmagunk és kapcsolataink fényét és melegét. A kapcsolatok fő anyaga a törődés." Nagyon tudott másokkal, szeretteivel törődni, csak vele nem törődtek úgy azok, akiknek kellett volna.

Az Operaház fotólaborjának megalapítása több hely kipróbálása után történt, végül is a II. emeleti helyiséget kaptam meg. Ez lett több művész találkozóhelye. A balettosoknak is éppen útba esett, mint Fülöp Viktor, Róna Viktor, Havas Feri, Márk Tivadar. Emberileg igazán ott jöttünk össze Erzsivel, mivel nagyon érdekelni kezdte őt a fotózás, sok fényképből kért másolatot, és sok fotónak ő adta a címét, ha én gondolkodóba estem egy-egy fotó felett. A 70-es évek közepén megépítettem a fotó műtermemet négy reflektorral, hat különböző színű mozgatható háttérrel saját költséggel. Amit az 1984-es felújítás után már nem építettem újra.

Ez a műterem nem azonos a II. emeleti fotó laborral. Ezt a műtermet Erzsivel és Ivánnal, az Ő civil fotójukkal avattuk fel, majd Medveczky Ádám Újvilág szimfóniájának lemezborítójával folytattam.

Mikor Iván megkapta az Őrült naplója című művet, Erzsi addig-addig kért, míg végre a százvalahányadik előadás után elmentem és megnéztem az előadást, amit hihetetlen teljesítménynek tartottam, mivel két órán át egy ember játszotta a darabot. Bementem Ivánhoz, s azt mondtam: Te Iván, ebből könyvet kell készíteni. Ez volt az első könyvem.

Kalapot le! Nincs mese!
Tény, hogy Mesternek
(Mezei Béla mesternek) párat-
lan alkalma nyílott, hogy
téma és lehetőség tekin-
tetében dúskáljon; de
– mégis, tény – hogy ezen
felül – nem az, „ami”,
hanem az „ahogy”
az, ami ebben a kitűnő
kiállításban megragad.
Mély tisztelettel a
(remélhetőleg leendő tanítvány)
Darvas Iván.
1965. jan. 19.

Darvas Iván méltató sorai Mezey Béla első kiállítás alkalmából

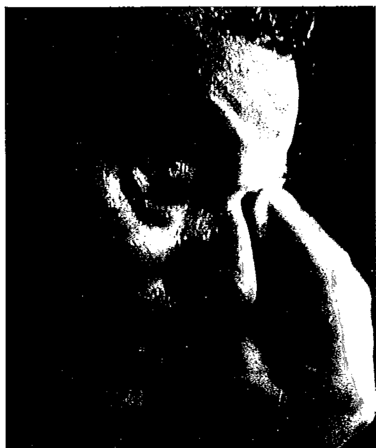
Remek pillanatok
Nagyszerű képek
Megtanulok fényképezni
Addig is szívből gratulálok
Házy Erzsébet
u.i. nem biztos hogy sikerül.

Ugyanezen a kiállításon Házy Erzsébet sorai Mezey Bélához

Pentacon Six gépemmel 6x6 nagyságú negatívokat készítettem: 12 estén keresztül több mint 600 felvételt a Pesti Színház kulisszái mögül, a nézőtérről és a padlástérből is. A játékidő alatt nem volt zene, a szűzi csöndbe kellett belelőni a nagyon hangos gépemmel minden irányból. A nézők zúgolódtak. A továbbiakban a botrány elkerülése érdekében kiírták, hogy könyvkészítés végett itt fotózás folyik.

Egyik előadás után megkérdeztem Ivánt,hogy Téged nem zavar az exponálás hangja, mert amikor civilben együtt vagyunk, mindig kikötöd, hogy Mezeynél fényképezőgép ne legyen. Akkor hogy van ez? Béluskám, legyen ez a kettőnk titka. Soha többet nem hallottam tőle ezt a szót.

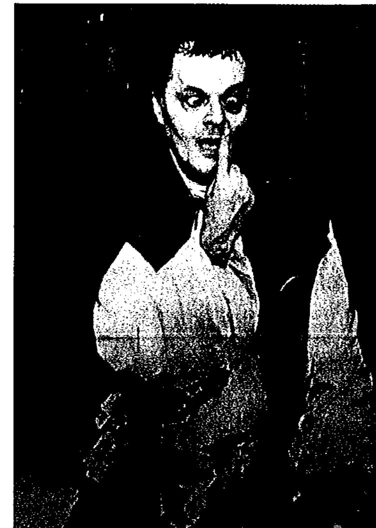
Persze Erzsi mindig ott volt a fotólaborban, leste, várta a képeket, s néha elvitt egyet- egyet megmutatni Ivánnak is. Fiókozott,polcozott – turkált a fotók között – , ilyenkor mindig ragyogott a szeme, boldog volt. Közben még 300 darabot külön saját magának is megrendelt és korrekt módon kifizetett. Nem sokkal később kiabálva rohant hozzám, hogy Béla megyek a Bolsojba Moszkvába énekelni. Jelena Obrazcová már énekelt itt Pesten, volt róla felvételem, ezért kérte Erzsi, hogy készítsek neki egy sorozatot, amit elvihet ajándékba a nagy szovjet kultúrpolitikus Obrazcovának. Négyféle felvételből 200 képet csináltatott, azt vitte Moszkvába. Mindig nagyvonalú volt. Az Obrazcova képeket még elutazása előtt kifizette. A fentiekből kitűnik Bö-

Darvas Iván Az őrült naplója – az öltözőben előadás után

A háromszázadik előadás után Iván meghívott egy koccintós beszélgetésre az öltözőjébe. Őszinte, nagyon jó beszélgetés volt. Jól esett a végén kettesben maradni vele. Ez egy olyan beszélgetés volt, amivel a világot akartuk megváltani.
Elővettem a gépet és csodák csodája életünkben először nem volt tiltakozás, nem volt balhé, amit a hosszú évek alatt kénytelen voltam megszokni. Csapzott, izzadt fejéről ez volt az utolsó civil portrém. A képen, mint látható egy őszinte, fáradt civil ember dohányzik. Azt hiszem, hogy ez a legkedvesebb fotóm róla. Szeretem ezt a fotót, ecce homo.

bének a fotók iránti vizuális érzékenysége, szeretete, mondhatni tisztelete. Öröm, boldogság öntötte el mindenkor a lelkét, ha jó fotót látott.

Erzsi busásan kifizetett, tehát megérte elkészíteni a képeket, csak az volt a baj, hogy éjjel-nappal dolgoztam. Nagyon érdekes, hogy ekkor többször megkérdezte: Béla, Iván kifizetett? Béla, Iván megfizette a képeket? Bizony nem fizetett ki. Egy alkalommal aztán leültünk a büfében. Volt egy szent helyem, ahol első alkalommal találkoztam Oláh Gusztávval (a híres díszlettervezővel), s Böbe nagyvonalúan kifizetett. Kezembe nyomott egy marék papírpénzt, mikor megtudta, hogy Iván még mindig tartozik nekem. Az Egy őrült naplójában hihetetlen nagyot alakított Iván, akkor jöttem rá, hogy ő teljesen más dimenzióban él. Valóban nagy tehetség volt, de nagyon különös ember. Mindig eszembe jutnak Horvai István főrendező szavai, aki azt mondta nekem többször is: Béla, vigyázz az Ivánnal! Ezt többször megismételte. Később rájöttem, hogy miért volt mindez. Az első könyvem végül is az Egy őrült naplója lett, aminek kiadási útját én, Mezey Béla tapostam ki Maácz László segítségével a minisztériumban. Iván akkor még mindig nem volt teljesen elfogadott káder Aczélék szemében az 1956-os börtönakciója miatt. Rövidesen kiderült, hogy nem véletlenül figyelmeztetett drága rendező jóbarátom, Horvai az Ivánnal való barátságra. Történt ugyanis, hogy Thomaj Zsuzsa, a Hungaroton lemezkiadó szerkesztője felhívott, hogy Béla, lemezen kiadjuk az Egy őrült naplóját, s ehhez egy nagy képes kiadvány is társul a Te képeiddel! Mindez a Vörösmarty téri kiadóban történt, s lefelé jövet észrevettem, hogy a páternoszter felvonóban éppen Darvas Iván megy fölfelé. Beugrottam hozzá, s én mondtam el neki az örömhírt. Azonnal bement a szerkesztőnőhöz. Eltelt 3-4 nap, mikor Zsuzsa ismét felhívott, hogy menjek be, s elmondta, hogy Darvas Iván a következőket mondta: Bravó, nagyon örülök, hogy felveszik. Mikor közölték vele, hogy mivel a könyvet és a fotókat én készítettem, az én képeimmel készítik hozzá az albumot is, Iván a következőképpen reagált: „Mint mondottam volt, a képeket Irén, a feleségem fogja elkészíteni.” Összesen háromszor hívták be Darvast, hogy meggyőzzék, az én képeim kellenének. Iván nagyon keményen reagált, s végül nem az én képeim kerültek be az albumba, pedig az Egy őrült naplója megjelentetése is az én ötletem volt, s azokat a képeket Erzsi fizette ki, nem Iván. Ekkor értettem meg, hogy Horvai Pista miért mondta azt, hogy nagyon vigyázzak az Ivánnal, aki ekkor már nem volt Házy Erzsébet férje.

Jelena Obrazcova Amneris szerepében

Fontos mozzanat még a Folyondár utcai házba való költözés, ahol én segítettem Böbének 1967-ben. Mivel megtudta, hogy Bende Zsolt költöztetését is én bonyolítottam le, összerántottam a srácokat. Iván akkor éppen Prágában vendégszerepelt, s Böbe azt akarta, mire megjön, fejezzük be a költöztetést, minden legyen rendben. A Lendvay utcai lakásból mentek át, s mindegyikünk véleménye szerint a költözésnél öröm volt vele dolgozni, mert olyan hihetetlen jó irányítóvá, logisztikussá vált, gyorsan és gördülékenyen mentek a dolgok, átlátta a helyzetet és kézben tudta tartani dolgokat. Nagyon gyakorlatias is tudott lenni, mert nem kis tehetségéből még erre is futotta. Nagyon gyakorlatias volt. Mikor befejeztük a költöztetést, vacsorára

marasztalt, – csinálok nektek egy klassz lecsót! – felkiáltással. Nem okozott gondot neki a főzés, szeretett és tudott is főzni. Fantasztikus lecsót készített, a kolbász isteni volt benne. Igazi minőségi kolbász, mindenféle mócsingtól mentes. Meg is kérdeztük, hogy milyen kolbász ez? Erzsi azt mondta, hogy tudod, én kijárok Széki Sanyihoz (egy baritonistánkhoz) Szentendrére, aki fantasztikus kolbászt tud készíteni. Böbe az ilyenben nagyon igényes volt. Mint megtudtuk, azt a kolbászt Erzsi készítette, mert kolbászt is szeretett csinálni, nagyon értett a hús filézéséhez, s ő úgy dolgozott, mint egy kitanult hentes. Ezt utána még Széki Sanyi is megerősítette, mivel nem akartuk elhinni. Erzsi nagyon jó minőségű kolbászokat és szalámikat készített. Ekkor derült ki számunkra, hogy az apja hentes volt, sokszor megfordult és segédkezett gyerekkorában a boltban.

A sok-sok vendég közül, akik a fotólabort látogatták, az ő észrevételeiből gazdagodtam a legtöbbet, mert, jó ötletei voltak, érzéke volt a címadáshoz, a neki megtetszett képekből gyakran rendelt.

Mindig érdeklődtem, hová teszi a rengeteg képet, amit megrendelt. Még most is kíváncsi vagyok, hová lehettek azok a képek, amiket valamiféle kiállításra gyűjtött. Azt mondta, azért szeretem a fotóidat, mert az álló képeidben is mintha mozognának. A jó fotónak lelki közvetítő ereje kell, hogy legyen.

Markó Ivánnal szabadidőnkben sokat voltunk a Római és a Béke csónakházban. A balettművész bejárt az operaklubba is, egy beszélgetés közben Böbe odajött hozzánk. Mi éppen a Szentendrei-sziget kerülésére készültünk motoros kajakommal. Böbe ezt meghallotta, s mondta: mi meg megyünk föl medenceavatásra Melis Gyuri szentgyörgypusztai házába, gyertek fel ti is.

Fel is motoroztunk, kikötöttünk a szentgyörgypusztai csárdánál. Markó Iván kint maradt a kajakot őrizni. Felmentem Melis György házához, becsöngettem, közben a rácsos kapun keresztül láttam Dárday Andort, Szendrey Karper Lacit és feleségét Ágay Karolát, de a vendégek voltak még úgy vagy tizenöten. Melis akkor még nem annyira ismert, s nagyon furcsán fogadott. Szerintem Erzsi elfelejtett bejelenteni bennünket. Mondtam, hogy Házy művésznőt keresem. Nemsokára Erzsi kijött a Melis házból. Markó Ivánnal együtt szájtátva néztük, ahogy a karcsú, gyönyörűen formált testével és szépséges balettos lábaival sietett felénk keresztül az országúton két üveg borral a kezében. Ezt látva villámcsapásként nyilallt belém a méreg, nagyon dühös lettem magamra, hogy tartva Darvas Ivántól, mint annyiszor ilyen esetben, tudatosan otthon hagytam a fényképezőgépem. Erzsi hozzánk érve azt mondta, itt sokkal jobban érzem magam, mint ott bent. Majd megkért, hogy vigyem el kajakozni. Felvettem őt a karjaimba, úgy vittem a kajakhoz, erre megkérdezte, hogy na, nehezebb vagyok, mint, Panni, a balerina feleséged? Mondtam neki, ha lefogysz fél kilogrammot, mehetsz a balettkarba táncolni.

Mezey Béla a Dunán

Úgy időzítettem a sebességet, hogy a dömösi harangszóra érjünk fel, s a Duna közepén harangkondulás köszöntse Erzsit. A harangszó mindkettőnket meghatott, s fordultunk vissza. Gyönyörködtünk a Szentmihály-hegyben, az ősemberbarlangban, s csorogtunk tovább. Mesebeli csend ölelt körül minket. Azt mondta, most megérti a Duna és a víz iránti szerelmemet. Lassan a visegrádi részhez csorogtunk le, s ott kérdeztem meg tőle „volt már nagy szerelmed az életedben?" Ő nagy bölcsességgel azt mondta, amit sosem feledek el, hogy „tudod a nagy szerelem nagy robajjal jön, óriási robbanást idéz elő, és szabályozhatatlanul távozik, sokszor egy nagy romhalmaz marad utána, melyet aztán egy életen keresztül viselhetünk." A Visegrádi vár magasságában rákérdeztem, hogy neked volt ilyen? A bal kezével elkezdte paskolni a vizet, mikor elgondolkodva bevallotta, hogy volt, Kálmán György színész, akivel a Felfelé a lejtőn című filmben voltak partnerek. A fotólaborban elkezdődő emberi, baráti kapcsolat itt mélyült el, ezzel a bizalmas közléssel. A későbbiekben is mindig nagyon emberi, maradt a kapcsolatunk. Becsorogtunk a szentendrei kis ágba, ahol Böbe felmutatott a szentgyörgypusztai magaslatra, hogy „látod Béla, ott él a hűség". Hosszú évek után tudtam meg, hogy a ház, amire mutatott, Gobbi Hilda művésznő nyaralója volt, ahol együtt szoktak nyaralni Temessy Hédivel. Markó Iván rikoltozására lettünk figyelmesek, aki azt kiabálta, hogy gyertek ki, mert megjött Iván. Böbe akkorát ugrott, majdnem belefordultunk a vízbe és rohant, futott a Melis ház felé. Kihúztuk a kajakot a partra, majd Markó Iván mesélte, hogy Darvas Iván mennyire fel volt háborodva, hogy megint a Mezey, és a Duna, meg már a motorcsónakázás. Szidott mindent és mindenkit, még a liba...os legelőt is. Meglátta a Böbe által hozott, még fel nem bontott két üveg bort, s megkérdezte, ezt ti hoztátok?Sajnos Markó Iván bevallotta , hogy Böbe hozta. Ettől csak fokozódott a perpatvar. Hazafelé volt miről beszélnünk Markó Ivánnal. Tény, hogy Házy művésznőt három hétig nem láttuk sem az operában, sem a klubban.

Erzsi, mikor megtudta, hogy elválok az első feleségemtől, olyanná vált, mint egy mérges kígyó. Évtizedekkel előtte Varsóban lenéző volt, itt pedig egy sziszegő kígyóvá változott. Undorító mondatokkal fejezte ki nem tetszését új szerelmem, Ildikó iránt és továbbra is előző feleségemhez, Pannihoz ragaszkodott, aki barátnője és kártyapartnere volt.

Fehér Ildikó a Diótörőben

Egyik szegedi vendégszereplésünk alkalmával Fehér Ildikó menyasszonyom és én egy folyosón laktunk Darvas Ivánnal. Egyik este egy nagy nyolckilós dinnyével állítottam be. Ildit átküldtem Ivánhoz, hogy hívja meg egy dinnyés vacsorára. Nagyon érdekes este volt, mert egy teljesen más Darvas Ivánt ismertünk meg Ildivel. A sértődős, túlérzékeny, mindenbe belekötő, mindig aggályoskodó Iván eltűnt. Nagyon felszabadultan ment a csemegézés majdnem éjfélig. S ez az este nekem feladta a kérdést, hogy vajon melyik az igazi Darvas Iván? Ugyanis én csak arra az Ivánra emlékszem, aki minden egyes alkalommal csak annyit mondott Erzsinek, hogy „mondd meg a Mezeynek, hogy gépet nem akarok látni a kezében". Mondhatom, hogy ezek a kijelentései elég dühítőek és undorítóak voltak, mert nekem a fotózás az életemben, szinte majdnem mindent felülírt. Mankó és szinte tudatmódosító foglalkozás volt, s maradt a mai napig.

Szegedről jut eszembe: Varga Mátyás – Matyi bácsi – Magyarország legnagyobb képzőművész polihisztora, Anélkül, hogy tudtunk volna egymás elhatározásáról mindketten Matyi bácsit választottuk tiszteletbeli apánkká. Erzsi ha megtudta, hogy szezon közben is megyek Szegedre, mindig küldött egy üveg bort vagy egyebet Matyi bácsiéknak.

Varga Mátyás díszlettervező és Mezey Béla (Schmidt Nóra felvétele)

Hatvan év távlatából arra gondolok, Erzsi milyen örömmel vette volna tudomásul 2000-ben életműkönyvem megjelenését, melyben jelentős oldalszámot foglalnak el a róla készült fotók. A 2016-ban megnyitott Ferencsik János állandó kiállítás is tetszett volna neki Füreden, ahol jó pár képen ő is helyet kapott. Később pedig az MTA négy szekciója fogadta be azt az életműkönyvet 620 fotójával, ahol 3-4 oldalnyi hellyel ő is beköltözött a Tudományos Akadémiára a Magyar Állami Operaházzal együtt.

A hat évtizedes operai tagságom alatt óriások árnyékában élhettem az életemet. Rösler Endre, Svéd Sándor, Fülöp Viktor, Vámos Laci életem meghatározó óriásai voltak. Tanításaikat, útmutatásaikat az elmúlt évtizedek alatt az élet levizs-

gáztatta számomra. Tanácsaikat nap mint nap felhasználom, ma is hitelesek. Nem volt téma közöttünk Böbével, hogy voltak-e egyáltalán szellemi vezetői, mint például nekem Fülöp Viktor 40 éven keresztül. Azt éreztem, hogy érzelmileg messze nem elég az, amit az élet nyújtott neki. A nagyon-nagyon sokoldalú tehetsége mögött egy örök keresgélés, a soha meg nem elégedés, egy örök lelki-, szellemi kielégítetlenség uralta személyét. Azt hiszem, most értünk el Fáni boldogtalanságához, pedig az életben azért harcolunk, küszködünk, dolgozunk, hogy kicsit vagy nagyon boldogok legyünk. Miután társas lények vagyunk, tudatlanul vagy tudatosan társat keresünk, s mindeközben hol elesünk, hol bukunk, hol felállunk.

Papp Laci olimpiai bajnokkal egy hétig együtt feküdtünk a Sportkórházban. Egy talpig becsületes, egyenes gondolkodású embert ismertem meg benne. Egy hosszabb beszélgetésünkkor hasonlította az imádott sportágát az élethez a következőképpen: „Bélus, a ringben az élet játszódik. Adok, kapok, padlót fogok, de egy kötelező: felállni." Erzsi is mindig keresgélt, élete elején adott, vége felé elég sokat kapott, ha jobban fel tudott volna állni, akkor sem lett volna boldog. Viszont Solti György, világhírű karmesterünk úgy fogalmazott, hogy soha ne add fel.

Erzsi nemcsak a fotók között kutatott a fiókokban, hanem az életben is. Nem egyszer panaszkodott, ám megszólalt igazságérzete és elmondta: pályája elején sokakat megbántott, évtizedek múlva a bántásokból vissza is kapott nem is keveset. Ha el tudta volna fogadni,hogy az élet a boldogságot csak kölcsön adja több részletben, talán boldogabb lett volna.

Voltak pillanatok, amivel megtisztelt engem, mint például a Duna-közepi vallomásban, és a tenorista Pedro Lavirgen szereplésekor, akivel együtt énekelték a Bohéméletet. A próba végén megkért, hogy szünetben készítsek egy pár kosztümös felvételt kettejükről, s itt súgta a fülembe, hogy te Béla, akkora lelke van ennek az embernek, hogy úgy érzem, vele tudnék élni, mert ebben a szerepben még egyik szereplőtársammal sem éreztem ezt, mint vele. Szerintem két perc alatt megcsináltam a sorozatot. Álljon itt ez az négy kép bizonyságul, milyen sokoldalú érzelmi kisugárzás tükröződik az arcán.

A művészvilágban köztudott volt Lavirgenről, hogy csak az egyik lába volt sajátja. Alig észrevehetően sántított is.

Sokszor elgondolkodtam azon, jó, ha életünkben van egy jó „keljfeljancsink", aki a padlóra kerülés után segít gyorsan felállni, támaszt nyújt, a hónunk alá nyúl. Erzsinek sajnos ez a hibátlan keljfeljancsi nem adatott meg.

Nagy örömmel újságolta nekem, hogy megkapta Salome szerepét, én viszont egyáltalán nem örültem neki, mert nem vitattam, hogy a hét fátyol táncot jól el fogja táncolni, de hangilag ehhez a feladathoz már leszálló ágban volt. Éneklés közben számomra szurkolói idegességet okozott és nem örömet.

Puccini: Bohémélet – Mimi halála – Carreras és Házy Erzsébet

Világosítói fejgépezésem során öt nagyon kényes világítási effektet bíztak rám. A Csodálatos mandarint, A Kékszakállú herceg várát, a Manon Lesqaut, a Hattyúk tavát és a Bohéméletet. Ebből a Bohémélet és a Manon, ami ide tartozik. Nádasdytól Kálmán, a rendezőóriás és polihisztor a világosítást úgy állíttatta be a Bohéméletben Mimi halálánál, hogy 1000 wattos lámpába 2000 wattos égőt tettünk, ezt legkisebb körre fókuszálva szép lassan csak az arcára kellett világítani, ugyanakkor a színpad teljes generálvilágítását visszahúztuk. A Manon Lesqaut utolsó percét viszont szövegre kellett kinyitni és takarni, amikor azt énekelte, hogy „minden bűnöm eltűnik majd a sírban, de szerelmünk örök". Ahogy befejezte ezt a mondatot, zenére kellett takarni a fejgépemmel. Itt is csak homloktól állig volt megvilágítva. Ez azért volt kényes feladat, mert szenes, ívfényes fejgéppel kellett megcsinálni, s ilyenkor én mindig szűz szenet tettem a gépbe, mivel a már használt szenek néha pislákoltak, s az utolsó 40 másodpercben egy pislákolás tulajdonképpen tönkretette az egész jelenetet. Sokszor volt, hogy a koromsötét színpadon, amikor összement a függöny, én eltakartam a fejgépet, Erzsi felállt és sokáig kereste az egyensúlyát, mert az erős fény elvakította. Többször megbeszéltük ezt, hogy az én fényem kíséri át az életből a halálba. Akkor még nem tudtam, csak a halála után került a kezembe Moódi Élet a halál után című könyve, ahol a halálból visszajött emberek interjúja során mindenki egyformán azt mondta, hogy odaát hatalmas fény vár rájuk.

Csak évtizedek múlva derült ki számomra, hogy Nádasdy Kálmán micsoda nagyformátumú rendező volt. Nem hiszem, de lehet, hogy ők tudtak erről a fényes útról, hogy ezt így kitalálta. Mikó András később átvette ezt a befejezést a Manonban.

Beteg voltam egy alkalommal, két Manon előadás ment le, egyik kollégám helyettesített a szenes fejgépnél, s az utolsó pár másodpercre nem cserélt szenet a gépben, ezért az ívfény pislogott, s nem sikerült tökéletesen a túlvilágra való vizuális átmenet. Azonnal felszólt, hogy Béla, mi történt, hogy nem hagytál meghalni? Csak később tudta meg, hogy kórházban vagyok. Egyik délelőtt egy tábla csoki kíséretében el is jött meglátogatni. A betegfolyosón szépségével nem kis felfordulást okozva.

Egyszer azt mondta, hogy azért szereti ha én fotózom és emelem fel rá a Nikonomat, mert mindig visszaemlékezik arra, amikor bevittem a műtermembe a magnóra felvett Manon zenét. Fotózni kezdtem, közben beindítottam a magnót, Ő pedig a muzsika hatására beindított egy csodálatos arckifejezés sorozatot. A műteremben való fotózás mindig eredményes, örömteli szórakozás volt vele.

A 70-es évek közepe felé, amikor Ötvös Csabával közelebbi kapcsolatba került, a mi baráti, emberi, fotós kapcsolatunk fokozatosan szakadozni kezdett. Már nem volt meg közöttünk az a mély emberi kapcsolat.

S mint minden darabnak, így az életnek is van utolsó felvonása: főpróbát fotóztam az Erkelben, a végén valaki hátulról megütögette a vállamat, s így szólt: gyere, csináljunk egy utolsó sorozatot. Akkor Erzsi már közel másfél éve nem játszott színpadon.

Kimentünk a napsütésbe, s fölült a pad támlájára, mire rászóltam, ülj csak le rendesen, majd én leguggolok eléd. S elkezdődött közös fotós működésünk, életünk fináléja. Ami eddig örömteli szórakozás volt, most pedig a részemről baljós előérzettel teli. Böbe odaszólt nekem: Béla indul a zene! Vajon a lelke milyen muzsikát kapott ezeknél a fotóknál? Én a műtermi Manon zenéjére gondoltam.

Borzasztó most visszagondolni arra és látni a szalutálós fotóját, hogy ő már érezte és tudatában is volt közeli halálának. A szalutálós képpel mindenkitől és mindentől akkor és ott búcsúzott, kedvenc helyén a színpad közelében az Erkel Színház előtti padon.

A képeket megcsináltam, de az utolsó 20 perc annyira transzcendes volt, hogy azóta sem tudok visszaemlékezni arra, hogyan váltunk el egymástól. Böbe! Egyáltalán elköszöntünk?

Fotós pályám ma is folytatódik, de ilyen emberi, őszinte, formagazdag portrésorozatot azóta senkiről nem tudtam készíteni. Ja! A zene nem minden lélekben szól!

A képek 1982 októberében készültek, a művésznő 1982. november 24-én meghalt.

Visszaemlékezésemet Baranyi Ferenc muzsikus költő barátom Ki dallá lesz című versének utolsó két sorával zárom.

BARANYI FERENC: KI DALLÁ LESZ

„Ki dallá lesz, fölzeng az égre,
elnémul minden földi vétke,
még a becsületére száradt
szeplők is hangjegyekké válnak…

Ki dallá lett,immár legyen dal,
meghalhat - ámde el sosem hal,
az Úristen füléig harsan
a valóságnál igazabban."

Fotók: Mezey Béla

HÁZY ERZSÉBET KEDVENC FOTÓI

Fülöp Viktor a Mandarin

Verdi: Lombardok

Ütő Endre

B. Nagy János, Sass Szilvia, Kováts Kolos

Borisz Kristoff és Matio del Monaco Operaöltöző

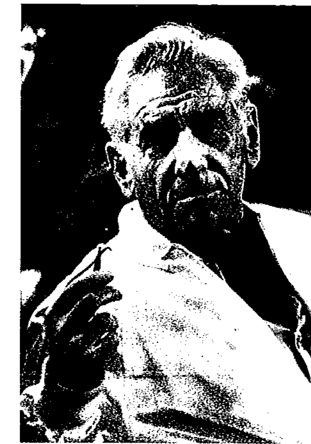
Markó Iván Sztravinszkij-Béjart: Tűzmadár című balettjában

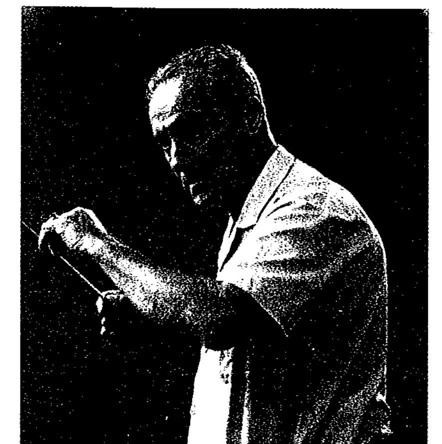

Verdi: Othelló - Simándi József

Operabál Bécsben, vezényel Placido Domingo, énekel José Carreras

Fotók: Mezey Béla

Nikola Gjuzelev - Boris Godunov

Leonard Berstein

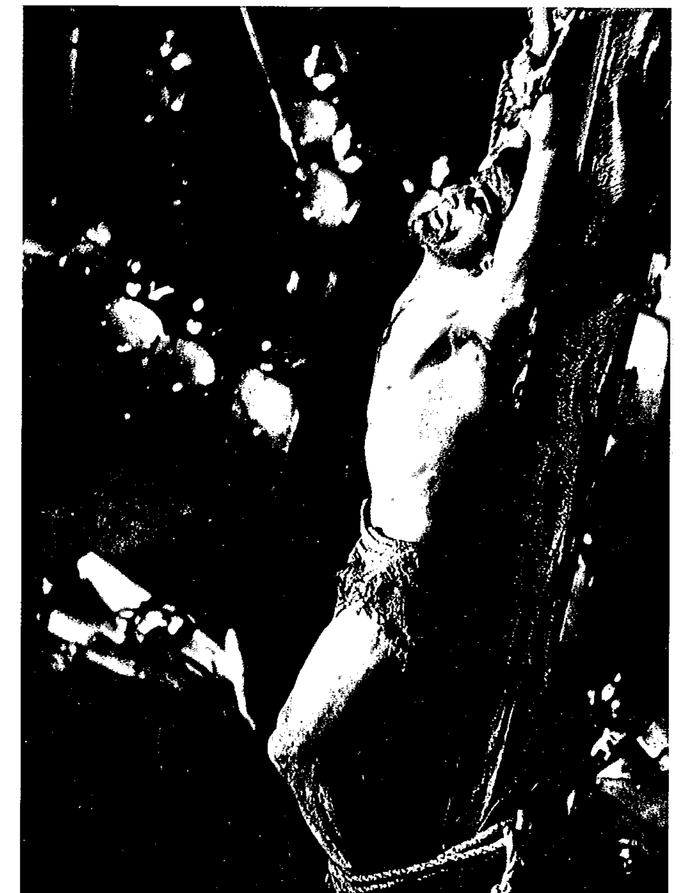

Ferencsik János

Nádasdy Kálmán igazgató, főrendező, polihisztor

Fischer Anni és Svjatoslav Richter koncert után az öltözőben

Svjatoslav Richter és Fejér Pál az opera főtitkra

Maurice Béjart: Ez lenne a halál

Fülöp Viktor: Spartakus

Fotók: Mezey Béla

EMLÉKEZET

A lelkünk is beleremeg, ha halljuk dalait – írták róla méltatói. Mindig nekünk énekel, közvetíti a komolyzenét, de bármilyen műfajt is vett repertoárjára, az mindig siker volt, mert mindent beleadott, még a sejtjei is zenével voltak telítődve, még a szeplők is hangjegyekké váltak a testén éneklés közben. És mi maradt meg Házy Erzsébetből lemezein, porosodó filmjein kívül?

Egykori lakóhelyét – Perényi Zsigmond utca 46. – az újpesti önkormányzat emléktáblával jelölte meg 2016. április 2-án. Szintén Újpesten 2015-től utca is őrzi emlékét a Házy Erzsébet sétány. A Farkasréti Temetőben nyugszik, sírját a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság 2002-ben védetté nyilvánította. A Magyar Állami Operaház Hajós utcai, III. emeleti oldalbejáratánál 2004. november 19-én felavatták reliefjét, ami Molnár Péter Salamon keramikusművész alkotása. Halálának 30. évfordulóján a Belcanto Operabarátok Magyarországi Társasága emlékhangversenyt és emlékalbumot adott ki valamint egykori házán márványemléktáblát helyeztek el 2012-ben. Róla nevezték el a Szlovákiai Civil Becsületrend által Érsekújvárott (Nové Zámky) megszervezett Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekversenyt (2016. szeptember 23-25, majd 2017. szeptember 28-30).

Kiváló produkciók az I. Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny döntőjén! – mutatjuk az eredményeket

„Felemelő érzés, hogy megtaláltuk Házy Erzsébet idei hangját, a verseny abszolút győztesét, Sárközi Xéniát“ – mondta elérzékenyülve a főszervező, Klemen Terézia

Írta: Szalai Erika (2016.09.27.)

Az énekverseny díjazottjai (Fotó: CB)

Hétvégén első alkalommal rendezték meg a Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekversenyt. A szervező Szlovákiai Civil Becsületrend az érsekújvári Lovardát választotta az esemény helyszínéül, ahol a három nap alatt az öttagú zsűri az opera, operett és musical kategóriákban hozott döntést.

A háromnapos és háromfordulós verseny négy kategóriájába 58 versenyző nevezett be. Már az első évfolyam fiatal tehetségei színvonalas előadásokkal, gyakorlott komolyzenei énekeseket is próbára tevő produkciókat szólaltattak meg.

AZ ÉNEKVERSENY ABSZOLÚT GYŐZTESE A SZENTPÉTERI SÁRKÖZI XÉNIA LETT

Klemen Teréziát, a Szlovákiai Civil Becsületrend alapító elnökét, a verseny főszervezőjét kérdeztük a versenyről. „Meglepett és nagyon nagy örömöt szerzett, hogy mind mennyiségben, mind minőségben rendkívül színvonalas produkciókat láthattunk. Meg kell mondjam, nagyon erős volt a mezőny“ – fogalmazott Klemen Terézia, aki azt is elmondta, hogy a legszínvonalasabb előadások a 18 éven felüli korosztály opera műfajában születtek, ezért is döntött úgy a zsűri, hogy az első három helyezést megosztva kapják a versenyzők. „Felemelő érzés, hogy megtaláltuk Házy Erzsébet idei hangját, a verseny abszolút győztesét, Sárközi Xéniát“ – mondta elérzékenyülve a főszervező. Sárközi Xénia, a Komárom melletti Szentpéter szülötte a budapesti Zeneművészeti Egyetem végzős hallgatója.

A jövőben pedig valóban nagy, nemzetközi méretűvé szeretnénk tenni a Házy Erzsébetnek emléket állító énekversenyt.

Az érsekújvári verseny díjazottai öt- és háromnapos magyarországi gyógy- és élményfürdőbe szóló utalványokat, tárgyi ajándékokat, valamint koncertlehetőségeket, fellépéseket kaptak jutalmul – tudtuk meg a szervezőtől.

A Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató énekverseny eredményei a következők:

Musical kategória 14-18 év:

1. nem osztották ki
2. Nagy Alma Virág,
3. Göbő Anna

Felnőtt musical kategória:

1. Mgr. Valachová Tünde,
2. Szekér Anna,
3. Pető Edina és Varga Júlia megosztva

Operett kategória:

1. Ballánová Viktória,
2. Újhelyi Andrea,
3. Fehér Éva és Ott József megosztott hely

Opera kategória:

Az erős mezőny miatt megosztott helyezések születtek, de az abszolút győztes Sárközi Xénia lett.

1. helyezett: Brassói-Jőrös Andrea,
2. helyezettek: Ruszó Alexandra és Szolnoki Fatime,
3. helyezettek: Szabó Emília és Mellenová Linda

A zsűri tagjai voltak: Tokody Ilona (Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar operaénekes, érdemes és kiváló művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja), Farkas Pál (az InterOperett és a Váci Szimfonikus Zenekar Kálmán Imre-díjas karmestere), Otokar Klein (a zsűri elnöke, operaénekes, Érsekújvár polgármestere), Dunajszky Géza (kórusvezető, zeneszakos pedagógus) és Klemen Terézia (a zsűri titkára, főszervező).

FELVIDÉK.ma
az első szlovákiai magyar hírportál

Az idei év Házy Erzsébet hangja Bojtos Lilla Luca Budapestről

Mutatjuk az eredményeket

Írta: Szalai Erika (2017.10.01.)

Elizabeth Házy Medzinárodná spevácka talentová súťaž

Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny

NOVÉ ZÁMKY
Dom kultúry, Hlavné nám. 7
Semifinále
29. sept. 2017
PIATOK 16:00
Cena vstupenky: 3,- Eur
Finále GALAKONCERT:
30. sept. 2017
SOBOTA 16:00
Cena vstupenky: 7,- Eur

ÉRSEKÚJVÁR
Kultúrház, Fő tér 7.
Elődöntő:
2017. szept. 29.
PÉNTEK 16:00
Belépőjegy ára: 3,- Eur
Döntő GÁLAKONCERT:
2017. szept. 30.
SZOMBAT 16:00
Belépőjegy ára: 7,- Eur

Ďalšie informácie - További információk:
www.szcb-hazyerzsebet-enekverseny.eu
tereziaklemen@gmail.com +421 915 44 35 25
Našimi partnermi sú / Együttműködő partnereink:
epp
TEMPO.sk
FELVIDÉK.ma

Sajtótájékoztató a 2017. évi Házy Erzsébet Énekversenyen.
Iván I., Klein Otokár, Klemen Terézia

A 2017-es év Házy Erzsébet hangja
Bojtos Lilla Luca Budapestről
(Fotó: www.novezamky.sk)

A Szlovákiai Civil Becsületrend szervezésében, Érsekújvár városa társrendezésében második alkalommal szervezték meg Érsekújvárott a Házy Erzsébet Tehetségkutató Énekversenyt.

A 74 jelentkezőből tizenheten jutottak a szombati döntőbe, melynek zsűrije szombatra kiegészült Kürthy András operarendezővel, és Szinetár Miklós Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas magyar színház-, opera-, tévé- és filmrendezővel.

Opera kategóriában nyolcan indultak, operettben öten, musical kategóriában pedig négyen. E két utóbbiban nem osztottak első díjat.

A nyertesek:

A musical kategória

Első hely: a díjat a zsűri nem ítélte oda
Második hely: Csóka Anita, Budapest
Harmadik hely: Balkova Zoja. Érsekújvár

Az operett kategória

Első hely: a díjat a zsűri nem ítélte oda
Második hely: Denk Viktória, Budapest
Megosztott harmadik hely: Gelenekyová Marianna, Pozsony és Szabó Erika Georgina, Vágsellye

Az opera kategória

Első helyezett: Bojtos Lilla Luca, Budapest
Második helyezett: Sándor Eszter, Budapest,
Harmadik helyezett: Szabó Erika Georgina, Vágsellye

Az opera kategóriában Bojtos Lilla Luca Puccini Bohéméletéből énekelt egy keringőt, Sándor Eszter Gluck Alceste áriáját adta elő, Szabó Erika Georginától pedig Puccini Turandot Liu áriáját hallhatta a zsűri és a közönség.

Az operett kategóriában Szabó Erika Georgina Lehár Ferenc Cigány-szerelem operettjéből a Messze a nagy erdővel második helyezést ért el. A harmadik helyen ketten osztozhattak: Denk Viktória Kálmán Imre Marica grófnőjéből Marica belépőjét énekelte. Szintén Kálmán Imre operettjéből, a Csárdás királynőből Szilvia belépőjét énekelte a megosztott harmadik helyért Gelenekyová Marianna.

A musical kategóriában sem osztottak idén első helyet. Csóka Anita a Több, mint testőr című filmből az Örökké szeretni című dallal érdemelte ki a második helyet (I will always love you). Az egyetlen helyi, Érsekújvárból induló hölgy nyerte el a harmadik helyet – Balková Zoja a Nyomorultakból énekelt csehül egy áriát. Az előadásokat a Dunakeszi Szimfonikus Zenekar kísérte, Farkas Pál – aki egyébként a zsűrit is erősítette – vezényletével.

A Házy Erzsébet Tehetségkutató Énekverseny nyertesei
(Fotó: www.novezamky.sk)

A szervezők mind a nyolc helyezettet meghívták a somorjai újévi koncertre. A döntő kiemelkedő pillanata volt, amikor a közönség soraiban helyet foglaló tavalyi győztest, Sárközy Xéniát Klein Ottokár, Érsekújvár polgármestere, az esemény fővédnöke felhívta a fináléban a színpadra, s a díjazottakkal és Dunakeszi Szimfonikus Zenekar kíséretében közösen elénekelték Verdi Traviata c. művéből a Pezsgő áriát.

FELVIDÉK.ma
az első szlovákiai magyar hírportál

Az évadnyitó gálát két jeles csallóközi származású személyiség emlékének szentelték

Írta: Dunajszky Éva (2018. 01.15.)

Fergeteges hangulatú operett- és musicalgála Somorján (Fotó: Dunajszky Éva/Felvidek.ma)

Fergeteges hangulatú operett- és musicalgálát hallhattak és láthattak azok, akik január 14-én eljöttek a Somorjai Városi Művelődési Központba. A gálán a Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny díjazottjai léptek fel.

Az énekverseny tavaly második alkalommal került megrendezésre, s amint azt Klemen Teréziától, a versenyt szervező Szlovákiai Civil Becsületrend Kuratóriumának elnökétől megtudtuk, a verseny mindig szeptember végén, Házy Erzsébet felvidéki származású operaénekesnő születési dátumához közeli időpontban zajlik. Célja, hogy felhívja a figyelmet és fellépési lehetőségeket biztosítson a fiatal opera-, operett- és musicalkategóriában versenyző tehetségek számára.

A tavalyi verseny győztese operakategóriában a budapesti Bojtos Luca lett, aki a somorjai közönséget is elkápráztatta tehetségével, de további díjazottak és versenyzők is felléptek a somorjai gálán, név szerint Zhang Yu, Denk Viktória, a vágsellyei Szabó Erika, Sándor Eszter, Árva Dávid és Handó István. Közreműködött a Dunakeszi Szimfonikus Zenekar Farkas Pál vezényletével.

„Az évadnyitó operett- és musicalgálánkat két jeles csallóközi származású személyiség emlékének szeretnénk szentelni, Házy Erzsébet opera- és operettprimadonna és a számunkra ismertebb Hechtné Házy Anna – Házy Erzsébet unokahúga –, a somorjai Híd vegyes kar nemrég elhunyt karnagya tiszteletére" – fogalmazott köszöntőjében a gálaműsor megkezdése előtt Nagy Myrtill, a Somorjai VMK igazgatója, aki röviden ismertette a közönséggel a világhírű szopránénekes életútját.

A rövid visszatekintőt követően a Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny fiatal díjazottjai vették birtokukba a művelődési központ színpadát, hogy a somorjai és környékbeli nézőknek is megmutassák, a verseny zsűrije jól döntött.

A gálaműsor előtt a Házy Erzsébet életét és pályáját szemléltető kiállítás megnyitójára is sor került az előcsarnokban. A kiállítást első ízben a Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny gáláján láthatta a közönség, s az apropója Klemen Terézia szerint az volt, hogy a fiataloknak is meg kell ismerniük Házy Erzsébetet, hiszen sokszor maguk a versenyzők sem tudják, ki is volt ő valójában.

„Ezért vettem a fáradságot, összegyűjtöttem az anyagot, elmentem az Operaházba, mindenkit felkerestem, aki elérhető volt és köze volt Házy Erzsébethez, így jött össze a kiállítás anyaga" – mondta, hozzáfűzve, reménykedik abban, hogy Somorján esetleg állandó otthont kaphatna a kiállítás. Ebben a kérdésben szeretne majd egyeztetni Bárdos Gábor polgármesterrel is.

A jelen kiállítás anyaga nem tartalmazza a teljes összegyűjtött anyagot, van például még három olyan színpadi ruha a birtokában, amely Házy Erzsébeté volt, a monogramja is beléjük van hímezve, de itt már nem volt lehetőség kiállítani azokat, pedig jó lenne, ha láthatná a közönség. „Már folytattam tárgyalásokat Clementis Tamás operaénekessel is, aki a Belcanto, vagyis az Operabarátok Magyarországi Társaságának az alapító elnöke, s nála van a híres aranyruha a Manonból. Ígéretet tett arra, hogy 2018-ban azt is megkaphatjuk" – fűzte hozzá.

Klemen Terézia, a Szlovákiai Civil Becsületrend Kuratóriumának elnöke (Fotó: Dunajszky Éva /Felvidek.ma)

Házy Erzsébet operaházi szerepei

Az egykori Városi Színház ma az Erkel Színház nevet viseli.

1. 1951. XII. 6.	Verdi: Rigoletto – Apród	Városi Színház
2. 1951. XII. 16.	Schubert–Berté: Három a kislány – Édi	Városi Színház
3. 1952. III. 27.	Mozart: Figaro házassága – Első lány	Operaház
4. 1952. V. 4.	Verdi: Az álarcosbál – Oszkár	Operaház
5. 1952. X. 24.	J. Strauss: A denevér – Adél	Városi Színház
6. 1952. XI. 8.	Mascagni: Parasztbecsület – Lola	Városi Színház
7. 1953. II. 17.	Mozart: A varázsfuvola – I. nemtő	Operaház
8. 1953. II. 20.	Schubert–Berté: Három a kislány – Hédi	Városi Színház
9. 1953. III. 11.	Schubert–Berté: Három a kislány – Médi	Városi Színház
10. 1953. VI. 9.	Ránki: Pomádé király új ruhája – Dzsufi	Városi Színház
11. 1953. XI. 14.	Verdi: Rigoletto – Ceprano grófné	Operaház
12. 1953. XII. 20.	Mejtusz: Az ifjú gárda – Kláva Kovaljeva	Operaház
13. 1954. X. 29.	Donizetti: Don Pasquale – Norina	Operaház
14. 1955. II. 4.	Csajkovszkij: Anyegin – Tatjana	Operaház
15. 1955. III. 6.	Bizet: Carmen – Frasquita	Operaház
16. 1955. IV. 12.	Mozart: A varázsfuvola – Papagena	Operaház
17. 1955. V. 14.	Mozart: Figaro házassága – Cherubino	Operaház
18. 1955. XI. 12.	Verdi: Falstaff – Annuska	Operaház
19. 1957. IX. 19.	Puccini: Bohémélet – Mimi	Operaház
20. 1957. X. 10.	Gluck: Orfeusz – Ámor	Operaház
21. 1957. XII. 14.	Offenbach: Hoffmann meséi – Antónia	Erkel Színház
22. 1958. III. 30.	Mozart: Szöktetés a szerájból – Blonde	Operaház
23. 1958. V. 4.	Poldini: Farsangi lakodalom – Zsuzsika	Erkel Színház
24. 1959. I. 8.	Puccini: Turandot – Liu	Operaház
25. 1959. II. 1.	Auber: Fra Diavolo – Zerlina	Erkel Színház
26. 1960. II. 24.	Mozart: Varázsfuvola – Pamina	Operaház
27. 1960. III. 20.	Rossini: Ory grófja – Isolier	Erkel Színház
28. 1960. X. 23.	Britten Albert Herring – Emmie	Operaház
29. 1961. III. 10.	Janacek: Katja Kabanova – címszerep	Operaház
30. 1961. XII. 22.	Puccini: Manon Lescaut – címszerep	Operaház
31. 1962. VI. 21.	Erkel: Brankovics György – István	Erkel Színház
32. 1962. XII. 16.	Kodály: Háry János – Örzse	Operaház
33. 1962. XII. 31.	J. Strauss: A cigánybáró – Szaffi	Erkel Színház
34. 1963. V. 24.	Debussy: Pelléas és Mélisande – Mélisande	Operaház
35. 1964. V. 7.	Orff: Az okos lány – címszerep	Erkel Színház
36. 1964. V. 10.	Menotti: A telefon – Lucy	Erkel Színház
37. 1964. X. 31.	Szokolay: Vérnász – Menyasszony	Operaház
38. 1966. IV. 16.	Puccini: A nyugat lánya – Minnie	Erkel Színház

39. 1966. XI. 5.	Mihály: Együtt és egyedül – Leány	Operaház
40. 1967. III. 19.	Weill: Mahagonny – Jenny Smith	Operaház
41. 1967. X. 27.	R. Strauss: Ariadne Naxos szigetén – Komponista	Operaház
42. 1967. XI. 25.	Leoncavallo: Bajazzók – Nedda	Erkel Színház
43. 1968. I. 19.	Monteverdi: Poppea megkoronázása – Poppea	Operaház
44. 1968. IV. 5.	Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok – Éva	Operaház
45. 1968. X. 19.	Szokolay: Hamlet – Ophélia	Operaház
46. 1969. X. 26.	Petrovics: Bűn és bűnhődés – Szonja	Operaház
47. 1970. II. 6.	Gershwin: Porgy és Bess – Bess	Erkel Színház
48. 1971. II. 26.	R. Strauss: A rózsalovag – Octavian	Operaház
49. 1971. V. 23.	Puccini: Pillangókisasszony – címszerep	Erkel Színház
50. 1971. XI. 3.	Petrovics: Lysistraté – címszerep	Operaház
51. 1972. V. 26.	R. Strauss: Salome – címszerep	Operaház
52. 1973. X. 26.	Szokolay: Sámson – Delila	Operaház
53. 1973. XII. 31.	J. Strauss: A denevér – Rosalinda	Erkel Színház
54. 1975. I. 5.	Britten: Koldusopera – Polly	Operaház
55. 1977. III. 31.	Csajkovszkij: Pikk dáma – Liza	Erkel Színház
1980. X.	Puccini: A köpeny Szarka néni (csak a próbálta)	Erkel Színház

Filmszerepei

- Gábor diák – 1956 (énekhang)
- Gerolsteini kaland – 1957
- Felfelé a lejtőn – 1959
- Alázatosan jelentem – 1960
- Éjszakai repülés – 1963
- Férjhez menni tilos! – 1964
- Új Gilgames – 1964
- A cigánybáró – 1965 (Szaffi; WDR)
- Denevér – 1965
- És akkor a pasas... – 1966
- Pompadour bikiniben – 1967
- Marica grófnő – 1974 (Marica; Unitel/ZDF)
- Zenés TV színház – 1974

Szinkronszerepei

- Hófehérke és a hét törpe – Hófehérke (énekhang)
- Pinokkió – marionettek magyar hangja, valamint Domján Edittel közösen a Nem rángat senki sem (I've Got No Strings) című dal előadója
- Hamupipőke – főcím énekhang

Diszkográfia

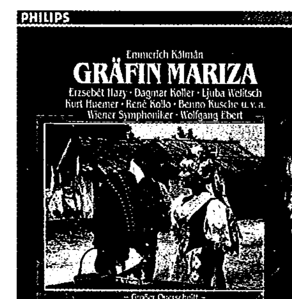
- Der Zigeunerbaron, RCA Red S. (Sony Music), ASIN: B000026BRA
- Gräfin Mariza, Philips, ASIN: B000025THD
- Házy Erzsébet: Soprano Arias; Hungaroton HCD 31996
- Puccini: Manon Lescaut (Sung in Hungarian); HCD 12648-49
- Ábrahám, P.: Operettas; Ball at the Savoy; HCD 16886
- Kálmán, I.: A csárdáskirálynő – Die Csárdásfürstin (excerpts) HCD 16780
- Kálmán, Lehár: Operettrészletek – Operetta excerpts HCD16847
- Lehár, F.: Arany és ezüst - Gold and Silver (Das Land des Lächelns, Giuditta) (excerpts) HCD 16809
- Kálmán, I.: Cirkuszhercegnő/Cigányprímás – Die Zirkusprinzessen/Der Zigeuneprimas (excerpts) HCD 16876
- Lehár, F.: Luxemburg grófja/Der Graf von Luxemburg (excerpts) Cigányszerelem/Der Zigeunerliebe (excerpts) HCD 16877
- Zeller, C.: Vogelhandler (Der)/Millöcker, K.: Gräfin Dubarry; HCD 16583
- Szokolay Sándor: Vérnász (Blood Wedding); HCD 11262-63
- Simándy József operett-részleteket énekel/operetta excerpts HCD 16880
- Ilosfalvy, Róbert: Tenor Opera Arias; HCD 31762
- Bizet: Carmen (excerpts); (Frasquita) HCD 32026
- Fifty Years of Hungaroton Singers (1951-2001) HCD 32096-98

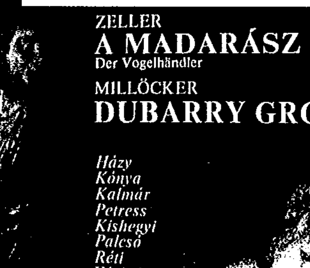

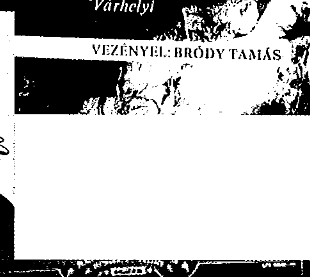

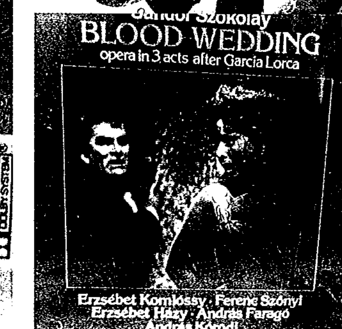

Felhasznált irodalom

Abody Béla: Az opera fellegvárai, Zeneműkiadó Budapest,1963.
Abody Béla: Tündöklések és bukások, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983.
Aczél Endre: Acélsodrony. A nyolcvanas évek (részlet), Park Könyvkiadó, 2011
Egy tragikus díva
Darvas Iván: Lábjegyzetek, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.
Gelencsér Ágnes–Körtvélyes Géza–Staud Géza–Székely György–Tallián Tibor: A Budapesti Operaház 100 éve, Zeneműkiadó Budapest, 1984.
I. Horváth Ágnes: H. E. Szubjektív, csapongó írói gondolatok és az emlékezet áramlásában szertelenül bevillanó képek egy kivételes művészi pályáról. Halálának 20. évfordulóján. (Bp., 2002; 2. bőv. kiad. 2004)
Kroó György: A mikrofonnál Kroó György – Új zenei újság 1960-1980. Holnap Kiadó, 2014.
Sólyom-Nagy Sándor vallomása pályáról, életéről: Gyökerek, ágak, levelek, Holnap Kiadó, Budapest, 1998.
Szeghalmi Elemér: Operisták – írók és alkotások. Tündérország földi követe – Házy Erzsébet (1929-1982), Új Ember Kiadó, 2001.
Házy Erzsébet az IMDb-n
https://wikivisually.com/lang-hu/wiki/H%C3%A1zy_Erzs%C3%A9bet
PORT.hu adatlap
A Wikimédia Commons tartalmaz Házy Erzsébet témájú médiaállományokat.
G. P.: Vágyak, illúziók, műhelytitkok. Beszélgetés Házy Erzsébettel (Film Színház Muzsika, 1960. jún. 3.)
Gábor István: Elhunyt Házy Erzsébet (Magyar Nemzet, 1982. november 25.)
Szeghalmi Elemér: Tündérország földi követe (Operaélet, 1991)
Házy Erzsébet–Ilosfalvy Róbert Egy tragikus idill. (Heti VG, 2016. 20.).
Én a pásztorok királya, Palcsó Sándor emlékei (életrajzi könyv) 2011
Z. Tóth Antal: Ilosfalvy Róbert – Forró szívvel, hideg fejjel, Holnap Kiadó,2014
Kurcz Béla: Az Énekesmadár - Népszava 2004.10.2.
Országos Szíháztörténeti Múzeum és Intézet Budapest
Magyar Állami Operaház Emléktára
https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/FilmSzinhazMuzsika_1960_1/?pg=1038&layout=s Letöltés dátuma:2018.01.31.
Tisza-part és a Belvárosi híd a Somogyi utca torkolatától nézve. / Fortepan
Tisza-part a Roosevelt térnél, előtérben a Szőke Tisza állóhajó a fürdőkosárral. / Fortepan
Film Szinhaz Muzsika 1959. 07. 24.
Film Szinhaz Muzsika 1973. 07. 21.

Klein Otokár

A pozsonyi konzervatórium után a zeneművészeti főiskolán végzett. 1999-től a Szlovák Nemzeti Színház szólistája, majd a Magyar Állami Operaház magánénekese volt. Közben fellépett a Francia Rádió Filharmonikus Zenekarának felkérésére egy Cimarosa-operában Párizsban, később pedig a drezdai Staatskapelle felkérésére szólista lett a Semper Operben. Énekelt Koppenhágában, a bolognai Teatro Communalében, a trieszti Teatro Giuseppe Verdiben, a salzburgi Grosse Festspielhausban, a drezdai Sächsische Staatsoperben, a nápolyi Teatro San Carlóban, a brüsszeli Théâtre Royal de la Monnaieben, a bécsi Staatsoperben, Japán több városában és Moszkvában is. A Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny zsűrielnöke, védnöke.

2014-től Érsekújvár polgármestere.

TISZTELT MŰVÉSZETPÁRTOLÓK ÉS KEDVELŐK!

Nemes feladatot teljesítek, amikor e felkérésnek eleget teszek. Mérhetetlen tisztelettel fogadtam el a felkérést, s vettem kezembe a tollat, hogy néhány gondolattal hozzájáruljak az általam és sokak által nagyrabecsült művészről, előadónőről Házy Erzsébetről szóló könyv megírásához.

Nagyra becsülöm a gondolatot, hogy könyv készül életéről és sor kerül a sokrétű, gazdag életpályát felölelő művész életének bemutatására. Ezzel részben sikerül nekem is részt vennem és hozzájárulnom a szeretetsugallta célhoz, hogy teljesítjük Házy Erzsébet művészetének megbecsülését.

Élete közel áll hozzám, mert magam, és e gyönyörű, emberek sokaságának szívéhez közelálló szép hivatás gyakorlója voltam, s vagyok. Jómagam érsekújváriként Pozsonyban születtem. Pályafutásom Pozsonyban, Prágában, Budapesten kezdődött, így még közelebb áll szívemhez, mert ő is Pozsonyban kezdte és Budapesten folytatta életét. Szinte azonos operákban találkozhattunk volna, ha az ő korában élek.

Az, aki a jót és szépet hangjával, tettekkel, de egyben egész lényével próbálja hinteni, osztani, az nemcsak önmagának szerez örömet, de mások számára is. Sok szép feladatot kapott, s mindezt igyekezett teljesíteni, a szerepeket emberien, művészien megformálni. Külső szépsége mellett belső szépsége is kisugárzott szerepeire.

Méltó módon adta tovább, amit a sorstól kapott a hangja által. Énekén keresztül osztotta a szépet. Ehhez nem elég az énektudás, ehhez több kell: hogy a dal, az ének a lelkéből szóljon.

A nyelv is fontos, igaz, de nem meghatározó. A zene az ami mindenkit összeköt, s ha szép, az embereket jobbá teheti, egymás megértőivé is teszi. Haydn írta: „Az én beszédemet az egész világ megérti." Én magam Házy Erzsébettel együtt vallom azt is, amit Schumann is mondott: „Fényességet küldeni az emberi szív mélyébe: ez a művészet hivatása."

Hiszem, s tudom, hogy megkapjuk ezt a fényességet Házy Erzsébettől.

Otokar Klein je slovenský operný spevák, tenor.

Operný spev vyštudoval na Konzervatóriu a Vysokej škole muzických umení v Bratislave. Ešte ako študent sa stal sólistom Komornej opery a Opery Slovenského národného divadla v Bratislave.

V roku 1999 debutoval v Národnom divadle v Prahe v Predanej neveste – Bedřich Smetana,a v Štátnej opere Budapešť v Donovi Pasquale od Donizettiho a v Slovenskom národnom divadle v Nápojoch lásky (Gaetano Donizetti).

Ďalej pôsobil aj v divadlách vo Viedni (Staatsoper, Volksoper a Theater an der Wien), v Drážďanoch (Semperoper), v Opernhaus Zürich, Oper Köln, De Nederlandse Opera Amsterdam, Teatro Giuseppe Verdi Trieste, Teatro Comunale Bologna, Teatro San Carlo Napoli, Opéra de Nice, Opera Tokyo, Großes Festspielhaus Salzburg, Théâtre Royal de la Monnaie v Bruseli.

V roku 2014 stal sa primátorom Nových Zámkov. Od začiatku súťaže je predsedom poroty medzinárodnej speváckej talentovej súťaže Elizabeth Házy.

VÁŽENÍ PRIAZNIVCI A MILOVNÍCI UMENIA!

Túto úlohu som sa rozhodol prijať, aby som splnil ušľachtilý čin. Chopil som sa jej s nesmiernou úctou, vzal do rúk pero, aby som sa niekoľkými myšlienkami pričinil o epilog do knihy, ktorá vypovedá o veľaváženej umelkyni, interpretke Elizabeth Házy.

Nesmierne si vážim myšlienku zachytiť jej život knihou, ktorá približuje čitateľovi rozmanitú a bohatú životnú dráhu umelkyne. Týmto sa sčasti aj mne podarilo prispieť k tomuto peknému gestu, ktorým si uctíme umenie Elizabeth Házy.

Jej životná dráha, kariéra je mi blízka, pretože dodnes vykonávam toto nádherné povolanie, ktoré je srdcu blízke a milé mnohým ľuďom. Som Novozámčan, narodil som sa v Bratislave. Moja kariéra sa začala v Bratislave, Prahe, Budapešti. Aj preto je môjmu srdcu veľmi blízka, lebo aj ona začínala svoju kariéru v Bratislave a pokračovala v nej v Budapešti. Keby som bol žil v rovnakom období ako ona, mohli sme spolu účinkovať v tých istých operných predstaveniach.

Ten, kto sa dobrotu a lásku pokúša rozdávať a šíriť svojim hlasom, skutkami a celou svojou bytosťou, ten nespôsobuje radosť len sám sebe, ale aj iným. Počas svojho života dostala množstvo pekných úloh, ktoré sa vždy snažila čo najlepšie splniť, svoje role formovala na javisku ľudsky a na vysokej umeleckej úrovni. Z jej vystúpení vždy vyžarovala nielen vonkajšia, ale i vnútorná krása.

To, čo dostala do vienka od osudu, prostredníctvom svojho hlasu prezentovala dôstojným spôsobom. Svojím spevom rozdávala krásu. K tomuto nestačí len vedieť spievať, treba omnoho viac - aby pieseň, melódia znela zo srdca, z hĺbky duše.

Áno, aj jazyk je dôležitý, avšak nie rozhodujúci. Hudba je tá, ktorá všetkých spája, a ak je pekná, dokáže ľudí spraviť lepšími, navzájom viac chápavejšími. Haydn povedal: „Moja reč je zrozumiteľná na celom svete." Spolu s Elizabeth Házy súhlasím aj s tým, čo povedal Schumann: „Povolanie umelca je vysielať svetlo do hĺbky ľudského srdca."

Verím a viem, že Elizabeth Házy nám toto svetlo vysiela.

No more can I recall her blondness...

"I recall her voice so mellow..." says the poet Gyula Juhász, but we know her, we still remember her, she lives in so many people's hearts, souls, in photos, TV program recordings, the films that can be so rarely seen on screen nowadays, and audio records. We can admire her, listen to her, and watch her... She remains forever the attractive diva. She stays in the memory of people as the blonde "bombshell", the celebrated star of the opera, operetta of the unfortunately almost unavailable films, hidden in old boxes.

Let's try to recall her, summon, outline and summarize her art, the woman inside her art, and the person as an artist. Who was Erzsébet Házy, known as the Manon of the Century?

Erzsébet Házy, Kossuth Prize winner, Ferenc Liszt Prize winner and Meritorious Artist, was known and renowned internationally in the genres of opera and operetta. World-famous companies made records with her among others Sony Music and Philips. She represented our country extremely successfully even abroad, in almost every country in Europe, the United States of America and Australia. And she achieved all this in Hungary during the communist-era, in the 1960s and 1970s.

She had an elegant appearance, an almost perfect frame, as though she was a composition herself. Her musicality shone through every costume, even before she spoke. Her friends and colleagues only called her by her nickname Böbe, yet she was a born diva, with a fate similar to that of Maria Callas. No wonder she was nicknamed the "Hungarian Callas". She played with the greatest empathy the most passionate female characters in the history of the opera. Her radiant beauty was paired with a wonderful voice, exquisite singing technique, instinctive stage presence and charming playfulness.

As I was collecting material for the book, I visited a lot of web forums and found that there were several fan sites and groups dedicated to her. Reading the comments have convinced me that everything I believe about her art is true and I made the right decision when I organized a singing contest named after her. She was the combination of beauty and divine voice, such a fascinating, enchanting phenomenon that anyone who saw her once could never ever forget her. In the 1960s, she was the leading opera singer of the Hungarian State Opera House, a real diva in the good sense of the word. All the tickets were sold out at her performances; there was always a full house with her. According to one of her enthusiastic fans she was an unforgettable actress. "Erzsi was the voice, nothing could match her, and it is a great loss that she could never sing Violetta. It seems as if Verdi wrote Traviata just for her." (Antal Ottó)

"It is not worth doing art with little ambition," said Erzsébet, the Kossuth-winning opera singer, who was one of the distinctive figures of Hungarian opera for over two decades. She emerged to success with amazing speed. She won the admiration of the audience not only with her sensuous voice, rich singing culture and radiant beauty, but with the unusual playfulness, intuition sense of empathy and stage movement rarely seen on the stage of the opera.

Erzsébet Házy was born in Bratislava on September 30th 1929. She went to elementary schools there and she started playing piano early. Originally she wanted to become a pianist. Bratislava is the town where she learned to speak Slovak and German beside Hungarian, as once upon a time people born in Bratislava could speak three languages. Later, her language skills were of great use to her as an opera singer as well. She was ten years old when her family was relocated to Hungary in 1939 to the Újpest part of Budapest. Her father was a butcher who had to support four daughters, so poverty and deprivation were well known to her.

Erzsébet's special voice was discovered while she sang in the choir of the Hungarian Radio. First she studied the piano at Franz Liszt Academy of Music in Budapest. Her teacher in the vocal class presented her to the director of the Opera House, Aladár Tóth, before her graduation. She sang The Queen of the Night aria from The Magic Flute and was so successful that she received a scholarship at the Opera House from August 1, 1951. After a few minor roles, she conquered the audience as Oscar the page in Verdi's A Masked Ball and as the Cherubini in Figaro's marriage. "Her mischievous, playful, but sometimes interestingly serious mimic, her kind grimace and of course magnificent singing, her elegant movement and beauty created a

stage presence that soon made her a favourite of the audience." wrote journalist György Viola after her death in 1989. Her most memorable performances were in Mozart, Verdi and Puccini operas. She was celebrated as a unique and inimitable Puccini heroine. In 1957 the audience was enchanted by her as Mimi in La bohème.

She reached the peak of her career in 1961 in the main role of Manon Lescaut. Her partner was Róbert Ilosfalvy, and the world renowned Italian conductor, Lamberto Gardelli was also part of the production. Erzsébet Házy sang Manon in the Opera House more than a hundred times. Her critics, and all those who saw and heard her in this role, could only use superlatives to describe her, as her singing was beautiful and pure, and her playing presented a whole range of feelings from coquettish to agonizingly painful. She immersed herself completely into the role. It is no coincidence that she was named THE MANON of the century.

The scale of her artistic achievements ranges from the first genius of the opera, Monteverdi, to the modern Hungarian opera composers of the twentieth century. She was Nedda, the beautiful star of the opera Pagliacci by Leoncavallo, and had similar role in the Strauss opera Ariadne on Naxos. She was breathtaking as the irresistible and ambitious beauty, Poppea, mistress of emperor Nero, in Monteverdi's The Coronation of Poppaea. She was also unforgettable as Lady Butterfly or Eve in The Master-Singers of Nuremberg. She was also emblematic in Puccini's The Girl of the West or in Gershwin's opera Porgy and Bess, playing a beautiful girl who attracts the attention of all the black man. Almost immediately afterwards she stepped on stage as Iluska, the blond fairy in the Kacsóh Pongrác opera, John the Valiant. She was the shining diva of the Opera House in its golden days and she sparkled in the most diverse roles such as Antonija, Tatjana, Norina, Pamina, Rozalinda and Salome.

She played a significant role in the new Hungarian operas, she appeared in the role Ophée in Sándor Szokolay's opera Hamlet, which was a great success thanks to her. Emil Petrovics, György Ránki and András Mihály also gave her main roles in Crime and Punishment, Blood wedding, Together and alone, or in The Tragedy of Man.

She also ventured into more popular genres and performed as operetta prima donna in works by Johann Strauss and Ferenc Lehár, while she also sang songs from Szabolcs Fényes and Pál Ábrahám. Her popularity and competence was also proven by the fact that during summers she sang in numerous roles in the very popular and frequented operetta town of Strauss, Vienna, with superstars such as Rudolf Schock, Eberhard Wächter, Renata Holm and many more. In The Gypsy Baron she played the fierce female protagonist along Johannes Hesters, and the Viennese television broadcast the magnificent performance. In the Austrian capital she lived the life of a real star followed by journalists everywhere, and she had to be accompanied by police officers to protect her from the army of admirers asking for an autograph. She was such a fierce Szaffi on stage that on the days when she was playing, the sign "Sold out" immediately appeared on the door of the theatre. And not only did she perform unforgettably on the Summer Stage of Margaret Island in Lehár's famous Merry widows , but the performance became a great success in Vienna as well, where she played the beautiful Hanna Glavári for three summers.

Over time, she conquered the silver screen as well, her most memorable roles were in the films Felfelé a lejtőn (The uphill side of the slope), Új Gilgames (The New Gilgames), Gerolsteini kaland (tthe Gerolsteine adventure), És akkor a pasas... (And then the guy ....).

Not only was she a femme fatale on stage, but she also lived a passionate life similar to the heroines she played. She was romantically linked with several men, she married four times, but she was never really happy in her private life. It seems that she did not fall in love with the right men.

"She did not play on the stage. She died in front of our eyes day after day in every role she took on stage, she sacrificed not only her heart and soul, but her body for each and every role." wrote one of her fellow artists. "Is it any wonder she has left us so young? She died at the age of 53. She grew up listening to opera, the opera was her home, her genre. She was our Manon.

fordította: Jánosi Emese

(Juhász Gyula fordítás Mező Judit)

Aká bola jej plavosť, už si nespomínam...

Aký bol hodváb jej hlasu, ani to si nepamätám... znie mi v ušiach báseň Gyulu Juhásza. My však vieme, ešte si spomíname, dodnes žije v srdciach a v duši mnohých z nás. Jej podoba ožíva na fotografiách, v televíznych záznamoch, takmer zabudnutých a málokedy vysielaných filmoch, jej hlas znie z bakelitových platní. Môžeme ju obdivovať, naslúchať jej hlasu, dívať sa na jej tvár... V spomienkach ľudí navždy zostala atraktívnou ženou, príťažlivou plavovláskou, oslavovanou hviezdou operného a operetného neba a filmov, ktoré sú, žiaľ, dnes pre nás zväčša nedostupné – ich kotúče zapadli prachom v škatuliach.

Pokúsme sa rozpomenúť, vyvolať si v spomienkach, v krátkosti načrtnúť a zhrnúť jej umenie, prostredníctvom umeleckých výkonov spoznať človeka a umelkyňu. Kto vlastne bola Erzsébet Házy, nazývaná aj Manonou storočia?

Erzsébet Házy, laureátka Kossuthovej ceny, Ceny Ferenca Liszta, zaslúžilá a národná umelkyňa bola vo svete opery a operety známou a uznávanou osobnosťou aj v medzinárodnom meradle. Albumy s ňou nahrali aj renomované spoločnosti Sony Music a Philips. Mimoriadne úspešne reprezentovala našu krajinu aj v zahraničí – takmer v každej európskej krajine, v Spojených štátoch amerických i v Austrálii. A to všetko v komunistickom režime Maďarskej republiky, v 60-tych a 70-tych rokoch minulého storočia.

Táto žena s veľkorysým vystupovaním a s takmer dokonalou postavou, bola zosobnenou notovou osnovou. Jej muzikalita prerážala cez všetky kostýmy aj bez toho, žeby vydala čo len jediný hlások. Speváčka, ktorú priatelia a kolegovia oslovovali Böbe, bola rodenou divou, s osudom veľmi podobným osudu Marie Callasovej. Nie náhodou ju nazývali „maďarskou Callasovou". Vášnivé ženské postavy opernej scény stvárňovala s dokonalým umeleckým precítením. K žiarivej kráse sa družil nádherný hlas, vynikajúca spevácka technika, inštinktívny javiskový prejav a roztopašná hravosť.

Keď som zbierala materiál k tejto knižke, navštívila som množstvo internetových stránok a dozvedela som sa, že existujú fóra, stránky a skupiny jej fanúšikov. Keď som sa začítala do ich komentárov, s radosťou som skonštatovala, že ma utvrdzujú v mojom presvedčení, že o jej umení zmýšľam správne a založiť spevácku súťaž nazvanú jej menom, bolo dobrým rozhodnutím. Vďaka jej kráse a božskému hlasu bola fascinujúcim a okúzľujúcim zjavením – kto ju raz stretol, nikdy na ňu nezabudol. V 60-tych rokoch minulého storočia bola sólistkou Maďarskej štátnej opery, skutočnou divou v dobrom slova zmysle. Jej meno vypredávalo sály. „Podľa jedného z kritikov je nezabudnuteľnou herečkou. Erži je stelesnením operného spevu, nemá páru a je večnou škodou, že nemohla spievať Violettu. Akoby bol Verdi skladal Traviatu len pre ňu." (Ottó Antal)

„Robiť umenie s malými ambíciami nemá zmysel" – vyznávala názor operná speváčka, laureátka Kossuthovej ceny, ktorá bola viac ako dvadsať rokov jednou z najvýznamnejších osobností maďarskej opery. Do repertoáru opier sa zapracovala s obdivuhodnou rýchlosťou. Obdiv obecenstva si nezískala len svojím zmyselným hlasom, vysokou kultúrou spievania a žiarivou krásou. Pomohla jej k nemu aj jej, na operných javiskách taká vzácna a zriedkavá hravosť, schopnosť vcítiť sa do role a gracióznosť pohybov.

Erzsébet Házy sa narodila 30. septembra 1929 v Bratislave. V tomto meste absolvovala základnú školu a v ranom veku sa začala učiť hre na klavíri, odjakživa chcela byť klavírnou virtuózkou. Bratislava bola mestom, v ktorom si okrem materinskej maďarčiny osvojila aj slovenčinu a nemčinu – tieto tri jazyky v tom čase ovládal každý rodený Prešporčan. Znalosť týchto jazykov zúročila aj ako operná speváčka. V roku 1939, keď jej rodinu vysídlili do Maďarska, mala desať rokov – usadili sa v Budapešti, v mestskej časti Újpest. Jej otec mäsiar musel živiť štyri dcéry – poznali aj chudobu a strádanie.

Mimoriadny hlas mladého dievčaťa si všimli v speváckom zbore Maďarského rozhlasu. V Národnej hudobnej škole sa totiž spočiatku učila hrať na klavíri. Jej učiteľ spevu ju pred maturitou predstavil Aladárovi Tóthovi, vtedajšiemu riaditeľovi Opery. Jej skúšobný konkurz, keď spievala áriu Kráľovnej noci z Čarovnej flauty, sa natoľko vydarila, že od 1. augusta 1951 sa stala štipendistkou Opery. Po počiatočných menších úlohách si srdcia divákov získala ako

páža Oskar vo Verdiho Maškarnom bále, a Cherubino vo Figarovej svadbe. „Výsledkom jej roztopašnej, hravej, z času na čas však zaujímavo vážnej mimiky, milých grimás a v neposlednom rade nádherného spevu, vynikajúceho javiskového prejavu a krásy bol súzvuk, ktorým si doslova za okamih naklonila obecenstvo." – písal o nej krátko po smrti novinár György Viola. Najlepšie výkony podávala v Mozartových, Verdiho a Pucciniho dielach. Oslavovali ju ako jedinečnú a nenapodobniteľnú hrdinku Pucciniho opier; v roku 1957 očarila obecenstvo ako Mimi z Bohémy.

Vrchol kariéry dosiahla v roku 1961 v titulnej úlohe opery Manon Lescautová. Jej partnerom bol Róbert Ilosfalvy, predstavenie dirigoval svetoznámy taliansky operný dirigent Lamberto Gardelli. Erzsébet Házy spievala Manon v Opere viac ako stokrát. Kritici, a každý, kto ju v tejto roli videl a počul, dokázali o nej hovoriť len v superlatívoch. Spievala a hrala krásne, čisto, koketne, smrteľne a bolestne, zaľúbene, úplne sa prevtelila do úlohy. Určite nie náhodou, ju nazvali MANONOU STOROČIA.

Škála jej umeleckej osobnosti bola veľmi široká – počnúc Monteverdim, prvým géniom operného sveta, až po moderných maďarských operných skladateľov dvadsiateho storočia. Bola peknou Neddou v Leoncavallových Komediantoch, stvárnila hlavnú úlohu v Straussovej Ariadne na Naxe, v Monteverdiho Korunovácii Poppey oslňovala neuveriteľnou krásou ako ctižiadostivá cisárova milenka Poppea, žena, ktorej nikto neodolá. Bola nezabudnuteľnou Madame Butterfly a Evou z Majstrov spevákov norimberských. Jej výkon bol nemenej vynikajúci aj v Dievčati zo Západu. V Gershwinovej opere Porgy a Bess bola žiarivo krásnym dievčaťom, pre ktorú mrú čierni muži, a vzápätí na to stála na javisku v úlohe blonďavej Ilušky v opere Pongrácza Kacsóha János vitéz. Talentovaná díva zlatej éry maďarskej Opery uchvacovala obecenstvo v celom rade ďalších rolí – ako Antónia, Tatiana, Norina, Pamina, Rosalinda a Salome.

Významnou mierou prispela k uvádzaniu nových maďarských opier na scénu. S jej menom sa spája rola Ophélie v opere Sándora Szokolayho Hamlet, ktorou pomohla tomuto dielu k úspechu. Hlavnými úlohami ju poveril aj Emil Petrovics, György Ránki a András Mihály v operách Zločin a trest, Krvavá svadba, Spolu a osamelo, či Tragédia človeka.

Neštítila sa ani ľahších žánrov. Zažiarila ako primadona v operetách Johanna Straussa a Franza Lehára, a spievala populárne piesne Szabolcsa Fényesa a Pála Ábrahána. Najlepším dôkazom jej popularity a schopností bola skutočnosť, že vo Viedni, v meste Johanna Straussa, každoročne lákajúcom davy prívržencov operetnej romantiky, si v letných sezónach zahrala celý rad hlavných úloh po boku takých hviezd, ako Rudolf Schock, Eberhard Wächter, Renata Holm a mnohí ďalší. Viedenská televízia vysielala v rámci galaprogramu predstavenie Cigánskeho baróna, v ktorom po boku Johannesa Hestersa stvárnila hlavnú ženskú úlohu ohnivej krásky. V tom čase sa zoznámila so skutočným životom hviezd, keď ju všade sprevádzali novinári, keď ju pred fanúšikmi loviacimi autogramy chránil kordón policajtov. Jej Saffi bola taká ohnivá, že v dňoch, keď ju spievala, bolo predstavenie za chvíľku vypredané. Nezabudnuteľná je aj inscenácia slávnej Lehárovej Veselej vdovy na Margitinom ostrove v rámci letných hier, ktorú počas troch letných sezón hrali aj vo Viedni, a v ktorej bola krásnou Hannou Glavári.

Časom dobyla aj filmové plátno. Pamätné výkony podala vo filmoch Po šikmej ploche nahor, Nový Gilgameš, Dobrodružstvo v Gerolsteine, A vtedy chlapík...

Osudovou ženou nebola len na divadelných doskách, svoj skutočný život žila s vášňou vlastnou postavám, ktoré stvárňovala na javisku. Mala pomer s mnohými mužmi, trikrát sa vydala, ale v súkromnom živote sa jej dostávalo málo šťastia. Možno sa zaľúbila do tých nesprávnych mužov.

„Na javisku nehrala. Pri stvárňovaní svojich rolí horela priamo pred našimi očami deň čo deň. Pre každú divadelnú úlohu obetovala nielen svoje srdce a dušu, ale aj telo a celú svoju bytosť" – napísal o nej jeden z jej kolegov. Niet sa čo diviť, že nás opustila v takom mladom veku. Zomrela ako 53-ročná.

Vyrastala vo svete opier, opera bola jej domovom, jej žánrom. Bola našou Manon.

Fordította- Prekladala Dr. Ágnes Padlovics

"Wie ihre Blondheit war, weiss ich nicht mehr,...

"Wie ihre Stimme war, hab's längst vergessen"...

Es geht einem das Gedicht des Dichters Gyula Juhász auf; doch wir wissen, wir erinnern uns noch an sie, sie lebt immer noch in den Herzen und Seelen vieler Menschen, in den über sie angefertigten Fotos, in Fernsehaufnahmen, in Filmen, die heutzutage nur noch selten im Angebot von Fernsehprogrammen stehen, in Kinos und Schallplatten. Wir können sie uns anhören, ansehen, sie einfach bewundern. In den Erinnerungen der Menschen ist sie für immer eine attraktiv aussehende Diva geblieben, eine "Bombe-Blondine", ein gefeierter Star auf der Bühne der Oper und Operette und in den mit ihr gedrehten aber leider meist unzugänglichen Filmen, die überwiegend in Filmboxen drucksen.

Versuchen wir, uns ihre Kunst ins Gedächtnis zu rufen, ihre Kunst kurz zu zeichnen und zusammenzufassen, in der Kunst den Menschen und den Menschen als Künstler. Wer war wohl die Elizabeth Házy, die als Manon des Jahrhunderts genannt wurde?

Elizabeth Házy – ausgezeichnet mit dem Kossuth-Preis und dem Franz-Liszt-Preis, Hervorragende und Verdiente Künstlerin – war im Genre der Oper und Operette auch international bekannt, gefeiert und anerkannt. Mit ihr haben unter anderem auch die weltberühmten Unternehmen Sony Music und Philips Schallplattenaufnahmen erstellt. Sie war äußerst erfolgreich in der Vertretung unseres Landes über Grenzen hinweg, in fast jedem Land Europas, in den Vereinigten Staaten von Amerika und in Australien. Und all das während der kommunistischen Ära in Ungarn in den 1960er und 1970er Jahren.

Diese Frau galanten Aussehens und vollkommener Figur war eine perfekte Erscheinung, als ob sie selbst ein Tonzeichen gewesen wäre. Ihre Musikalität drang durch alle Kostüme durch, schon bevor sie zu reden begann. Die von Freunden und Kollegen mit dem Spitznamen Böbe genannte Sängerin war eine geborene Diva, die ähnliches Schicksal wie Maria Callas hatte; nicht zufällig wurde sie die „Ungarische Callas" genannt. Mit Einfühlung höchsten Grades vermag sie die leidenschaftlichen Frauenfiguren der Opernliteratur lebhaft machen lassen. Ihre strahlende Schönheit war brillant, begleitet von großer Gesangstechnik, instinktivem Bühnengefühl und mutwilliger Verspieltheit.

Als ich das Material für das Buch sammelte, besuchte ich viele Online-Foren und ich erfuhr, dass es zahlreiche Fanseiten und Fangruppen gibt, und die Meinungen dieser Kommentatoren überzeugten mich davon, dass alles, was ich über ihre Kunst glaube, zutreffend ist; ich habe mich richtig entschieden, als ich das nach ihr benannte Gesangswettbewerb ins Leben rief. Durch die Kombination von Schönheit und göttlichem Tonfall war sie ein faszinierendes, bezauberndes Phänomen und derjenige, der sie einmal sah, kann sie niemals vergessen. In den 1960er Jahren war sie die führende Opernsängerin der Ungarischen Staatsoper, eine echte Diva im guten Sinne des Wortes. Dank ihr konnten alle Operneintrittskarten verkauft werden, ihretwegen war das Opernhaus immer ausverkauft. „Nach der Meinung eines Verehrers, war sie eine unvergessliche Schauspielerin, Elizabeth (Erzsi) ist die Singstimme selbst, die mit nichts vergleichbar ist; es ist ein unersetzlicher Verlust, dass sie Violetta in Verdis La Traviata nicht singen konnte, was Verdi sozusagen für sie schrieb." (Anthony Otto)

"Es lohnt sich nicht, Kunst mit wenig Ehrgeiz zu machen", verkündete die Opernsängerin, Trägerin des Kossuth-Preises, die mehr als über zwei Jahrzehnte eine der bestimmenden Persönlichkeiten der ungarischen Oper war. Sie arbeitete sich mit erstaunlicher Schnelligkeit ins Opernrepertoire hinein. Sie gewann die Bewunderung des Publikums nicht nur mit ihrer sinnlichen Stimme, mit ihrer reichen Gesangskultur und strahlender Schönheit, sondern auch mit ihrem ungewöhnlichen Spiel, mit einfühlender Fähigkeit und Bewegungskultur, die auf den Opernbühnen nur selten gesehen oder erfahren werden können.

Elizabeth Házy ist am 30. September 1929 in Pressburg geboren. Die Elementarschule absolvierte sie in dieser Stadt, sie begann früh Klavier zu spielen, da sie immer Pianistin werden wollte. Pressburg ist die Stadt, in der sie neben dem Ungarischen auch Slowakisch und Deutsch erlernte; früher beherrschte nämlich ein echter Pressburger drei Sprachen. Später konnte sie diese Sprachkenntnisse auch als Opernsängerin zunutze machen. Sie war zehn

Jahre alt, als sie und ihre Familie 1939 nach Ungarn ausgesiedelt wurden, und zwar nach Újpest, in einen Teil von Budapest. Ihr Vater, der von Beruf Metzger war, musste seine vier Töchter versorgen, sie kannten also die Armut und die Entbehrung sehr gut.

Elizabeth's besondere Stimme wurde im Chor des Ungarischen Rundfunks entdeckt. Im Nationalkonservatorium lernte sie zunächst Klavier spielen. Noch vor ihrem Abiturabschluss wurde sie von ihrem Musikmeister dem Direktor des Opernhauses, Aladár Tóth vorgestellt. Ihr Testgesang, die Arie der Königin der Nacht aus der Zauberflöte, war so erfolgreich, dass sie ab 1. August 1951 Stipendistin des Opernhauses wurde. Nach kleineren Rollen eroberte sie das Publikum als Oscars Page in Verdis Maskenball und als Cherubino in Figaros Hochzeit. „Ihre mutwillige und spielsüchtige, aber manchmal interessant ernste Mimik, nette Grimassen und nicht zuletzt ihr großartiger Gesang, ihre kultivierte Bewegung auf der Bühne und ihre Schönheit ergaben so eine Gesamtwirkung, dass sie im Nu zum Publikumsliebling geworden ist", schrieb der Journalist György Viola im Jahre 1989 kurz nach ihrem Tod. Ihre denkwürdigsten Auftritte präsentierte sie in den Opern von Mozart, Verdi und Puccini. Sie wurde als einzigartige und unnachahmliche Puccini-Heldin gefeiert; im Jahre 1957 verzauberte sie das Publikum als Mimi in La Bohème.

Den Höhepunkt ihrer Karriere erreichte sie 1961 in der Titelrolle der Oper Manon Lescaut. Ihr Partner war Róbert Ilosfalvy, der Dirigent, der italienische Lamberto Gardelli, eine weltweit berühmte Persönlichkeit der Oper. Elizabeth Házy sang Manon im Opernhaus mehr als hundert Mal. Ihre Kritiker und alle, die sie in dieser Rolle gesehen und gehört haben, konnten nur in Superlativen über sie reden, da sie schön, kristallklar, verführerisch, tödlich, schmerzhaft und verliebt sang, spielte und sich verwandelte, sie schlich sich mit Begeisterung in die Rolle spielerisch hinein. Nicht zufällig wurde sie als MANON DES JAHRHUNDERTS genannt.

Die Skala ihrer künstlerischen Persönlichkeit reicht von dem ersten Operngenie – Monteverdi – bis zu den modernen ungarischen Opernkomponisten des 20. Jahrhunderts hinaus. Sie war die schöne Komödiantin Nedda in der Oper Bajazzo von Leoncavallo, die Hauptdarstellerin in der Strauss-Oper – Ariadne auf der Insel Naxos – , in der Oper Die Krönung der Poppea von Monteverdi die echte sehr ehrgeizige, kaiserliche Geliebte, in der unglaublichen Schönheit strahlende Poppea, eine Frau, der man nicht widerstehen konnte. Sie ist auch die unvergessliche Madam Butterfly und Eva in der Oper Die Meistersinger von Nürnberg. Eine genauso emblematische Darstellung bot sie in der Oper Die Tochter des Westens dar. In der Oper Porgy und Bess von Gersshwin ist sie das strahlend schöne Mädchen, für das die schwarzen Männer leben und auch sterben könnten; fast unmittelbar danach tritt sie in der Figur der blonden Fee Iluska im Werk von Kacsóh Pongrácz Der Recke János auf die Bühne. Die ausgezeichnet begabte Diva des goldenen Zeitalters des Opernhauses eroberte das Publikum noch in verschiedensten markanten Rollen, wie Antonia, Tatjana, Norina, Pamina, Rosalinda und Salome.

Sie übernahm eine bedeutende Rolle bei Aufführungen der neuen ungarischen Opern; die Rolle der Ophelie in der Oper Hamlet von Sándor Szokolay ist auch mit ihrem Namen verbunden; man kann sagen, dass sie zum durchschlagenden Erfolg dieser Oper beitrug. Emil Petrovics, György Ránki und András Mihály betrauten sie mit der Hauptrolle in Sünde und Sühne, in der Bluthochzeit, in Gemeinsam und allein oder in der Tragödie des Menschen.

In den leichten Genres war sie auch bewandert, als Operettenprimadonna brillierte sie in den Werken von Johann Strauss und Franz Lehár, aber ebenso sang sie Lieder von Pál Ábrahám und von Szabolcs Fényes. Für ihre Beliebtheit und Fähigkeit gibt es keinen besseren Beweis als die Tatsache, dass sie in der Stadt der Operettenromantik, die unverändert riesige Menschenmassen anzieht, in der Stadt von Strauss, in Wien, zur Sommerzeit mehrere Rollen spielte; mit solchen ehemaligen Superstars wie Rudolf Schock, Eberhard Wächter, Renata Holm und die Reihe könnte noch weiter fortgesetzt werden. In der Gesellschaft von Johannes Hesters sendete das Wiener Fernseh-Gala-Programm die Aufführung des Zigeunerbarons, in der sie die Rolle der feurigen Hauptdarstellerin übernahm. Hier machte sie sich mit dem wahren Starleben bekannt, als sie überall von Journalisten begleitet war, als sie vor den Autogrammjägern durch Polizeikordon geschütz werden musste; sie stellte doch eine feurige Saffi dar; daraus folgte, dass an jenen Tagen, wo sie auf der Bühne stand, der Schild „Bis auf den letzten Platz ausverkauft" an das Theatertor ausgehängt worden war. Nicht nur die berühmten Aufführungen der Lustigen Witwe von Lehár auf der Sommerbühne auf der Margareteninsel blieben unvergänglich, sondern dieselbe Aufführungen wurden wieder nach Wien gebracht, wo sie drei Jahre lang im Sommerprogramm die schöne Hanna Glavári verkörperte.

Später eroberte sie auch die Filmleinwand, ihre denkwürdigsten Aufführungen bot sie in den Filmen Dem Abhang empor, das Neue Gilgamesch, das Gerolsteiner Abenteuer, Und dann der Kerl an.

Sie war nicht nur auf der Bühne die Frau des Schicksals, sondern sie lebte ein ähnlich leidenschaftliches Leben, wie die Heldinnen, die sie auf der Bühne darstellte. Sie hatte enge Beziehungen zu vielen Männern, sie war viermal verheiratet, in ihrem Privatleben war sie jedoch wahrscheinlich nie glücklich. Man könnte vielleicht sagen, dass sie sich nicht in die richtigen Männer verliebte.

"Auf der Bühne spielte sie nicht. Sie verbrannte sich in den Rollen vor unseren Augen, Tag für Tag, nicht nur ihr Herz und ihre Seele, sondern ihren Körper und ihr ganzes Sein opferte sie für jede ihre Aufführung", schrieb einer ihrer Kollegen. Kein Wunder, dass sie so jung von uns wegging. Sie war 53 Jahre alt.

An der Oper wurde sie erzogen, die Oper war ihr Zuhause, ihr Genre. Sie war unsere Manon.

Köszönettel tartozom Karczag Mártonnak és Wellmann Nórának, a Magyar Állami Operaház Emléktára munkatársainak, akik a kutatás során segítettek fotóanyaggal és szereplistával.

Köszönettel tartozom továbbá: Bartók Gergelynek és Clementis Tamásnak a kiállításra kölcsönadott anyagokért.

Köszönettel tartozom Győrfy László mérnöknek Mezey Béla fotónegatívjainak digitalizálásáért.

Köszönet még Sövegné Bóka Erikának.

Az újságcikkek és fotók egy részét Bodicsi Ildikó magángyűjteményéből kölcsönöztem, s ezeknél a kivágott cikkeknél nem állt módomban az évfolyam/szám és oldalszám adatokat megadni.

Támogatók:

Ing. Őszi József, Komárom (SK)

Ádám György mérnök, Komárom (SK)

Dura Stúdió Multimédia Műhely, Budapest

Hecth Éva és családja, Somorja (SK)

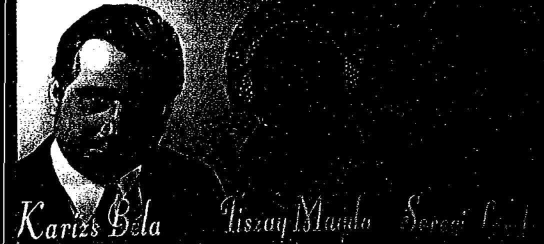
Kollár Zoltán, Komárom (SK)

TARTALOM

Szinetár Miklós – előszó ... 3
Bevezetés ... 5
Gyermek és ifjúkor ... 6
Az ötvenes évek – a felívelő pálya ... 11
Hatvanas évek – a pálya csúcsa ... 23
Hetvenes évek szerepei, nehézségei, halála ... 44
Visszapillantások, emlékek ... 69
Baranyi Ferenc ... 69
Barlay Zsuzsa ... 70
Berkes János ... 71
Bodicsi Ildikó ... 72
Clementis Tamás ... 73
Ifj. Domahidy László ... 73
Dunajszky Géza ... 76
Fekete László ... 79
Frigyesi Tibor ... 79
Gárday G. Gábor ... 81
Hantos Balázs ... 82
Iván Ildikó ... 83
Jónás Dániel József ... 84
Kasza Katalin ... 84
Kincses Veronika ... 85
Kürthy András ... 85
László Zsuzsa ... 87
Marton Éva ... 89
Medveczky Ádám ... 90
Mihálkovics Tivadar ... 92
Palcsó Sándor ... 93
Pongor Ildikó ... 94
Sólyom Nagy Sándor ... 95
Szakály György ... 96
Tokody Ilona ... 97
Tordai Hajnal ... 97
Turnai Tímea ... 98
Varasdy Frigyesné I. Horváth Ágnes ... 100
Várnai Péter ... 101
Mezey Béla ... 102
Hazy Erzsébet kedvenc fotói ... 116
Emlékezet ... 118
Házy Erzsébet operaházi szerepei ... 123
Filmszerepei ... 124
Szinkronszerepei ... 124
Diszkográfia ... 125
Felhasznált irodalom ... 126
Klein Otokár ... 127
No more can I recall her blondness ... 129
Aká bola jej plavosť, už si nespomínam ... 131
"Wie ihre Blondheit war, weiss ich nicht mehr, ... 133

Magyar Állami Operaház
festett folyosó képei

Mezey Béla, Erdélyi Mikós, Orosz Adél, Ilosfalvy Róbert, Marton Éva (fotó: Házy Erzsébet)

A párkányi születésű, Révkomáromban lakó (SZK) Klemen Terézia az ELTE – BTK –án végzett magyar nyelv-irodalom, történelem szakos középiskolai tanárként. 2012-től alapító elnöke a komáromi székhelyű Lehár Ferenc Polgári Társulásnak. 2014-ben a szintén általa alapított Szlovákiai Civil Becsületrend hívta életre az ezen belül szervezett Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekversenyt (2016, 2017).

E könyv az énekverseny szerves részeként jelenik meg. Az alkotó célja, hogy a Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas, Kiváló művész emlékét méltón megőrizzük, munkásságának, művészete értékeinek továbbviteléhez hozzájáruljunk. Ez a kötet tisztelgés a méltatlanul elfeledett pozsonyi születésű Házy Erzsébet emléke előtt, mellyel a szülőföld, Csallóköz még tartozik. A szerző további célja a kultúra megújuló minőségű értékeinek a felkarolása és támogatása, hogy az ilyen típusú zenei értékeket minél szélesebb réteghez el tudjuk juttatni, az ifjabb nemzedékkel meg tudjuk ismertetni, színesebbé téve a zenei palettát, ezáltal a polgári értékeket felelevenítsük a régió és a határon átívelő kulturális életben.

A kötet a fellelhető dokumentációk és a pályatársak, ismerősök kimondottan ebből az alkalomból írt visszaemlékezései nyomán, valamint a korabeli újságcikkekből való válogatás alapján mutatja be Házy Erzsébet művészetét. További érdekesség, hogy nagy képi anyaggal egészül ki, olyanokkal is, amelyek még soha sehol nem jelentek meg. A képek többsége Mezey Béla az Operaház volt fotósa magángyűjteményéből lett digitalizálva.

Klemen Terézia AZ ÉVSZÁZAD MANONJA HÁZY ERZSÉBET

